

PRZEZ (17747) *praep*

przez (17286), **przeze** (461) [w tym: *przezeń* (426), *czci* (14), *dni* (4), *mgłę* (3)]; *przeze* : *przez* *drzwi* (7:1), *dwu* (2:1), *mnie* (2) : *mię* (13), *wszyscy itp.* (3:44).

Oba e jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. Cum A (16954) :

1. Przy określaniu stosunków przestrzennych; per Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, Calag, JanStat, JanPrzyw, Cn; in Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; ad HistAl (1774) :

A. O miejscu (1754) :

AA. Wskazuje na przestrzeń, w której odbywa się ruch (1065) :

a. O ruchu poziomym ludzi, zwierząt i pojazdów, związanym z pokonywaniem drogi: którądy (999) :

α. W przestrzeni ujmowanej jednowymiarowo; droga odbywa się jednym możliwym szlakiem: po czym, wzdłuż czego (62) : *BierEz* E3; *PatKaz III* 101v (2); *Kazał* tedy [Aleksander] wczynić on śtholec ná dwánaście łokiet wyfoki/ á przez dwánaście śthopniow Marmurowych wśtępowano nań *HistAl* M7v (2); *RejFig* Cc3v; *Widziałem* iednę drábinę Złothą śpuźczoną z niebá/ przez którą ánieli zśtępowáli z niebá y wśtępowáli *HistRzym* 97 (3); *KuczbKat* 195; *Páweł* S. [...] z Dámáfzku przez mur śpuźczony po powrozie/ vćiekł. *SkarŻyw* 250; *LEpiéy* było zaráz w bród/ śtárzy ták mawiáli [...]. *A tyś* wolał przez ławy [= *kładki*]: á przećięś był w brodzie *PudłFr* 43; *Calep* [1016]b; *Stopniu/* po którym/ *Syn wiecznego/* z niebá/ *Bogá złzedł/* [...] *Niech* przez ćię głos wśtępuie *GrabowSet* L2v (2); *KochFrag* 40; áby [...] *Kupcom* [...] było wolno [...] przeiáchác z niemi [*kupiami*]/ gdzie fie im będzie podobáło choć ziemią choć wodą przez *Wiłę SarnStat* 1071; áby ći/ którzy przez gościńce iездzą do Pánów śwych/ [...] nie bráli potrzeb dla śiebie *SarnStat* 1235 (3); *Niechay* nas przytknie *Boreas* cnotliwy *Do znáiomego* łądu przez ten krzywy *Gościniec* wodny *KlonFlis* H4; *KlonWor* 51; *SzarzRyt* C2v.

Wyrażenia przyimkowe: »przez drogę(-i)« = *per viam (vias)* *PolAnt, JanStat* (4): *bo* prześtrone wrotá/ y źeroka drogá wiodáca do śtracenia/ á mnodzy łą wchodzący przez nią. *BudNT Matth* 7/13; *ZAkázuiemy* wśzyťtkim *Kupcom:* áby [...] nie śmieli przez nowé drógi y mieycá przechodźć *SarnStat* 1235 (3).

»przez most (a. mostek)« (17): *pod zamkiem* na rzecze *Drawye* *przes mośt* *przeprawylem* *fy*e *LibLeg* 10/46v; *Oni* *widząc* wielką rzekę bárzo chutko płynącą/ *bali* fie przez on mośt [*per ipsum [pontem]*] *przeć* *HistAl* E3v; *Dzyecię* ie [*podróźnych*] *prowódziło* przez mośtek wyfoki/ *Pod* którym był okrutnie bárzo wir głęboki. *RejWiz* 131v; v *Czerwieńská* *przes Wiłę* mośt ná łodzyach wczyniono/ *przes* który wśzytek lud y s śtátki *przeiechał* *BielKron* 383v (4); *BielSpr* 5v; *PapRpan* Gg2; *SkarŻyw* 192; *StryjKron* 522; *Phil* C; *do* ładzawki *krwie Pána Chryťtuśowej* śpuźczamy fie przez mośt *krztu* S. *WysKaz* 27 (3); *SarnStat* 17 (2).

»przez rzekę(-i)« = *per flumina* *JanStat* (6): *przez* tę rzekę [*tj. Tamizę*] *okręty* wielkie *do* miáftá z *kupiami* *idą*. *BielKron* 277v (2); *niech* będzie wolné *prześćić* [...] *Kupcom* [...] *przez* rzeki áłbo *wody* áż *do* *morzá* *SarnStat* 1077 (4).

»przez ulicę(-e)« (7): *OpecŻyw* 158v; *Haud* *convenit* *una* *ire* *amicam* *cum* *Imperatore* *in* *via*, *Nie* *prziťtoyi/* [...] áby fie *pan* *ricerz* *wespołek* s *pánią* *duźką* *prowódźić* *miáł* *przes* *vlicę*. *Mącz* 482a;

BielSpr 41; [św. Antoninus] Raz idąc przez vlicę w Florencyey/ vyrzał ná jednym domku vbogim Aniołá *SkarŻyw* 413 (2); *SarnStat* 863; TRáfiło fię prj iednego czáfu/ że chlop [!] bárzo pijány fzedł przez vlicę *CzahTr* K3v.

αα. *Wzdłuż linii czymś wyznaczonej* (6) : A ták zá témi znákami które przéydzie/ [...] tám gránice máią bydz czynioné [...]/ á ná mieyfce różnic z témi świádkámi przelźcia fwego od węglá do węglá przez mieyfca y znáki grániczné/ [...] przyśięgę [...] powinien będzie vczynić *SarnStat* 473; przez które mieyfca [pozwany] póydzie ze świádkámi/ y przyśięże [...]: á tedy kopce ábo znáki grániczné máią bydz czynioné *SarnStat* 1176 (6).

ββ. *Między czymś* (1) : Przy tobie y do Kolchów śmiałbym fię ważyć Przez morfkié Symplegádi [dwie przeciwległe skały u wejścia do Hellespontu] płynąc *KochFr* 128.

β. *W przestrzeni ujmowanej dwuwymiarowo; droga może się odbywać dowolną trasą, zwykle od jednej do drugiej granicy* (507) : *ZapWar* [1519] nr 2247 (3); *BierEz* Kv; Iozeff też ftary prowadzil iá [Maryję] przez pulfczć/ lafy/ bory/ ij téz kamieniŃté góry *OpecŻyw* 28; Patrząy iako ijdzie lám bog bofyimi noŃkami/ przez tak daleką ij oftrą drogę faám ialmużny proŃlátz *OpecŻyw* 36 (10); *MiechGlab* 3 (3); *LibLeg* 7/32 (3); *RejPs* 34 (2); *LibMal* 1545/101v (2); poruŃzywŃzy fię z woyskiem Alexander/ iáđac przez ony láfy/ nálezi tám niewiálfthy máiac brody *HistAl* I2v (11); *MurzNT* Mar 2/23; *LubPs* Y2v; *RejWiz* 73 (5); *Leop Num* 21/22 (9); *UstPraw* F; *RejFig* Bbv (5); *RejZwierz* 21; Przechodzącem Izráelitom przez ziemię Edom/ Moáb y Ammon/ zákázano áby ludzi tám mieŃzkáiących nie gábáli. *BibRadz Deut* 2 arg (14); *OrzRozm* N3v; á wtym czáfu chłopŃtwo zebráne fzło przez Fránkoniá y przez ine kráiny/ czyniác wielkie fzkody *BielKron* 203v; fzli ták [biskupi] przez kor [tj. prezbiterium] mimo ftolec CefárŃki/ do káplice Ńwiętego Wacławá/ gdzie Krol przyŃć miał. *BielKron* 329; PrzyŃzlá wieŃć krolowi iz ciągná Pomorzánie z PruŃy wielką mocá przez láfy cícho *BielKron* 352v (35); Dare viam alicui per fundum suum, DopuŃćić mu ciągnáć przes swá máyetnoŃć. *Mącz* 492a (6); *SienLek* 170 (2); *RejAp* 22v (2); *GórnDworz* Q (2); *HistRzym* 58v (4); *RejPos* 53v (7); *BiałKat* 138v; Dionizius on okrutnik SirákuzánŃki gdy iechał przez rynek/ zábieglá mu bába y proŃilá go áby iey co dał. *RejZwierc* 39v (4); *BielSpr* 7v (4); *KochMon* 20 (2); Tedy posláł Izráel posły do krolá EdomŃkiego rzekąc/ niech przejdę proŃzę (cię) przez ziemię twoię *BudBib Iudic* 11/17 (5); *BudNT Luc* 6/1; Lecz y o tem trzebá pilne ftáránie mieć/ áby przeiázdy przez láfy/ ktore fá od nieprzyiácielá/ były zarábione *ModrzBaz* 103v; *SkarJedn* 254; *Calag* 137a; O iáki tám przy Ńmierci poltrách [...] gdy przez onę cíemną ftronę y mieŃzkánie Ńmierci poydziem. *SkarŻyw* 115; Wyiáchał z Cefarzem/ y puŃcił fię przez Fráncyá/ chcąc Ńwętych [!] cíálá náwiedzić *SkarŻyw* 355 (10); Litwá przez MázowŃze ciągnáć plundruje. *StryjKron* 406 marg (7); *KochJez* B2; *KochMuza* 28; *BielSjem* 22; *KochPieŃ* 11; Teraz gdyby woŃŃko ták wielkie/ ludzi nieprzywykŃłych woiovánium [...] miáło iŃć przez Koronę/ wniweczby iá obrociło *GórnRozm* M (2); *ActReg* 77 (2); *GostGosp* 44; Tu przez nápełniony plác/ páńŃkie idácego Vřzrałem VlyŃfela/ dźięćię wiodácego *GórnTroas* 70; *KochAp* 12; *KochFragJan* 3; *WyprPl* B2v; *LatHar* 521; WOn czás fzedł Iefus w fzábát przez zboża *WujNT Matth* 12/1; Y zmieŃzkawŃzy tám nieco [św. Paweł]/ wyfzedł/ idąc porządnie przez kráinę Gálácká/ y przez Phrygiá/ vtwierdzáiąc wŃzytkie vcznie. *WujNT Act* 18/23 (10); GDźiekolwiek Zyd przez páńŃtwá náŃzé poiedzie/ żaden iemu trudnoŃci iákiéy/ álbo przykroŃci/ álbo obciázania niech nie czyni *SarnStat* 253; iz káždy Kupiec iáđac ze

wfelákiemi kupiámi przez to miáfto/ ma ósm dni tám przyechawfzy kupie fwoie fkládác *SarnStat* 984; Kupcom wolny przejazd ma bydź przez źiemie y wody. *SarnStat* 1098 *marg* (18); *SiebRozmyśl* H3v; [Jezus] ftrzegł íam/ niedopufzczác y ítátku ábo náczynia przenoíć przez on koíćioł/ íáko dom Boży do modlitwy ípráwiony *PowodPr* 53; przez ogniów írogich oftrych mieczów trwogi Niech brnie belpiecznie/ kto íie twoiéy dźierzy drogi. *GoslCast* 56; *KlonFlis* D (2); *KlonWor* 19 (3); parę białych niech Cupido Gołębi lecem iedwabnym pożenie/ Przez chmurne íienie. *SzarzRyt* D4v.

przez kogo [= *czyje ziemie*] (2): ANi Vlyśes/ áni Íafon młody/ [...] Ták wielé źiemie ínadź nieobycháli/ Íáko ty: który od Tybrowéy wody Szedłes/ Fránczyfzku/ przez rózné narody/ Áż tám/ gdzie nigdy látá nieuználi *KochFr* 88; *WujNT Act* 20/25.

Połączenia: »przez ... od ... do« (1): kadym przeshedl rzeká nrowá przez lasszy ygaye od granycze proskowskyey alesz do granycz moszenskich *ZapWar* 1532 nr 2403.

»przez ... z« [*szyk 1:1*] (2): Tho miáfto Medyná áczkolwiek w nieplódney źiemie leży/ á wízákoż wízytki żywnoóci wiozą z fortunney Arábiey/ z Alkáiru/ z Etiopiey/ przez morze *BielKron* 264; *RejAp* 26v.

Wyrażenia przyimkowe: »przez morze(-a)« = *per mare (maria)* *PolAnt*, *Mącz*, *JanStat*; *in maria* *Vulg* (28): *BielŻyw* 36; *WróbŻółt* 103/26; Pan Kryftus [...] przez Morze íie wioząc obudzony/ wíátrom y Morzu rofkázuie *Leop Luc* 8 *arg* (2); IVlius gdy przed Syllá przez morze vpływał/ Vłápión od Piratow/ gध्ये pirwey nie bywał. *RejZwierz* 31 (3); *BibRadz Is* 18/2; *BielKron* 264; *Mącz* 200c (2); Pilnie íie trzeba wczýć człowiekowi cnemu. Íáko iuż ma do końcá przez to morze płynáć/ Aby íie gdzie ná brzegu nie przyfzło ochynáć. *RejZwierc* 120v (2); *StryjKron* 16 (2); Wáżył íię przed tym Parys przez morze żeglowáć Dla nadobnéy Heleny *KochFr* 73 (4); Ták przed láty Tezeus/ chcąc írogiégo pożyć Minotaurá [...] Płynáł ná prędkiey Nawie przez głębokie morze *KochPam* 81; *KochPieś* 7 (3); Słyfzałes o Leándrze/ gdy płynáł przez morze/ Vyżrzawfzy v íwéy Hery tám íwiáfto w komorze/ [...] Vtónáł *PudlFr* 58 (2); *ActReg* 46; *SarnStat* 1120 (2).

»przez równiá i nierowniá« = *przez bardzo ciężkú drogę* (1): Idá tedy niefzczelni Węgrowie przez równiá y nierowniá kwápiąc íie *BielKron* 308.

αα. *O trasie pośredniej: przejeżdżając lub przechodząc w drodze dokądś* (255) : A tak przez ony pufzczé/ bory/ lafy/ [...] íjdátz malo odpoczywaiátz/ przyfíli do ziemie żydowfkie. *OpecŻyw* 30v; a bedziesz go żádal od nas yzbicz przes zyemie swoye bespyeczne przeyechanie wczinil *LibLeg* 11/33v; dályfczye w.C.m. lyfth náfchem poílom dobrowolnye abi dobrowolnye przeyachaly przez íyemye wáfchey Kroyewfkyey mczi *LibLeg* 11/154 (13); Alexander [...] przechodząc przez pálac wízedł do łóznice gdzie leżał Darius nápoły vmárły. *HistAl* F8v; *BibRadz Hebr* 9/11; Gotowáli íie tedy przeciw iemu dwá hetmani Íágub Arnáut z iednym woýfkiem/ przez Grecyá y Tefsáliá/ á Bálábán przez Trácyá y Mácedoniá *BielKron* 256v; ktorzy [Tatarzy] niegdy przez kroleítwo Polfkie przefzedfzy/ áż íie od Włofkich gránic wrácali. *BielKron* 410 (8); *OrzQuin* Y4; Ale on íąd [tj. *łódka*] który był pufzczón z dziećieciem po morzu/ płynáł przez wiele kroleítw *HistRzym* 33; *BiałKaz* Mv; *ModrzBaz* 125v; *ActReg* 126; y będzie cię [Bóg] prowadził przez kráinę nieíwiádomá/ y przywiedzie do vlic niebiefkie⁸⁰ Syonu *LatHar* 279; [Jezus] Opuícił Iudfká źiemie/ y ízedł záfię do Gáíileiey. á muíiał prześć przez Sámáryá. *WujNT Ioann* 4/4 (5); O głupi á ízaleni czemu íię vfkarzácie ná tę źiemie/

przez którą tylko przeysć [do nieba] maćie. *WysKaz* 11 (5); tych/ którzyby ku nieprzyaciółkiéy ftronie chćieli przyftać: tedy przez ziemie fwé niemaią przepufcząc *SarnStat* 1113 (7).

Połączenia: »przez ... do« [szyk 90:49] (139): *OpecŻyw* 49 (2); *OpecŻywSandR nlb* 6; *MiechGlab* 18 (3); wżakzem ya yednak połlal posła swego przez ziemie Tatarską do mołkwi *LibLeg* 10/151; y yeftħ opyłano yako maya [kupy] chodzycz ydancz przełz zyemye Voloską do Turek *LibLeg* 11/182 (8); *RejPs* 162v; *Leop 2.Reg* 24/6; Ziemińćniká gdzyeś s kárcźmy chłopi przepłofzyli/ Ták áže go do lálá przez pole pędzili. *RejFig* Bb5; *BibRadz Gen* 12/6; Potym [cesarz] ciągnął przez Kámpánią imo Kátálan do Mátrony/ á tám wołko położył *BielKron* 222v; przyłzłá wieść/ że Turcy ciągną przez ziemię Epirum do Illiryey *BielKron* 250; Ellektorowie z koni przed kościołem zfiadłzy/ tymże porządkiem przez kościoł/ aż do koru [= *prezbiterium*] łzli *BielKron* 330; Wándáli záfię łzli do Hiłzpániey/ wnet y do Afryki przez morze Gádytáneum aż do Kártáiny *BielKron* 338; [król *Władysław*] posłał Wiłłá do Rágnety przez Prufy zbożá y wżelkiey żywnośći Witulthowi *BielKron* 383 (36); *GrzepGeom kt* (2); [Żydzi] Wyłzli ná pułzczą/ przez ktore ie wiodł Pan do ziemie im obiecány. *RejPos* 56 (8); *RejZwierc* 199v; Krol Fráncufki [...] ciągnął przez Apulią do Epiru wodą y Ziemią *BielSpr* 59 (5); *BudBib Gen* 12/6; przeto Turecki Cześarz/ [...] przez pułtynie. Aziłkie do Ałtráchámá wołko fwe wiodł *BiałKaz* Mv; *BudNT 2.Cor* 1/16; *StryjWjaz* A3; [hetman *Jan Tarnowski*] gdy iednego czáfu iechał do Włoch przez Báworską ziemię/ chćiał zftąpić do domu niektorego śláhcćicá *ModrzBaz* 47; mułieliłmy iáchác nie zwykłą drogą/ przez Multáńską/ Bulgárfką/ Tribáłfką ziemie/ aż do Traciey przez wyniołte aż pod Niebo kámieniłte y wyłokie Skály *StryjKron* 777 (9); *ZapKościer* 1587/52v; *ActReg* 14; iź iáko łobie przed láty [Turek] przez ziemię Węgierfką torował drógę do Polłki/ ták y teraz tęłz áby przez Polłkę mógl do Niemiec prowadźić *OrzJan* 134 (10); *WujNT przedm* 34 (3); WSzelki pośfełfor imięnia/ przez imięnié y dziedzictwo fwé/ powinien [...] té drógi wydác łásiádom fwym y innym ludźiom/ to iełt/ do Kościołá/ do Tárgu/ do Młyná/ do przewozu *SarnStat* 1164 (6); *SkarKaz* 516b; *VotSzl* B; Pśi zátym widząc że nierząd/ w nogi przez gory do domow nie pátrzáiac gośćincá *CzahTr* D (2); *KlonFlis* D2v; *KlonWor* 22. Cf »od ... przez ... do«, »z ... przez ... do«.

»od ... przez ... do« (7): od rol polnych poczawszy albo od myedze przez laky y przez chrosthy do strugy thady yestħ ymyenyé sokolowskye nasze nalevo *ZapWar* 1524 nr 2313; *BielKron* 348; A od tego ieźiorá prołto idąc przez pułczą aż do nieiákiéy łkrzynie/ którą zową Merunfk: [...] ma zołtác wżyftko ná ftronie zakonu *SarnStat* 1110 (3); *KlonFlis* D.

»przez ... ku« [szyk 7:5] (12): *MiechGlab* 56; yz ony panowie [...] przez Sawran przecziągnely daley tam kv oczakowv *LibLeg* 11/84v; *BibRadz Mar* 7/31; bo w ten czás krolá Fráncufkiego wołká dobywłzy Methym/ łzli przez Lotáringiám ku Argentoratu *BielKron* 236v (3); *RejPos* 203v (2); A ták Iudás z wołkiem łwjm vdawłzy fię přetko drogą przez pułzczą ku Bozoru/ wziął miáłto *BudBib* 1.*Mach* 5/28; *HistHel* C4; ciągnęli obádwa [tj. synowie *Jafeta i Istry*] przez Armenskie gory [...] ze włchodnych kráin ku pułnocnym częśćiom łwiátá. *StryjKron* 91; *ActReg* 73.

»przez ... na« [szyk 5:1] (6): [Bóg] lud łwoy wywiodł przez niewiádomé pułłcze aż ná ziemie obfite *RejPs* 203; náłzy zánimi [*Turkami*] ciągnęli przez gorę ná rownią bliłko zamku Eczech *BielKron* 309; *StryjKron* 161; *KochSz* C2; A nákoniec wyprowadźił ie [*Jezus apostołów*] z miáłtá/ y łzedł z nimi

przez Betanią ná górę *SkarKaz* 242a; Trudno śchowác [przed złodziejami] w zánádrá domořtvo y role/ Trudno to nieśc ná infzą dziedzinę przez pole. *KlonWor* 4.

»przez ... w« [szyk 3:2] (5): *LubPs* Y (2); Bo Tatarowie [...] przez Rufkie kráiny pierwey w Lubelřką y w Mázowiecką ziemię wtárgnęli *StryjKron* 370; O iák błogořłáwieni/ Co w twoie porty wieczne Wpádli/ przez drogi mieyřcá niebeřpieczne *GrabowSet* M3v; *SarnStat* 1236.

»z(e) (a. [skąd]) ... przez« [szyk 4:2] (6): thimy czařchi yachał wpořelfthwey tłumacz zelwowa. od w.Kro.mczi. Turek przeřz zyemye nářche. *LibLeg* 11/155v; ze wřzytkich zachodnych krořeftw/ iedni morzem/ drudzy ziemią przez Polřkę y Podole wfámi wielkimi okořo roku páńskie⁶⁰ 1088. ciągnęli *SkarJedn* 254; *StryjKron* 91; przez które [miejsca] przeiazd y zřąd y z owąd mogřby řie pořytecznie y řlufznie pořtánowić *SarnStat* 1236 (3).

»z (a. [skąd]) ... przez ... do« [szyk zmienny] (16): *Leop* *B2; á řthąd zářię wyřzedřzy z więřřzym ludem/ przyřzli przez Alpes do Wřoch řzukájąc lepřzey pářtwy. *BielKron* 292; wyiechał řnimi [pořel polski z bojarami] [...] s Krakowá/ thegoř roku przez Moráwę ář do Wiedniá *BielKron* 412 (8); *BielSpr* 58v; *BudBib Num* 33/8; *StryjKron* 727; Z Mácedoniei przez Tefřálonikę idzie [řw. Paweř] do miářtá Atheny/ kędy náwrocił wielu *WujNT* 513 (3); áby [...] řaden nie řmiał [...] do infřzych křorychkolwiek dářřzych krain/ tychže rzeczy y kupi z Króřeftwá nářřęgo przez Słářko [...] więřřdz *SarnStat* 1227.

Wyrażenia przyimkowe: »przez morze« (17): [Portugalczycy] řzli przez morze Arářskie y Perřkie ář do brzegow Indyiřkich *BielKron* 445v (6); *RejPos* 2v (3); *RejZwierc* 199v; *BielSpr* 38v; A zebrałřzy więřřze wořřko z ziem Rufkich ciągnął [ksiąę Olech] wodną Armatą przez czarne Morze do Konřtantinopola *StryjKron* 120; *WujNT* 514; Abowiem dla tey miřey oyczyzny rozřzerzenia/ [...] dla obrony y řlawy iey/ nie ciężko było Wizimirowi Křiąęęciu Polřkiemu [...] przez morze do Dániey pływác *VotSzl* B; *CiekPotr* 82; *KlonFlis* D (2).

»przez kogo [= czyje ziemię]« (2): Pan Bog nářz řam wywiodł nas y oyce nářře z ziemi Egiptřkiej/ [...] y řtrzegł nas ná wřřřřtkich drogách/ po křorychezmy chodřili/ y miedzy wřřřřtkiemi narody przez ktorezmy řzli. *Leop* Ios 24/17; *WujNT* 2.Cor 1/16.

ααα. O mieřcie stanowiąřym punkt pořredni trasy (48) : I tez niepřvczay v(asza) řas(ność) tego pořla Thur. przez Bracřlaw yachacz na zad ale niechbi yachał ktoredj przyachał *LibLeg* 11/62; *SeklKat* E3; przechodząc przez mieyřce křthore zowá Adriakus przyciągnął ku rzece Eufraten *HistAl* E3; *Leop* 1.Mach 5/46; *StryjKron* 365; áby wřřřcy [...] obywátele miářł y miářteczek Wielgopolřkich/ [...] chcąc iechác ku Wroćłáwiowi [...] ięřřdzili [...] przez Szrem y Poniec. *SarnStat* 976; ři z Ořtrzeřzowá przez Kářiřz powinni chodřić. *SarnStat* 982 (10).

Pořczenia: »(z) ... przez ... do« [szyk 16:10] (26): *MetrKor* 57/118 (4); á [Tatarzy] zabrawřzy wielką liczbę oboygá pogřowia/ tak řlacty iako y pořřtego ludu [...], ciągnęli z płonem przez wiřliczę y Skarbimierz ář do Ruffi *MiechGlab* 6; Pořłáł thedy Pruffi Miřtrz Theodoryká y Ottoná Mářřzářká [...] / křorzy řicho przez Brzeřćie y Inowřocřlaw do Słupce przyięgłi *BielKron* 371v; [król Władyřław Warneńczyk] látá 1440. wyiechał s Krácowá do Węęier przez Sądecř *BielKron* 388v; Władyřřław řthářřzy řyn Kářiřmierzow s Krácowá do Czech wyiechał [...] przez Skáwinę/ Ořwięięćim ář do Práęi *BielKron* 395; Dwie drodze řą z Mořkwy do Biařłęgo ięřřiorá/ iedná bliřřřza przez Vhlicř žimie/ druga lećie przez Iárořław *BielKron* 433 (11); Y iáchał do Cęřarzá Papięřz przez Cárořrod/ gdzie był bárzo

flawnie [...] przyjęty *SkarJedn* 195; *StryjKron* 472; Tákże téż [*mieszczanie*] y z tychże ziem Prufkich/ do miał wyszýy opifánych Śląfkich/ mogą téż ísđ przez Rádźieiów/ Włodzcław y Konin. *SarnStat* 982; A Prágá y Czeška ziemiá [...] wyieđdzáiąc do Korony przez Poznań/ nie powinni ísđ przez Kálifz *SarnStat* 982 (8).

»(z) ... ku ... przez« [*szyk 3:1*] (4): íż to drógi były ítárádawné [...]: á z Rádomiá ku Wrocławowi Śląfkíemu przez Skrzyn/ Opoczno [...] *SarnStat* 969; Y nie máią téż kupcy inedy ieđdzić iedno przez Poniec ku Śląkku *SarnStat* 977 (4).

»z ... przez« (4): woły/ które pędzą z Mázówfz [...] máią byđż pędzoné przez Kálifz y Oftrzelzów *SarnStat* 983; Z Wałach tákże gościniec nie ma byđż/ iedno przez Kołomyią. *SarnStat* 1049 (4).

γ. Na drugą stronę, przekraczając coś (397) : *LibMal* 1544/78v (2); gdy iuż bitwę zaczęli miało z iedną ftronę okrutnie gorzało a lud przez mur na lzyie vpadał *HistAl* D3v (3); *BielKom* G3v; Ten pan ktori lud fwoy przewiodł przez wielkie pułtynie Ná wyeki s pámyęci ludzkyey thá miłość nye zginye *LubPs* dd5; *Leop* 3.Reg 18/26; *OrzRozm* C3; Dzieli fie Nordwegia od Szweciey wyfokiemi fkálámi/ [...] przez kthore trudny przechod *BielKron* 293v; [*hetman*] Ioáchim rofkazał áby fie woźili [*Węgrzy*] ná inną ftronę Dunáią do Pefztu/ záfię miefzkali długo czyniąc móft przeciw Wacowi przez wysep. *BielKron* 314 (10); *Mącz* 163b (3); *SienLek* 170; *RejAp* 184; *GórnDworz* N3v (2); Bo iefli [*młodzieniec*] ná fzkápie tedy fie wierci/ kręci [...]. Iefli też piefzo/ to álbo przez ítoły álbo przez ławki fkacze *RejZwierc* 164 (4); gdzie theż trudne przebywánie przes rzeki álbo przes błothá/ przes gory/ przes láfy/ máią pierwey fzukác godnego mieyfcá dla przepráwienia *BielSpr* 7 (2); *KochMon* 28; *Strum* I3; Ktemu niechby íobie [*młodzieńcy*] groble y rowy czynili/ przez ktoreby íkakáli *ModrzBaz* 110v (2); Chcefzli ábych ia twey náuce vwierzył/ nánieć my wielki ogień/ przez ktory ty przeniść małz *SkarŻyw* 576 (2); Potym gdy záś przeciwny wiátr powítał/ wielkim pędem iáko z gory oná wodá wftecz biezáłá/ [...] ítądże ták nawálnie przypádlá/ że przez wfzytkie groble przeláwfy/ wielkim ie gwałtem wywrociłá *StryjKron* 26 (5); *KochSz* A3 (3); *ReszList* 151; *KochPam* 83; *GostGospSieb* +2v (2); *Phil* O4; *GórnTroas* 41 (2); *OrzJan* 46; *LatHar* 568; *WujNT* 431 (2); *SarnStat* 403; *KlonFlis* Dv; Więc kiedy mu [*złodziejowi*] doymie głod/ [...] Krádnie rzeczy ogrodne/ owoce obrywa: Kiedy drzwiami nie móże/ przez párkan íię wrywa. *KlonWor* 34 (2).

Połączenie: »przez ... na tę stronę« (1): A gdy fie przez gorę Belgian ná tę ftronę przeprowadzáli dziewięć rázow nániey klękáli *BielKron* 438v.

W zwrocie utartym: »przez kij skoczyć« = *wpaść w tarapaty* (5): *RejJóz* D5v; Bo yako mało wykroćifs ílczie znów przes Kij fkoćziś. *RejKup* f8v (2); Wiefz że ízczęfcie kołem fie ná tym íwiece toczy/ Iednego wzgorę wnośi/ drugi przez kij íkoczy. *RejWiz* 35 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przez gory(-ę)« (11): Potym Drawem pod gory Alpes przyfzli/ á przez gory do inney rzeki łodzie ná íobie przenielfi. *BielKron* 337v; Po nim [*Attyli*] záfię Heruli w ty ítopy przyfzedfzy przez gory Alpes/ borzyli á woiováli/ Rzym wzięli *BielKron* 338 (6); Penetrare Athlantem, Przes górę Athlantem przeiść. *Mącz* 289c; *BielSpr* 7 (2); [*król Ludwik*] zebrałfzy woýfká Węgiérkie [...] íam z Węgiér do Polfki przez gory Sanockie profto ku Sendomirzowi przyciágnął *StryjKron* 457; *KmitaSpit* C6v.

»przez granice(-ę)« (18): *ZapWar 1534 nr 2410*; przikazvye wam abifczie przikazaly [...] tim poddanim nałchim ktorzi miełzkayą na tich zamkach nałzich pogranychnich zebi ony [...] przes granycze yako owiecz tako y bidla nie przeganiały *LibLeg 11/22v (7)*; *HistAl K8v*; Gdy wnet poydziecie przes gránice [*per terminum*] bráiciey wálzey fynow Ełau/ kthorzy miełzkáią w Seir/ á oni fie was bać będą/ łtrzeźćiefz fie wy też pilnie. *BibRadz Deut 2/4*; *BielKron 32 (2)*; Finibus suis emigrare, Wyciągnąć z fwoyich gránic. Przeyechać prez [!] gránice. *Mącz 220d*; *BielSat Hv*; *PapUp A3*; Limenarcha – Przełożoni nad przepuśczeniem przez granicze *Calep 604a*; *KołaKszczęśl B*; *SarnStat 1233*.

»przez ogień, (i) (przez) wodę(-y)« = *per ignem et aquam Vulg (9)*; *KrowObr 87v*; Przełifmy przez ogień y przez wodę: y wywodłes nas ku ochłodzie. *Leop Ps 65/12*; Przez ogień/ przez wody łrogié Szlichmy *KochPs 95*; *WisznTr 6*; *JanNKar G4v (2)*; A Pan mowi: Drogá trudna [...] / przez ogień y wodę przechod ielł/ do tego mieyfca wam zgotowanego *SkarKaz 552a (2)*.

»przez płot« (5): A gdy ielłcze namilłza przytráfi fie ktemu/ łz przyłtrzyga łzupryny workowi káždemu. To iuz tá m więc niełporo był nabárzyey tłoczył/ Bo iednego dołypielł drugi przez płot łkoczył. *RejWiz 57v (2)*; Bo łám lałł ieden przez płot/ ma by báran iáycá *RejFig Bb8v*; Gralla, Pálcát álbo dráżek którym fie ydác podpieráya/ też o którym przes płoty álbo rowy skaczą. *Mącz 148b*; *KochSz B3v*.

»przez prog« (5): *RejJóz F5v*; A práwie iáko z gory k niey [*niecnocie*] fie koła toczą/ Ale fie im popádác niłz przez prog przelłkoczą. *RejWiz 89 (2)*; Ano ledwie fie łzy nie leią ludzi wćifnionych przez prog iego [*przełożonego koronnego*]. *RejZwierc [193]*; MOgę rzéc/ żeł mie vczcił Augułtynie drogi: Bo kiedym chćiał przełóżyć przez twóy próg łwé nogi/ Ali mi ie pácholcy twoi przenałzáią *PudłFr 17*.

αα. *Na drugi brzeg (280)* : *BierEz P*; PRzez łtrumiéń Cedron gdy go [*Chrystusa*] wiedli/ łami po mołtku łłli/ a Iezufowi brnáłz kázali *OpecŻyw 107v*; *LibLeg 7/33v (3)*; *RejPs 157 (3)*; *RejRozm 402*; Rzeki y ich zakręty ták yáko chcelł wzrułlyłz/ Tá k łz łucho nogámi przez nye przechadzáyą *LubPs P3v (3)*; Ach Pánie Boże/ czemużeł raczył przewiełł then lud przez łordan/ ábył nas wydał w ręce Amoreyłkie y wygládził nas? *Leop Ios 7/7 (15)*; *RejZwierc 37*; *BibRadz Ios 1/2 (6)*; potym fie przepráwiłly [*Bułgarowie*] przez Dunay przyłzli do Trácyey/ rzucili fie ná páńłtwá Greckie *BielKron 170v*; Pifał to Owidius [...] łz [...] łą Sauromáthe okrutni/ [...] á łą ták łmiáłego łercá/ łz po ledzie iezdzą przez Dunay z wielkimi vffy. *BielKron 335*; ábowiem Krol iádác przez rowny potoczék/ padł z nim koń żywotny dołyc dobry y chędogi vtonął w trołze wody. *BielKron 398v (40)*; *Mącz 462d (2)*; *RejAp 129v (3)*; *RejPos 103v*; *BielSpr 7 (4)*; *BudBib Gen 32/22 (6)*; *HistHel D3v*; *StryjWjaz B*; *CzechRozm 105v*; *SkarŻyw 347 (2)*; *KochTr 10 (2)*; Bo y Dmistr Wiłńwiecki tey łtuki kołztował/ Gdy łię przez Don/ Dniełtr/ Dunay częłto przepráwował/ Nołząc z łobą ty Baty/ ktore lekcey dźwigáć/ Niłz drzewiáne *StryjKron 250*; ktory [*Piotr Pszonka*] nálałwłly brod przez Wiłłę/ długie łalki dla prołtego przeiácháńia w Rzece od brzegu do brzegu wtykał *StryjKron 437*; Potym łię pod Czerwieńłkiem [*Jagiello*] przez Wiłłę z woylkámi Przez mołł z łodzi przepráwił *StryjKron 522*; A tym Amurat Turecki Carz łto tyliác ludzi/ Przepráwił przes Helełpont *StryjKron 602 (15)*; *KochProp 12*; *ActReg 77*; *KochCz B (2)*; *SarnStat 982*; Tá m [*tj. w Czczowie*] kępá Czczowłka/ tá m też nie dáłeko/ Przewoz Máłborłki przez wiłłę poprzeko *KlonFlis H (2)*; *KlonWor 19 (3)*.

Wyrażenia przyimkowe: »przez morze(-a)« = *per mare PolAnt* [w tym: w połączeniu z nazwą (13)] (43): *OpecŻyw* 53; *PatKaz I* 14; *MiechGlab* 66; *WróbŻoIt* aa2v (3); *LubPs* P3 (3); *Leop Sap* 19 arg; *BibRadz I* 31 (3); Przeprowadź przez czerwone morze. *BielKron* 31 marg (10); *Mącz* 314a; *RejAp* 129; A Gdy sie zalię przypławił Pan w łodzi przez morze/ zbieżala sie thłufczka wielka do niego/ á on chodził nád morzem. *RejPos* [254]v (8); Wiara przodkowie naly przez fregie Morza przefzli/ y wiele pogankich miał poliedli *RejZwierc* 128v (2); *BudBib Sap* 14/3; Ktora [Helenę] w tych czaliach przefzłych ALEXánder Będąc w Graecyey [...] Vnioł od męża/ y przez bytre morze Do Troiańkiego miałtá przyprowadził. *KochOdpr* A3v; *KochPs* 199; *ZawJeft* 19; *Calep* 1079b; przypłynęliśmy pod Cypr: [...] A przeprowadź się przez ono morze przeciw Cylicyey y Pámphiley/ przybyliśmy do Líftry *WujNT Act* 27/5 (4).

»przez rzekę(-i) (a. rzeczkę)« = *per fluvium Miech, HistAl; super flumen HistAl; in flumine Vulg* [w tym: w połączeniu z nazwą (38)] (97): *OpecŻyw* 97; *MiechGlab* 15 (2); niemiefzkayąc tam nycz przeprowadził ífye przez rzekę Tvrlýe, y poftąpył daley od Tvrlýe rzeki czteri dny yasdj *LibLeg* 11/84 (5); *RejPs* 155v (2); *LibMal* 1543/68; Náthychmiałt przykazał drzewo wozić/ y kazał móft ná łodziach ípráwić przez onę rzekę *HistAl* E3v; Ty to niewiałyty gdi widziały ludzi cudzoziemce przez rzekę płynące chwytháły ie *HistAl* M3 (6); *MurzOrt* B2v; *Leop Gen* 31/21 (2); *BibRadz Gen* 31/21 (2); [Eneas] przefzedł przez Tyber rzekę gdzye wpada w morze/ [...] Troia znowu záłożył. *BielKron* 60v; [Dariusz z Persami] Przeprowadź sie przez rzekę Cydmę/ drudzy pířą Eufrátén/ porabili móft. *BielKron* 125; Kúrfiersth ofádził brzeg ítrzelbá/ broniąc mu przeprowadź przez rzekę/ álbo też budowania mófthu ná łodziach *BielKron* 229 (39); Charon, portitor inferorum antiquis creditus, Wrótny á przewoźnik piekielny/ który duře przez piekielną rzekę przewoździ. *Mącz* 51a (8); *OrzQuin* R (2); *RejAp* 113v; A gdyż przyřzedł [ojciec] ku iedney rzeczce [!]/ thedy zořtáwiłfzy mnie ná brzegu brnął przez nię przenořząc brátá me⁸⁰. *HistRzym* 131 (2); ná tym wiele naleřy kto vmie íobie poczynáć [...] ná przeprowadźaniu przez trudne mieyřcá/ [...] przez rzeki pływáć *BielSpr* 7; przeprowadź thych [Tatarów] przez Rzekę bárzo předká/ ieden Koń zá drugim idźie powiařáwłfzy ie *BielSpr* 67v (10); *StryjWjaz* B; *ModrzBaz* 115v; *SkarŻyw* 348; s tego wořfká řto mężow przebránych y przewařnie dzielnych wařyli fię przebyć przez rzekę Drwiaćą *StryjKron* 309 (5); *Phil* C (2); *SarnStat* 684.

~ Połączenie: »przez rzekę na drugą stronę« (2): Dáryus przyciągnął nád rzekę/ przeprowadź sie przez nię ná drugą řtronę *BielKron* 125; *RejZwierc* 175. ~

»przez wodę(-y)« = *super aquas HistAl; per aquam PolAnt* (19): tam y řam sie tułaiąc od głodu poginęli: okrom nie ktorých kxiąřát á boiarow ktorzy wždy w czołnach przez wody przebyli [fluvios traiecerunt]. *MiechGlab* 4; *BielRozm* 22; *RejRozm* 398; Ieřli sie nam przyřa zbitwy wieřdzáć/ nie będziem mieli iáko przez wodę przebieřeć. *HistAl* E4 (2); Idzye ieden ípiewáiąc cegłá z gory ípádnie/ [...] Albo iedzye przez wodę móft sie pod nim złómi *RejWiz* 136; *BibRadz Sap* 10/18; *BielKron* 406; *Mącz* 313b; *GórnDworz* Qv; A wřtáwłfzy ráno/ řzli w drogę/ á przyřzli do niektořey wody/ przez ktorą był móft *HistRzym* 29 (4); *KochPs* 95; *SarnStat* 684; *SiebRozmyřl* B3v; Weź mię ná řwe rámióńá/ nieř mię przez tę wodę: Táķ ípolnie odpráwiwá ninieyřą przygodę. *KlonWor* 51 (2).

ßß. Na drugą stronę ponad czymś (2) : Lecąc przez morze řyn iego [Dedala] wyřoko latał nád wołá oycowřká *BielKron* 23v; Subvolo, podlatam/ trochę polatam przez co *Mącz* 506a.

γγ. *Do tyłu (1)* : [*Deukalion*] pytał swoich bogow/ iákoby zafię mogł ludzki naro[d] ikrześć który potonął. Odpowiedzyeli ták/ kiedy będyeysz kości mácierzyfte przez fię miotał/ tedy ożywą fynowie y dzyewki. *BielKron* 23v.

δδ. *Przejeżdżając po kimś, przygniatając go (1)* : Tullia corá iego [...]/ gdi widzyáák iż woźnicá chciá omiájác krolá zábitego/ kazáák mu przez oycá Tulliulá profto iechác *BielKron* 103v.

δ. *Między kimś na drugą stronę; zwykle: między wojskami nieprzyjaciół (33)* : *BibRadz* 2.*Mach* 14/45; Przeszłá [*Judyta*] bępiecznie przez woysko do miáftá/ bo przed tym woźny woáá po woysku pod gárdłem/ áby wolno byáá od kázdego záchowaná. *BielKron* 114 (5); Domum reducebatur frequentia maxima, Prowadzón yeft do domu przes wielką wielkość ludzy. *Mącz* 136c (2); A cóz tego Fierleia inego przez woysko Tátárskie przeniofto byó/ iedno nie wolność/ á Królá fwęgo miółość? *OrzQuin* R2v; *GórnDworz* Aa2v; *RejPos* 263v (2); Nuż záfię ludzie pogáńczy/ tylko dla ławy fwey [...] przez woyská fie przebijáli/ ná mury y w ognie wlkákowáli. *RejZwierc* 167v (8); *BudBib* 2.*Mach* 14/45; *StryjKron* 230 (3); *KochSz* B; *ArtKanc* K4v; *GrabowSet* V v; Przebił fię Trox do niego ná wielkim báránie/ Vczynił gwałtem drogę przez kruki/ przez kánie. *KmitaSpit* B4v (3); *SkarKaz* 120b.

Połączenie: »przez [kogo] ... do (a. dokąd)« (2): ogárnęli ie w koło Tátárowie/ pomieszáli fie wzyficy/ przebił fie ieden vff Polfki przez Tátáry áż do kofzá ich *BielKron* 409v; [*Mikołaj Firlej*] przebiwzy fye przez wzyftko Tátárskie woysko/ ná zad woyská Tátárskiego/ zámordowány po bitwie nálezióń ieft. *OrzQuin* R2v.

b. *O ruchu nie tylko ludzi, ale i zjawisk będących zwykle skutkiem działań ludzkich (65)* :

α. *O ruchu pionowym lub podobnym: z góry w dół lub z dołu do góry (też ukośnie) (16)* : [*w dniu Sądu Ostatecznego Bóg*] Głębokość zymie otworzy/ Piekło przez przepásć wynorzy. *BielKron* 135v; Medium unquem ostendere alicui, proverbium To yeft Gárdzić [...]/ álbo [...] Pálec mu przes ípáry wkázáć/ náści kóćik. *Mącz* 503c; *RejPos* 233v; *KołakSzczęśł* Av; *WujNT* przedm 34.

αα. *Wskazuje na miejsce będące celem zadania ciosu: w co (11)* : [gdzie Kázimierfki odnioft ránę ízkodliwą przez rámię. *BielKron* 1597 793.]

Wyrażenia przyimkowe: »przez gołe ciało« (2): Chłop gdy mu nákaże Włodarz álbo też Vrzędnik robotę/ á nie poftucha/ dom zámknąc/ co wynidzie chłoftá cztery plagi przez gołe ciało/ y odrobić *GostGosp* 160 (2).

»przez twarz, gębę, głowę, łeb« (4:2:2:1): A zabill gy [*swego towarzysza*] dla pyenyedzi kthorich fziá vnyego ípodzyewall wchakośch ych nyetraffil, dal mv myeczem raną przes twarz y przes głowá *LibMal* 1543/77; *RejFig* Bb2; [*husarze*] porázili Kúrfierfthow lud/ y fámeo ráníli przez lewą twarz *BielKron* 229; Incutere Scipionem Eburneum in caput alterius, Słoniowy koścień komu w łep wlepić/ álbo kościánem przes łep vderzić. *Mącz* 339b; *GórnDworz* S8v (2); powiedzą im drudzy [...] iż ten á ten [...] páná im przez twarz ráníł. *WerGość* 251 (2).

β. *Zza czegoś, z drugiej strony, z jednej strony na drugą (17)* : *LibLeg* 11/24; [*jeden*] drugiemu ímieiác fie przez ítoł cóś ízeptác chciáł. *RejFig* Aa3v; [*książęta napominali luteran*] áby żadnym ludziem przez gránice niekazáli *BielKron* 210v; gdy po práwey ítronie przez one pagorki końce drzewcow widác byó/ ták ze fie znáczyó ze thą ítroną moc wielka ludu Tureckiego ízłá. *BielKron* 307v; Kthorzy [*rycerze jerozolimscy*] wczyniwzy dębową twierdz przeciw Torunowi/ gdzie dziś zowá

Dybow [...] ftrzeláli przez Wifłę ná pogány *BielKron* 346 (6); Szwedowie was przes morze fięgaią/ A Iflanti wam prawie z garfci wydzieraią. *KochSat* A3v; *WerGość* 264; *ActReg* 64; [pisarz płocki] upiwszy się kazał strzelać na gospodę tego też p. Wesła [...]. także wywoływając przez drzwi, grożąc odpowiadając zadawając słowa sromotne *ZapMaz II G* 97/90; w tym Płocko nádplynie/ Vyźrzyfz ná fzkucie przez gorę záifte Krzyże złoćifte. *KlonFlis* F4v.

Połączenia: »przez ... do [kogo]« (1): gdzie [tj. na Węgrzech] już Turcy jako doma mieszkają i przez gory się do nas ukazują. *Diar* 63.

»z ... przez« (3): *BielKron* 132v; áni dopufczą tegóz Swidrygała z Ziem álbo przez ziemie y Pánftwá Zakonu fzkód y trudności Królestwu [...]/ y Kśięftwóm przerzeczoným zádawác *SarnStat* 1070. Cf »z ... do ... przez«.

»z ... do ... przez« (1): Turek Bábilónfki Król/ z Węgier do Polfki przez Bełchkit nágláda *OrzQuin* Y3v.

γ. *O terenie zajętym lub objętym działaniem: jak szeroko i długo* (6) : Sarraceni [...], Sáráceni/ przedtym rzeczeni Agareni ále łobie imię odmienili/ potym fie rozfzerzyli przes Afiam y Afrikam/ y długi czas pánowáli *Mącz* 369a; Peraro Funditus et omnino aro – Przez wśizfłtko orzę. *Calep* 775a.

Połączenia: »od ... przez« (1): Nortmandi [...], Lud Fráncuski który przed czáfy niemiecki był od zachodu słóncá przez Xięftwo Lotoryńskie. *Mącz* 250b.

»poki i przez« (2): á która ftroná [...] wywiódłaby fwoię fpokoyną pósfesią ná onym imieniu/ póki y przez które mieyfci trzymála dziedzictwo fwoie: [...] tedy tám máią bydź czynioné gránice *SarnStat* 472 (2).

Wyrażenie przyimkowe: »przez wszytek świat« (1): Tatz [tj. *Panna Maryja*] ieft ona ffczeńná a blogoflawioná/ przez którą wiara wcieleniá boże⁸⁰ ieft wypelniona/ ij przez wlfytek fwiat rozfłfyrzona *OpecŻyw* 183v.

δ. *Na drugą stronę nad czymś (o patrzeniu)* (9) : Potym połóz oko ná Liniéy a. c. pomykayże go tak długo po niéy/ aż przez kóniec lafki/ to ieft/ przez e. vźrzyfz b. kóniec téy dálekości. *GrzepGeom* P3v (5); Krol biały pátrzał ná fwego fámpierzá Przez draba/ y przez czarnego Rycerzá. *KochSz* Cv; CHELMNO ftáry port Prufki vyźrzyfz przez gay/ W práwo ie pułczżay. *KlonFlis* G2v.

Wyrażenie przyimkowe: »przez gory« (1): Dárius Cefarz przegłádaiąc przez gory [*per montana*] á zgromadzaiąc bárzo wielki zaftęp áby drugá walkę wiodł z Alexandrem/ który gdy przyfzedł do brony mieyskiej á nálażł tám Alexandrá mowiącego s Perłami/ zádziwowál fie bárzo ofobie iego *HistAl* Fv.

ε. *Z jednej strony na drugą do tyłu (o patrzeniu)* (1) : Transversa tueri, Przeko/ zezem álbo przes rámioná pátrzáć. *Mącz* 488d; [A to się im [dzieciom] w dziećinftwie przydáło/ gdy w kolepce leżąc przez głowę pátrzyli *SienHerb* 474b].

ζ. *Z jednej strony na drugą (o czymś przewieszonym)* (5) : CHłop przez ramię powieśił Lifá przedawaiąc/ Drugi go k fukni przyfzył/ zá nim pochadzaiąc. *RejFig* Bb3 (3); Na tarczy wronę nieśie ná przyłbicy łyfka/ A przezeń powiefzona byftronoga lifzká. *KmitaSpit* B2 (2).

η. *Jeden po drugim kolejno* (5) : gdzie na Kaczkowie nowy rozdział vczyniwssy [...] Thakze przes działy brali az do Granicze Miedzeskiej *ZapWar 1551 nr 2684* (2); Manipulatim – Przez roti, od roti do roti. *Calep 636a* (3).

θ. *Kolejno od jednego do drugiego* (5) : Poydziefzli też przez owy y tám y lám krzyże [prawdopodobnie: od straganu do straganu]/ Ali woła Krámárká kupcie Pánie bryże. *BielSat B4 [idem] BielRozm 14*; iáko z dзиаła śmiertelnego Kámieñ/ płomieniá gwałtem siárczyftego Z hukiem wypárty/ [...] Leći przez ciála/ dáiąc im vpadki. Ták mężny Fridruř/ gniewy śláchetnemi Zápalon/ z Zamku [...] Wypadł/ y przelzedł záłtęp niezliczony *SzarzRyt Cv*.

Wyrażenie przyimkowe: »przez wszystkie ...« (2): Municipatim, Od miáftá do miáftá. Ode wsi/ do wsi álbo przes wsiřtki miáftá yednych praw vzywájące. *Mącz 237d; SarnStat 253*.

ι. *Na całej powierzchni* (1) : Oddzjaliwayá zařzie then czar thak, [...] krefzicz krową przefz wřfytthko czyalo na krzyřz y mowycz Czarownyczto drzewyey thy mey krowye vzithku nyeodymyeřch, alyeřz řnyey řwyřthi bozi krzyřz řymyeřch *LibMal 1544/86*.

**** Bez wystarczającego kontekstu** (1) : per tectum vulgo przez sczyth wierschu domu. *ZapMaz II G 97/792*.

BB. *Wskazuje na lokalizację, usytuowanie w przestrzeni* (135) :

a. *O lokalizacji liniowej* (91) : Ieřliby ná równiey przez którą Linea b. c. idzie/ álbo Rzeká/ álbo błoto/ álbo też co inřzého tákowého závádzáło/ tedy [...] *GrzepGeom Ov*.

α. *O trasie szlaku drogowego lub granicy* (7) : *Calep 560a* (2); Kmiećie drog niepotrzebnych y řtegen przez řytá z řimy řtrzedz máią *GostGosp 34* (2); záftála Oycá [...] leżácego práwie w mieyřcu ciáńnym/ przez ktore tylko drogá řzłá *Phil O4*; Tu drógá znákomita przez śnieźné Bálchány *KochCz A3v*.

Połączenie: »ku ... przez« (1): y była gránicá ich Háłkáth [...] / y przychodzi aż do Kármelu ku Morzu [...]. Ztámtąd řie obráca ku Wřchodu řłońcá ku Bethdágon/ y bieży aż ku Zábulon przez dolinę Ieřtháel ku Puńocy *BibRadz Ios 19/27*.

β. *O trasie szlaku wodnego* (71) : *ZapWar 1527 nr 2376*; Ty dwie rzece Tygrys y Eufraten bieżą przez Mediá/ Mezopotamiá y Bábiloniá/ á w rzekę Nilus wpadáią. *HistAl E3v; RejWiz 146 marg; W Alfryrey ná wřchod řłońcá/ řławne miáfto leży/ Przez ktore řřzodkiem Eufrates/ byřtra rzeká/ bieży. KochZuz A2*; Ziemiá ieřt obfita/ przez którą idzie rzeká známienita Betis/ od ktorey ziemiá ma imię Hiřzpánia Betiká *BielKron 278*; Gdyż ziemiá Niemiecka nie řciága řie dziś iedno od Renu do Odery rzeki ktora przez řłářko idzie á dzieli nas z Niemcy *BielKron 281v*; Bázylea miáfto wielkie/ długie y řzerokie/ przez to miáfto Ren řřzodkiem idzie *BielKron 283v (26)*; Galilaea, Kráyiná Páleřtine álbo řydowskiejey ziemié/ przez którą rzeká Iordan ciecze. *Mącz 142a*; Narnia Umbriae civitas, Miáfto we Włofzech w kráyinie którą Vmbriá zowá/ przes którą rzeká Nár ciecze. *Mącz 241a (14)*; *GórnDworz Bb; RejPos 105*; STaw v któřego mařz budowác Groblá [...] / że iuřz w nim záwrzeřz wřzyřtkę wodę która przezęń idzie: tákowy Staw ma być budowan z więřzym rozmyřłem *Strum H3v*; To theż ieřt rzecz pewna/ kędy przez Staw Lećie wodá nie idzie wielka/ tám też Ryby lepiéy rořtą. *Strum P4v (6)*; *KochJez Bv; SarnStat 466; WitosřLut A2 (2)*.

Połączenia: »przez ... do (a. [dokąd])« (2): ále v Bingiey przez ciężkie á ciáfne gory Ren idzie/ aż do Bonny *BielKron* 285; Menus Germaniae fluvius, Rzeká w niemcech. Men przes Frankoniá pod Franckfort ciekąca á przy Mogunciey w Ryn wpáda. *Mącz* 217a.

»[skąd] ... przez« (2): *BielKron* 288; Maeander [...], Rzeká bárzo fie dziwnie krążąca/ y ták y owák kręcąca ciecze z Phrygiey przes Lydiá y Kariá *Mącz* 203c.

»z ... przez ... [dokąd]« (1): Z Moskwy wychodzi rzeka wielka á sławna Boriftenes którą tam Dinepr [!] zowá, ciekąc przez ziemię Lithewfká y Ruská pod Smolenko *MiechGlab* 78.

»przez ... do morza, w morze« (2:2): Potim Druzus przebywfzy rzeki Rin y Albis (którą dzis Cechowie białá zowá, á ciece przez Cefká j Miszenfká ziemię aż w morze niemieckie) Potkał fie z Swaby *MiechGlab* 44; Dziełiáta rzeká którą theż zowá Niemiecká Wiślá/ kthora fie poczyna w Słásku/ idzie przez polskie Krolestwo/ aż do morzá Bálteárickiego *BielKron* 282 (4).

»z ... przez ... do morza (a. rzeki, a. Dunaja), w morze« (3:1): KOrytánska ziemiá gorna [...]/ od zachodu y południá gory Włofkie ktore zowá Alpes trzyma/ z ktorey theż rzeka Draw przez Styriá y Węgry do Dunáiá wchodzi *BielKron* 275; Siodma rzeká Albis [...] z gor Czeńkich wychodzi/ przez Myfzyńfká ziemię idzie y Sáfká/ wpada w morze Niemieckie. *BielKron* 282 (4).

»przez ... do ... ku morzu« (1): Prágá głowá ziemié miáfto wielkie/ przez ktore rzeká idzie Geláwá/ do Sási ku morzu idzie. *BielKron* 291v.

»[dokąd (= w jakim kierunku)] ... przez ... w morze« (1): ktora [rzeka Iber] naprzod ná wíchod fłóńcá idzie/ pothym ná południe/ á náwrociwfzy fie przez Tárákońfká ziemię w morze Mediteránskie wpada. *BielKron* 278.

γ. O przechodzeniu linii przez punkt (12) : Abowiém mieyfce które ieft około tego Punktá/ przez który przechodzą Linié/ cztériemi fye kąty prostemi wypełnia *GrzepGeom* C4; Dowiedziawfzy fye tedy iáko wielka ieft Linea a. b. ztąd fye dowiemy zásię iáko wielka ieft Linea a. c. co przez dziurki Dyoptry idzie *GrzepGeom* O (5).

Połączenie: »od ... przez ... do« (1): iz Linea profta álbo promień wzrokowy od oka/ to ieft/ od d. póydzie przez c. ná dół aż do b. *GrzepGeom* P4v.

Wyrażenie przyimkowe: »przez pośrzodek, centrum« [w tym: czego (3)] (4:2): *Diameter*, ieft *Linea* profta/ która od iedného brzegá idzie do drugiego przez pośrzodek/ to ieft/ przez *Centrum*. *GrzepGeom* D3v; Zásię infzych Figur co ftrony równé/ y kąty równé máią: [...] *Diameter* ieft *Linea* profta/ która przez pośrzodek ich idzie/ j kónczy fye ná obie ftronie w kąciéch náprzećiw sobie leżących *GrzepGeom* D3v (6).

b. O lokalizacji w ujęciu dwuwymiarowym (44) :

α. Po drugiej stronie, poza granicami (16) : *ZapWar* 1532 nr 2403; Iefly zebi wiecz ktorzi owczarze chcieli za woliá waščá na polach przes granyczae panstwa waschego owcze fwe pascz tedismi ym rofkazaly [...] abi [...] *LibLeg* 10/68v; A y thim bysz przikazal ktorzi bi [prizzolenym [!]] krola polskiego miely tam myefzkacz przes granycze zebi zadney ízkodj tam nyeczinyly *LibLeg* 11/22v (4); Ieft tu pan Pácfikus wnet iedno przez gorke/ A ma Pácienciá też nadobną corkę. *RejWiz* 67; Potym [Żydzi] ízli y rozbili namioty w polach Moábłkich przećiw Ierichowi przez rzekę Iordan. *BielKron* 42; [Ormianie] z Thátáry miefzkáią przez gorę którą zowá Taurus *BielKron* 269v (5); *KochPam* 83;

Vrzędniká pożytecznego y pilnego Pan Reuizor páńfki pozna/ gdy wyiedzie w pole przed żniwy/ gdy przez miedzę nie gorlje y owlzem leplje zbożá naydzie fwoie niź v łáśiad *GostGosp* 20; *KoľakCath* B2; *SarnStat* 1073.

Poľczenie: »od [kogo] ... przez« (1): Ewángelikowie/ máiac zá to iż Cefarz ciągnie ku Vlmie/ [...] przyciągłi pod Gienge miáľtheczko/ nád tąż rzeką Egrą/ przez którą też od Celárzá byli *BielKron* 228.

β. *Na wylot, tak że początek jest z jednej strony, koniec z drugiej* (3) : ná kthórey [krokiewce] ma być Bleyczyk ołowiány ná cienkim łznurku álbo ná łtrunie záwieszóny/ Ná tak dľugim/ coby przełał przez Synwęę. *Strum* B2 (2); bo deŧylluiąc iáko gorzałkę w báni/ áby rury przez beczki ŧły [...] *Oczko* 11.

γ. *W poprzek, na szerokość* (9) : Opifuie támże niektore męki [...] przez ciągnienie powrozmi/ gdy złoczyńcá nágo [...] ná wężłzey łáwie niź ciáło iełt/ bywa pod pachę przez pierśi przywiązán *GroicPorz* iiv; *RejFig* Bb5; Gorá w náłzey Europie nawięłta y łławnieyła Alpes/ ktorey też iełt ná dwielcie mil przez włzytkę Europę *BielKron* 461 (3); Z przyrodzenia łię przez Wiłę tráfiłá Ráfá *KlonFlis* G2v; Złódieiá niedorołłká naprzod rozgá karzą: A wtory raz odchodźi z pryłkowáną twarzą. Czáfem też krwáwą brozdę przez plecy nápiłzą: A przećie łię źli ludźie złódieyftwá nie liłzą. *KlonWor* 37.

Poľczenia: »w ... i przez« (1): Ze Krzysztoph Zborowski [...] ranił Puginałem Slachcica w głowę y przez twarz zwadziwszy się z nim vstołu. *ActReg* 160.

»przez wprzek [czego]« (1): také część Nergiiéy od rzeczonéy wody [...] / przez wprék Nergiiéy áż do rzeczonégo morzá łłonégo/ [...] my Miłtrz y Zakon będie my mieć y dźierźć *SarnStat* 1089.

δ. *Wzdłuż, równolegle do dłuższego brzegu środkiem lub skrajem* (4) : CI chrobaczy łá błyłkaiący á podługowaci/ łztrefy żołthe przez łkhrzydła maiá *FalZioł* I 69d; wnet włowił Płtrágá/ Co owo przezeń bywa iáko złotá prágá. *RejWiz* 65v; Krákwólka chorągiew ma herb biały Orzeł w złotey koronie w czyrwonym polu/ á przez łkrydłá złotá linia. *BielKron* 425; Pamphilia [...], Kráyiná Afie między Cilicią á Cappadocią przez którą kráyinę gorá Taurus zwána rołciágnęłá łie. *Mącz* [274]d.

ε. *O krzyżowaniu, przecinaniu się linii* (11) : Głowna żyłá idzie od głowy/ á przez nię druga żyłá przechodźi *SienLek* 36; kiedy przez Linié profté/ które iednáko od siebie włzędy idą/ przeydzie Linea profta/ tedy kąty co łá ze wnątr/ łá równé kátóm tym/ co łá náprzećiwko im we wnątr. *GrzepGeom* E2; Niech będa Linié profté/ iednáko od siebie włzędy będacé a.b. y c.d. przez té niech będie Linea profta przewidźiona e.f. *GrzepGeom* E2v (4).

αα. *O znakach diakrytycznych* (6) : L dwoie: iedno Łácińłkie/ które tak piłac/ ładaco/ lóđ/ [...] drugie [L] polłkie z kręłką przez pół tak/ ł: [...] / iáko tu/ Łáłłká *JanNKar* F (4); Třęćie [A] zowiemy ciężkim/ które mà kręłkę přez się/ iáko pozáđny *JanNKarKoch* D4v (2).

ζ. *O przeplataniu się nici w tkaninie* (1) : Licium, Nići tkáckie przez które połtáwá płócienna bywa przećiągána/ którą wzór ná płótnie cziniá. *Mącz* 193a.

CC. *Wskazuje na odległość [w tym: od ... przez]* (9) (11) : také Bulgárowie w iedności ná ten czás byli/ iedno iż dźiś przez rozne kráiny będac od łiebie dáłeko/ obyczáiw innych náwykli/ y w mowie odmienności *BielKron* 336 (2); *BudBib* 1.Reg 26/13; Przedsię y dźiś/ y záwłze/ na morzu okřęty/ A my iáko nurowie/ częłtokroć brzeg łwięty Vpátruiem z dáłeká/ w ten czás kiedy wáły

Biją/ á my od śmierci/ tylko przez dyl máły. *KochPhaen* 11; Káplán z Rycerzem/ á obádwá biali/ Iedno przez ieden plác od fiebie Ítali. *KochSz* B2v.

W połączeniu z jednostką odległości (6): Hellespontus, Wąskość morzáz między Thracią á Phrygią od którego mieyfćá Europa s Alią tylko przez fiedm Ítay od fiebie Íą. *Mącz* 154b; Per mille et quingentos passus, Przes tyśiąc y pięć set kroków. *Mącz* 221c (5); Ítánáwfy od niego [makiety człowieka] przez dwánaście Ítop/ ze wzyfłkíey mocy cífkáli do niego rohátynámi *BielSpr* 4.

DD. *Wskazuje na długość wymierną; zwykle: na przestrzeni iluś jednostek długości (21)*: *MiechGlab* 22; Ízyrokóć íey [rzeki] íeft íáko przez iedno Ítáíanie. *HistAl* Fv; A pięć tyfíęcy [prętów] ktore zbywáią w Ífyrokóći przez dwádzieśća y pięć tyfíęcy/ póspolite będą miáftu ku miefłkáníu *Leop Ez* 48/15 (3); Z támtąd gdy odefzli przez fiedm Íeth y pięćdziefíáth Ítáíán/ przyszli do Cháráká *BibRadz* 2.*Mach* 12/17 (2); bo okręty álbo nawy nigdy Ípołu nie idą/ ále iedná zá drugą w mili y dáley przynamniey/ ták íż íe rozwlóką czáfem przez trzydziefíe mil/ czáfem przez Íześcdziefíá *BielKron* 451v (3); *RejAp* 125v; *HistRzym* 121; *BudBib* 2.*Mach* 12/17; íż Cefarz Rzymfki Lodwik wtory/ gdy íię z nim z íáchá [...] / pod tym Papieżem koniá zá wodze przez milę włófką/ piefzo idąc ręką Íwoiá Cefarfką wodzíł. *SkarJedn* 217; *StryjKron* 72 (2); *WujNT Apoc* 14/20; *SarnStat* 1110; Bo kiedy go [Kakusa] kto gonił/ wnet płomieniem rzygnął/ Y párá go Íiárczáną przez Ítáie dośćignął. *KlonWor* 21.

a. *O płaceniu za przejechanie określonego odcinka (2)*: Gdybych dáł przez 44. mile od 3. ċ. 1. zło. od wiela ċ. przidzie dáć 1. zło. przez 18 mil. *KłosAlg* H2v-H3.

EE. *Wskazuje na coś, co rozdziela (522)*:

a. *O warstwie (też mogącej mieć otwory) (238)*: PRzyfzedł ieden do Íádu/ kámién w zánádrzu miáł/ Więc Sędziemu przez fukniá pálcem vkázował. Sędzia mnímał íż worek/ [...] Odfádziwfy Ízedł k niemu/ áby mu vkazał. *RejFig* Aa2v; *RejZwierz* 106; Ná krwáwe oko: weźmi Kozłék/ Bábkę/ [...] Ítlucz/ á fok weźmi/ á zmiefzay íj [...] z mąką íáko cíáfto/ á to przez cienką chufę ná oczy przylož ná noc. *SienLek* 64v; *Oczko* 31v; Obégnáá mię niecnotliwa rádá. Przebili ręce/ nogi mi przebili/ WÍzyfłki mé kości przez Íkorę zliczyli. *KochPs* 31; *CzechEp* 127; *GórnTroas* 35.

á. *O przedostawaniu się z jednej strony warstwy na drugą (231)*: *BierEz* R3; PÓwiedaiá íż wefz zciála íe rodzi/ á dziurkami przez Íkorę wylázi *FalZioł* IV 16c; *GlabGad* A8 (2); Ítem powyada yfch czirwowej do Mlyeka naprawyenyá dála, pokrziwą kthora przeÍz ploth rófzczie *LibMal* 1549/149; tám ná ten czás miecz rycerfów mégo przeydzie przez boki twoie/ á przebíthy pádniefz między ránnemi ludu Ífráelkfiego *Leop Judith* 6/4 (4); *RejFig* Aa4; *RejZwierz* 128; *BibRadz* 4.*Esdr* 3/19; A gdy [...] [Zyssara] vfnął twárdo ná zyemi. Niewiáftá [Delbora] to widząc przybíłá go żeláznym gwoźdzyem do zyemie przez Íkronie młotem żeláznym *BielKron* 49v; [ludzie biskupa] przekopáli íe przez wál gdzie rozumíeli Ílába obroná byłá/ tám Ítroże Ípiące pobili *BielKron* 215; Kálifka žiemíá nośi Zubrzá głowę máíác koronę złotą między rogámi á przez nozdrze kołko *BielKron* 425 (11); *Mącz* [388]b; *SienLek* 136v; *RejPos* 118 (2); Nie máfz ták zamku s twárdego żelázá/ By przezeń kurwá s kotką nie wylázłá. *RejZwierz* 220v (2); gdyż ráná íieczona nieśmierthelna bywa/ zwłáfzcza przez zbroię álbo páncierz álbo przez puklerze/ Íztychowa ráná niezgoioná bywa *BielSpr* 4 (3); wystrzelíł oszczep i uderzył Parisa prawie na tarcz, jako był umierzył, I przepędził jí przez tarcz i przez blach kowany *KochMon* 31 (3); *WujJud* 71 (2); *BudBib Ex* 30/4; *HistHel* D2v; *Strum* K2v (2); *Oczko* 19v;

Tedy go [św. Felicjanusa] Stároftá kazał do drzewá oftrymi gozdziámi przez ręce y nogi przybić. *SkarŻyw* 532 (4); *KochJez* A3v; *KochEpit* A3 (2); *ReszPrz* 84 (2); *KochPieś* 36; *ActReg* 57; wierzemy/ iż ciało fwe święte [*Chrystus*] przewiodł przeze drzwi zamknione/ przez kámień grobowy/ y przez nienárułzoną zupełność Pánni Mátki fwoiey *WujNT* 81 (10); *PowodPr* 64; *SkarKaz* 204a marg (7); *KlonWor* 2; *SzarcRyt* Cv.

Połączenia: »do ... przez« [szyk 5:2] (7): Iezu ktorys do zgromadzonych apostołow przez zamknione drzwi wśedłfi w połrozdu gich łtanął. łmi(łuj) fie nad <nami> *TarDuch* C8; Niektorego dnia [...] gdy [*Aleksander*] nań [*na konia*] pátrzył przez żelázne kraty/ [...] ściągnął nátychmiał rękę fwoię do niego przez kratę/ á koń też ściągnął do niego łzyię *HistAl* B; *BielKron* 21; *RejPos* 135v; *MWilkHist* K4; *CzechEp* 103; [*Jupiter*] Wźiał w rękę oftry piorón/ [...] którym więc/ rzecz tęga/ Przez ziemię aż do piekła oftátńięgo śięga *KochMuza* 27.

»przez ... ku« (2): Iezus przez zamknioné vliczki wśedł ku łwym zwolenikom. *OpecŻyw* 169; *OpecŻywSandR* nlb 5v.

»przez ... na wierzch« (1): od kthorégo pádánia [*kości wskutek postrzału*] gdy zemrze kość/ wielką biédę czyni w cieie niźliłye przez mięślo ná wierzch przedrze *SienLek* 131.

»przez ... z« [szyk 1:1] (2): Czemu włośi albo fierć v inźnych zwierząt tilko z łamey łkory wyrałtaią, gdyż v człowieka z mięśla prawie przez łkore wychodzą. *GlabGad* A7v; [*sakramentarze*] przą tego/ áby przez kámień y pieczęci nienárułzone z grobu ciało Páná náłzego wyłzło. *SkarKaz* 204b.

W zwrocie utartym: »przepaść przez palce« (1): (*nagł*) Prokurator á Sędzia. (-) Moželz ty dekret ferowác/ Mnie też wolno ápellowác [...]. (-) Bá moželz ty ápellowác/ Ale Koc káz nágotowác/ Leczby grołz przepadł przez pálce *RejZwierc* 235v.

Wyrażenie przyimkowe: »przez pośrzodek« (2): TO ziele [*tj. pępownik*] ma liłti gładkchie á obwijaiące fie około głąbu s ktore⁸⁰ wyrałta/ thak iłz pod czas ludzie mniemiaią aby przez pośrzodek liłtu przerałthał głąb *FalZioł* I 64d; Wzyęła w lewą rękę goźdz á w práwey młot dzyerzáła/ Okrutnemu Zizarze frogą ránę zádała/ Práwie przez pośrzodek łkroń zrániła głowę iego *LubPs* hhv.

αα. *O przedostawaniu się płynu* (84) : A takowy łtrach ział go [*Jezusa*]/ [...] aż obfity pot wyłfedł s niego/ tzo przez dwie łukienice przefedł *OpecŻyw* 102v; á onem [*sokiem rzepikowym*] z wirzchu maczay oczy przez chułtę *FalZioł* I 5b (2); *GlabGad* A7; *RejWiz* 146; A kiedy fye kędy Stáwy porwą/ czáfem wodá y przez Groblę chodzi. *Strum* H3 (4); w którym to pićiu [...] wodá [*mineralna*] nietylko wielkiemi meatámi/ ále y przez łkóre/ czyłzcząc włzyłtki żyły/ plugáłtwá różné zlobą wywodźiła *Oczko* 19v; *KochPs* 21; [...] Leiąc ledwie nie krwáwy płáč przez marmór żywy *KochTr* 14; *KochFr* 45 (2); [*król Midas*] Zytá dotknął/ żyto wnet złotem zákwitnęło. [...] Vmywa fye/ á złoto przez ręce fye leie *KochDz* 107; *BielRozm* 11; *LatHar* 520; Z przyrodzenia fię przez Wiłłę tráfiła Ráfá/ y w ziemi kámieniłta żyła. Przez to kámienie zdawná Wiłłny vpor/ Przedárł łobie tor. *KlonFlis* G2v.

Połączenia: »na ... przez« (1): aż ta iłftá łukienka [*Chrystusa*]/ włfytká byla czerwoná/ tzo fie we krwi zmáčzala/ áze na ziemię krew przez nię plynęła. *OpecŻyw* [127]v.

»z ... przez« (3): *RejWiz* Dd4; Abowiém co z iednégo Pónikiem przez Groblą wynidzie/ to do drugięgo wpádnie *Strum* N2; z kthoréy [*pary wrzącej w jaskiniach*] łtrumienié á rzéczki przez ziemięby fye łaczyły *Oczko* 8.

ααα. *O cedzeniu lub przesiewaniu (też substancji półpłynnych i miękich) (63)* : Gutturnium, eyn giefzfas Kóff przez ktory cedzą wyno. *Murm* 151; Warz ziarna w winie przyłożywfy też miodu/ gdy vwre wyźmi przez chufę, á to potim dawaj ku pożywaniu *FalZioł* I 62c; Theż gęlie łayno przytłoczyć przez chufę á s łokiem tego ziela oczukhrowawfy dać pić poranu *FalZioł* I 79b; Nalać na otręby wody gorączy á potim przecedzić przez woreczek á tak ti otręby łtym woreczkiem ciepło przikładać *FalZioł* III 42c; Napierwey wziąć iagod pńinkowych á zetrzec w moźdżerzu/ pothym przetłoczyć przez chufę iż będzie łok *FalZioł* V 91 (32); *BielKron* 276v; *KwiatKsiqż* G4v; Colum Naczynie przez które cedzą/ Durflák/ łitko. *Mqcz* 59d (7); Albo zetrzy kmin co w mielży proch/ prześiawfy przez gęftą chufę/ zgnieć ij z iáręcym wołkiem á przykłáday. *SienLek* 63v; Albo vwarz trzy iáiá kokofze twárdo/ wygniećze złámých białkow wodki co możesz przez chufę/ á zmieszay ią z wodką rożaną *SienLek* 68 (13); *HistRzym* 24; Siekay á śiey przes durflák/ áby był [proch] źiárnífty/ Iełli dobra łaletrrá [!]/ będzie s niey proch czyłty. *BielSat* N3 [*idem BielSjem*]; *RejZwierc* 107v; *BielSpr* 73 (2); *NiemObr* 68; *BielSjem* 39; *ActReg* 140.

Połączenie: »przez ... do« (1): Też niektorzy czynią [wódk] nakładfy na iakie naczynie ziela z wierzchu ogniem przyłtawią á tak wodka przez chufę na doł do naczynia wyciećze. *FalZioł* II 1c.

ββ. *O zjawiskach odbieranych zmysłami (59)* :

ααα. *O patrzeniu, tj. o warstwie między patrzącym a przedmiotem oglądanym: zza czegoś lub spod czegoś (43)* : y [Chrystus] uylzedł [...] krom znaku a poruśłeny zyuota panyenłkyego yako promyen przez łzczklo *PatKaz* III 102v (2); A gdy gi [chryzolit] na łłończu położy/ thedy złołą gwiazdę przez łię vkazuie *FalZioł* IV 51b; ZŁe znamiona w niemoczach [...]. Iełli białki w oczu przez powieki widać *FalZioł* V 13v (3); *RejKup* h8v; [Aleksander] kazał im [żeglarzom] łpráwić ład nieiáki ze skłá bárzo iáiłnego/ thák iżby przezeń przegłádał y widział włzytko. *HistAl* M5v; *KromRozm* II n4v; *LubPs* E marg; Iż widzyał iáiłnie Pána przez ty włzytki niebá *RejWiz* 147v (3); *Leop Hebr* 10/20; máią theż Pálmy przy iáblkach/ y łwiec dołyc v nich [Żydów] w Cerkwi bywa/ [...] żydowki ołobno bywáią pátrząc przez łciáne do Cerkwie. *BielKron* 465 (2); Per transennam aspicere, Z dáłeká yáko by prze ze mgłę pátrząc. *Mqcz* 462c (2); ábowiem rumiáność krewna/ ktora przez łienką łkorną płec przebija/ łatwie od łłońcá wędnie á w piegi łye obraca *SienLek* 78v (6); ále theż częłtokroć [oczy] gwáłtownemi promiełmi łwemi/ przenikáiąc przez drugie oczy/ iáko iáiłność przez łklo do vpodobánego łercá/ zágrzewáią ie *GórnDworz* Cc4; Bogacz gdy w kácie workow dołypuie/ Pilnie przez łzybę drugi vpátruie. *RejZwierc* 226v; Bo tá [cnota] pátrzy záwždy wzgorę/ By Orzeł w łłońce przez chmurę. *RejZwierc* 232 (6); *ModrzBaz* 7v; Ráz przed iutrznią [św. Anzelmus] ná łószku nie łpiąc [...] obaczj przez kilá łcian/ á ono w kołściele zákrýłtyan ogieł krzełze *SkarŻyw* 332 (3); *CzechEp* 149; *NiemObr* 84; *PudłFr* 70; Gdy przed łmętnym ołtarzem łwięta Pánná łtałá/ [...] Pánielłki włtyd przebijał przez oblicze białe *ZawJeft* 46; *Calep* 410a; *WujNT* 888.

Wyrażenie przyimkowe: »przez zwierciadło« = *per speculum* *Vulg* (3); *KuczłKat* 100; *LatHar* 601; Gdym był dziećięciem/ [...] rozumiałem iáko dziećię [...]. Lecz [...] teraz widzimy przez źwierciádo pod záłoną: lecz w on czás twarzą w twarz. *WujNT* 1. *Cor* 13/12.

βββ. *O zjawiskach odbieranych słuchem (9)* : Szalełłtwo iełł człowiećze náslucháwác przeze drzwi *Leop Eccli* 21/27; łpowiádał łie ze włzech grzechow [...] przez záwárte okienko *HistRzym* 48;

Słuchayże przyłożywłszy vcho do láméy ziemié/ tedy włóczył co Wodá szumi przez rzadką ziemię
Strum O2; *SkarŻyw* 47; *ReszPrz* 24; Gdzieś to namnieyżé słówko przez kálę przepádło/ A ná
zápamiętáły vchu pániey siádło: By kámién [...] w fercu fwym chowálá/ Nie wierzę temu/ żeby
wełtchnąć raz nie miálá. *KochPieś* 29; *ActReg* 142.

Połączenie: »przez ... do« (1): Bo słuch przez ony błonki dziwney subtylności/ Gdy doydzye do
rozumu/ [...] muśi mu donośić *RejWiz* 118v.

Wyrażenie przyimkowe: »przez zęby« = z *zaciśniętymi zębami* (1): *Dentiloquus* – Przez zębi
mowiąci. *Calep* 306a.

γγγ. *O zjawiskach odbieranych węchem* (5) : iako widamy iż ludzie czebulę albo czófné często
iedząci barzo śmierdzą też przez skorę *GlabGad* I4; *BielKom* E8; Pijány śmierdzi iáko pyes przez
ficiánę/ Gdy kłwárnę miece á wieczorną pyánę. *RejZwierc* 217v; *BielSjem* 23.

W zwrocie utartym: »czuć przez skorę« (1): Więc [*niecnota*] czuie y przez skorę: gdzie dom nie po
Bodze/ Gdzie máło dba o mężá niepewna Gośpodze. *KlonWor* 58.

δδδ. *O zjawiskach temperatury* (1) : Pátrrze nád tym powietrzem wnet zálię iest wodá/ A nád tą
wodą ogień/ pátrz iáka to zgodá. [...] Bo kiedyćby [*woda*] ták gęsta iáko náłzá byłá/ A ná czymże
prośę cie by sie záwiesiálá. Gdzyełzby przez taką gęstość mogło słońce párzyć/ Dobrzećby sie ten
vkrop wierz mi muśiał śmáżyć. *RejWiz* 151.

εεε. *O zjawiskach odczuwanych dotykiem* (1) : A ono śumnienie [= *imię żony kupca*] mowy Dzywne
barmy [*lege: bramy, tj. wymysły*] swoie śtroy. Prawie sie na oko śmieie A przes mié iuż barzo wieie.
RejKup m3.

b. *O otworze, którym się przechodzi, przepuszcza coś itp.* (259) :

α. *O drzwiach, oknach itp.* (68) : *RejPs* 174; Do nieba barzo ślyroko Ktému barzo čziafná ffortka
Trzeba tam čziafnego brzúfchka Bo by miáły barzo pjiśná Nizli by się przełnié wčziśná *RejKup*
r4v (2); *MurzNT* 28v; *Leop Dan* 14/12 (2); *BibRadz Ioann* 10/9; rzekł [*Daniel*] krolowi tego
dowieś iż tho kłięża biorá [*ofiare*] s kościołá/ chodząc tám w nocy przez iámę. *BielKron* 111v; przy
wybieraniu Papieżá máca Archidyakon przez śtołek dzyuráwy/ mali Papież Reliquie domowe [*tj.*
narządy płciowe]. *BielKron* 171v (4); *Mącz* 295a; Wnidźmyłz w imię Bożé pod ten Krzyż/ w tę wieżę/
nie przez okno/ ále przez fórtkę *OrzQuin* M4v; *RejAp* 88v; *BielSpr* 65; *WujJud* 53; *BudBib* 4.*Esdr*
7/14; Spużczony przez okno S. Thomálfz do Neápolim się wroćił. *SkarŻyw* 201 (2); Otworzćie sie
wrotá brany Ná wzyśitkie piekielne śtrony. [...] Wnidźie przez was krol wśzey chwały *MWilkHist*
E[3]v; *StryjKron* 170; *BielSen* 11; Bramá tá zámkniona będzie: ábowiem Pan BOg Izráelłki wśzedł
przez nię. *LatHar* 528 (2); Wchodźcie przez čiafná branę: Ábowiem śzeroka braná/ y przełtrona iest
drogá ktora wiedzie ná zátroczenie *WujNT Matth* 7/13; Ábowiem łácwiey iest wielbłádowi prześć
przez vcho igielne/ niz bogaczowi wniść do kroleśtwá Bożego. *WujNT Luc* 18/25 (13); *WysKaz* 13
(2); *SkarKaz* 457b; *SkarKazSej* 666a (2).

Połączenia: »przez ... do« [*szyk* 5:3] (8): Ićh [...] wthorey albo trzeciyej godziny wnocz wlyáł do
fłklyepu kamiyenycze ye^{go} M^{tości} pana poñnanłkyego przełz pyecz. *LibMal* 1552/166v; *LubPs* aa3v;
BibRadz 2.*Par* 23/20 (2); Iest tám [*w Jeruzalem*] braná ktora zwano Wállis Iozáphát/ [...] przez ktora

wodzono trzody bydła na ofiarę do Sálomonowego kościoła *BielKron* 265; *ReszList* 145 (2); *WujNT Apoc* 22/14.

»przez ... na« (1): Włzedłzy na dom przez dáchowki ípuścili go [*chorego*] z łózkim na pószrodek przed Iezufa. *BibRadz Luc* 5/19.

»w ... przez« [*szyk 2:1*] (3): włufz korzeń podbiałowy/ á włoż ij na węgle rospalone/ á przykrywłzy dziurawą pokrywką/ pułzczay w wítá dym przez nią *SienLek* 82v (2); A nie nálazłzy ktorędyby go wnieśli prze rzelzã/ wítapiwłzy na dách/ przez dáchowki ípuścili go z łózkim w pószrodek przed Iefufá. *WujNT Luc* 5/19.

»przez ... z« [*szyk 2:1*] (3): Item zeznal yfch wyarmark therałz przełli Cznurow 2 Thachri í fkyepu od panyey kachny hakyem przełz okno wiczynagnall *LibMal* 1550/153; *Transenna* [...], *Kratká* [...] z máłych/ fzczebelków wczyniona którą przed okno wyftáwiáya á przez nią z domu wygládayá. *Mącz* 462c; *WujNT 2.Cor* 11/33.

Wyrażenie przyimkowe: »przez(e) drzwi (a. dzwierz), przez wrota« [*w tym: dokąd* (6)] (9:2): *FalZioł* [*8]v; A kędyż ci [*pasterze, doktorzy*] w tę Owczárniá weszli/ przez dzwierzéli/ czyli inędy kędy? *OrzQuin* Xv (2); *RejPos* 347v; Zaden tedy wrzędny Pálterz áni Kápłan w Owczárni Páńskiey nie iefł/ ktorzyby nie włzedł przez drzwi iemu kluczem otworzone przez Piotrá *WujJud* 30v; Wchodźcie przez wąłkie wrotá [*per angustam portam*]/ bo przełtrone wrotá/ y fzeroka drogá wiodáca do ftracenia *BudNT Matth* 7/13; *KarnNap* Ev; *CzechEp* 135; *KochPieś* 7; *WujNT* 540; Wpuści [*złodziej*] rękę drapieźną przezedrwi do śieni: Odmykác do bogaczá zdrayca fię nie leni. *KlonWor* 42.

β. O otworze lub przyrządzie, którym się patrzy; *inter HistAl* (44) : *RejKup* d7; *HistAl* B; Podobny iefł namilłfy moy Sárnie/ y młodemu Ielonkowi/ otoć on ftoi zá ściáná náłłá/ pátrzáiac przez okná/ przegłádiác przez kraty. *Leop Cant* 2/9 (3); *BibRadz Cant* 2/9; *Inspectavit per nostrum impluvium intus apud nos*, Przepátrzował go v nas przes dáłzny loch. *Mącz* 406a; potym Dyoptrę [...] połóż na Liniéy c.f. [...] żeby przez e. to iefł/ przez dziurki Dyoptry/ widziéc było punkt b. *GrzepGeom* O2 (4); *RejZwierc* 100; *BudBib Prov* 7/6; Albo chcefzli téz miéc wodną wagę żelázną na fzrobách/ [...] Będziéfł mógl pátrzyć przez nią do Pápiéru na prędkie odważenie [*tj. zmierzenie poziomu wody*]. *Strum* C2v (2); *SkarŻyw* 161; *LatHar* 200.

Połączenie: »przez ... na« [*szyk 14:7*] (21): nie być theż oná kozá co dziurá przez płot na kápuftę pátrzy/ á tylko iż oczymá onę fwoię chuc odpráwi *RejZwierc* 18v. *Cf Zwroty*.

Zwroty: »przez palce patrzeć (a. patrzeć), oglądać« [*w tym: na co* (14)] (16:2): *LibMal* 1554/186; Bo gdy íe złe poczyna/ przez pálce patrzamy/ Aż niewolá przypádnie/ toż więc nárzekamy. *RejZwierc* 39v; *Connivere in re aliqua*, Przes pálce pátrzić/ Widziéc yákoby nie bacząc. *Mącz* 63b; A my nie tylko ábyfmy go [*Boga*] nędznicy fłuchác mieli/ ále iefłcze włzędý á włzędí wżgárdzamy á práwie przez pálce pátrzymy na to fwięte obwołanie á vpominanie iego. *RejPos* 197v; A Pan téz rownie iáko w oney łodzi drzemie/ gdy tonác wołáli do niego zwolennicy iego/ [...] á práwie iáko przez pálce pátrzy na takie przygody náłze. *RejPos* 244 (11); Widząc druga áby téz/ táki vbior miáłá/ Będzie częfto przes pálce/ na ftrój pogłádałá. *BielSat* Dv [*idem BielRozm*]; A což kiedy Pan na to [*tj. różne wyznania chrześcijańskie*] przez pálce pátrzyć raczy fnađz na pręftze zginienie á na przyłzły vpádek náłz wedle obietnic fwych *RejZwierc* 260 (2); *BielRozm* 25.

»przez spary patrzeć (*a. patrzeć*), [patrzenie], poglądać« [*w tym: na co, [na kogo] (6), dokąd (= w jakim kierunku) (1)*] [szyk 5:3] (6:2): *BielSat* C2v (2); *CzechRozm* 183v (2); áczkolwiek ná taką nie przyftępną światłość ładow Bożych [...] pátrząc nam wzrok flepieie: wżákże zdaleká/ y iáko przez łpáry poglądać ná nie ferce prágnie *SkarŻyw* 79; Co po tych łkárgach próznych? iefli ná wyftępy Przez łpáry/ iáko mówią/ pátrzą vrząd tępy. *KochPieś* 2; *GórnRozm* Dv; *KořakCath* A4; [Sentencja A3v; kiedy iuż bywa vtrácon porządek Kościelny/ wżytko się opák dzieie/ łtąd możemy bączyc/ iáko łzkodliwe iefł niedbáłstwo krolewkie/ áłbo przez łpáry pátrzenie. *WerReguła* 21, 20].

γ. *O otworze w ciełe, którym coś wydostaje się na zewnątrz lub wchodzi do środka* (87) : *OpecŻyw* 15v; albowiem tho picie [tj. ocet] flegmę z żoładka obficie pobudza y przez vfta wypádzá *FalZioł* I 19a; [z ziela św. Jana] oley będzie czyrwony/ á ku wielu potrzebám barzo dobry/ á zwłázczá khu wyciągnieniu iadu przez rany albo przez wrzodi *FalZioł* I 69b; Też [*halena*] Emoroidy/ to iefł kończe żyłek kthore łą w łtolczu othwiera á krew czárną przez nie wyczyłcia kto ią na nocz połyka. *FalZioł* III 2c; Przez ktoriz tedy obyczay człowiek ma byc purgowan. [...] 3. Przez nozdrze. 4. Przez łzije. [...] 7. Przez macicę. 8. Przez Emorroidi *FalZioł* V 103v (24); iż mozg czworako łie czyłci. Na pirwey od zbytku wilgotności wodnych, a to bywa przez oczy, Drugie od wielkołci melankoliej to bywa przez włofi. Trzecie od kolery, á to bywa przez vłzy, Czwarde od flegmy, á to bywa nošem. *GlabGad* A7 (11); *KłosAlg* A3v; *MurzNT* 71 marg; *RejWiz* 118v; *Leop Num* 11/20; Áłtromi/ w Indiej łą nie máiąc żadnych vft/ nie iedzą áni piją/ tylko przez nos dychánim żywą *BielKron* 8; Gurgulio, Krztań przes który wiatr áłbo dech wychodzi. *Mącz* 150c; Longano, apud Apicium, Ielito przes które żoładek gnoy wyrzuca. *Mącz* 197a; Pori, Latine meatus, Dziurki w ciełie przes które pot wychodzi. *Mącz* 313a (11); Krwáwnice łą żyły w ogonicy/ máiąc końce iáko brodawki. A drudzy ludzie miewią przes nie czyłcienie *SienLek* 20v (2); *HistRzym* 47v; *RejPos* 204 (2); *SkarJedn* 58 (2); tedy wodę tak mierno mieć ciepłą trzebá/ [...] áby łye łkóra y kość [...] záprzáł y otworzyłá/ y przez fugi áłbo Commissury/ wewnątrz wyłufzáłá/ y potwierdzáłá *Oczko* 16 (4); *SkarŻyw* 131 (4); *CzechEp* 194 (2); *KlonŻal* A3v; *KochDz* 107; *ReszPrz* 79; *ReszList* 180 (4); Dułżę cną wylał przez poczcíwé rány. *KochFrag* 30; *LatHar* 587; *WitosłLut* A6v; *KmitaSpit* C2; *PowodPr* 37; *SkarKaz* 385b.

W zwrocie utartym: »przez gar(d)ło (*a. gardziel*) przelać (się), przepuścić (*a. przepuszczać*)« = (roz)trwonić przepijając (3:2): Abowiem co mili rodzicy zbieráli grołz do grołzá/ [...] to potomek niebáczny zá rok wżytko przez gárdło przeleie *WerGość* 222 (3); Degulo – Przez garło przepułzczám, marnie trawię. *Calep* 298a (2).

δ. *O przyrzádzie, którym się coś wlewa, wysypuje itp.* (11) : tey wodi kwartę wleijelz w zad przez kłíferę *FalZioł* I 134c; Gdy tego drzewa dim do macicze będzie wpułzczony przez miełzek/ łciąga záię na doł [...] macicę *FalZioł* III 3a (7); włóżywłzy to ná ogień podpokriwkę vtráciwłzy łzypułek/ iż dziurká w połrzodku będzie/ pułciłz przez nie w vcho dym *SienLek* 71v (2); *Oczko* 14v; Epistomium – Kurek przez ktori pułzczámí winno. *Calep* 368a.

ε. *O czymś w kształcie rury, kanału* (49) : *RejFig* A5; Cloaca, Dól/ Sakret/ áłbo kánał/ Rinłztok/ przes który nieczłłtołci vchodzą. *Mącz* 58a; Ravis per quos exunda piscina, Zrzodły [I pl] przes które wylewa ładzawká/ áłbo ktoremi zábiera/ áłbo nábiera wody. *Mącz* 502d (3); *OrzQuin* N3 (2); Abowiem onę moc ktora z Męki Pána Chriłtułowey pochodzi/ [...] przez Sákrámenty iákoby przez

rury iákie ku łobie przywódimy *WujJud* 232; [woda] z tákiego łye meatu wzięwłzy/ przez żyły idąc/ też włafność z łobą przyniołła. *Oczko* 4v (5); A żimny wąż przez paćierze ná chrzypćie prześięże/ Co łie tám z łzpiku záłęże. *KlonŻal* C3v; *ReszPrz* 79 (2); *Calep* 372a; *LatHar* [+9] (2).

αα. *O organach stanowiących drogę przemieszczania się wewnątrz organizmu (31)* : *PatKaz* III 111; Gula, die łrafłz durch welche łpeis vnd tranck giht Lákotá [= *przełyk*] przełz którą yedzenye y pyćye ydzye. *Murm* 54 (2); która [*niemoc*] też bywa z zatrzymania [*moczu*] [...] wdrogach tych przez kthore vrina pochodzi z wątroby do nerek *FalZioł* I 11b; [*delfin*] Acz głófu nie ma/ thedy wżdy ma łkanie, dla te⁶⁰ iż ma płucza iako człówek y żyłę ołtrą przez którą głos idzie *FalZioł* IV 33c (6); także ono zimno przyrodzone więcey w nich [*samicach*] zcifka trefłki głófowe, á także też przeźnie cienfzy głos wychodzi. *GlabGad* C8 (7); *Mącz* 164d (3); bo iefli [...] od wątroby przez żyły iádu bęđdzie przyplýwáło/ draźnić chorobę/ [...] bęđziemy *Oczko* [40] (5); [*ksiądz kanonik*] twierdzi to/ żeby Pan Chriřtus/ záraz po łwym poczęćiu [...] głófem przez vłta mátki łwey wypułzczonym/ ożywił Ianá. *CzechEp* 194 (2).

ααα. *O całym organizmie człowieka lub zwierzęcia (7)* : O biegunce gdy przez dziećię biezy: lekarzłtwo [...] *FalZioł* V 38; Dyspepsia, Nietrawność/ Złe trawienie żoładka/ gdy łurowy pokarm ciecze przes człóweká. *Mącz* 98b; *SienLek* 172v; gdyż tégo iefł potrzebá/ áby kiedy té wody piją/ ciáło było ciepłé/ [...] y żyły ták otworzóné/ coby wodá łátwie przez chorého przełzłá *Oczko* 22 (3); [*koziół*] Zyadł piłkorzá żywego/ piłkórz niećierpliwy Strawięnia nieczekáiąc/ przepadł przezeń żywy. *KochFr* 124.

c. *O substancjach, z którymi coś się wydostaje: wraz z (25)* : ten łok [...] wypadza gliłti y infze robaki złudzi przez łtołce. *FalZioł* I 1c; nafienie rzepne w winie warzone/ iad wyciąga przez pot *FalZioł* I 119d; [*sok z ziela*] niewymownie piałek/ albo kamień pałczyłty z nyrek przez vrinę wypádzá. *FalZioł* V 84v (21); *SienLek* 136v; wodá przez łtołec y przez vrynę [*oczyszczá*]/ gdyż moc ma purgowánia *Oczko* 19v (2); Cić [*tj. nieposłuszni Bogu*] łá [...] wáły łrogie morłkie/ przez piány łwe zelżywości łwoie wyrzuciáiące *WujNT Iudae* 13.

B. *O tekście (20)* :

a. *W obrębie tekstu; w połączeniu z „wszytek”:* w (2) : połłuchay Sálomoná/ [...] połłuchay Apołtołow/ iáko oni włzędy Zbiór Páńłki á the wdzięczná oblubienicę iego zowá pánną iego nie pomázaná (*marg*) Przez włzyłtki pyełni Sálomon(owe) [...]. (-) *RejAp* 119; *WujNT przedm* 13.

b. *O objętości, długości fragmentów tekstu (8)* : Y prowadzi tę rzecż [*ksiądz Powodowski*]/ ábo tę głęboką łáćinę/ przez kilká kart *CzechEp* 148.

W połączeniu z „wszy(s)tek”, „cały” (7): *MurzNT* 96; *LubPs* bb6v *marg*; Mamy tedy wiedzieć/ iż w piłmie łwiętyym dwa Reiełtry piłm ciágną łie przez włzyłtkę Bibliá. *SarnUzn* B2; O małżeńłtwie y dziewictwie czytay Páwłá łwięthého, j. Corint :7: thám łye náuczylz y rozdziału y zacności obudwu łtanów/ práwie przez włzyłtko kápitulum. *BiałKat* 373v; *BudBib* c2v; Z tego opifánia y záłecánia wiáry przez ten cáły rozdział/ káždy obaczyć może; iż wiárá vłpráwiedliwiáiąca nie tá iefł którą łobie łektarze dziełiefzy wymyłłáią *WujNT* 777 (2).

c. *O kolejności tematyki: zajmując się czymś kolejno (10)* : Ku czełznemu obyauyenyu yułz przyłłapuyá gdzye to chczá uypyłacz przełz dwanáłzczye czałow tego łzwyáta gdzye bog chczał

obyauycz y obyauyl narodenye tey panny *PatKaz III* 97v; A iakofz vmyfl moy iest o przyrodzonym flozeniu przez zywiola thych zioł, Kwiecica/ nafienia/ drzew/ owoczow/ pifać: tez y o moczach á fprawowaniu gich *FalZioł* [*7]; Státut, który przez Króle, iáko ieden po drugim pánowáł, dzielá *SarnStat* *6.

W *połączeniu* z „wszystek” (3): wypifowanie Kápłanow/ Lewitow/ ludu Ifráelkiego/ nowowiernych/ y murow przeze wzyftki fámilie/ y rozdzielone budowánia wiez *Leop* *B4v; A ták poczáwfy od wierzchu głowy/ przez wzyftki członki/ áz do stop nożnych/ naydziefz porządek chorob/ y niedostáthkow *SienLek* 45v; *StryjKron kt.*

Połączenie: »(od) ... przez ... do« [*szyk* 3:2] (5): Lucas then poczyna od crištuá a ydzye afz do adama przez fyedmdzyefyáth y cztery rodzaye *PatKaz III* 108; *OrzQuin* A2; *SienLek* 45v; [*kronika*] Przez MACIEIA OSOSTEWICIVSA STRIYkowskiego dostátecznie nápiána/ [...] przez wzyftki ftározytne wieki/ áz do dzifiefyzego Roku 1582. *StryjKron kt*; *WujNT* [405].

Wyrażenie przyimkowe: »przez (po)srzodek« (2): Muśifz poczáć w pifaniu porządnym od poczátku/ chcefzli przez srzodek porządnie przyść do pewnégo kónćá. *OrzQuin* Ev (2).

2. *Przy określaniu stosunków czasowych; per Miech, HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; in HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz (2012)* :

A. *Wskazuje na długość trwania; od początku do końca danego okresu: jak długo (1350)* : *PowUrb* +4v; a tam [*w Ipolis*] [...] [*Maryja z Józefem*] vboğá fobie komorkę naięli/ tamże w wielkim vboftwie áz przez fiedm lát iako wzgardzenij przebywali *OpecŻyw* 29; A to byla męka náwiętlá ná krzyżu cięflkie rozciągnienié/ ij na gozdiách przez trzy godziny w męce cięflkie wifienijé. *OpecŻyw* 141 (15); *PatKaz I* 14; *PatKaz III* 104v; á gdy panna Afenech widzýála iego [*Józefa*] odiechanye/ [...] głowę fwą pořypála popiołem/ á padłfy ná ziemię przez fiedm dni rzewno płakała *HistJóz* C (3); *TarDuch* B6; *ZapWar* 1533 nr 2407; Wezmi kwiatkow łanczanych ze cztery garci/ wlož ie do konwie czenowey á naley wina dobre⁸⁰ wyftálego ze trzy kwarty/ á day themu ftać przez cztery niedziele *FalZioł* I 77a; á to nafienie [*tatarskiego ziela*] [...] ma być namoczono przez kielko godzin w wodzie tak długo ifz s fiebie pułci klijowatá wilkoć. *FalZioł* I 112a; Takiefz tez rzodkiew nafkrobana iako miazga [...] y thak przez trzy godziny na żywocie dzierzana/ czyni ftołcze wodne *FalZioł* V 84; abowiem [*jad wściekłego psa*] czałem przez czały rok tagi fie w człowiece, [...] czałem przez trzy/ czałem przez szeć kxięzycow. *FalZioł* V 88v (41); *MiechGlab* 14 (3); *KłosAlg* G4v; *WróbŻołt* gg; *RejPs* 141; *LibLeg* 11/49v; *SeklWyzn* 4v; fluzelem panv temv przez dwye lycie, y czałtom fnym fám a fám yezdziel *LibMal* 1545/103v (3); Y tegoć obyczaiu ftałego nieganym/ chodzić ras wrok wdom pafterzowy wfzelkiego parafiana fwego/ y fluchać á pytać kaźdego [...]/ iefly to vmieią [...] czego ich przez rok w kościele vczył *SeklKat* Z2; przykaźał thám [*w lesie*] Alexader [!] wielkie ognie palić/ bo tam vmyflil przez wiele dni pomiefzkáć. *HistAl* H6 (10); *KromRozm I* N; *MurzHist* D4v (2); *MurzNT* Mar 1/13; *KromRozm III* E3v (2); Náfladowáćby wtym trzebá Lákonow ktorzy yedněfz fuknyę myeli/ w kthorey przez rok chodzili/ á wyęcey nic. *GliczKsiąż* F4v; gdy fię tefz wtory Bonifácius ciñnął/ ná Papięstwo: Izali niebył wielki rořtyrk w Rzymie przez dwádzieściá dni y ośm vřtháwitznie? *KrowObr* 29 (5); A po tych dniách/ poczęła Elźbietá żoná iego [*Zachariasza*] y kryła fie przez pięć kxięzycow *Leop Luc* 1/24 (13); *UstPraw* B3v (9); Gdy niewiáftá wydawłfy z fiebie nafienie porodzi Męczyznę/ będzie

nieczyłtą przez siedm dni [...]. A iefliż porodzi Dżiewkę/ przez czternaście dni nieczyłtą będzie *BibRadz Lev* 12/2-5; A tey oto corki Abráhámowey którą był związał Szátan przez ósmnaście lat/ zali nie potrzebá było od związki tey rozwiązać w dzień Sábbátnei? *BibRadz Luc* 13/16 (36); *OrzRozm D2v* (2); Stał ten kościół [salomonowy] w pokoju przez trzy lta y siedm dzyefiat lat w całosci *BielKron* 77v; Romulus tedy w Rzymie napirwey kroluiąc przez XXXVIII lat/ prawá/ rząd/ y záchowania nowe poftánowił. *BielKron* 99; Przykazála tedy Hefter przez Márdocheufzá/ áby w Zuzys wšytkim Zydom kazał pościć przez trzy dni y nocy *BielKron* 115; Tho więzienie Bábilónskie było przez siedm dzyefiat lath/ ktorego czáfu Afyrij y Perłowie pánowali w Azyey. *BielKron* 266; A tu ná tym Wacławie przeftał rod Przemyflá pierwżego dziedzicá Czełkiego/ ktory przez 600 lat trwał. *BielKron* 326 (41); Dictator etiam dicitur Naiwyży Magistrat, to yeft rádny Pan był w Rzymie przes fześć miefięcy w fwoyém vrzędzie trwájąc *Mącz* 86d (15); niekthoré [ataki febry] przychodzą przez dwa dni [tj. co dwa dni]/ tho iefł/ iż przez dwa dni ma człowiek pokoy od niey/ Ale dnia czwarthego [...] záfyę go rułza *SienLek* 139 (4); *SienLekAndr* a3; *LeovPrzep* G4v (2); *RejAp* AA3v (8); Potym podbiwży wšytki nieprzyáciele/ kazał Eufłachus ná niektorym miefcu odpoczywác fwemu załtępu przez trzy dni. *HistRzym* 131 (6); A thám pothym mieszkála Mária przy oney Elźbiecie iákoby przez thrzy miefiące/ á potym fie wrociła do kráiny fwoiey. *RejPos* 304 (8); *RejZwierc* 108v (3); y była w pokoju Iudfka ziemiá przez dwie lecie. *BudBib* 1.Mach 9/57 (13); *HistHel* C3; *MycPrz* II C3; *BiałKaz* I; *BudNT Act* 13/18; *CzechRozm* 138v (2); Chociaż to był ten dekret iuż ná wšytki wydał/ By nie był zwan bogáтым co temu nie zdołał/ Coby woýłká nakłádem przez rok nie wychował. *PapPan* Yv; A dla tego też rzadko się w Polfcze tráfi táki dom/ ktoryby przez trzydzieści lat w całosci trwał *ModrzBaz* 35v (2); Bo przyłzli Turcy [...] á przez pięćdziesiąt y kilá dni miásto oblekwży fześćdziesiątego dnia Cárograd wzięli *SkarJedn* 324 (11); *Oczko* 7v; A widząc iłz [św. Anastazjusz] był nie vżyty: iefcze go záwieścić zá iednę rękę á v iedney nogi wielki kámieñ wwiązác j tak przez dwie godzinie trzjmác kazáli. *SkarŻyw* 76; [św. Małgorzata] Raz przez dni czterdzieści biegunkę máiąc/ nikomu niepowiádála: á w niey wšytko czyniła co y drugie *SkarŻyw* 160; Pokutá S. Wilhelmá w Hieruzalem przes lat dziewięć. *SkarŻyw* 166 marg; [chrześcijanie] z czáfem pátrząc ná Wenufa/ o Chryłtušie zápomnieli. y trwała tá brzydkość/ przez lat lto y ósm dzyefiat *SkarŻyw* 397; Widzieli wšyłcy iáko by przez dwie godzinie światłość nad ciáfem iego [św. Eleuteriusza] niewypowiedziáną *SkarŻyw* 528 (39); *MWilKHist* F2; Tegoż roku Kometá ftrálfna przez trzy Miefiące trwała w Polfcze/ zá ktorą potym mor ná bydło wšelákie przyłzedł. *StryjKron* 340; Tegoż czálfu Polacy z Czechámi Pruffy przez kilka Miefięcy woiowali/ y Pomorze prawie wšyłtko zburzyli *StryjKron* 577 (10); *CzechEp* 11 (2); *KlonŻal* B3; Drugie Bráctwá [...] cudzoziemce pielgrzymy [...] do domow fwych/ álbo do łzpitalow záwieráią: przez ósm czáfem/ dni żywnościá y potrzebámi inłzymi opátruią *ReszHoz* 119 (2); *ReszList* 166; *ArtKanc* C16v; *ActReg* 11 (3); *Calep* 247a; Przędziwá [...] kto ná łłóńcu zámieszka/ choway do látá przez rok *GostGosp* 24; *GostGospSieb* +4v; *Phil* D; W onym też przez trzy godziny/ y máło coś więcey/ wifzeniu ná krzyżu żywo/ zbáwićiel náłz/ ósm łłow wymowić [...] raczył. *LatHar* 320; Iezu z Duchá S. cudownie poczęty/ y przez dziewięć miefięcy w pánieńskim żywoćie nołzony zmiluy fię. *LatHar* 336; Zgadza fię ná to wiele Doktorow/ [...] że Chryłtus Pan/ raczył ná tym łwiećie/ łmiertelny żywot wieść/ przez trzydzieści lat y niemal pułczwártá. *LatHar* 551 (15); Krolełtwo Antychriłtowe

nie będzie trwać dłużej jedno przez pułczwártá látá: to iest/ przez czterdzieści y dwa mieściá *WujNT* 103; A oto niewiáftá ktora krwawą niemoc przez dwánaście lat cierpiáá/ [...] dotknęła fię kráiu száty iego [*Jezusa*]. *WujNT Matth* 9/20; Ale niź fię skończyły trzy látá przez ktore [*Paweł*] tám mieźkał/ piáá ten pierwzy lift do Korynthian. *WujNT* 576 (36); *WysKaz* 16 (2); tákowy mężobóycá [...] ma byđz ná dno do wieże wádzon/ y przez dwie lećie y dwánaście niedziel chowan *SarnStat* 1170 (13); A iuź wyłzły óné twé [*tj. Panny Maryi*] zámierzóné látá. Przez sześćdziesiąt lat y trzy/ tuś ná świecie żyła *SiebRozmyśl* K4; *KlonKr wstęp* A2; *SkarKaz* 45a (2); *SkarKazSej* 679a (3); [*jabłoń*] Częfto od Ogrodniká zá niepłodną miána. Przez wiele fię lat y zim na owoc zánośi/ Lecź gdy ftátecznie pocźnie/ kofztowny przynośi. *SkorWinsz* A3; *KlonWor* 56.

W połączeniu z „cały”, „wszy(s)tek” (216): á to maź lekarłkie picie/ ktorego gdy fię poranu trunek napijefz, przez czáły księżycz paralizů fię nieboy. *FalZioł* I 77a (4); [*Tatarzy*] na morawę fię vdali, ktorąź więcey niź przez czáły miefiacz mieczem y ogniem pułtofzyli *MiechGlab* 14; *GroicPorz* ov; *KrowObr* 38v; mieliśmy ie [*posłów Dawida*] miáfto muru ták wednie iáko wnocy/ przez wšytkie dni ktorycheśmy pášli przy nich trzody. *Leop* 1.Reg 25/16 (3); *BielKron* 114v (2); *Mącz* 38c; drzy ono vpádłe [...] funnienie ich/ pości [...] przez ony wšytki trzy wieki żywotá *RejPos* 183; *KuczbKat* 50; *SkarŻyw* 160; *StryjKron* 308; *LatHar* 259; *WujNT Act* 28/30; *VotSzl* B. *Cf Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu;* »przez wszy(s)tek czas«, »przez wszytki czasy wiekow«, »przez wszy(s)tek czas żywota«, »przez cały, wszy(s)tek dzień, przez wszystkie dni«, »przez całą, wszy(s)tkę moc«, »przez cały, wszy(s)tek rok«, »przez wszytek wiek«, »przez cały, wszy(s)tek żywot«.

Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu [w tym w połączeniu z: „wszy(s)tek” (6)] (8): *WróbŻołt* aa3v; *GórnDworz* Y7v; (*nagł*) EVANGELIA. (-) Ktorą będzie czytał Ewángeliáftá/ wšyedy po sentencyi/ przez wšyftek Akt *MWilkHist* Bv (2); IZ Vrodzony Iérzy Farensbek przez woyny przefzłé Mołkiewłkie słuźac/ [...] podiawšy nie máłá sftátę wyšługi šwéy/ od pánów poštronnych/ dobrze to zášłuźył/ áby [...] *SarnStat* 1208; szedłes między onémi złošliwymi káty/ ktorzy cię prowadźili przez onę wšyftkę drógę/ biąc y policzkuiąc twarz twoię našwiéftzú *SiebRozmyśl* C3 (2). *Cf* »przez potomne narody«.

Połączenia: »do [*kogo = czyich czasów*] (...) przez« [*szyk* 2:1] (3): Przez dziewięćlet lat [...] aż do Chrištofa Papieźá byli Grekowie [...] pod pošłuzieńštwem štolice Rzymłkiey *SkarJedn* 161 (2); Y dłuho kościoł S. był bez piřmá štárego ász do Moyzełzá przez lat trzytyfiące bliřko *SkarŻyw* 364.

»od [*kogo = czyjegoš życia, panowania*] ... do czasu [*czyjego, którego*] ... przez« (2): Tu iuź štolec álbo Máiełtat Cełářski przeštápił do Fránkow [...] / ktory trwał od Kárlá wielkiego áź do czáfu Othoná pirwřzego przez što lat *BielKron* 174; Wákował ten vrząd [*hetmański*] od Borboniułá/ áź do tego czáfu przez 15 lat. *BielKron* 216v.

»od ... do ... przez« (1): Anniversarius, Obrocenie roku/ od yednego czáfu ász zás do drugiego przes rok. *Mącz* 10c.

»przez ... do [*kiedy*]« [*szyk* 3:1] (4): y thymze šzye przefz the dwye lyeczye ziwyl áłch dotychmyáłth *LibMal* 1554/184v; Nie rozumiey áby Mánicheyłkie kácerštwó [...] ász do tego roku ktory był 1240. to iest: przez tyfiac lat y kilká trfáło *SkarŻyw* 374 (2); A Piotr S. [...] przyšzedł do Rzymu: kędy przez dwádziesćiá y pięć lat štolice Biskupią áź do šmierci trzymał. *WujNT* 511.

»od [kogo = czyjegoś panowania] ... do [kiedy] ... przez« (1): A tak począwszy od Lechá pierwszego Xiążęćią [...] aż do tego Kázimierzá Lokietkowicá wtorego śmierci/ Inaść przez dziewięć set lat albo więcej zawnždy Polká miała Xiążętá y Krolá z swoiego własnego Polkiego narodu *Strykron* 452.

»do [kogo = czyjegoś panowania] ... przez ... od [kiedy]« (1): Monárchia wtora Perfka/ ktora trwała aż do Alexandrá Wielkiego przez 191 lat/ od zábicia Báltyzerá. *BielKron* 110.

Wyrażenia przyimkowe: »przez chwilę« (1): Ty thes thu Sumnienie miłe Mozes zośćać přes the chwilę. Ia ku wam zalię nadide *RejKup* n8.

»przez długą, niemalą chwilę« (1:1): Miłościwy iezus wielmi sie tego fromál/ ijęz tako fromotnie przez długą chwilę nág ftál *OpecŻyw* 125; Rowienes z nią [sławą] v Grekow Leonidefowi/ [...] Ktory s trofzeczką ludu przez chwilę niemalą/ V Ternopile gory miał tak siłę ímiąłá. Zátrzymał wielkie woysko Xerxelá możnego *PaprPan* A3v.

»przez jaką chwilę« (1): á iesli się będzie zdáło przez iáką chwilę że się nie ku rzeczy mowi/ tylko proszę o pilne y cierpliwe wytrwanie *WysKaz* 14.

»przez krotką chwilę« (1): Iuz námileyfýy moij przyśledl czas/ abych wftál zmartwych/ przez tę krotką chwilę tu mie doczekáycie/ zafie wám sie postawię *OpecŻyw* [162]v.

»przez czas, (i) ((przez) czas(y)) i (przez) poł (a. połowicę) czasu(-ow)« (9): gdzie Apoštoł powieda: Iż [biedna niewiasta] ma być karmiona przez czas y przez czáfy y przez poł czáfów. *RejAp* 104 (5); íamże Dániel wykłáda [...]/ iż miał [Antychryst] święte Boże wyfokie nišzczyć y prześládowác/ przez czas/ czáfy/ y puł czáfu. *NiemObr* 170; *WujNT* 864 (3).

»przez bezkończone czasy« = *wiecznie* (1): ífz bychmy potem oczywýcie ciebie widząc pana swego przez beskonczone czasy chwalili świętá á dziwná wielmožność boštwa twego. *RejPs* 87v.

»przez długi(-e) (dłuższy), niemalý, niekrotki, niezliczone czas(-y)« [w tym: od kiedy (1), do kiedy (3), po czym (1); niemalý przez czas (1)] = *długo; dies multos, per multum tempus Vulg, PolAnt; longo tempore Vulg, Modrz; longis temporibus HistAl; amplius tempus, multo tempore, tanto tempore Vulg; diebus multis, in dies longos, diebus numero, tempus longum PolAnt; diutine longe intervallo, intervallum longius Mqcz; diu multum Modrz; per tantum tempus JanStat [szyk 139:20] (107:50:1:1)*; ijęz też Iezns [!] mily od wielkiego ímętku zbládwfýy/ na on ítol vpádl/ ij leżał tam przez długi czas *OpecŻyw* 86 (7); *HistJóz* A2v; tedi wšitki rzeczy wonne íniey [kamfory] wywietrzeią wneth ale w íiemieniu lnianym albo wprofię może bić przez długi czas zachowvna [!] *FalZioł* I 70c (2); *BielŻyw* 115 (2); *March*³ 89; trařylo sye nam bilo spanšthwem wałchim walczicz, y bil miedzi namy nyepokoy přes czas niemali *LibLeg* 10/61v; *RejKup* d6; Wiecie dobrze moj mili Chrzełciani [...]/ Ze juž was přes nie krotkj čas vczę Słowa Bozego *RejKupSekl* a2 (2); lepiej zaprawdę iesłh nagle ná walce zginác/ nizli pšzowanie nášzego ludu widzieć/ á przez długi czas w ímutku żyć. *HistAl* F7; *HistAlHUNG* A3v; *KromRozm I* N3; *MurzHist* C2v (2); *MurzNT* 126; *KromRozm II* cv; *KromRozm III* G4 (2); *Diar* 37 (3); *GliczKsiąż* B2v; *LubPs* P3v (2); *GroicPorz* A3v; *KrowObr* 1v (3); Y płákał go [brata króla] wiedzé wšyftek lud Izráelski/ y lámentowali po nim przez nie máły czas. *Leop* 1.Mach 13/26 (8); A gdy wnidziećie do Bábilonu/ tám będziećie mierzákć przez długi czas *BibRadz Bar* 6/2 (7); Ruřzyły sie namioty Izráelskie ná puřczá/ y przez długi czas siedzyeli w Kádebafermie. *BielKron* 40v; czynili przez czas niemalý z pogány ci zakonni rycerze/ ciężkie walki wiodác *BielKron* 231v; Piřzá też

Niemcy iż ná ten czas Wándálitowie [...] wiele Kfiáftw y miałt [...] trzymáli w Rugiey [...] / ále przez Wáldemára Krolá Duńského porázeni [...] y byli pod iego mocą przez długié czáfy. *BielKron* 292v; Po they hániebney Ípolney porážce iecháli bronić Krákowá Biskup z Woiewodą / w pokoju byli przez niemáły czas. *BielKron* 357v (23); Longo intervallo ad me nihil dedisti literarum, Przez długié czas [!] ku mnie nie piśał. *Mqcz* 475a (5); *Prot B*; *LeovPrzep* B3v; *RejAp* 106v; *GórnDworz* D4 (4); tedy ięty [młodzieniec] piśał ku oycu śwemu / prośząc áby iego wykupił. Ale óciec niechciał go wykupić / á tak on młodzieniec przez długi czas był w onym ięctwie. *HistRzym* 4v (5); *RejPos* 50 (3); *BiałKat* 21; iż go [Nabuchodonozora] Pan tak márníe skarał / że odthąpiwszy od rozumu vciekł do lálá / y przez niemáły czas iáko woł trawę á liáno iadł *RejZwierc* 48 (2); *BielSpr* c (2); *WujJud* a8v (2); *RejPosRozpr* c2v; Izali zápomni dziewicá vbioru śwego? [...] á (przedlie) lud moy zapomniáł mnie przez czáfy niezliczone. *BudBib Ier* 2/32 (4); *MycPrz* II A4v; *BiałKaz* H4v (2); izali tego nie pámiętał / [...] iż też przez czas nie máły mieli być wierni trapieni y przeládowani? *CzechRozm* 185 (3); *ModrzBaz* 8v (2); Y wnowym zákonie také bez piśaney Ewanieliey był przez czas nie máły Kościół Chryśtułow. *SkarJedn* 11 (4); *SkarŻyw* 184 (2); *CzechEp* 140 (3); iż po Apóstólkich czaśiech / przez długi czas / zbory ony pierwże [...] nic o tey zmyfloney eminencyey Biskupá Rzymśkiego niewiedzieli. *NiemObr* 55 (8); *ReszList* 184; Abowiem co mili rodzicy zbieráli grośz do grośzá [...] przez czas niemáły / to potomek niebáczny zá rok wśzytko przez gárdło przeleie *WerGośc* 222 (2); *ArtKanc* L (2); *PapUp* B; Nigdy mi fye tak pięknie nie stáwiły Prządki żywotné: by mię kiedy były Z płáczu / z kłopotów / z fráfunków wyrwały / Przez ten czas / iákom ná świećie / niemáły. *ZawJeft* 8; Látá twoie fye nie báły Stráchu śmierci / choć niemáły Przez czas obtaczał cię młodą *ZawJeft* 45 (3); *ActReg* 28 (2); *LatHar* [249]; Rzekł mu [Filipowi] Iefus: Przez tak długi czas iestem z wami: á nie poználiście mię? *WujNT Ioann* 14/9 (6); *SarnStat* 689 (2); *SiebRozmysl* E4; *SkarKaz* 547 (2); *VotSzl* A4; ZYiąć tu ná tym świećie / iuz przez czas niemáły / Skąd fie stał człek śiwiuchny / [...] Doznałem nie pożytkow / tey śmutney śiwości *PaxLiz* D4v; *SapEpit* A2; *KlonWor* 38; *RybWit* [A]v.

»przez tak długi, dawny czas« = *od dawna, od długiego czasu* (1:1): Zákwitnie wiára / á zepfowanie polęże y vkaże fię prawdá / Ktora przez tak długi czas [*diebus tantis*] była bez pożytku. *BibRadz* 4.*Esd* 6/28; Będąc w śpokoynych kącíech / źelmy nie świádomi / A fiedzimy w pokoju przes dawny czas fámi. *MycPrz* I D.

»przez kilka czasow« (1): Papież / vciekł w gory / gdzye tám przez kilka czáfów będąc / nie mogły fie w nim niewśtydliwe kufy zátáić *BielKron* 174.

»przez mały, krotki czas« = *krótko* (7:4): *BierEz* I2; Synáczkowie moij mili / ieffcze przez mały czas będę s wami / tzuś aliz do godziny śmierci moie *OpecŻyw* 95 (2); *HistAl* G6; *BibRadz* II 135c *marg*; *HistRzym* 91; *RejPos* 30 (2); *GrzegŚm* 60; w pułnocy / ktorey początek był nowego roku / niebo iálną y wdzięczną świátłócią przez krotki czas iálnie święćiło / znącąc śmierć Xiążęćiá Bolesława Wśtydliwego *StryjKron* 350; *WujNT* 837.

»przez niektery(-e), niejaki(e), pewny czas(y)« = *aliquanto tempore* *Miech*, *JanStat*; *aliquandiu* *PolAnt*, *Calep* (13:4:1): HDy przez pewny czas z Iozefem panna miełkála / [...] báczątz Iozeff pannę brzemienną / wielmi fie załmucil *OpecŻyw* 13; *FalZioł* V 32; Bowiem kuri y drudzi ptaci maia w fzyi żyły ciałne, tak ich duch ruchaiąci moze fie w nich przez niektery czas zachować. *GlabGad* D2;

MiechGlab 12; *LibMal* 1544/87v; *BibRadz Gen* 40/4; *BielKron* 360; *Mącz* 475b; ktożkolwiek chce odzierzeć kroleństwo niebiełkie: mufi pierwey wniść w wogrod [!] te⁸⁰ fwiatá/ á má tám być przez niektore czáły *HistRzym* 104; A gdyż iuż fyn był koronowan podniosło [fie] bárzo ferce iego w pychę/ á wżákoż przez ni[eiákie] [cz]áły miał oycá fwego w poczełności *HistRzym* 112 (4); *KuczbKat* 295; [*Metropolita kijowski*] przez nieiáki czás Rułkie te narody ktore są pod Krolem Polłkim y wielkim Księłtwie Litewłkim/ do iedności S. przy wodził y náuczał. *SkarJedn* 321; *SkarŻyw* 50; *StryjKron* A3v; *Calep* 52a; *SarnStat* 178.

»przez ten czas« = *przez cały ten czas* (1): ZWYkłą moię powolność/ oddáię Wáłzmości/ Więć vprzeyność wżeláką/ łzczerey vczynności. Przez ten czás náznáczony/ byłách bárzo trofkliwa/ Gdyż mi fie wżelka łpráwá/ ftała záłośliwa. *PaxLiz* E3.

»przez wiele czasow« = *długo; multo(-is) tempore(-ibus)* *HistAl*; *dies multos* *PolAnt* (15): Ten [*Demostenes*] gdy przez wiele czáłow á długo fłow niektorich niemogł wymowić do swoich vft kamyczek kładł, aby potim przełtwornie mowić mogł. *BielŻyw* 59; *RejPs* 55v; Krolu Alexander przez wiele czáłow fluzyliłmy Filipowi/ iuż nam siła y moc vftála/ żebyłmy mieli zbroię znofić y vciski woienne *HistAl* B5 (2); *LubPs* A3; *BibRadz Gen* 21/34; *RejAp* 136; BYł ieden rycerz okrutny/ ktory przez wiele czáłow miał niktorego sługę wiernego *HistRzym* 87v (4); *RejPos* 102v (2); Nuż záfię Iákob on fwięty Pátriárchá [...]. Iákiego łmętku y wielkiey záłości przez wiele czáłow fwych vżywał. *RejZwierc* 125v; *WujJudConf* 8v.

»przez wszy(s)tek(-kie), cały, wieczne czas(y)« [*w tym: do kiedy* (1)] = *zawsze; z przeczeniem: nigdy* (6:1:1): z tąđ fie vkazuie iże przez czáły czás aż do łádnego dnia wiara krzełciańska nie vftanie *WróbŻołt* Y4; *RejPs* 108; *KromRozm III* Q3; iż [*ten psalm*] iełt wżytek práwie modlitwą od wżytkiego Kołciołá przez wżytek czás áby był záchowan przy fłowie Bożym. *LubPs* Q2v; Oto/ powiáda Zbáwiiciel/ z wámi iełtem przez wżytek czás/ áż do łkończenia świátá. *ReszPrz* 6; *ArtKanc* E7 (2); Lecz kozdy według záług swych ma byđz promowáń we wżelakich Vrzędziech [...] iákoię to przez wszytek czás zachowáło. *ActReg* 43.

»przez wszy(s)tek(-ki) czas(y)« [*w tym: do kiedy* (1)] = *w czasie, o którym mowa* (13): Tota die verba mea execrabantur: aduerfum me [...]. Przez wżytek czás fłowy moimi łobie brzydzili nieprzyjaciele moi *WróbŻołt* 55/6; *KromRozm II* g2v; To były ty przyczyny, Najałniejszy Miłosciwy Krolu, ktoremi przywiedzeni zbraniáłmy się o obronie przez ty czasy wszytki mowić *Diar* 69; *GliczKsiąż* C6; *GroicPorz* e4v; *BibRadz I* 418c *marg*; Był w okręcie Noe przez wżytek czás trzynálcie miełięcy ze wżytkim domołtwem swoim. *BielKron* 5 (2); miałes [*ruski narodzie*] y tu przy łobie przez tęń wżjtek czás/ łásiáđj twoie Polaki/ ktorzy cię do iedności S. wzywáli *SkarJedn* 355; ktory [*Władysław Łokietek*] przez wżytek czás on/ to iełt roku 1329. z wielką pilnością woýłko przećiw Krzyżákom zbierał *StryjKron* 380; *ReszPrz* 98; *WujNT* 864 (2).

»przez wszytki czasy wiekow« = *wiecznie, na wieki* (1): oczekawycie páłterzá fwego/ ktory wam ma dáć odpoczynienie wieczne [...]. Bąđźciełz gothowi ku zapłácie wáłzey/ ábowiem fwiátłość wáłzá bęđzie wam fwiećilá/ przez wżytki czáły wiekow wáłzych. *RejPos* 149.

»przez wszy(s)tek(-ki(e)) czas(y), dni (żywota, wieku); przez wszytek (a. cały) wiek itp.« = *omnibus diebus vitae* *Vulg, Modrz*; *tota die, cunctis diebus vitae* *Vulg*; *per dies singulos* *HistAl*; *per omnem vitam,*

in omni vita, in reliqua vita, per totam vitam Modrz (39:19;5): Serce téz moje pyłłné/ racz zmienitz ku świté pokorze/ ijbzych cie w niéy przez włfytek czas żywota mégo naładował *OpecŻyw* 135 (4); *WróbŻolt* 70/8 (2); *WróbŻoltGlab* A4; [mqż] będzie znał nád łobą łáfkę taką iáką pan bog czáfu łwego okázował miáftu Ierulálem przez włfytki dni czáfów żywotá łwego. *RejPs* 195v (2); *HistAl* I; *GliczKsiąż* Kv; dułlá moyá prágnye závázdny tego/ Abych [...] Pilnye závázdny náłładował twych łpráwyedłiwości/ Przez włfytek czas pokim tu żyw w tey nędzney niłkości. *LubPs* aa5v (2); *GroicPorz* ll4v; *KrowObr* 225; I służył Ifráel Pánu przez włfytkie dni Iozue/ y Sthárlfych/ ktorzy bárzo długo żyli po Iozue *Leop Ios* 24/31 (5); Máłżeńłthwo iéft napóžitecznieiłze podpomożenie człówiekowi przez włzytek czas żywotá iego. *BibRadz* I 2b marg (2); *OrzRozm* R4v (2); [Serwiusz] Połtáwił dwa kościoły Fortunie iż łie go dzyerzáłá przez włzytek czas żywotá iego. *BielKron* 103 (4); *RejPos* 5 (2); *BialKat* 33v; *KuczbKat* 375; Byłem ia téz iáko człówiek/ Poćciwiem żył przez włzytek wiek Otoż máłz me ofiádłóści/ W máłym grobie łiche kości. *RejZwierc* [238]; Niechayże tedy zwierzchny Pan ták się przez włzytek czas żywotá łwego popiłue/ iákimi chce mieć ludzi łwoie. *ModrzBaz* 23 (8); *CzechEp* 113 (2); Więcem ia téz obráć wolał/ Com lepłzého byđz rozumiał: Bąc łie Paná Bogá łwégo/ Przez włzytek czas wieku mégo. *KochMRot* B3v; *WerGośc* 211; *WerKaz* 291; *ArtKanc* A18 (2); *GostGospSieb* +4v; A nietylkoć w młódfzych lećiéch/ y w niebjtności drugich [brat nasz] nam był rádzien/ y pomocen: ále przez włzytek wiek łwóy/ iáko brát prawđziwy/ trudnoći náłznych [...] bronil. *KochFrag* 48; Y wyłtáwił nam moc zbáwienia/ [...] Abychmy bez boiáżni [...] łłżyli iemu. [...] W śwíátobliwości y łpráwedłiwości przed oblicznością iego/ przez włzytkie dni náłze. *LatHar* 46; będę ia chwalił z Dawidem krolem Páná Bogá mego/ przez włzytkie dni żywotá mego *LatHar* 230 (11); bo [Panna Maryja] ták łáłki pełná byłá/ że nigdy żadnym grzechem áni powłzednim/ przez włzytek czas żywotá łwego/ nie zgrzełzyłá. *WujNT* 136 (2).

»przez málo dni« (1): Potym [Aleksander] [...] przyciágnął do Mácedoniey/ á thám náłazł mátkę łwoię z niemocy powłtháłá s ktorą przez málo dni [*diebus paucissimis*] rozmawiáiąc trwał. *HistAl* Dv.

»przez wiele, niemálo dni« = *diebus multis Vulg, PolAnt; per dies aliquot, per plures dies Vulg; dies multos PolAnt* (12:1): A gdym włlyłł tákowe łłowá/ łiáđłem y płákał/ y záłowałem te^{go} przez wiele dni/ y pośiłem/ y modliłem łie przed oblicznością Páná Bogá niebielkiego *Leop 2.Esdr* 1/4 (2); Potym [król] kościołá śwíetego dobywał przez wiele dni záłáđziwłzy k niemu kułze y tárány [...]. Przeciw ktorým przypráwám zgotowáli téz oni drugie ktoremi przez wiele dni im odpor dawali. *BibRadz* 1.Mach 6/51-2 (5); *HistRzym* 56 (2); Przez wiele dni miełzkác będą łynowie Izráelłcy/ bez Krolá y bez Ksiáżęćiá/ y bez ofiáry *CzechEp* 299; A gdyłmy tám [w Cezarei] przez niemálo dni miełzkáli/ náđłzedł z Iudłkiey źiemie prorok niektery imieniem Agáb. *WujNT Act* 21/10 (3).

»przez cály, wszy(s)tek, jeden dzień; przez dzień« [w tym: do kiedy (1)] = *tota die Vulg, PolAnt; die illo PolAnt; per diem Vulg; uno die, in unum diem Mqcz* (40:7:5;9): *OpecŻyw* 32; Iezu ktorys częłtem kazaniem lud nawraczájcz przez włzitekes dzień trwał łmiłuj) łie nad nami. *TarDuch* B7 (2); á włzytko zmiełzáć połpołu/ á dáć kileć przez dzień. *FalZiol* II 17d; Ałegdy miełiácz iéft nowy/ thedy powiedaiá iż ten kamień [*celonites*] przez włzytek dzień tę mocz ma *FalZiol* IV 50d (3); A Ięzik moy [...] będzie wyłławiał łpráwedłiwołć twoię y przez czály dzień chwále twoię. *WróbŻolt* 34/28 (7); *RejJóz* F3v; *MurzNT Ioann* 1/39; Ale my yuż dla cyebye ách náłz Pánye miły/ Przez cály dzyeń cyáłá

łwe práwye vmartwili *LubPs* M2; Vítá me zwyáfytuą tve fpráwyedliwości/ [...] Przez wífyttek dzyeń wyznam moc zbáwienia twego *LubPs* Q3 (15); *KrowObr* 70; *Leop Ex* 13/22 (2); Ktemu Abimelech dobywał miáftá przez on wífyttek dzyeń/ y wíziá ie/ á lud ktory w nim był pomordował *BibRadz Iudic* 9/45 (3); Ephemerinos, Diaria febris, Febrá która tylko przez yeden dzyeń trwa. *Mącz* 106b (4); *SienLek* 170v; *HistRzym* 46; Izali to ieft táki poft nędzny człowiecze/ ábyś ty przez dzyeń dręczył ciało swoie/ [...] ábo popiołem polypał włofy twoie? *RejPos* 71 (2); *KuczbKat* 50; Ten polpolidy [post] [...] czyniono y czynią teraz w Zborzech Bożych [...] / á to przez cały dzyeń nie iedząc áni pijąc aż do wieczorá *WujJudConf* 191; *SkarŻyw* 503; *StryjKron* 522; Ieden [...] zacny Pan/ wíziáwfy ná fię oftry wor/ chodził po Rzymie żebrząc z krobką przez ieden tylko dzyeń/ ná ieden wieczor przyniośł do fzpitalá 800. Dukatow. *ReszList* 169; *LatHar* 53 (7); *WujNT* 552; *SarnStat* 968 (2); Polpolidym práwem fłóncu kazał przez godzin 24. okrąg niebá obchodzić/ [...] á nád práwo kazał mu przez dzyeń ná iednym mieyfcu ftać *SkarKaz* 578a; *KlonFlis* Ev.

»przez wszystkie(e) dni [do kiedy]« = *zawsze* (4); Dawnoć pan Kryftus do nyebá wftąpił: Ale wftępując powyedzyał/ Atom ya fwałmi przez wífyttkye dni [...] aż do fkończenya fwyátá [*Matth* 28/20]. *KromRozm II* f2 (2); *KrowObr* 10v (2) [*zawsze przekład tego samego tekstu*].

»przez dzień i (a) (przez) noc« = *tota die et tota nocte PolAnt; perdius atque pernox Mącz; nocte et die Vulg* [*szyk* 19:8] (27); gdi z banie wymiełz nafienie á naleiełz winá/ á dałz temu tak ftać przez nocz j przez dzyeń á one⁸⁹ winá dałz fie napić komu, tedi będzie niał [!] purgacią. *FalZioł I* 39d; wfyłp gi [*dragant*] w tę wodkę: day te(y) tak ftać przez dzyeń y nocz zatkawfy czyłcie z wierzchu. *FalZioł V* 117v (7); Przez dzyeń y przez noc będę wołał bez odpoczynku moy pánie/ á fnadz nie wfyłfłé fálkáwey odpowiedzi twoiey. *RejPs* 31; *BibRadz Ex* 10/13; *Mącz* 290d; nátychmiał cebule z fołá fłucz á ná ránę przyłóżywfy przez noc y dzyeń tak niechay *SienLek* 151; pomáżył mu [*koniowi*] ony miełtca fmołá/ á przywiń/ ósrzodką chlebá vgnióftzy z fołá/ niech tak przez noc á przez dzyeń/ potym omyy ługiem oftrym álbo moczem fwym *SienLek* 181v (10); Ná dni fwiát vroczyftych [*św. Symeon*] przez noc y dzyeń cały/ podniofwfy wzgorę ręce/ ná modlitwie/ fnem y pracą nie zwyciężony/ ftawał. *SkarŻyw* 31 (2); *WerGość* 244 (2); trzykroćem fię z okrętem rozbił/ przez dzyeń y przez noc byłem w głębokości morfkiey *WujNT* 2.Cor 11/25.

»przez wiele lat« = *multis annis PolAnt, Mącz; annos multos PolAnt, Modrz; annis pluribus PolAnt; per multos annos Mącz; per annos plurimos JanStat* (25); *ZapWar b.r. nr* 2116; powyefł yzmy wyedzucz y fnayucz przyafn y dobrá fufufycztuo chtorą przeł wyele lyath Crol Ian szeffarzem yego M. [*miał*] [...] dalyfmy yemv dzyewką náfze za malzonką *LibLeg* 8/26; *MurzHist* L4v; zá wołá iego [*Boga*] swiętą przez thák wiele lath Wáfzá Krolewka Miłość fławnie nád narody náfzemi pánuiełz. *BibRadz* *2 (4); Qui principatum in civitate multis annis obtinuerat, Który przez wiele lat naypierwze mieyfce w mieście miał. *Mącz* 447d (2); Záthym Krol będąc ná łowie w thymże lefie włowił onego Lwá/ y chował go przez wiele lath. *HistRzym* 117v (4); *RejZwierz* 87v; *BudBib* 2.Esdr 9/30 (2); Przez wiele lat rozmáite fpráwy toczą fię v fądu/ ktore fię iefzczę niefkończyły. *ModrzBaz* 140v; *SkarJedn* 328; [*św. Bernardyn*] Przez wiele lat ná łóžu nie fypiał/ iedno ná ławie nie rozebrány. *SkarŻyw* 460; *StryjKron* 658; *CzechEp* 76 (2); To [*opilstwo*] mury obronnych miał przez wiele lat trzeźwością od nieprzyaciał obronione/ nieprzyciałom [!] otworzyło. *WerGość* 238; *WujNT* 323; *SarnStat* 1079.

»przez potomne narody« = *przez przyszłe pokolenia* (1): I mowił Pan ku Moizełłowi/ rzekąc: [...] gdy będą mieli przytępic do ołtarzá [*Aaron i jego synowie*]/ żeby ná nim offiárowáli wonne kázdilá Pánu/ [...] Będzie to miał/ thák łam iáko plemię iego przez potomne narody [*per sucesiones*]/ zá práwo wieczne. *Leop Ex* 30/21.

»przez całą, wszy(s)tkę, jedną noc; przez noc« [*w tym: do kiedy* (2)] = *tota nocte HistAl, PolAnt; per totam noctem PolAnt, Vulg; per noctum, toto noctis Vulg; nocte, noctes omnes, in noctibus PolAnt; noctes totas, una nox Mqcz; per nox Calep* (24:12:4;34): przez onę wślytkę notz/ wydál łie [*Jezus*] na modlitwę áže do dnia/ wzywaiątz boga oyttza *OpecŻyw* 86 (6); *TarDuch* C3; *Draganth* w rożaney wodce rośpułzczony przez nocz/ á pothym rano Kamphory przyłóż troché/ á tim na nocz lice namazuy *FalZioł* III 26d; ty wślytki zioła zliekay [...]/ łkrop ie ocztem winnem/ á day mu thak łtać przez nocz/ potym to wypalić przez Alembik *FalZioł* V 70v (11); *BielŻyw* 77; *RejPs* 112v; Tá rzeká [...] czáfu zimy iteż wiołny przez wślytkę noc zámárzła łtoi/ ále po ránu gdy flońce zágrzewa roztáie *HistAl* F; *KromRozm II* yv; *Nyełtal* thu wpoznanyu v zadnego człowyeka thełko wzegrzu przełz yedną nocz a wthey wśly gdzye gi pogimano thełz przełz yedną Noc *LibMal* 1553/177v (4); *LubPs* B5; *RejWiz* 177; *Leop Ex* 13/22 (2); Szli wślycy ludzie mężni przez onę całą noc/ á wźiawśly ciáło Saulowe/ y ciáła łynow iego [...]/ przyłzedłzy do Iabes łpálili ie. *BibRadz* 1.Reg 31/12; Miłtrzu gdyćiechmy przez wślytkę noc prácowáli [*tj. łowili ryby*]/ przedłełmy nic nie poimali/ wśłakoż ná rołkazánie tve zápułzczę łieć. *BibRadz* *Luc* 5/5 (9); Pytał krol kłiężey/ kto ty ofiary iada ktore od krolá kłádzyno w kołciele ná káždy dzyeł [...]. Rzekli kłięża/ iż to bog Beel przez noc zyada. *BielKron* 111v (5); *Pervigilat noctes totas*, Przeczuye całą noc/ cáley nocy nie łpi/ nie połtoyi mu łen ná oczu przes całą noc. *Mqcz* 496b (3); weźmi rowne częłci Centurzyey/ Rzepiku y bábki/ á w mleku kożim przez noc vmoczyłz/ názáiutr przez chufłę wyćiśni/ á piy. *SienLek* 51; liná łwiéżego rołpłatay/ á ná miełtce bołacé przyłóż/ á przez noc ták niechay/ choc łye zásmierdzi. *SienLek* 149 (5); *GórnDworz* P5v (2); Y łtáło łie czáfu iednego že Konrat Cefarz iáchał ná łow do onego lálá a tám przez noc w oney budzie nocowác mułiał. *HistRzym* 133 (3); po iutrzniey ałz do łwitánia [*łw. Małgorzata*]/ tákże łię modliłá: ták iłz práwie przez całą noc niełpálá. *SkarŻyw* 161 (5); *StryjKron* 161 (2); *KochWr* 33; *Paprup* A4v; *Calep* 786b; *GrabowSet* T3; *LatHar* 49 (2); *WujNT* *Luc* 5/5 (2); Onę náłliczniéyłz twarz [*Jezusa*]/ zbilil y zeplwáli/ A przez onę wślytkę noc odpoczác nieđáli *SiebRozmył* H2; Eneás też z Dydoná/ do dołu iednego/ Wpádli dla dzdzu y gromu wnet niepogodnego. Ktory iż był y przez noc/ oni też tám trwáli *PudłDydo* A4.

»przez cały, wszy(s)tek rok« (17:2): Kiedy zieloną Modunkę wślyłz na łłońcu/ á potym w cieniu/ tedy iá mozełz przez czály rok chowác *FalZioł* I 79d; Takież y náłienie [*szparaga*] ku tim to chorobam ielł barzo pomoczne kthore moze być w łwoiey mocy zachowane przez czály rok. *FalZioł* I 129c (7); *RejRozpr* D4; *KrowObr* 171 (3); Tám tedy przez wślytek rok [*Paweł i Barnabasz*] łchadzáli łię do Kołcióła/ y wcyli lud wielki *BibRadz* *Act* 11/26; *BielKron* 374; Peranno, Ziweł przes cały rok. *Mqcz* 290c; *BudBib* *Lev* 25/29; Romualdus przez rok cały nic nieiadł iedno raz ná dzieł garść wwarzoney tátárki *SkarŻyw* 571; *Calep* 774b; *GostGosp* 116; A Ku temu pobor zwykły zložyc/ zá ktory dziełięć tyłięcy zółnierzá przyczyniłzy/ ktoryby przez cały rok z polá nie z iezdzał *GrabPospR* N.

»przez nieskończone wieki wieków« (4): *BierRaj* 20; ale [wierny towarzysz] s tego żywota cześnie⁸⁰/ przewidzie go ku żywotu nieśmiertelnému. Ktore⁸⁰ używają wżycy święci w niebie/ przez nieskończone wieki wieków. *ForCnR* E3; BLogofławiony bądź Panie BOże w Troycy iedyny/ teraz y zawnždy/ y przez nieskończone wieki wieków. Amen. *LatHar* 61 (2).

»przez wiele, tyle (a. tylo) wieków; przez długie wieki« = *multa secula, tot secula* *Modrz* (9:2;2): *KromRozm I* D3v (3); A to kres porządku apóstolŕkyego/ ktory po dziś dzyeń przez tylo wyekow w koŕcyele krzeŕcyánŕkim trwa *KromRozm III* H7; Bo ktorekolwiek rzeczy wiárá chrzeŕcŕjánŕka/ ktora błádzŕc niewmie/ przymuie/ y przez ták wiele wiekow nieporuŕzone záchowuie/ teć nie fá pŕonne *WujJud* 239v (2); *ModrzBaz* 30 (2); *CzechEp* 324 (2); ŕwiát ten wżyŕstek ták wielki [...] przez ták wiele wiekow prawdy nie wiedziaŕ/ błádzŕŕ/ bluźniŕ źlie y faŕzywie wierzyŕ *ReszPrz* 109; *ActReg* 149; *WujNT* 63.

»przez wszytek wiek« = *zawsze* (1): Rácź ftrzedz/ przez wżytek wiek/ ŕmiertelnie zgrzeŕzenia/ Zelżywoŕci/ pokus/ zley ŕławy/ zgorŕzenia *GrabowSet* Qv.

»przez (wszy(s)tki(-e)) wieki (wieczne a. wieków)« [*w tym: do kiedy* (1)] (11): *BierEz* H2; wyzwol że mnie ze wżytkiego ŕmutku y wciŕku [...] / kthory z oyczem y z duchem ŕwięty m żywiefz y kroluiefz Bog przez wżytki wieki wieków *TarDuch* D2v; A po wyŕzciu ŕtego żywota do ciebie Boga żywego y prawdziwego mnie przywieŕc racź/ przez wżitki wieki wieków. *TarDuch* D5v (6); *RejPs* 121 (2); Wefeli fię Pan Bog przez wżyŕthki wieki/ iż Krolewnie niebieŕskiej/ wżyŕtki fá rzetzy poddáne. *KrowObr* 164; *LatHar* 184.

»przez żadne wieki« = *nigdy* (1): ábowyem ŕpráwiedliwoŕc twoiá iuź ŕnadz przez żadne wieki niezáginie. *RejPs* 166.

»przez cały, wszy(s)tek żywot« = *per totam vitam* *Vulg, PolAnt; tota die* *Vulg; per omnem vitam, per omnium vitam* *Mącz* (8:8): *WróbŻółt* 37/7; y on [*Chrystus*] teź takieź ŕtaŕ ŕie im [*ŕmiertelnym*] wczefnikiem/ áby ŕmierciá ŕkáźiŕ [...] dyablá/ á żeby wybáwiŕ thám the kthorzy boiáźniá ŕmierci/ przez wŕŕyŕstek żywot ŕwoy/ byli w niewoli. *Leop Hebr* 2/15; *BibRadz Hebr* 2/15; *Serpit per omnium vitam amicitia*, Miłóŕc á záchowánie towarzŕskie roŕciága ŕie przez cały żywot. *Mącz* [388]b (2); [*błogóŕławieni*] ci ktorzy przez wżytek żywoth ŕwoy ni w kim innym nádzyeie ŕwey nie pokłádáli iedno w Pánu *RejAp* 123v; *BudNT Hebr* 2/15; TEn [*Mitrydates*] przez wżytek żywot ŕwoy żyć niechciaŕ w pokoju/ Záwŕze w walcze *PaprPan* Gg4; [*ŕw. Małgorzata*] Trzy dni przed wielką nocá nie iádlá/ á przez cały żywot [!] ŕwoy áni piá áni leglá [...]. Vŕtáwy zakonne przez cały żywot ŕwoy/ doŕkonále chowálá/ práwie nád inne wżytki. *SkarŻyw* 160 (7); *WujNT Hebr* 2/15.

a. *Jako czasowa równowartoŕc dŕugoŕci przestrzennej* (4) : Ieŕth lás w tym thám kráiu ktory Fránki od Swewow dzieli/ ktory ma ŕzerokoŕci milę/ ná dŕuźá przez trzy dni chodu. *BielKron* 287; Idzie Lucia ku puŕnocy ná dŕuźá máiac iázydy przez ŕzeŕc dni ku oboiemu morzu Báŕtickiemu y Angielŕkiemu. *BielKron* 292 (4).

b. *Dŕugoŕc trwania wraz z okreŕleniem lokalizacji w czasie: jak dŕugo i kiedy* (139) : A tako Iezus na prozbę ijch [*uczniów*] pokorná/ obietzáŕ ŕie s nimi bytz przez iutro/ to ieŕt przez ŕrodę tzaly dzieñ. *OpecŻyw* 78v (3); Ieź gdy źimę bliŕką widziaŕ/ A ná nię ŕię źle przyodziaŕ: Przyŕzedŕzy láŕŕice proŕiŕ/ By w iey domu przez źimę żyŕ. *BierEz* P3v; *PatKaz III* 113v; *MiechGlab* 64; *MurzHist*

N2; Posłowie aby też nie proźnowali, nim by im dana odpowiedź, przez ty dni namawiali około sądow sprawiedliwości pospolitej *Diar* 30 (2); żeby on [zarządca ziemi egipskiej] wítawił wżędniki ná wżyćkie łthrony/ áby piąthą część zboża przez thę łiedm lath żyznych/ ktore iuż theraz máią być/ zbieráli do gumien *Leop Gen* 41/34 (7); *RejZwierz* 129v; *BudBib Iudic* 14/17; *OrzRozm* H2v (2); Grzegorz [papież] [...] wżytki [skarby] połłał do Egiptu zá zboże/ á co przywiezyono wżytko między vbogie rozdał/ chcęcy ie przez zły czás záchowác. *BielKron* 164v (6); *Mącz* 5a (3); *SarnUzn* G6v; *SienLek* 256v; *RejAp* 168; *KuczbKat* 50 (2); *RejZwierc* 108v (2); *BielSpr* 5; *BudBib Deut* 1/33 (3); *Strum* P2v (2); *SkarJedn* 247; y pomyłlic możełz/ przez ony látá ktorych dorołł Syn Boży młodzińskich y męłkich lat: iłz będąc w połłufzenłstwie Iozephá/ [...] robił z nim rzemiełło iego. *SkarŻyw* 244 (3); A Litwá fię położyli ná Gorách/ y leżeli tám ná ten czás [!] przez wżytkę Iefień. *StryjKron* 682 (4); *BielSjem* 25; *ActReg* 4v (2); *Calep* 37a (2); przez Látó ktore [bydło] nie vtyie/ zbyway *GostGosp* 70; *GrabowSet* F2v; *KochAp* 9; *LatHar* 80 (2); *WujNT* 885; *SarnStat* 1227.

Połączenia: »przez ... do [kiedy]« (1): Takież fię [maj] przez ołtytnią [!] czwierz pokazowác będzie/ iako po pełni aż do kończa. *LudWieś* B2.

»od ... i przez« (1): Od pełniey y przez ołtatnią czwierz/ iuż gorąca iuż dżdże/ iuż gromy przechodzić będą. *LudWieś* B2v.

W połączeniu z „cały”, „wszy(s)tek” (9): Triduo hoc perpetuo, Przes ty cále trzi dni. *Mącz* 292d; miałeł [ruski narodie] [...] wiele zacnych ludzi z Rufkie⁸⁰ pokolenia/ przez te wżytkie pięćlet lat/ ktorzy fię do kościoła S. Rzymłkiego [...] náwracáli *SkarJedn* 356; Siedm lat máiąc/ [św. Małgorzata] włońienicę nośic poczęła: ktorey alz do śmierci przez cały Aduent przez połt wielki/ ná fuche dni [...] nie fkladála. *SkarŻyw* 160; *GostGosp* 108; *KochAp* 9. Cf »przez te (wszytkie) przeszłe czasy«, »przez wszystkie dni minęłe«, »przez ten czas (wszystek)«.

Wyrażenia przyimkowe: »przez te (wszytkie) przeszłe czasy« (2): Mułiemy y tego pozwolić/ iż świat wżyłtek do tych czáfów bez BOgá był/ y przez te wżytkie przełzłe czáfy [...] práwdy nie wiedział *ReszPrz* 109; *SarnStat* 413.

»przez wszystkie dni minęłe« (1): [dałem ci] bogáctwá y chwálebną flawę/ thák yż żaden niebył rowien thobie z Krolow przełłlych przez wślytkie dni minęłe [retro diebus]. *Leop* 3.Reg 3/13.

»przez dziś« (1): Poki poty/ áby fię tak iedno roilo/ Chociay iutro obiełz/ áby przez dziś było. *RejWiz* 190.

»przez potomne lata« = *w przeszłości* (1): Oná [poezja] to wżyłtko w krotce/ łpráwić może łnádnie [...]. Máiąc w łobie naczynia/ rádofney wdzięczności [...]. Przez ktore v Monárchow/ wżego rządźcow łwiátá Mieli Poetowie chęć/ przez potomne látá. *PaxLiz* A2v.

»przez lata przeszłe« (1): Látá 1521. Widząc Pruski Miłtrz ná wżytkim vtrátę łwoię/ przez ty látá przełzłe: [...] połłał do Krolá Zygmuntá/ profłzác do czterzech lat przymierza *BielKron* 418v.

»przez ten czas« = *dotychczas* (9): *LibLeg* 11/32; Dziwnie iuż [Bóg] iakos nad nami podniołł łwoię rękę Ażażem ia iuż przez ten czás przetrwał iednę mękę Stračilem miłego łina [...] marnie *RejJóz* L8; *SkarŻyw* 294; *ZapKościer* 1584/47v; Wżyłtko to [bogactwo] zołtanie Po twéy łmierci/ pánie: A cół ty zebrał przez ten czás łákómie/ To łye zołtoi niewiem w czyim dómie. *KochPieś* 6; *ActReg*

52; *GosłCast* 65; *PaxLiz* B2v; Ktokolwiek był fráfunkiem przez ten czas przykrytym/ Nágrodził mu wefelem dzień dżiśia łowitym. *SapEpit* B3v.

»przez ten czas« = *tymczasem, teraz* (1); *Tantisper ego hic ad ianuam concessero, Ya przes ten czas tu v vliczki połtoyę. Mącz* 45b.

»przez ten (ty) (a. on) czas(y) (wszystek)« [*w tym: czego* (4), *gdy* (3), *aż* (2), *niż* (2), *jako* (1)] = *w czasie, o którym mowa; interea Mącz, Modrz; dum, interibi, interim, per id tempus, quando Mącz* (46): *yeflybifczie [...]* voyennim livdziem przikazały zebi ony przes ten czas zadnej zbitecznej rzeczi niepoczynały [...], tedy [...] *LibLeg* 11/92 (6); *RejKup* h4; Bo drugi będzie áppellował [...] iżby vbogiemu człowiekowi [...] pieniędzy Spráwiedliwość przedłużał/ A przes ten czas niż łye łkończy łpráwá pożythkow łye z Imienia názobał. *GroicPorz* bb2v (3); A przez ten czas gdy łię ofiáry paliły/ tedy thák kápłani iáko y wšyłcy ini czynili modlitwy *BibRadz* 2.*Mach* 1/23; Przez ty czáły rzekł Dawid do Ioábá/ áby mu dał poczet ludzi wšytkich z narodu Iudá *BielKron* 73v; Papięž połłał do Niemiec trzech Biłkupow z Indultem/ áby námawiáli Luteryany kápłany ná Rzymłką wiáreę/ obiecuiąc im grzechow odpufzczenie wšytkich/ co przez ten czas w błędzie leżeli *BielKron* 234 (10); Przes ten tedy czas (gdy łię namniey około połpolitich rzeczy nieobieramy) czitania/ y Xięgi pożyteczne/ máią być pilno przegłádate *KwiatKsiąż* Gv; *Dimissoriae literae, vulgo Apostolos vocant, Gdy łędzia ná vftánie łtrony Appeluyący appelláciey dopufzcza á czas zakrełza áby yá przes ten czas do tego łádu do którego appeluye przeniósł. Mącz* 226b (7); *SarnUzn* A2v; *GórnDworz* Bb7; *HistRzym* 35v; *BielSat* N3v; *ModrzBaz* 75 (2); *SkarJedn* 223; A iłz łię ták łpráwiedliwego y wiernego łługi [*tj. Noego*] P. Bogu tráfic z innymi niegodziło: kazał mu budowác przez ten czas odwłoki/ korab ábo okręł *SkarŻyw* 269 (2); *StryjKron* 642; *NiemObr* 60; Gdy łie iuz vbefpieczá co zá murem łtoiá/ [...] pufzczáy łtrzelbę ná nie/ Coś zámielzkał przez on czas zá twá łzkodę łtánie. *BielSjem* 40; *ActReg* 78 (2); Iádwidze záтым w Polfcze rząd oddano [...]. Ktorem przez ten czas rołtropnie rządziłá, Az łię z Iágiełem w małżeńłtwo złączylá. *KlonKr* E3; *SkarKaz* 39b; *VotSzl* C3.

c. Długość trwania od określonego momentu początkowego: jak długo od kiedy; infra JanStat (41) : WYłóžony Sąd to iefł/ kthory [...] idzie łwoim połthępkim záwždy przes dwie niedzieli/ poczáwłzy od łwoich czáłow s Práwá [...] ktorego Miáłtá włóžonych. *GroicPorz* k4v; *KrowObr* 169; *Leop Lev* 14/8; Trzečia Monárchia byłá Grecka/ [...] ktora łye poczęłá Roku od łtworzeuia [!] łwiáthá 3629. y trwáłá przez 301 lat *LeovPrzep* I4 (2); *WujJudConf* 125v; *SkarŻyw* [407] (2); IElłi Zyd weźmie od Krześciániná zakłáde/ á przez rok będzie go v łiebie dżierzał *SarnStat* 256 (2).

W połączeniu z „cały”, „wszytek” (3): łwiatłóć oná pomáłu odchodząc wzniknęłá/ ále wonia oná zołtáłá/ y przez całé dwa dni potym w oney komorce trwáłá. *SkarŻyw* 589. Cf »przez wszytek czas«.

Połączenia: »przez ... do« (1): pierwszy wylóžony Sąd/ w pierwszy Piáthek po trzech Kroloch/ tákże idzie záwždy przes dwie Niedzieli/ áž do Niedziela Stárego Mięłopufłtu. *GroicPorz* l.

»od ... przez« [*szyk* 8:3] (11); *UstPraw* E3v; *BibRadz* I 216b *margin*; POKazałem ya wáłzym łáłkam/ że przez trzy tyłiące lat od łtworzenia łwiátá [...] tož vznánie Páná Bogá á nie inne trwáło w Kofciela Božym. *SarnUzn* D8; *LeovPrzep* C; *RejPos* 297v; *ActReg* 138; *WujNT* 337 (2); który [*zbiegły*] od czáfu doprowádzenia Woiewodžęgo przez Rok žiemi Krółęłtwu obywałelóm žadnych łzkód czynić

niema *SarnStat* 156 [*idem UstPraw*] (2); A ná tóż mi to wyfzły mé [*tj. mamki*] wierné poślugi? Od mléká podawánia/ aż przez ten wiek długi? *GosłCast* 63.

»po [*kim, czym*] ... przez« [*szyk 8:4*] (12): A po tákowych Sądziech wielkich fwoich/ Woyt s Przyfyeźniki fprawuie Sądy fwoie przes dwie Niedźieli. *GroicPorz* k2 (2); I wiem to dobrze/ iż po fświętym Páwle przes trzyfthá lath było niemáło dobrych y wiernych pásterzow álbo bifkupow w Rzymie *KrowObr* 21v (2); *BielKron* 285v (2); *LeovPrzep* D4v; Ty gwiazdj przez wiele lát po w niebo wfłápieniu Pánfkim fwieciły fwiátu wiernemi náukámi *RejAp* 76v; *SkarŻyw* 589; *NiemObr* 24; *ReszList* 182; y po obwołániu [*solí*] przez czwórzy niedźiele/ żeby iéy nikomu inému nie przedawáli/ iedno ludzióm fšanu fzlácheckiego *SarnStat* 391.

»z ... przez« (1): także też y ludzie iefliżeby fię napierwey zdzieczínftwa/ a potym przez wfzyfłki lata/ ku ćierpliwości/ y pracam [...] nieprzyzwyczaili/ tedy [...] *KwiatKsiąż* M2v.

Wyrażenia przyimkowe: »przez długi czas« (2): po ktorým [*zácmieniu*] Florencya miáfto zacne było obležone przez długi czas woyfkiem Károlufá piąthego Cefárzá *LeovPrzep* D4v (2).

»przez niektory czas« (1): ácz przez [...] Króle Polfkie [...] zftárádawná było wfótáwiono/ y przez niektory czas [*aliquanto tempore*] niezgwálcenié było chowano: áby [...] nie były przymowáné/ ná Doftoienftwá [...] ofoby nie fzláchetckiego [...] fšanu *SarnStat* 922.

»przez ten czas« = *odtąd* (3): abi [*ci ludzie*] przes then czas yvsch niefmiely miedzi namy takowich slich vczinkow dzialacz *LibLeg* 10/92; przikazvye wam abifczie przikazaly [...] poddanim náschim ktorzi miefzkayá na tich zamkach náfzych pogranychnich zebi ony przes ten czas przes granycze yako owiecz tako y bidla nie przegánaly *LibLeg* 11/22v (3).

»przez wszytek(-ki) czas(y)« = *per omne tempus Vulg* (2): Duch fwięty przez wfzyfłki ony czáfy od tey obietnice Abráámowey/ wfótáwicźnie záfwdzy ciefzył narod człowieczy *RejPos* 297v; Wy wiecie od pierwfzego dnia ktoregom wfzedł do Azyey/ iákom z wámi był przez wfzytek czas *WujNT Act* 20/18.

»przez [*ile*] lat przyszłych« (1): tylko ono pomnieć trzebá/ że thego przerzeczonego złączenia [*planet*] fskutki/ [...] przez pięć álbo fześć lat przyfzłych nawięczy fie pełnić będą *LeovPrzep* D.

»przez lata idące [= *przyszłe*]« (1): Byłás wzorem fpraw vczćiwych: Zá cóś godna záłobliwych Pieśni/ przez látá idące *ZawJeft* 45.

d. *O płaceniu za określony czas* (4) : Wiednáłem fługę do roku za 10. zło. y za fuknie/ á niefłużył mi iedno 7. miefięczy/ á dałem mu tę fukniá za mytho przez then czas *KłosAlg* Gv.

W połączeniu z „cały”, „wszytek” (2): Przez wfłytek kwártá ocyc nychce fie wyęcey wydác/ yedno dwymá grofmi álbo trzemá chce odbyć *GliczKsiąż* M3; A więcéy żołniérzów niema bydź przymowano/ iedno tyle/ ile téy quárty ná zaplátę przez cały rok ftáwác będą. *SarnStat* 434.

Połączenie: »na przez« (1): Stáfzkowi też by namniey wiofka nie záfwdźi/ Wierę trzebá y mytá ná przez rok czeládzi. *ZbylPrzyg* B4v.

e. *Jak długo w określonych kolejnych odcinkach czasowych; z dodatkowym określeniem powtarzalności* (4) : *Etesiae* [...], Roczne wiátry około fwiętey Margorzety ná każdy rok przes czterdziefcy dni wieyące. *Mącz* 108d; ktori tho omyenony Ivrk, [...] Powynyen bęndze Pánu swemu dan dawacz na rok po 7 grziwyen [...], Tak fzę też przez macze do dworu Mleczech powynyen bęndze fzyecz a grabycz przez dwa dny przez Rok powynyen bęndze *ZapKościér* 1582/40v; iż [...] między

drógą [...] y między Słoną górą ku górze [...] łą polą płonné/ y żywná [!] wielkie dłużéy ziemię zadržymawiają/ ták iż krótki czas przez rok ták robią *SarnStat* 188.

f. *Od okresu przed początkiem do okresu po zakończeniu czegoś (4)* : Trzeci dzień po Nowem lecie wiatr od zachodu Słońca powiewał z przechodzącymi chmurami przez południe/ Pothym pokazało się ciepłe Słońce do wieczora. *LudWieś* B2v; Litość yego przetrwa wśfytki cżáfny nyefkończone/ Przez ktore lud Izraélki przewyodł miłościwyé *LubPs* dd5.

Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu (2): Bo ten nawięczi nabredził Czo łkurem wśfítki vprzedził [...] A mniey bi bilo biefiadi Bi bil potrfal przez obiadi Snadz bich bil łpokoziem fiedzial A o kura bich bil niedbał *RejRozm* 403; *OrzQuin* N.

Połączenie: »przez ... do« (1): Vrodziło sye téz y Królestwo náłze Polłkie przed łżeścią łet lat/ y przyięło Zakón prawdziwy Boży/ w którym przez wśyfítki Polłkie Króle/ aż do Króla dżiśieyłżego Zygmuntá Auguštá/ łtale trwało *OrzQuin* N.

g. *O trwaniu przewidywanym, zaplanowanym: na jak długo (118)* : *PatKaz* II 27v; j téz [cebula] pobudza rzetz przyrodzoną paniam gdy wczyniż czopek łcebule á wložiłż gi do macicze przez godzinę *FalZioł* I 27b; Téż łok włoskiego kopru wśfthawiony na słońce w łklancze przez dwadziéca dni/ iéłth dobry na bielmo y na inłze makuły oczu *FalZioł* I 52b; WEzmi pokrziwy á s łiekay ią potim wlož w wino przez cżterzy dni, potym wypał *FalZioł* II 16a (27); *BielŻyw* 27; Słyżąc ładelus biskup Zydzowski przyłcie Alexandrowo iął łie bárzo bać/ á wezwawłży Zydow vłthawil im połt przez trzy dni *HistAl* Cv; *KromRozm* I F3 (2); *GroicPorz* ł2v; Czynili zás łynowie łfrałłcy złe rzeczy przed oblicnością Páńłką: kthory wneth dał ie w ręce Mádyańłkie przez łiedń łath *Leop Iudic* 6/1 (5); Abowiem po łiedni dnioch pułzczę dełzcz ná ziemię/ przez cżterdziéci dni y przez cżterdziéci nocy/ y wylądżę z ziemié wśyithko łtworzenie *BibRadz* *Gen* 7/4 (5); *BielKron* 97v (4); *Mącz* 17c; zalep wółkiem w bańce łklány [wódkę rózaną z kamforą]/ á połtaw ná słońcu przez trzy dni/ á ná rośie przez trzy nocy *SienLek* 63v; weźmi Winá dobrego [...] wkroy w kwartę trzy korzenie chrzanu/ á zákopay w piasek do piwnice przez cály tywđżień [!]/ potym to piy w wieczor á wzárań. *SienLek* 106v (14); *RejPos* 320v; *BielSpr* 7v; Dziewiątą plagą karał Egipt Pan Bog/ przepułzczáiąc [...] ták wielkie ciemności przez trzy dni/ iłż łię żaden cżłek z mieyłcá rułżyc nieśmiał *SkarŻyw* 480 (6); *LatHar* [+12] (5); *SarnStat* 1069; Azaż Pánná ábo oblubienicá zápomni łtroiu ábo ochędożeńłtwá łwego? á lud moy zápomniał mię przez dni niezliczone. *PowodPr* 18; *SkarKaz* 635b; *SkarKazSej* 700b.

Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu (1): A ktoby [w czasie sejmku elekcyjnego] z rułżnicą nábitą chodził/ [...] tákowy ma byđż wieżeniem karan przez Electią *SarnStat* 16.

Wyrażenia przyimkowe: »przez [jaki] czas« (2): [Noe] przez then cżás plagi powodzi wielkiej/ włiadł w okręt z żoną y s łyny y z żonami ich. *BielKron* 4v; *KochPieś* 8.

»przez długi(e), niemáły czas(y)« = *iuxta dies, in dies longos, diebus multis* *PolAnt* (4:1): Náfyłże nas z poránku twym miłofierdziem [...]. Rozwefel nas przez thák długi cżás iákoś nas trapił *BibRadz* *Ps* 89/15 (2); łtegołż Egiptu wywiodłem lud moy/ y przywiodłem go ná gorę Synái/ á przez niemáły cżás zadržymáłem go v łiebie. *BudBib* 4.*Esdr* 14/4; *SkarJedn* 348; *PowodPr* 4.

»przez wszytek czas [do kiedy]« (1): Pan Chriłtus [...] odiął moc łzátánowi ná tyśiac łat: to iéłt przez wśyitek cżás nowego tełtámentu/ aż do przyścia Antychriłtowego *WujNT* 885.

»przez wszytek czas (żywota)« (3): Iesli mi daż miły Pánie płod męłki/ flubuię go dác tobie ná posługę domu twoiego przez wżytek czás żywotá iego. *BielKron* 62v; V ftarych ludzi widzimy że Filozofowie/ [...] wiele rzeczy vkazáli/ ktore ludzi przez wżytek czás [*in omni vita*] ich/ y we wżytkich spráwách [...] przełtrzec mogą *ModrzBaz* 129 (2).

»przez cały dzień« (2): Wezmi włofkiego kopru/ werbeny/ [...] ruthy/ rożey/ [...] Stłucz ie á włoż w wino białe przez czały dzień. *FalZioł* V 114; *LatHar* 50.

»przez noc« (7): wytłoczywży [*wino z agrestu*] dadzą na flończu štać izby fie zgełtnęło/ potym gdy fie zgełtnieie vwijać to w chułtę á przez nocz zołtawiać na rolie *FalZioł* I 155c (3); Placuit noctemque instabat ibidem capere, Zdáło fie ym przes tę noc zołtác która nádchodźiła *Mącz* 418d; Weźmi mułzkatu/ gwoźdźikow/ kminu kramnego/ námocz to przez noc w Winie/ á názáiutrz vwarz/ tymże iá [*macicę*] goráco podkurz *SienLek* 116v (2); *GórnDworz* P5.

»przez (wszytek a. cały) rok« (5): iesli niemacye pyeniedzy przywyiedzcye bydło wałfe á dam wam zanye pożywyenie/ á gdy ye przywiedli dał ym pożywienie przez on rok *HistJóz* E3; *LubPs* P2v; *HistRzym* 62; y odłádzic tákié Roki [*sąd*] będzie powinien/ tyle rázów ile iest któręy ziemi ábo powiátowi w Conłituciięy przez rok opiáno. *SarnStat* 735 (2); Coby tego drugi miał/ práwie przez cały Rok/ To ia wżyłtko w godzinie/ wetkam w ieden swoy bok. *PaxLiz* C4.

»przez wiele wiekow« = *longo seculorum intervallo* *Modrz* (2): ktore morłkie żeglowánie/ przez ták wiele wiekow opułzczone/ około piáćdziesiát lat y siedmi przeminęlych/ Krol Ferdynánd [...] nápráwił *BielKron* 278; *ModrzBaz* 21.

»przez wszytki wieki« = *na zawsze* (1): Wy też Apoštołowie/ grzechow náłzych zwiáłki rozwięście przes wżytki wieki. *KrowObr* 175.

A. *Na jak długo począwszy od jakiego momentu początkowego* (9) : day nam y dnia dżisieyżego/ y przez te święte dni rozczytánia gorzkiej męki twoiey/ czáłtkę nabożeńtwá vcźniow twych *LatHar* 355; W dzień wielebnego w Niebo wftápienia Páńłkiego/ y przez oktawę. *Antiphoná Kofcielna*. *LatHar* 362 (9).

B. *Wskazuje na ramy czasowe; między początkiem a końcem danego okresu: w ciągu jakiego czasu* (609) : *BierEz* Q3; *OpecŻywo* 88 (2); a pothym przełz dwanałczcye lath myełcza łzwyáte na ktorych criłtus czyerpyal [...] nauyedzala *PatKaz III* 151v; *HistJóz* E4; Iezu kthorys zwolennikom thwogim przez czterdzieci dni przez rozmagithe znaki fie vkazował. łmi(łuj) fie nad na(mi) *TarDuch* C8v (2); Naprzod przed czałem rodzenia przez cztyrzy niedziele: kazaćfie [*brzemiennej*] wyłtrzeğać wżelkich rzeczy łzkodliwych wiedzenu *FalZioł* V 18d; Wezmi pñie łayno/ á zwłáłczca kthoriby był kołtkami przez dwa dni karmion, Miodu przełnego/ [...] zmiełzay thy rzeczy łpołem/ á rozłóżywży na chułtę/ przyłož na opuchlinę *FalZioł* V 81 (7); Wżytek cas tego burzenia Tatarłkiego w węgierłkiey ziemi byłci przez dwie lecie *MiechGlab* 17 (5); dziewięć iest łpher/ tho iest okregow niebieskich/ ktore fie zawłze nad nami w godzin cztyrzy y dwadziełcia/ to iest przez ieden dzień/ w około obracziá. *KłosAlg* A4; *WróbŻołt* aa4; *ComCrac* 13; *RejRozpr* C2; Powyada yłch kiedi yey bilo Bidlo łlaczone, thak ze od 8 krow przełz cztheri nyedzielye mlyeka nycz od nych nyewyáła *LibMal* 1544/89v (2); *LudWieś* B; *SeklWyzn* D; Pan Bog przes łfełcz dni wżiłtko łtworził á łiodmego odpoczinał *SeklKat* G; *RejKup* dd7; A iże dzień iáłny czyni vmyłł człowieczy wełoły/ á záłię ciemny dzień/ łmutny

czyni śmyśl ludzki y zácimiony/ thákże y przez rozmáite látá iednáko fie przemienia. *HistAl* K3v; Ófmenaftego roku od národzenia śwego począł [*Aleksander*] walczyć/ á przez dwánaście lat mężnie boiował. *HistAl* N5 (19); Gdy źelmi cię tedy iuż přes kilka dni Ewangelią świętą i obietnicami bożemi próżno przywodźili/ [...] *MurzHist* P3v (2); *KromRozm II* b4v (3); *KromRozm III* Fv (2); *Diar* 25; *KrowObr* 235v; *RejWiz* 125v; y náležli [*Jozafat z ludem*] między trupy/ rozmáite graty/ y łzáty/ y naczyńie bárzo drogie: y rozebráli między fie/ thák że wślyfthkiego zániesć niemogli/ áni przez trzy dni łupow odebrać *Leop* 2.Par 20/25; Ten [*Mojżesz*] ie [*Żydów*] wywiodł/ czyniąc cudá/ y znáki w źiemii Egipťkiew/ y w czerwonym Morzu/ y ná pułzczy przez czterdzieści lat. *Leop Act* 7/36 (16); Kto o głowę zábity po zábiciu nieczyni práwem přes trzy látá: táki niedbálec choćby potym chćiał/ tedy iuż přes dawność niemoże. *UstPraw* G4v (8); *RejZwierz* 124 (2); Náfthał potym po Abimelechu Tolá [...]. Y łądźił Izráelczyki przez dwádźiefćią y trzy látá *BibRadz Iudic* 10/2; Y przydáło fię że po wślythkim mieście/ práwie przez czterdzieści dni vkázowało fię ná powietrzu rycerftwo biegáiące/ w złothem odźieniu *BibRadz 2.Mach* 5/2 (25); *OrzRozm* I3v; Co fie dzyáło potym s tymi krolmi Afyryyfkimi/ ktorých było po Ninufie áż do Sárdánápálá 36. przez pięć łet lat/ długiegoby potrzebowali pińania *BielKron* 10v; Sálámon przez siedm lat/ ále wielkim ludem/ kościoł wyfćawił. *BielKron* 266; To kroleftwo [*Media*] czáfu Afćiáies w wielkim rozłzerzeniu było/ gdy przez 350. lath trwáło. *BielKron* 268; po trzy álbo czterzy członki [*trzciny cukrowej*] rázem w źiemie wtykáią/ kthore gdy przez láto rofthą/ chędogo to opátruia *BielKron* 276v (29); kthore zácimienie [*słońca*] fćkuthki fwoie okázowác będzie przez dwie łecie v ludźi ná Zachodźie Słońcá mieszkáiących *LeovPrzep* Ev (6); Auferent quindecim dies ludi hi, Nie skończą fie ty gry přes piętnáście dni álbo zgubiemy piętnáście dni ná tych grách. *Mqcz* 122b (6); *SarnUzn* G5 (2); *SienLek* 189; á kthorzy nie przyfćáli do nich [*bestii i jej zwolenników*] [...] krolowali przy Pánu przez onę tyfiac lat/ przez kthore był czárt zwiázan *RejAp* 168 (11); *HistRzym* 104v (2); Pomy á wroćmy fie do Páná fwoiego/ ábowiem on przyimie á vzdrowi nas/ á choćby też vderzył/ tedy zásię vleczy nas přes dwa dni *RejPos* 112v (5); *BielSat* D4v; Ktorá [*nadmierna chwála*] iák trawá piękna zyeleniac fie we dnie/ Gdy ná nię mroz vderzy přes iednę noc zwiędnie. *HistLan* F5v; *KuczbKat* 295; Tu [*w kuchni*] dziáláią álchimią/ Co poiedzą á wypiją. Wślytko brzuchem precz wyniośá/ Co tu kolwiek přes rok wniośá. *RejZwierc* 237v (3); *RejPosWstaw* [1432] (2); *BudBib* b3 (7); *HistHel* Bv; *MycPrz II* B4v (3); *Strum* Pv; *BialKaz* E3; *CzechRozm* 80 (4); *ModrzBaz* 91 (2); ták wiele onych hárdych y nie poślufznjch ná tey fię fćolicy [*carogrodzkiej*] Biskupow národźilo/ iłz přes kilá łet lath miał z nimi závždy Kościoł Rzymfki wielką trudność. *SkarJedn* 393 (16); *Oczko* 20v (2); *KochPs* 143; Y [*św. Anastazjusz*] přes siedm lat w onym kłáźtorze wielki fobie fćárb cnot S. Chřeśćiáńfkich y dośkonálych zebrał. *SkarŻyw* 74; [*św. Abramius*] zámknáwfiy fię [*w celi*] [...] přes dzieśięć lat modlitwie/ poftom/ y myfłom niebiefkim fłużył. *SkarŻyw* 235; Y [*św. Wincencjusz*] pośłány do Wálencyey přes łześć lat vczył y kazał z wielkim pożytkiem duż ludzkich. *SkarŻyw* 308; kazał Mojżefz z káźde⁸⁰ pokolenia pierwfe^{mv} Pánu lálkę fuchą z napisem imienia śwego do przybytku ofiárowác/ mowiac: czyiá lálká přes noc zákwitnie/ ten ieft ktego Pan Bog ná kápláńftwo obrał. *SkarŻyw* 493 (26); Kniáz Litewfki [...] do Lifland wciágnął/ kthore přes dwanaście dni přętkimi zagony burzac y plundruiac/ wielkie łupy y wzdobycz do Litwy [...] wyprowadźił. *StryjKron* 577 (4); *CzechEp* 70 (3); *NiemObr* 74; *ReszPrz* 42

(2); *WerGość* 225; *ZapKościer* 1585/61 (2); *BielRozm* 32; *GostGosp* 34 (2); *Phil G* (2); który [król *Zygmunt August*] wielą zwycięstw [...] iest tak oszláchciony/ że przez trzydzieści pięć lat/ których królować raczy/ mało zwycięstw nie porównał z liczbą lat fwoich *OrzJan* 62 (2); Iezu przez pułczwártá látá rozlicznemi cudy/ náuką y dobrodzieystwy świátu znacznie zálecony/ zmiłuy fię. *LatHar* 337 (8); Zażeście mi zábite y inne ofiáry ofiárowáli ná pułczy przez czterdzieści lat/ domie Izráelŕki? *WujNT Act* 7/42 (16); Aby naprzód kiedy w poniedziałek poczną łádzic w Krákwie/ tedy máią łádzic y piłác przez Wtorek/ Srzodę/ Czwartek/ Piątek y Sobotę; á w Niedzielę iáchác do Proszowic *SarnStat* 722 (7); *ZapMaz II G* 97/90; *PowodPr* 50; Bázylius y Názyánzenus [...] przez trzynaście lat/ porzuciłwŕzy wŕzytkie greckie piłmá/ lámego fię piłmá ś. vczyli *SkarKaz* 81b (9); Przez wiele let lat bez połtow krolowie Polfcy z lámym senatem y rádą fwoią potrzeby koronne y feymy odpráwowáli. *SkarKazSej* 693b (3).

Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu (5): ále fię ich thylko ósmndziefiáth odpráwiło przez ono łpiewanie/ á dáley fię iuz innym przyłthępic niegodziło *BielKron* 329v (2); A iz przez te wszystkie Seymy Sády Litewskie Seimowi nalezące niebyły odprawowane dla zatrudnienia spraw Coronnych. Przeto [...] *ActReg* 46; *LatHar* +9; Przez wŕzyłtkę Woynę tákiey klęłki nie vználi *KmitaSpit C*.

W połączeniu z „wszy(s)tek”, „cały” (61): *GroicPorz* nv; *BibRadz Num* 11/20 (2); ktoreiem [ojczyzny] nie mógł nigdy przepomnieć przez wŕzytkę fiedm lat pielgrzymftwá moiego. *BielKron* 460v; *KwiatKsiąz* G3; Toto triduo abfuit a domo, Przes cále trzi dni nie poftál domá. *Mącz* 464c (3); przez cále puł roká/ tám około Exekucyey rádząc/ niczego niełpráwiłwŕzy/ roziechálifmy fye dármó *OrzQuin* E3v; *RejAp* 114; *WujJud* 193; Wiemy dobrze co fię ludowi Bożemu džiało w więźzieniu Bábilońkim/ iz przez cáłą siedmdziefiáth lat nieczynili ofiar *WujJudConf* 138; *SkarŻyw* 567 (2); *ActReg* 46; *LatHar* +9; *WujNT przedm* 9; *KmitaSpit C*. Cf »przez wszy(s)tek czas«, »przez wszy(s)tek czas żywota«, »przez (cały) dzień«, »przez cały, wszy(s)tek rok«, »przez wszystkie wieki«, »przez cały, długi, wszystek żywot«.

Połączenie: »od ... do ... przez« (1): A od tárgu do tárgu przez tydzień ma miárę brác ná cenę/ po czemu żyto *GostGosp* 46.

Wyrażenia przyimkowe: »przez cały czas [czego]« (1): Suo tuo consulatu somnum non vidit, Przes cały czás vrzedu swego oká nie zmrúżył. *Mącz* 494a.

»przez długi czas« (11): Też vrina czyrwona/ ialna/ cienka/ przez długi czás iednako fię vkazuiąc/ [...] pewne zapalenie wátroby: znamionuie. *FalZioł* V 5v; *GroicPorz* cv; Wdowá iefliby fię mieniła mieć iákie práwo ábo wiáno ná ktore dzyedzictwo/ kthoreby kto inŕzy dzyerzał s pokojem przes fześć lat/ á onáby przes ták długi czás nie czyniła práwem o to imienie [...] / tákowa odpada od imienia. *UstPraw* G4; Vftáwiliłifmy/ kto imienie kupi/ á trzyma ie łpokoyne przes trzy látá á trzy miefiące/ iz go kto bliźŕzy o nie niepozywa przes ták długi czás: tedy potym choćby chćiał bliźŕzy ále iuz niebędzie mógł *UstPraw* G4v (4); *GórnDworz* Y2v; *SkarŻyw* 179; Ktoby nie prágnął wiedzieć/ co fię przez ty látá z nim [*Chrystusem*] džiało/ [...] co ćierpiał Pan wŕzytkiego świátá przez ták długi czás? *SkarKaz* 38a (2); *SarnStat* 1200.

»przez jeden krotki czas« = *szybko, krótko* (1): A ktoby fie temu wielce nie dziwował/ iż przez ieden ták krotki czás/ dwie rzeczy ták zacne/ [...] ták fie szczęśliwie ná tym Zborze skończyły. *SkarJedn* 313.

»przez ktory czas« = *w tym okresie* (1): Ten rok gdy wynidzie/ przez który czás [*infra quem*] wítawicznie ma fie stárác o lálkę nálzę: á gdyby iey otrzymác nie mógl/ [...] zá to nie ma bydż zá bezecného mian *SarnStat* 156.

»przez mały czas« (1): Thy powiadałz iżes przez mały czás [*parvo tempore*] otrzymał Afrikę Azią y Europę/ [...] ále ielczce żadałz niebieskich páłacow szukác *HistAl* 17v.

»przez niektory czas« (1): My tedy [...] zá spólną rádą y namowami przez niektóry czás miánemi/ [...] poštánawiamy: áby [...] *SarnStat* 1211.

»przez czas niemały« [*szyk 1:1*] (2): Ivích przełz czałch nyemali poddanem náłchem pogranycznem bili czynione fkodi náłchale przełz poddane Czełarza ye⁸⁰ mczy *LibLeg* 11/173v; *SarnStat* 1019.

»przez ten (ty), taki (a. takowy) czas(y)« (4:2): widziales zem człowiek, á przetoż nie iest podobno, abych kiedy wczim niebładził, tedy ieflis przez takowy czás namnie ktorey wady kiedy nie obaczył, tedys barzo głupi *BielŻyw* 167; *ZapWar* 1548 nr 2668; *GroicPorz* 13v; *BielKron* 217; Bo gdy Pan Bog chciał/ przez ty czály odłzczepieńtwa Greckiego/ zgodę S(więtą) wznawiać: Pány bogoboyne ná to wzbudzał. *SkarJedn* A5v; *SarnStat* 389.

»przez wiele czasow« = *długo; per multa tempora* *JanStat* (3): O świętobliwości onych [*doktorów Kościoła*] Pan Bog y Kościół Powłzechny przez ták wiele czáfów pewne świadectwo wydał *WujJud* 35; [*król Kazimierz*] przez wiele czáfów woyny y wyprawy woienne miał [...] y sprowował *SarnStat* 901 (2).

»przez wiele czasow« = *dawno, od dawna, od wielu lat* (2): Abowiem [*Jezus*] rołkazował duchowi nieczytę^{mnv} wyniść od człowieka/ Bo go przes wiele czałów [*multis enim temporibus*] popadał *MurzNT Luc* 8/29; A iż miał [*św. Symeon*] obietnicę thę od Pána/ iż nie miał vmrzeć aż miał oględac tego obiecánego zbawiciela/ ktorego był Bog Ociec przez wiele czáfów w pílmie y przez Proroki zełłac obiecac raczył. *RejPos* 55.

»przez wiele czasow« = *często, wielokróć* (1): lecz gdy fię záfię náwrociwłzy woáli do ciebie/ wysłuchałes ie z niebá/ á wybawiałes ie wedle miłofierdzia twe⁸⁰ przez wiele czáfów [*multis temporibus*]. *BudBib* 2.*Esdr* 9/28.

»przez (ten, on) wszy(s)tek(-ki) czas(y)« [*w tym: czego* (11), *jako* (4), *poki* (4), *ktorego* (1)] = *cunctis diebus, omni tempore, in omni tempore* *Vulg*; *omnibus diebus* *PolAnt*; *toto tempore* *JanStat* (26): *LibLeg* 10/121; *LibMal* 1552/168v; [*ci, którzy poświęcili się Jahwe*] winá w groniech thák świeżego iáko fułłonego niebędą iadáli/ przez włyftek czás iáko łá Pánu poświęceni [...]. Przez włyftek czás odłłączenia łwego/ brzytwa nie będzie ná głowie iego/ aż fie on dzień wypełni/ do ktorego był flubił fie Pánu poświęcić. *Leop Num* 6/4-5; nigdy też nie doštawáło czego w trzodach twoich/ przez włyftek ten czás iáko były z námi ná Kármelu. *Leop* 1.*Reg* 25/7 (7); *BibRadz Iudic* 18/31; *Kunegundis* żoná Bolefláwá wtydliwego [...] ná gorę Pieniny wćiekłá y z innemi kápłany/ á tám przez włyftek czás woiovánia Tátárskiego miełzkála *BielKron* 365v; Krol będąc we Lwowie przez

wfzytek czas poki byli w Wáláfzech/ poślá żadnego do siebie nie miał *BielKron* 407 (5); *RejZwierc* 125; Zaśz niebaczyćcie/ iákie drapiefzne/ okrutne [...] nieprzyiaćioły/ przez ten czas wfzyftek/ rządu Páná náfzego niebofzczyká. Miálla náfzá Polfka *BialKaz* H3; *StryjKron* 532; *KochJez kt* (2); gdy z iákiego domu/ Wfzyfcy goście wyiáda/ á iáko fie komu/ Tám będąc przes wfzytek czas oni záchowali: Ták ich będą wfpomínáć/ co w domu zoftáli. *WisznTr* 14; Przez ten czas wfzyftek pánowánia wáfzéry Kró(lewskiej) M(iłości) żaden nas vpór nieprzyiaćielki nie vćiażył *OrzJan* 91; *RybGęśli* A2; *WujNT Act* 1/21; vftáwiamy/ áby ná wfzytkich królefstwá náfzého mieyfćách [...] przez wfzytek czas fádów/ [...] wfzeláka przešpieczność bylla chowána *SarnStat* 783 (2).

»przez wszy(s)tek czas żywota (a. życia)« = *cunctis diebus vitae Vulg* (2): Abyś [...] ftrzegł wfifelákiego poruczeństwá y przykazánia iego [*Boga*] [...] przez wfyfthek czáfz życia twego *Leop Deut* 6/2; Tákże ty nędzny vbogi rybitwie fwiátá tego/ chocia robifz cálla noc á przez wfzytek czas márnego żywotá w ciemnošciach obłędliwych twoich/ rućze [!] fieć twoię ná fłowo Pánfkie á ná fwięte obietnice iego *RejPos* 176.

»przez (cały) dzień« (3): *RejWiz* 167v; *Quodcunque dixerim, egerim, audierim, commemoro vesperi, Comkolwiek mówił/ czynił/ slyfzał przes czáły dzień/ to fobie wieczór prziwodzę ná pámięć. Mqcz* 215c; że przez dzień iednałz ftudnia/ raz fłoną/ drugi gorzká/ trzeći fłodká [...] bywa *Oczko* 9v.

»przez dzień i noc« (1): Pan Bog fzedł przed nimi [*Żydami*] áby im fzlák vkazał w załlonie obłoku/ przez dzyeń y noc w známieniu ognia. *BielKron* 30v.

»przez tak mnogo lat« (1): a oto wfyfyci [*ludzie*] na potępienie ijdá/ przez tak mnogo lát żadnegošmy niewidzieli/ aby ktory byl zbawion. *OpecŻyw* 1.

»przez cały, wszy(s)tek rok« (6:4): *OpecŻyw* 160; Iedni [*gołębie*] fą czo przez czáły rok iaycza nofzá kiedy iedno fą w cieple [...]. Drudzy telko lecie *FalZioł* IV 21a (2); *KrowObr* 99v; *RejWiz* 30v; *SienLek* 107; *RejPos* 267v; Pewnie káždy Doktor powie/ Ze ftąd [z *obzarstwa*] y niemoc y zdrowie. Co przez wfzytek rok zrobimy/ Iáko tho zginie nie wiemy. *RejZwierc* 237v; *SkarŻyw* 460; fzynkarz od fzynkowánia przez cáły rok/ ták piwá iáko gorzałki [*ma zapláćić*] po fzešći grofzy ná káždy rok. *SarnStat* 972.

»na każdy czas przez rok« (1): wfzákož ná káždy czas przez rok gdy fie kolwiek tráfi Pánu/ fłudze/ nie fzkodá/ gdy ná pámięć przyidzie/ o to y o owo fpytác fie. *GostGosp* 158.

»przez ten wiek« (1): A ieflic tego žal zem dłužey nie żylá? Wierębym ná lepfze czáfy nie tráfiá. *Dofyc* y przez ten wiek záżyłam trudnošci *WisznTr* 31.

»przez wszystkie wieki« (1): ále niech pokažá [*sektarze*] šiedmi mężow/ ábo ná on czas/ ábo przed tym/ przez wfzytkie wieki/ ktorzyby fie z nimi zgadzáli we wfzytkich ártykulech wiary ich. *WujNT* 563.

»przez cały, długi(e), wszystek żywot (a. życie)« [*w tym: do kiedy (1)*] (2:2:1): *KrowObr* 78v; iefliže ftare ludzie dla tego mędrfzymi fądziemy być/ [...] iz przez dłužie życie y nafobie wiele rzeczy došwiatczeli *KwiatKsiąž* H4; *SkarŻyw* 293; *SkarKaz* 384b; Niežalmi/ frébrné włofy/ zem was zá pořugi Tu fobie wyfłużyá/ przez żywot ták dłužy/ Y pracowité látá/ do dnia džišiefyfzého *GostCast* 55.

a. *Z dodatkowym określeniem krotności: ile razy w określonym czasie (94)* : *PatKaz II 38v; TarDuch E3; Tha wodka barzo dobra wybielaiąca twarz vmywaiącz przez dzień raz albo dwa. FalZioł I 16b; [synogarlica] Trzy kroć przez lato płod miewa FalZioł IV 26b; maż baczyć wielkość vriny iako iey wiele odchodzi razem, albo też wiele odchodzi razow przez dzień. FalZioł V 1v (11); WróbŻołt 118/164 (2); RejPs 187v; Z dawna mi to fercze czuie Ze mi ten łotr nie fołguie Ile go kroć przez dzień widzę Prawie fie zawzdy zawśtydżę RejFóz C7; MurzHist E (2); MurzNT 201 marg; Syedm kroć przez dzień czyniłem cześć imieniowi twemu A dawałem łułfną chwałę tobye Pánu memu LubPs ccv; GroicPorz dd2; Leop 4.Esdr 5/4; BibRadz Eccli 45/16[14]; Piŕze o nim [Witeliusie] Swetonius/ iż ziadał ná wieczery dwa tyfiacá ryb/ a ptakow siedm tyfięcy nád ine potráwy/ ácz iadł kilka raz przez dzyeń. BielKron 146; Są theż [Negrowie] ludzie chędodzy ná čiele/ bo wielekroć przez dzień w wodzie będzie fie vmywał wśzytek. BielKron 450v (7); Mqcz 324b; Prot B2; Lepiey dwákroć ieść przez dzień niżli ieden raz wiele SienLek 10; wyymi bánkę á wodkę onę ná oczy chore puŕczay kropię álbo trzy przez dzień SienLek 69; wśázquez iey [białej głowie] day dziewięć bobkow záięczych w piwie roŕthárŕzy wypić kryomo/ [...] á thego vczyn przez onę łześć dni trzy kroć SienLek 86; Oliwą wśzytko čiało mázac: á iefli fam może trzec łye płotnem czyłtym [...] częłto przez dzień przed iedzenim. SienLek 92 (25); BielSpr 4v; RejPos 5v (2); KuczbKat 185 marg; RejZwierc [233]; Takiež ná Agátheńskim Concilium [...] dekret vczyniono/ áby trzy kroć przez rok ludzie przyłtěpowáli [do komunii św.] WujJud 225v (4); BudBib 4.Esdr 5/4; BiałKaz B2; Ciż łtárŕzi niech znáią káždęgo z tych ktorzi pod ich zwierzchnośćią łą: do domow ich przy namniey čterzy kroć przez rok niech náglądáią ModrzBaz 84; Oczko 9v (2); MWilkHist F (2); ReszHoz 119; Melankolik Solitarius przez te 9 niedziel iako odiachał P. Marszałek iedno raz wNiepołomicach był ActReg 157; Dániel Prorok trzy czáły przez dzień ná modlitwę łobie obierał. LatHar 302; [Pan Bóg] nágradza nieiáko ono siedmiorákie y łpráwiedliwych ludzi przez dzień potknienie LatHar 302 (8); WujNT 439 (2); WysKaz 17; Roki wielkie té též w káždéy žiemi ma łądzić Woiewodá raz przez dwie lećie SarnStat 735.*

Z rzeczownikiem nieoznaczającym czasu (1): [św. Romualdus] Raz z iednym paćierze w čiałfney celli mowiąc/ trzydzieści kroć przez nocne paćierze [...] ná otárćie łez y vłkromienie płáczu wychodził. SkarŻyw 574.

W połączeniu z określeniem pory dnia (1): Połt w kościele zwyczáyny nic inłzego nie ieft/ iedno [...] raz tylko przez dzień álbo w południe álbo wieczor čiału pośilenie dáwać. WujJud 189v.

Wyrażenia przyimkowe: »przez ten czas« (1): zágrzý z máłtem piwá [...]. Maž go [konia] též przez ten czás/ częłtokroć SienLek 189.

»przez wszytek żywot (a. czas żywota)« = *in vita Modrz (4)*: A ktemu/ nietákby fie bárzo wśzytkich máiętność wátlilá y vbožylá/ gdyby połowicę pożytkow raz przez wśzytek żywot káždy dał ModrzBaz 123v (4).

a. *Codziennie przez jak długi okres (3)* : A gdy byli tym obyczáiem poświęceni/ ołtátek mięłá Skopowego vwárzyli przed drzwiami/ á tám ie iedli [...]/ á czynili tho raz przez dzyeń do siedmi dni BielKron 37v; iefli będą przyłzcze/ [...] nákláść ná nie lićcia kobylego łzczawiu czterzy rázy odmieniáiąc przez dzień áž do czterech dni álbo do piáci. SienLek 55 (2).

b. *Każdego kolejnego dnia w określonym ciągu czasowym: codziennie w ciągu jakiegoś czasu (69)* : gdyż czy fynom yzdraelkym pokarm dal bog napuńczy przełz czterdzyelczy lath *PatKaz III* 142v; *HistJóz E3v*; Poczyna fie modlithwa Świętego Auguřtina/ która zagifte takiey moczy ielř/ Iż gdyby ią kto mowił przez trzidziełci j trzi dni [...] ze wřitkiego řmutku j vcińnienia [...] będzie wyzwolon *TarDuch D2v*; gdy korzeń małej ozanki będzie pity z wodą vwarzony/ przez řiedń dni żołąt niemocz vleczyř *FalZioł I* 37b; Też tim ktorzi řwiętego Walentego niemocz maia gdy thego ziała [tj. pięćperstu] przez trzydziełci dni pożywać będzie: oddala. *FalZioł I* 102c; á gđibi fie pani niepłodna tego wina napijała przez kielko dni/ řprawi ią ku poczęciu barzo dobrze *FalZioł I* 145d; iaycza iego [lelka] kthoby przez trzy dni z winem pił, Thedy mu pijańřtwo y opilřtwo omierznie. *FalZioł IV* 25d; Miod na rany řmrodliwe pomaga, Oczu zaćmienie oddala: przez. 14. dni pomazuiącz/ albo plařtr przykładaiaącz. *FalZioł IV* 27b (15); *MurzHist E3* (2); *MurzNT* 121 marg; *Leop Iudith* 12/6; Święto Przáńnikow iedząc nie kwálzone chleby przez řiedń dni/ thák iákom wam rořkazał řwięćcie mieřiacá *Abib BibRadz Ex* 23/15 (5); *BielKron* 77v; Albo warz z mlekiem řlaz/ á tho mleko przez pięć dni piy [na kaszel]. *SienLek* 84v; Wypądz też kámięń wřeláki řucha řledźioná końřka/ tářta/ gdy ktho iey proch przez czterdźiełci dni pije. *SienLek* 106v; Gdy koń ma krřczycę/ [...] thedy w wodźie warz Bábkę czerwoną/ á niedáy mu inego nic pić iedno onę iuchę przez trzy dni *SienLek* 182 (12); *BudBib Ez* 45/23; przeto nář chory nie źle řye zřądźi/ ielři ich [wód] przez Wiořnę tylko záżywać będzie/ dniámi niebrákuiąc. *Oczko* 29v (6); *SkarŻyw* 502; *LatHar* 365 (2); *WujNT Hebr* 11/30.

Z dodatkowym określeniem pory dnia (5): gdy będzie człowiek pił řok piolynowy przez dzieřietz dni poranu: [...] tedi mu ielř pomotz wielka na niemotz kaźdą *FalZioł I* 1b (3); niech bierze [to lekarřtwo] przez dni kilka w pół nocy. *Oczko* 35 (2).

Z dodatkowym podkreřenieniem w znaczu. ‘codziennie’ (11): Ale ielřtze poydę do Wiátyká wářzego/ ktorzy teřz przes wřyřřtek rok ná koźdy dzień řřemrzećie *KrowObr* 161 (2); *Leop 3.Mach* 6/34; Korzeń kopytnikowy ná proch řřłukřzy/ dawaią drágme iednę pić ná káźdy dzień przez cály rok. Pomaga y od Boźey kaźniey. *SienLek* 53 (2); *HistRzym* 49v; *BudBib Ez* 45/23; w Ráwennie przez niekory czás/ co dzień ie [wino] piiąc/ řkończyć go niemogli *SkarŻyw* 498 (3); Dla tegoż czuyćie: pomniąc/ żećiem przez trzy láta wnocy y we dzie nie przeřtawał nápominać z was káźde⁸⁰ *WujNT Act* 20/31.

Wyrażenia przyimkowe: »przez wszystkie dni« = *codziennie* (1): Przez wřyřřřtkie dni błogoláwiemy ćiebie. *ArtKanc* T17v.

»przez [ile] dni i nocy« (1): Prořiá [Judyta] też áby iey było wolno chodzić w nocy gđyze fie iey řpodoba [...]. A ták przez trzy dni y nocy czyniá/ chodząc do wody vmywála fie *BielKron* 113v.

c. *W określonych powtarzających się odcinkach czasowych w obrębie większej jednostki czasowej: kiedy w każdej kolejnej jednostce (10)* : *SeklKat* V2v; Izali plákác będę mieřiacá piątego wylączywřzy řię/ ták iákom czynił przez kilká lat? *BibRadz Zach* 7/3 (2); Rozdźiał Siodmy. O porządnyu żyćiu y chowániu przez Rok: Wřelkiewy Czwierći roku. *SienLek* 41 (2); *WujJud* 43; ZÁř fynowie Izráelowi [...] řłuźyli krolowi wedle řprawy wřzech odmian/ przychodzącich j odchodzącich co mieřiac wedle wřzech mieřicy przez rok *BudBib 1.Par* 27/1; *SkarJedn* A4; Zda řye tedy przez cály rok nalepřzy czás być do pićia tákich wód/ MáioWy á CzerwcóWy *Oczko* 22; *SkarŻyw* 29.

d. *W czasie nie dłuższym niż określony odcinek czasowy: nie później a. nie dłużej niż (14)* : Iáko to kot mógł wczynić/ Szedłszy tám y zásię tu przyśc: iuzby to była Bołka moc/ Ták vdziaác przez iednę noc. *BierEz* G2v; á thego namazawłszy na chuftę ciepło/ przyłóż na ciężkchoć pierli/ przez nocz vznałz pomocz. *FalZioł* III 17d (5); *MiechGlab* 77; *MurzHist* D; Zádám wam teraz gadkę/ á iegli iá zgádniecie przez liedm dni wefela/ [...] tedy wam dam trzydziefci prześcieradł *BibRadz Iudic* 14/12; *BielKron* 37v; *SienLek* 178; Wízákze tego potomká nie czekano więcey/ Iedno iák Práwo każe/ przez dziešięć miešięcy. Co fię późniey rodziło/ nie mogło dziedziczyc *KlonWor* 63.

Połączenia: »nie dalej ... jedno przez« (1): bo ízáránicza nie bywa żywá dáley ná ziemi iedno przez pięc miešięcy *RejAp* 78v.

»nie dłużej jedno przez« (1): Antychrift nie będzie dłużej pánował/ iedno przez pułczwártá látá: to ieft przez czterdziešci y dwa miešięcá *WujNT* 864.

e. *Przewidywane ramy czasowe: co się wydarzy w przewidywanym okresie (6)* : A ilekolwiek rázow w niedzielę będzie od księdzá kropion/ tylekroć brzemię grzechow/ przes tzterzy niedziele/ będzie zgładzone. A ná Święto nárotzyfte/ brzemię grzechow przes ćwierć roku/ będzie zgładzone. *KrowObr* 70v (4).

Wyrażenie przyimkowe: »przez cały, wszystek rok« (1:1): tedy tam kthorykolwiek tzłowiek będzie pokropion od księdzá/ brzemię grzechow przes wšyfthek rok/ będzie rozwiązáne y odpufztzone. *KrowObr* 70v (2).

f. *Ile jednostek czasu zawiera w sobie dzień (1)* : Odpowiedziál mily Iezus ij rzékl: A záli nie dwanałcie godzin ieft przez dzień *OpecŻyw* 67.

C. *Wskazuje na powtarzalność w czasie: co jaki czas, w równych odstępach czasu (20)* :

Z liczebnikiem porządkowym (9): I teź gdy fie tego napije ten kthoryby miał febrę przez trzeci dzień [tj. co dwa dni]/ tedy fie ma napić te⁸⁰ dnia kthorego ieft prožen febry *FalZioł* I 151d; gdy będą trzy piłuki [z żywicy drzewa gumatyjakowego] połykane poranu przez trzeci dzień [...]/ zołádek pofilaią *FalZioł* III 29c (7); *SienLek* 141 (2).

Z liczebnikiem głównym (2): *SienLek* 139; A Páweł [...] wšedł do nich/ y przez trzy Szábáty rozmawiał z nimi z piłmá *WujNT Act* 17/2.

W połączeniu z „každy” (1): Abowiem miešzkáiący w Ieruzálem [...] nie znáiąc tego *Iefufá* y głólow prorockich ktore przez káždy ízábát czytáne bywáią; ofádziwłszy go wypełnili *ie WujNT Act* 13/27.

Wyrażenia przyimkowe: »przez chwilki« = *co chwilę* (1): Per intervalla, Przes chwilki odpocziwájąc y tedy y owędy popułzczájąc á zás bierzác. *Mącz* 475a.

»przez(e) dni (dzień)« = *co drugi dzień* (5): niektoré [gorączki] przychodzą człowiekowi ná káždy dzień/ á ty zowá Powłzednié: niektoré przez dzień/ przychodzą/ á ty zowá Trzećiáczkámí *SienLek* 139; niechayže tedy téy wody piją síłá/ co dzień/ á nie przededni *Oczko* 21 (4); [*Cresc* 1571 515; day trochę [lekarstwa] [...] mocného co dzień, lub słábszego przededni, álbo co trzeći dzień *OczkoPrzymiot* 59; [*Jagiello*] Przededni fię w Láźni mył álbo na dzień káždy *StryjKron* 579 (*Linde*)].

»przez roki« = *co drugi rok* (2): Novalis, [...] Nowo dártá rola álbo odłóg/ To yeft rola która odłogiem leży. przes roky á przes roki bywa síána. *Mącz* 251d; [Piąty stóg alternatę ma, bo przez roki bywa, ponieważ respectu rolej ta łáka, na której ten stóg bywa, odłogiem pospołu z rolą lega.

LustrRus II 133, 215; Z tej summy włók mianowitych pustych jest 31, które p. Konarski orze przez roki dla złego urodzaju, aby się odlegały *LustrPom* 33, 35, 216].

D. Wskazuje na odstęp czasowy (20) :

a. O wydarzeniu następującym po czymś (13) :

α. Po upływie określonego czasu (12) : *GroicPorz* o2; Ktoemu [*Izaakowi*] rzekł Anioł/ wrocę sie przez rok o tę dob/ á będye twoiá żoná Sará miáła lyna. *BielKron* 12 (2); Potym [...] zá Leoná dziewiątego [...] [*Grecy*] ten [...] ártykuł przyczynili. [...] Iż vmárle ciáá Biskupow przez kilá niedziel nie pogrzebione chowáią *SkarJedn* 233; Tám tedy blišku Kálfynu [*św. Romualdus*] [...] cellę łobie zbudował/ y przez lat málo nietrzydzieści w wielkiey dofkonáłości cnot żywotá tego dokonał. *SkarŻyw* 572; *ActReg* 162; *GostGosp* 124 (2).

Z dodatkowym bliższym określeniem lokalizacji w czasie (1): Okazowanie w powieciech postąpili, aby było przez rok od ś. Wojciecha we dwie niedzieli [*tj. za rok w dwa tygodnie po tym dniu*] *Diar* 62.

Połączenia: »przez ... po« (1): tám [*w Konstantynopolu*] pierwszą Mszą Lácińską [*biskup*] śpiewał/ o ktorey żadny tżłowiek przed tym niełlychał/ więcey á niłli przes lśeść feth lath po Pánie Kryśtufie *KrowObr* 198v.

»potym przez« (1): *HistHel* B3 cf »przez czas niemały«.

Wyrażenia przyimkowe: »przez mały czas« (1): ktora mu [*żona Ozeaszowi*] vrodziła lyna/ dano jemu imię z rozkazania Páńfkiego Iezráel/ bo ielzczę przez mały czás nąwiedzę krew Iezráel nád domem Hieu *BielKron* 92v.

»przez czas niemały« (1): Potym przez czás niemały/ práwie w trzecim roku/ Rzekł Pan do Heliafzá/ wynidź s tąd Proroku/ A ftań sie Achábowi *HistHel* B3.

β. Po zakończeniu jakichś działań (1) : zebrałszy sie niektora Drużyná Rzymfka/ y opuściłszy Włófką ziemię/ przes długie żeglowanie y pielgrzywłtwo [!]/ w tych kráinach pułnocnych nád Prułkim Morzem osiedli *StrykKron* 41.

b. O przesunięciu czasowym w przyszłość: o ile (6) : Przydzye łyem/ [...] Ano iedno bogaczow kilká odpráwiáią/ A nędznikom przez tydzyeń łady odwołáią. *RejWiz* 123v; álbo iżby kto z rotą żołdował z rozkazania nášzego w dálekich łtronách/ táki może mieć lifty nášzymi odwłokę w Sądzye tylko przes rok. *UstPraw* H2.

Z liczebnikiem głównym (3): *GroicPorz* f4; *BielKron* 196v; A ná ono co rzeczemy/ że *Theodofius* Rzymfki Cefarz [...] vczyńił tę vftáwę/ áby karánie złoczyńcow áż przez trzydzieści dni odwłoczono? *ModrzBaz* 80.

Z liczebnikiem porządkowym (1): Aczkolwiek y między gołćmi tyle też idzie odwłok/ ále przes trzeći dzień/ nie przes dwie niedzieli. *GroicPorz* f4.

c. O wydarzeniu następującym przed czymś: ile przed rozpoczęciem (1) : Też biegunkę zaftanowifz/ gdy będziefz w thim maczał gębkę á na żywot przikładać przez czwierć godziny przed iedzeniem. *FalZioł* I 62a.

E. Wskazuje na lokalizację w czasie: kiedy (2) :

Wyrażenie przyimkowe: »przez dzień« = za dnia (1): Ták iż cye nigdy Słońce przez dzyeń nye vpali/ W nocy zimność Myefiáćá [*Bóg*] od cyebye oddali. *LubPs* cc2v.

a. *O przewidywanej lokalizacji w przyszłości: na kiedy (1)* : potomków domy Rołkwiłé zoftawuieim/ przez ten wiek znikomy. *GosłCast* 45.

F. *Wyrażenie przyimkowe*: »przez ten czas« = *zaś, natomiast, jednak* (2) : Y owłsem proflę aby tu nie wftawował názatrącenie duflé moiey między wyftępliwemi: [...] ktorých wfllytka pilność ieft aby zle czynili [...]. A ia przez ten czas wproftoćie flwey będe trwał *RejPs* 38; gdyż iednák Chrześcijánłkiemu człowiekowi ząwždy przed oczymá być máią/ nie ty omylne y niepewne dobrá ktore widzimy/ ále ony prawdziwe y wieczne/ kthorych widzieć niemożemy. Wflzákże też przez ten czas flpofob tego żywotá ktory nędze ieft pełnym/ nie ieft flwych rołkofzy y wefla prozen. *KuczbKat* 140.

****** *Bez wystarczającego kontekstu* (9) : Bimestris, et hoc bimestre, Dwomieliężny/ przez dwa mieliąćá. *Mącz* 216d; Quadriduo adverbium Przes czteri dni. *Mącz* 335a (3).

Wyrażenia przyimkowe: »przez wszystkie czas żywota« (1): Per omnem aetatem suam. Przes wflziftek czas żywotá flwego. *Mącz* 5b.

»przez cały dzień« (3): Per diem totum, Przes cały dzień *Mącz* 290b (3).

»przez całą noc« (2): Pernox, Przeznocny/ przez całą noc *Mącz* 252a (2).

3. *Wskazuje na interwał muzyczny, różnicę wysokości dźwięków* (4) : Diapente, Co flie przez kwyntę weflpołek zgadza [...] Disdiapason, Latine bis per omnia Gdzie przez dwie Octawie yedno od drugiego yeft. *Mącz* 84d (4).

4. *Wskazuje na etap pośredni, przejście, to co dzieli dwa różne następujące po sobie stany; per Miech, Vulg, PolAnt, Modrz; in PolAnt* (136) :

Połączenie: »z ... przez« (1): Prawdżiwéy Exekucyéy przodek y początek/ Przysięgá Królewlka ieft: á szródek téy Exekucyéy/ ieft Ołtarz/ Kápłan/ Król: á kóniec iéy ieft/ flprawiedliwość y pokóy połpolity: y nie może then kóniec z inąd w Polfzce być/ iedno z tego początku/ przez ten szródek. *OrzQuin C*.

Zwroty: »przez ogień prześć« = *zostać upieczonym, ugotowanym itp.* (1): Częfto kroć ná łamym chlebie przeftawał/ drugdy nic co przez ogień przeftło nie iedząc *SkarŻyw* 46.

»(prze)wieść (a. przewodzić), przenaszać, poświęcać się przez ogień« = (s)*palić na ofiarę Molochowi* (5:2:1): I niechay flie między wámi nienáyduie/ ktorzyby oczyściá flyná flwego ábo corkę flwoię/ wiodąc ie przez ogień *Leop Deut* 18/10 (2); *BibRadz Deut* 18/10 (2); *BielKron* 90; A niechay flie między wámi żadny nie znaydzye/ ktorzyby miał [...] poświęcać flie/ iáko oni [tj. poganie] czynią/ przez ogień/ Pánu Bogu flwemu *RejPos* 188; *BudBib* 4.Reg 16/3 (2).

A. *O etapach kolejności w czasie* (113) :

a. *O kolejnych etapach lub sytuacjach w życiu ludzkim* (68) : *HistRzym* 122v; *RejPos* 289v (2); Pánu Boguś powinien dzyękowáć iżci flie dał przebić przez ony frogie burdy/ rołterki/ á kłopoty flwiátá tego/ á dałci doczekać [...] czálów twoich [tj. staroścí]. *RejZwierc* 172v (3); iáko ten co czytał/ y przez dżiwne flzczeńścia fltopnie bieg lat flwych piérwzy przepędził *Oczko* A3; *ActReg* 75; [Horacjus Kokles] w Rzekę Tyber *cum totis armis* włkoczył/ á przez częfte nieprzyiacielłkie nágráwánia y naiędzy zdrowo ná drugá fltronę wyflłynął. *Phil C*; *WysKaz* 45; *CiekPotr* 82 (2).

Wyrażenie przyimkowe: bibl. »przez wodę i krew« = *per aquam et sanguinem PolAnt, Vulg (5); BibRadz 1.Ioann 5/6 (3); Ten ięft ktory przyźedł przez wodę/ y krew/ Iefus Chriftus BudNT 1.Ioann 5/6; WujNT 1.Ioann 5/6.*

α. O osiągnięciu zbawienia, wstępowaniu do królestwa niebieskiego (51) : wynidźże zá tym Pánem s tych kráin pogáńfkich/ s tych złych nálogow fwoich/ á plyn [...] przez thy nawáności á przez thy niebefpieczeńtwa tego [...] morzá fwiátá tego. *RejPos 237 (4); WujJud 88; Ci fą ktorzy fzli przez wielkie wćifki y obmyli fzáty fwoie we krwi báránkowej/ przetołz fą przed ftołicą Bożą SkarŻyw 22 (2); WujNT 797.*

Połączenia: »przez ... do« [szyk 25:11] (36); *MurzHist V3; Iż przez wielkie trudności muřim wnidź do kroleřtwá Bożego. LubPs Z4; RejPos 2v (3); GrzegŚm 42; KuczbKat 435; BiałKaz D2; CzechRozm 228v; ábo cię przez ćielefna [!] śmierć przywiedzie do lepszego żywotá KarnNap E3 (2); do Chryřtuřa fie nietjlo przez vtrátę dobr řwieckich: ále przez tjšiac boleřci [...] ćifněli. SkarŻyw A3v (11); CzechEp 23; NiemObr 3 (2); ReszList 151; bo y on řam krzyř fwoy wálfny chćiał nieřć/ przez ktory miał do řwey chwały wniřć. ArtKanc C17 (2); WujNT Luc 9/51 (4); SkarKaz 552a; względem rodzenia y pielgrzymřtwá nářzego tutecznego/ przez ktore do oney wieczney y rořkořzney oyczyzny przychodzimy VotSzl A4; KlonWor 82. Cf »przez ... z ... do«.*

»od (a. z) przez ... ku« (2): *ijże od nich przez okrutną mękę ku řwemu oyttzu ijřt miał OpecŻyw 96 (2).*

»w ... przez« (2): *Ten nářz wieczny Bifkup iuř řzedł w řwięte řwiętych mieřkńanie/ przez wálfney řwoiey krwi wylanie/ y przez řwoie iedyne ofiářowanie. ArtKanc D18.*

»przez ... z ... do« (1): *á potym przez řmierć krzyřowá/ przeydrieř z tego řwiátá do Oycá. WujNT 391.*

Wyrażenie przyimkowe: »przez ogień i przez wodę« (2): *Przeřzliřmy przez ogień y przez wodę: y przeprowádziłeř nas do ochłódenia. SkarŻyw 208.*

b. O kolejnych etapach związanych z życiem społecznym (22) :

Połączenie: »poczáwřzy od ... idáć przez« (1): *Cżego iefzće [...] przykłády mamy/ poczáwřzy od onego pierwfzego męczenniká/ Ablá řpráwiedliwego/ idáć przez Pátryářchy/ y Proroki řwięte/ y inne NiemObr 3.*

Wyrażenia przyimkowe: »przez ręce« [w tym: *od kogo (6); poda(wa)ć, podany (10), wziąć, wzięty (4)*] = *o przekazywaniu następnym pokoleniom (15):* że sejmy ze wszytkich tych trzech stanow złoźone od przodkow swych przez ręce są wzięli *DiarDop 111; BiałKat 36 (2); WujJud Bv (3); iź ná czás Zydwie nie iedno piřáne prooćtwa mieli/ ale teź y tákie/ ktore ná pámięć vmieli/ a iedni drugim ie (iáko przez ręce) podawáli. BudNT Hh4; nád to nieprzyiaźń řwá przez ręce [per manus] řynom/ przyiaćiołom/ y potomřtwu řwemu podáć wřiluią? ModrzBaz 66 (2); KochPs 32; SkarŻyw [282]; że iednąką záwřdy náukę podawáli/ ktorą raz od Apofřtołow przez ręce wzięli. CzechEp 36; NiemObr 74; Ale [unia] řynom od oyców przez ręce podána/ Nieogárnioné látá przetrwa nieřtárgána. KochProp 15. Cf »przez ręce do rąk«.*

»przez ręce do rąk« (1): *iź [tradycje] řywym głóřem od Apořtołow potomkom řą podáne/ á przez ręce do rąk miedzy Bifkupy áź do wieku nářzego w Kořćiele záchowáne. WujJudConf 40v.*

»przez sukcesyją, następowanie« [w tym: od kogo a. od czasow czyich do kogo (2)] (5:1): *WujJud* 116v; *SkarJedn* 103; która [wiara] od Apoštołow/ przez sukcesyją Biskupow y kápłanow/ aż do nas przyślzá. *WujNT* 830 (4).

c. *O pochodzeniu i rodowodzie osób, narodów i Kościoła (23)* : *BibRadz* 3.Reg 2/27; gdy [Mateusz] wkázuię iż [Józef] był potomkiem Dawidowym przez Sálomoná. *CzechRozm* 153 (3); A tak przez Rezego narodziła się Pánná Márya/ á przez Abiudá narodził się Iozeph. *WujNT* 3.

Połączenia: »przez ... do« (4): *StryjKron* 270; więc Lukáfz przez Rezego aż do oycá Pánný Máriey prowadzi liniá Náthánowę. *WujNT* 3 (2). *Cf Wyrażenie przyimkowe.*

»od ... przez« (8): iż Słowaci [tj. Słowianie] polli od Iawana fína Iapheth przez iego fína Elifám. *MiechGlab* 41; *BielKron* 335; *CzechRozm* 153; Był Abráhám od Noego przez Semá fyná iego idący *SkarŻyw* [282]; Ale przedię Kolumny poczawłzy od Palemoná idą po mieczu swoim torem y genealogiá nierozwáną przez wżytłki Xiążętá Litewskie/ y z nich idące Ruskie/ aż do Witená [...] y aż do oštátniego pokolenia Iágełowego *StryjKron* 270 (2). *Cf Wyrażenie przyimkowe.*

»z ... przez« [szyk 2:1] (3): Abowiem Abiátár był z domu Heli/ á wyłzedł z Aaroná przez Ithámárá *BibRadz* I 186b marg; *CzechRozm* 155v; Musiał podobno I(ego) M(iłość) z inżzego oycá powftác niż inżzy wżytłcy przez Noe^{go} z Adámá. *CzechEp* 59.

Wyrażenie przyimkowe: »przez sukcesyją, jenekologiją, linią, porządek potomstwa« [w tym: linią albo sukcesyją (1); od kogo (2), do kogo (1)] (4:1:1:1): nie ieft Kościoł Chrištułow [...] / który Originalu swego od ktorego Apoštołá Chrištułowego/ przez sukcesyją y porządne po sobie Páfterzow nástępowanie nieprowdzi *WujJud* 132; *ReszList* 189; puściwłzy ná ftronę Noego/ y owé wżytłkie genealogiae/ przez które naród Słowięńłki niedroźnie/ y niepodobnie wiodą *KochCz* A4; Iáko ewángeliłtowie potężnie dowodzą/ że Pan Iesus ieft prawdziwy Meffiałz/ [...] przez ten porządek potomstwá/ przez tę linią/ albo sukcesyją ciełefną: tak tymże dowodem przez sukcesyją duchowną [...] pokázuiemy/ że [...] *WujNT* 3.

B. *O etapach przestrzenno-czasowych zjawisk astronomicznych (1)* : inżze potym wielkie złączenia będą bywác w známionách ogniłtich aż práwie do dwułtu lat/ po ktorých przez ziemne známioná y powietrzne przydą zás do wodnych známion. *LeovPrzep* E4.

C. *O kolejno zmieniających się osobach mających przejściowo wpływ na kogoś lub coś (właścicielach, pośrednikach, powiernikach itp.) (11)* : opifawłłfy porządek biskupow/ á iżby či/ ktorzy fą w wyęłłłych myełcyech/ wyęłłłá pracą ná fye przyymowáli/ przydawa/ Przez ktoreby [biskupów] pyeczca powłłłefchnego kołcyolá zbyegálá fye albo zpływálá do łtolice Pyotrowey. *KromRozm III* N8; *ReszPrz* 91 (3).

Wyrażenia przyimkowe: »przez jakie ręce« (1): od iákich Miłtrzow tá nowa náuká wyłłłá/ iż od żydow/ Turkow/ kácerzow/ [...] przez iákie ręce przełłłá/ przez Apołtáty/ przez káty/ przez krzywoprzyłłłezce *ReszPrz* 91.

»przez [czyje, które (= ile)] ręce« = *per manum PolAnt; manibus Modrz* (5): My chudziná przedię w męce Tłukác się przez cudze ręce [= *dostając się różnym panom*] *RejRozpr* H4 (2); Zgráia kupcow krolewłłłkich hándlowáli (oną) zgráią (koni) [...]. Także y wżem krolom Chyttheyłłłkim y Arámłłłkim

przez ich ręce przychodziły. *BudBib* 3.Reg 10/29; Często się to trafia/ iż dziesięćina przez czwarte y piąte ręce [*quaternas aut quinas manus*] kupujących y sprzedających przejdzie *ModrzBaz* 34v (2).

»przez ręce« = z rąk do rąk, jeden drugiemu (1): Podają teraz łobie ludzie przez ręce łądy ná pismie onego [...] *Gobba Grimani. GórnRozm* F4.

D. *O języku pośredniczącym między językiem oryginału a przekładem* (1) : także y przekład/ gdy iy nie zarazem z onego języka czynią/ w ktorem one księgi napisano/ ale przez drugi język bywa przepuszczan/ niemoże być łczyry *BudBib* B2.

5. Wskazuje na podmiot działający (w **a.**, **b.γ.**, **c.α.** i częściowo w **b.β.** wchodzi w skład dopełnienia sprawcy lub odpowiedniej przydawki dopełniającej); per *Miech*, *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *a(b) PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *JanStat*; in *Vulg*, *PolAnt* (2498) :

a. *Przy imiesłowie przeszłym biernym* (2126) : jako nam lysth szlvzący na blyskosczy ymyenya dziedzycznego danyewycz y mlochowa przesz zlodzeyya yesth vkradzyon *ZapWar* 1531 nr 2370; A thą wssythke vgode przes przereczone pany vczynioną mayą trzymacz myedzy sobą panovie Russieczczy *ZapWar* 1550 nr 2666 (16); Item od thich Myařth zlodzeyyřtwa mayą bicz powczyangnyone A zlodzeyye mayą bicz karany preř starořthi thak kroła yego miłořci, jako i woyewodi Moldawřkiego. *MetrKor* 40/814 (14); *March*¹ 2; O dziwná rzecz, iř zádne pířmo przez kořciol řwięty potwierdzone/ niekladzie tzo działál w onych lecich Iezus miły *Opecřyw* [34]v; [ojcowie řwięci] na matuchnę bożą wefolo pogłádali [...] / iř przez nię z nędze wielkie łą wybawienij. *Opecřyw* 174 (17); *PatKaz I* 17 (2); Otoř to prorocřtvo fymeonouo bylo nye w figurze ktorey ale yawnye przeř anyola opouyedzyane *PatKaz II* 62 (8); *PatKaz III* 88v (15); *TarDuch* C2v (2); *FalZioł* V 2 (2); *Bielřyw* 60 (2); *GlabGad* H4v; Wypifanie dwoiey Sarmatřkiej krainy [...] Przez doctora Macieia Miechowithę laciną wipifane á ku pořpolitego cřłowieka pożyřtku na polřką rzecz wyłožone. *MiechGlab* 1 (2); *KłosAlg* D4; aby tho [*co ukradziono*] przes vřzandnyky pana mego bylo pochovano y czařzv řzwego komv przislufa wroczo *LibLeg* 7/33 (25); *Wróbřořł kt* (3); *WróbřořłGlab* A2 (3); *RejPs* 24 (8); pozvy y spravi liudřkie zadnim obyczaiem [...] niemayą bycz zavieřřane przez řądzie do drugich rokov. *ComCrac* 15v (7); Item zeřnal iřch Thowarřitwo ze zlodzieymi pyrwy myal niřli preřř pana czeřnika ku wyřpyegowanu zeliflawřkiego bil nayanth *LibMal* 1543/70 (21); *LudWieř kt*; Gdy wierzym w ducha řwiętego/ tedy miłořc Boża bywa rořřana w ferczach nařzych przes ducha řwiętego *SeklKat* P4 (8); *RejKup* b2v (3); *RejKupSekl* a8; *HistAl* C4v (2); *KromRozm I* I2 (3); *MurzHist* B4v; *MurzNT Matth* 2/23 (9); Ale yeřřcze yářnyey řye pokázuye/ iż nye wřřřřtká náuká zbáwyenna przez ápořtoły yeřř podaná/ z onego/ co tenže Páweł S. [...] nápiřal *KromRozm II* v3 (23); ma cýáło Kryřtuřowe tę włánořć/ iż y mářtwe cřłonki yego przez głowę/ to yeřř páná Kryřtuřá ożywyone być mogá *KromRozm III* D5; Są teř Canones/ to yeřř/ vřřwávy ápořtolřkyye/ przez pořtronne iteř powřřřchne porřádne concilia/ y przez wřřřřřtko krzeřřciyařřtvo zá to przyyęte *KromRozm III* I; iż Pyotr Alexándryňski pátryarchá przez kácyřze wgnány/ thákre przez Dámázá papyeřá przywrocon był. *KromRozm III* O5v (49); *Diar* 19 (6); *DiarDop* 107; *BielKom* G6; *GliczKsiąř* C7v (2); *LubPs* D2 marg (15); APellácyya poki řye nie řkończy/ poty w řpřawie oney nic nie ma być przes Sęđzięgo [p]oczynano/ áni przes řtronę znawiano. *GroicPorz* cc2v (32); Ian řwięty powieđa/ iż zakon ieřřth dan przes Moizęřřá/ łářká y prawdá przes iezu Kryřtá. *KrowObr* 43v (36); *RejWiz* 10v (3); ále biedá

themu człowiekowi/ przez ktorego syn człowieczy będzie wydan *Leop Matth* 26/24 (11); *OrzList* cv; Niż będzie rużenie woienne [...]. Ma Káztellan poštánowić dzyeń łciągñienia y mieyłce przez Krolá położone. *UstPraw* D2v; Cygáni álbo ludzie niepotrzebni będą przez nas z źiemie wywołáni *UstPraw* K3 (37); *KochZuz* A2; *RejZwierz* 106; *WyprKr* 102; AByłmy ty rzeczy poználi/ tedy zá dobrocią Bożą przez Duchá świętego podáne są nam ty Kłięgi święte/ ktore zowiemy Biblia *BibRadz* *7; Tedy zrozumieł iż to iełt then czás w ktory pocznie Nawyzłzy náuiedzác świat przezeń łtworzony. *BibRadz* 4.*Esdr* 9/2; Iełlićie go [*Chrystusa*] słucháli/ y przezeń iełtełćie náućzeni/ iáko iełt prawdá w Iezufie. *BibRadz* *Eph* 4/21 (55); Dzienne łprawy wedlie Nebiełkich Biegow ná rok Panłki 1563 Przełz Całprá Gosłkiego wlekarłtwiech Doctora pilnie opiłłane. *Gosłki kt*; Mamy thedy Polłką Koronę nie ináczey przez prołtaki przodki náłze zbudowáná/ iáko Kołcioł Boży przez prołtaki zbudowány iełt *OrzRozm* D2 (13); kołcioł [*salomonowy*] [...] był łpalon y wylupion s łkárbow y ze włzego naczyńia przez krolá Bábilońłkiego *BielKron* 77v; Głowá świętego Ianá byłá potym obiáwioná Márcellowi Opátowi w Fenicyiey/ y przyniełioná do Konłtántynopolá przez Theodozyulá Cefarzá *BielKron* 137v; Látá Pánłkiego 920. Mágrábłtwo Brándenburłkie było dobyte przez krolá Rzymłkiego Henriká/ y krzełł źiemiećá przyełłá. *BielKron* 282; Y obiáwiono iełt przez iednego mnichá/ iż iuż Pan Bog raczył poćiełzyć krolá Polłkiego w potomłtwie. *BielKron* 349; Lathá 1268. Solomá Háłicka kłiężná vmárłá/ [...] przez ktorá też piłzá cudá być czynione. *BielKron* 363; Kłiężę Opolłkie przyełchawłzy do Krákwó/ pułzczon do miáłtá przez miełzczány/ wźiáł miáłto ále zamku nic. *BielKron* 370v (159); *GrzegRóżn* C4 (16); *KwiatKsiąż kt* (2); Ab improbis et perditis civitus Respub. tenetur, Przes złe á niełłáchetne ludzie Rzeczpołpolitá bywa łprawowána. *Mqcz* 446b (16); Przeto PAN Kryłtus/ Królem wiernych łwych/ ták przez Anyolá/ iáko łam przez łye iełt miánowány: á Dyabeł ludzi niewiernych [...] od tegóž Syná Božégo/ Kłiężęćiem wezwány iełt. *OrzQuin* P3; Oto teraz niedawno Iákubá Dełłzpotá [...] wydánégo w oblężeniu długiem przez Wuhry niewiełne łłubełne łwé/ ná Soczáwie zámordowáli Wołochowie *OrzQuin* Z4 (21); *SarnUzn* C3 (7); *SienLek* 34v (2); *LeovPrzep kt* (5); Rołpráwá będzie/ iáko iuż Ian łwięthy opowiáda zyáwienie łwoie/ y od kogo y przez kogo iełt mu obiáwiono. *RejAp* BB7v; á toć są oni wybráni miełzczáne iego/ kthorzy wchodzą tymi branámi przez Pátřiárchy y Proroki otworzonemi *RejAp* 182v (37); *GórnDworz* Dd5v (2); á wten czás krolełtwo Duńłkie było wyboiowano przez pogány. *HistRzym* 77v (12); OBietnic rozłicłnych łámego iedynego Bołtwá/ iełt ná rozłicłnych mieyłcach wiele nápiłánych/ y potym przez Proroki mocnie vtwordzonych *RejPos* 1v; A wy wierni [...] ciełzcie łie thá niewinná łmierćá dzyatek tych/ á tá pociechá ktora im iełt y wam włzytkim przez Proroká obiećána. *RejPos* 27v; Thu iuż wiełz/ iż łie iuż wypełniłá obietnicá Bogá oycá twego/ iż iuż przyłżło ono łwięte plemię/ przez ktore miáły być vłpráwiedliwione y vbłogoláwione włzytki narody ludzkie *RejPos* [108]v; Nic mi też nie łtráłzen czárt/ áni piekło iego/ gdyż iełt zborzon á zniłczon przez thego Páná mego *RejPos* 110; Ale wnet łácná á krocuchna iełth náuká Duchá s. káždemu iáwnie opowiedzyaná przez Dawidá s. iż łerce łkrufzone á vniżone iełt záwždy ná wielkiey pieczy v Páná. *RejPos* 228v (146); Potrzebá tedy tego/ áby tá łłuzbá y niewola łzátáńłka w nas byłá zepłowána/ á to przez miełzkáięcego w nas Páná Kryłtulá *RejPosWiecz*² 93v (3); Prorok Sámuel iuż vmárłý/ á potym przez Pithonilzę włkrzełzony/ Saulowi królowi żydowłkiemu przyłżłé rzeczy powiádał *BiałKat* 156 (20); *KuczbKat kt* (8); Azáłz

nie małz Lotá/ ktory thákíeż íełt wywiedzíon przez Anyoły s ítráfzliwego vpadku onego Sodomy y Gomory. *RejZwierc* 263 (9); *BielSpr* b4 (4); *KochMon* 34; *WujJud* 25 (11); *WujJudConf* 8 (9); *RejPosRozpr* c (2); *RejPosWstaw* [212] (6); *BudBib Deut* 33/29 (2); *MycPrz* I B4 (6); *Strum kt* (2); *WierKróc* A2v; *BiałKaz* C4v (4); Nowy Tełtáment znouu przełóžený/ á ná wielu mieyfcách za pewnemi dowodámi odprzyfad przez Simoná Budne⁸⁰ oczýścíony *BudNT kt* (11); Arcybífkup miał nád nim [królem] modlitwy do Bogá/ By przezeń íego byłá ípráwowána drogá. *StryjWjaz* C2 (2); że íełt [Jezus] nam zá tákiego dány od Bogá/ żebyłmy przezeń byli vípráwíedliwíeni *CzechRozm* 40; A co íe tknie ínfzych vftaw wymyflnych Antichríftá Rzymfkiego Papiežá/ [...] to dobrze žydowie bacžá/ íż to íełt kuźnia ízátáńfka/ przez Papiežá wprowadžona. *CzechRozm* 81v; małz naprzod íebie fámeęo/ przez Szatáná grzechem ná ímierć pánuíącym zárážonego poznać *CzechRozm* 206 (68); *PaprPan* V v; *ZapMaz II G* 61/160v (2); *KarnNap* B2 (2); *ModrzBaz kt* (4); *ModrzBazBud* ¶6v; *SkarJedn kt* (8); Pan chce królowác: [...] Pan przez którego krąę nieporuřžony Zíemfki ítworzony. *KochPs* 140 (7); Dzíśíeyfży mąđrey tákíey próftoty oycow íwoich odtápiwíży/ ízátáńfká chytróścíá przez heretiki vłowíeni fá. *SkarŽyw* A2; Dobrá Bífkupie przez przodki íego/ ták były zgubíone y znířžčžone/ ířž y pożywíenia Bífkup níemíáł *SkarŽyw* 291 (23); Ale Bolesłáw przez ípieęi wczás oítrzežony záfádžíł íe z Swantopolkiem w cíáłnych mieyfcách *StryjKron* 170; Tám [do Krakowa] zárážem przyíáchawfży [Jadwíga] pomázána íełt zá Krolowá Polfká przez Bodzentę Arcybífkupá Gnefneńfkíego *StryjKron* 473; [Jagiello] cíáęnął [...] do wielkíey Polfki z Krolowá íádwíęá/ y z woyfkíem dla vřžpokoíenia rořžterkow przez Domáratá Pierřchlínfkíego Stárořžtę [...] wzburžonych *StryjKron* 477 (24); *ZapKóścier* 1582/33 (3); O niebožętá/ pomámíone przez te fáłřžywe y niebožné náuczyćíe y wodze/ obacžayćíe íię wždy poki íełt czás *CzechEp* 112; á czemuž tego [ksiąđz kanoník] níe pokaže/ gđże fłowko íedno namníeyfže o tym ían ś. nápiřáł/ ířž przez bořžtwo Troyce ś. wřžytko ítworzono. *CzechEp* 182; íáko zgłáđžone byłó y íełt przez Papieže Antychrířty/ Rzymfkíe ono ítáre pánowánie *CzechEp* 356 (71); *CzechEpPORz* **4; A owřžem ony řynody przedníeyfže/ íaż níe przez Greki odpráwowáne/ y po grecku nápiřáne były. *NiemObr* 142 (13); *KlonŽal kt* (2); *KochDz* 106; *ReszPrz* 29 (4); *ReszHoz* 118 (2); *ReszList* 141 (2); *WerGořc* 216 (3); *WerKaz kt* (3); *BielSenJoach kt* (2); Syem Niewieřcí Marćíná Bielskíego. Teraz nowo przez íoáchímá Bielfkíego/ íyná íego/ wydány. *BielSjem* 1; Ty míłóścíw chcąc być/ racžyłeř to zřžáđzíc/ że przez twęgo Syná íełt zgłáđžoná wíná/ ípráwíedlíwość daná/ przezeń nam zřžfkaná. *ArtKanc* A11; Ano Pan íwe řwíęte cíáło/ dáł, áby zá nas ćierpiáło/ žyčžąc nam mieyfcá onęo/ przez Adámá ítráconeęo. *ArtKanc* D8v (20); *BielRozm* 1 (2); *GórnRozm* E (2); *PaprUp* I4v (2); íz Artykuły píerwsze przez Krole Henryka y Stefana poprzýięžone wewřžytkím moźnie trzymác [...] íełtełmy powínni *ActReg* 42 (11); *GostGosp* 166; Powieđz mí próřžę cie/ gdybyř przez míę był pílnie opátržony/ y s tych ran wylečžony/ íełfířž moím od theęo czáfu bęđzíteł przyiácielem. *Phil* K2 (6); Y bęđžie znáczná Troia/ á z níey ropróřženi/ Wróčá íe do oyczyzny przez ćię [tj. *Ulyssesa*] zgromáđzeni. *GórnTroas* 36; *GrabowSet* E2v (4); *KochFrag* 40; Zákon przez Moyželžá dány íełt: á íáfká y práwdá przez íEzuřá Chryřtuřá ípráwíoná íełt. *LatHar* 556 (19); *KolakCath kt* (2); *KolakCathOkuń* A2; íako przez Kříęžę álbo wodžá bywa woyfko záchówáne w zdrowíu/ ták rozum [...] íełt wodzem žywotá *KolakSzczeńł* C4 (2); Píerwey przez P. Chriřtuřá y przez Apóřtoły poříána íełt práwdá: á potym nieprzyiáćiel Dyabeł náříáł kákolóu kłámřtwá *WujNT*

57; częłto fię przygadza/ że ieden przez drugiego bywa ná wiarę náwrocony/ y tym fpołobem bywa poświęcony. *WujNT* 595; Iáko w ráiu pierwey niewiáftá od fátáná zwiedziona byłá: ták y záfwrze niewiáfty rychley y fnádniey przez haeretyki bywáią ofzukáne: y máło nie wfzytkie kácerftwá nawięcey przez nie bywáią forytowane y rozmnażáne. *WujNT* 740 (109); *WysKaz*)?(3v; *JanNKar* Cv; FRymárki żadné/ któreby nie były rewidowane przez deputowane Rewizory z Séymu/ [...] nie będą żadnéy wážności *SarnStat* 92; IEłli fprawá będzie o Dźiedźictwo/ álbo o wielką fummę pieniędzy [...]: Rok przez Sędzięgo we trzy niedziele má bydź mu náznáczón *SarnStat* 145; KONie przez kupce álbo przez Zydy wywodzone/ áni fkóry przez Gárbárze y Furmány wywozone z korony bydź nie máią *SarnStat* 263; Wedle którego [*spisu ustaw*]/ we wfzytkich mieścích y miáfteczkach wfzytko przedawano y czyniono przez rzemiełniki bydź ma. *SarnStat* 270; KORoná Królestwá Polfkiego ma bydź w fkarbie Koronnym w Krákwie chowaná/ przez páná Podfkárbięgo Koronnégo *SarnStat* 356; ZOłnierze pieniężni [...] nie máią bydź przynucáni do niezwyčajnych przyfiąg przez Hetmáná Generálá wfzytkięgo woyská *SarnStat* 427; Sędzia nowy przez fzláchtę onéy źemie niech będzie obran *SarnStat* 555; Téż vftawiamy/ iz gdy który z Rycérftwá álbo z fzláchty vmrze/ [...] tedy dźiéfki przez bráciá zá máž máią bydź dáné *SarnStat* 635; Sędziowie [...] niech tego przeftzregáią/ áby zápiły fprawiedliwie y pilnie przez Pifárze w księgi były wpiłowáne *SarnStat* 764; STátut przez nas y Rády nálfzé ftanu oboygá [...] vczyniony w mocy zoftawiamy *SarnStat* 820; Który Séym przez nas y wfzytki Pręłaty/ Pány/ y iné obywatéle y Połty Ziemfkie odprawion ief. *SarnStat* 939; GRánice w Kfięftwie Mázoweckim przez Kommiflarze od nas dáné/ [...] máią bydź dźierzáne przez Stárofty [...] dóbr nálfzych *SarnStat* 1153; A pozew przeciwko tákowému mężobóycy/ ma bydź dan y wniefiön przez Woźnégo y dwu Szláchćiców *SarnStat* 1172 (510); PROfzē cię bárzo pilnie Czytelniku miły: Zeby té ksiáżki przez cię przeczytáne były. *SiebRozmyśl* A2v (4); *WitosłLut kt*; IAm ief on Kázimierz tu wielkim názwány, Ten Tytuł ief mi przez Lechy nádány. *KlonKr* E2 (7); *PowodPr* 14 (9); Stáry zakon przez Moyzezfá [...] poftawiony ief: á nowy przez Chryftuáfá [...] wniefiön ief. *SkarKaz* 310b; Y ták ony w Egipcćie y ná pułczy cudá Boże przez Moyzezfá y Aaroná czynione/ nie wznawiały fię *SkarKaz* 417b (18); *CiekPotr* 55; *GosłCast* 18; *PaxLiz kt* (2); Ieftem [*tj. Apollo*] dźiedźic cnych Bogow/ ia niebo fklepione Oświecam/ y przez mię ief pięknie vzdobione Gwiazdami *SapEpit* A2 (2); *KlonWor ded* **3v; *ZbylPrzyg kt*.

Wyrażenia przyimkowe: »przez ręce(-kę) [*czyje(-q)*]« = *przez kogo* (17); *BierRaj* 21v; Iezu ienżes przez ręcze iego [*Jana Chrzciciela*] w Iordanie okrczon być raczył. fmi(łuj) fie nadna(mi). *TarDuch* B2; *KromRozm III* B4; *DiarDop* 110; *Leop 3.Esdr* 2/12; *BielKron* 18v (2); *Lucerna accensa*, ief Kápłan/ Duchem S. przez rękę Bifkupią/ iákoby láternia oświecony *OrzQuin* G3v; Wiele rzeczy onych czáfów/ działo fię dobrych y pożytecznych/ ták w náwrócániu niewiernych/ iáko w potwierdzeniu wiernych/ przez ręce Apoftółow/ y innych pomocnikow ich. *NiemObr* 41; *ReszHoz* 138; rácz nam to dáć/ [...] ábychmy [...] przez ręce świętych Anyółow/ do niebieskiey chwały byli záprowadzeni. *LatHar* 312 (2); *WujNT* Xxxxxv; piían przez ręce [*per manus JanStat* 750] Ciołká Kánoniká Sędomiérłkięgo/ Sekretarzá nálfzého. *SarnStat* 992 (4).

»przez usta [*czyje*]« = *kto powiedział* (4); *RejPos* 196v; piérwéy było okazano ciáło przez vftá Páná Chryftuáfá/ á niż ié brano/ y iedźiönó. *BialKat* 318v; *WujNT* 462; vftawiamy: áby Zupy nie taniéy

bywały przedawané/ iedno [...] iáko fą przedané przez włafné vftá Królá Kázimierzá [...] Lefkowi Zydowi *SarnStat* 376.

α. *Podmiotem działającym nie jest człowiek [przez co] (41) : WróbŻółt aa5v; A był [Bóg] nořon przez ánioły iáko latający/ á przez nawietře wiátry zruřłony. RejPs 24; RejKup f8; A Pan Bog który przez ięzyk ludzki w miłofierdziu řwoim wyřłowion być nie może/ thákim W.K.M. [...] Krolem mieć będzie/ iáko ony dobre w Zydoftwie y w Krzeřciánřtwie Krole miał *BibRadz* *3 (2); *GrzegRóżn* 14v; gdy niewiernicy vyrzą w řthałofciach řwych vtwordzone wierne Páńfkie przez ten ogień řpádły z niebá tego to Duchá řwiętego. *RejAp* 72v (2); Zatym Kryřtus nálařł [...] zakon řtáry/ řkryty przez figury *HistRzym* 83v (3); Otoźci tu Pan iáwnie tę řpráwiedliwořć vkazał/ ižeř ty przez řadną inřą vřpráwiedliwion nie mogł być *RejPos* [136]v; vcźmy řie rozumieć iákochmy z nowu řą národzeni przez wodę á przez Duchá s. ktorzychmy chodzili iáko vmárli prze grzech pirworodny nářnych przodkow. *RejPos* [154] (6); Mřza iř przez piřmo nam ieřt podaná/ iářné to rzeczy řą. *BiałKat* 341 (2); *WujJud* 27; Wiemy iř piřmo zakonne/ przez Ewángeliá wyřłozone y obiářnioné/ pożyteczne ieřt kořciolowi Bożemu *WujJudConf* 78 (3); *RejPosRozpr* b4v; *Strum* G2v; *BudNT* 1. *Tim* 4/5; *CzechRozm* 111v (2); *CzechEp* 115; WSzego dobrégo dawcá/ y řzáfárzu wieczny/ Tobie řziemiá řpalona przez ogień řłoneczny Modli řię ddźá *KochFr* 125; Authenticum – Vchwalionę, potwierdzone przezuchwale [*lege*: przez uchwałę]. *Calep* 118b; Zeř ty/ moy Boże/ przez grzech obráżony. *GrabowSet* Tv; *LatHar* 239; A řiedm koron/ znáczá řiedmiorákie zwycięřtvo z ludzi zwyciężonych przez řiedm grzechow głównych. *WujNT* 866; IEřliby czyy řługá [...] řářiádowi páná řwégo [...] řzkodę vcźynił [...]: Pan iego zá niego dořyc vcźynić będzie powinien. Ale to práwo przez Státut názwány Ořtrogi, ieřt modifikowan y wyřłozón. *SarnStat* 666; iř gdy řkazánié przez Appelláciá nágáñioné będzie řkázóné: tedy [...] *SarnStat* 796 (6).*

W szeregu przyimkowym niepowiązanym znaczeniowo: »przed ... przy ... przez ... po« (1): który [*Chrystus*] yeřt konyec álbo řkończenye zakonu/ [...] przed zakonem/ przy zakonye/ przez zakon/ y po zakonye od bogá obyecány/ przyřředł *KromRozm III* B4v.

b. *Przy czasowniku (167) :*

α. *Przy czasowniku niezwrotnym (33) : ZapWar 1550 nr 2665; przecź mamy prořić obrony od Páná/ dla tego áby przez nas řzłá řłufźnie chwálá iego. LubPs F marg; EXekucya/ ieřt vcźynienie řpráwiedliwořci Powodowi [...] / áby ono práwo álbo řkazánié řwoy řkutek wźięło przez řługi vrzędowe *GroicPorz* cc3v (3); SOter Papięř s Kámpáñiey/ ten vřtáwił małżeñřtvo iedno przez káplaná dawác ná iáwnym mieyřcu *BielKron* 150; Tu tedy nie przez Bogá ále przez Czártá řydźi dořtáli zakonu řwégo po wtore. *BielKron* 464; *WujJud* 183v; *BiałKaz* E2; *CzechRozm* 120v; *ActReg* 61 (3); *WujNT Rom* 11/36 (3); ři [*Rzymianie*] iáko we wřzyřkich rzecźách řwoich przewaźni byli, ták y w tym, že wźiáwřzy przez przodki řwoie od Gréków wřzyřtek wzór y křřtařł, ile řie liter tycze, [...] *JanNKar* C; A ieřliby przerzeczeni Stárořtowie [...] byli w tych rzecźách leniwi álbo niedbáli: tedy oné wřzyřtki o tákowé niedbářtvo przez Vrzędniki duchowné mieyřc dopuřczamy kłáć. *SarnStat* 898 (10).*

Wyrażenie przyimkowe: »przez usta [*czyje*]« = *kto powiedział* (5); *RejAp* E3; Iř ná ořtářnich czářiech zyáwi řie řyn moy Iezus/ á będzie zábit Kriřtus. [...] Azař tych znákw [*Bóg*] nie obwołá y przez vřtá řwoie *RejPos* 260 (2); *WujJudConf* 8v; Przyznać to wřm náń będziesz raczeř zeć wřzyřtko cum

honore w̄m [...] odprawowało się [...] y prawie dołożyło się wszytkiego by tez to miało isc przez vsta w̄m samego *ActReg* 169.

β. Przy czasowniku zwrotnym (94) : *PatKaz II* 25; Czo sye doticze tego poslednieyższego Tatar rofngromienia ktore siie przes pretphicza y przes ynŹze Źtalo [...] *LibLeg* 11/28; ye⁸⁰ K.m. thak rozvmye yfch bi Źzye tho bilo wŹchitko poddanem ye⁸⁰ K.mczy wedlye przimyerza przelz pana Voyewode nagrodzylo. *LibLeg* 11/163v (4); *ZapWar* 1550 nr 2655 (3); *KromRozm I* N2v; gdy ták yeŹt [*nauka Lutra*] [...] odmyenna/ [...] y nyepobożna/ co Źye wŹŹyŹtko przez cyę ná oko dowodnye okazaŹo. *KromRozm II* a3v (2); Tám [*na soborze w Nicei*] iŹ Źye byŹ ŹŹczyŹ przez Ariulá kácyrzÁ bŹad okoŹo boŹtwÁ y národzenya wyecznego ŹynÁ boŹego *KromRozm III* C4 (3); *BielKom* B6; *LubPs* N2v; *Leop* 2.*Mach* 4/39 (3); *BibRadz Act* 12/9; *Mqcz* 419b; á ták Źie iuŹ przez ApoŹtoŹy Źwięte pocŹęŹÁ Źzyrzyć práwdÁ Ewányeliey Źwiętey *RejAp* 165; iuŹeŹ Źie náŹluchaŹ iákŹe dziwy/ iákŹe prorocत्वÁ/ y iákŹe powieŹci o nim [*Chrystusie*] Źie dziaŹy: iuŹ przez AnyoŹy/ iuŹ przez páŹterze/ iuŹ y przez pogány/ iuŹ przez Annę y przez tego Źwiętego ŹtárcÁ SymeonÁ *RejPos* 38v (14); *BudBib* 1.*Mach* 5/34; Ale mniemÁ [*lege: mniemam*] Źe Źię ŹáŹkom wáŹzym/ doŹyć Źzeroce/ y wedle potrzeby text Ewángeliey S. przez mię wyŹoŹyŹ *BialKaz* H; *CzechRozm* 38 (5); Aleby Źię dáŹleko dowodniey tá rzecz Źpráwić mogŹÁ przez tych/ ktorziby byli ná to obrani *ModrzBaz* 120v; *SkarŹyw* 213; *ZapKoŹcier* 1580/12v (4); *StryjKron* 11; *NiemObr* 42 (2); *WerKaz* 296; *ActReg* 61 (4); Przez PánÁ Iezulá wŹzytko Źię ŹtworzyŹo: á bez niego nic Źię nie ŹpráwiŹo. *LatHar* 527; Ale y to mieyŹce Czechowic [...] faŹŹzuię/ odmieniÁiÁc poŹt w pogodę/ [...] y twierdzÁc zÁ pewne [...] Źe Źię tu omyŹkÁ ten poŹt wprowadziŹ/ przez nieumieiętneho ięzyká Graeckiego. *WujNT* 504 (11); Wielkię Źię wćiÁŹenie dzieie ludŹiom ŹzlÁcheckim [...] ták przez dziedzice gruntów przylegŹlych/ iákŹo prze iné dignitarze Koronné y VrŹędniki ŹiemŹkię. *SarnStat* 403; tedy ten ŹpŹfŹb TribunaŹu ma zoŹtÁć/ dokÁd Źie co lepŹzego przez wŹzyŹtkię Źtany nienaydzie. *SarnStat* 854 (14); *SkarKaz* 116a (2); Wielkiey Źlawy te rzeki zÁwŹze w PolŹcŹe byŹy/ Y przez tego AdámÁ [*Czahrowskiego*] nic Źię nie zelŹyŹy. *CzahTrPapr* ktv; y Źam dobry vczynek/ gdy Źię przez nas komu/ á zwŹáŹczzÁ wŹzytkim dobrze czyni/ ma Źwoię ŹerdecznÁ zapŹátę *SkarKazSej* 670b.

przez co [= przez kogo] (2): widŹiÁŹem ná przelŹŹym Seymie v PiŹárzÁ SierÁckiego CauŹi/ ktore Źye między ŹtronÁmi przez SÁdy toczÁ *per XL annos OrzRozm* T4; iákŹo Źeymy Koronne czyniÁ wŹzytkich częŹci kroleŹtwÁ ziednoczenie/ y przez nie Źię wŹzytki rozerwÁnia náprÁwiÁ. *SkarKaz* 40a.

WyraŹenie przyimkowe: »przez ręce [*czyje*]« = *przez kogo; per manus PolAnt, Vulg* (5); *MurzNT Mar* 6/2; *Leop Mar* 6/2; A tak przez ręce ApoŹtoŹŹkie dziaŹo Źię wiele znakow y cudow między ludzmi *BibRadz Act* 5/12; *WujNT Mar* 6/2 (2).

γ. Przy formie bezosobowej czasownika (40) : *RejFig* Dd3; *BibRadz* 3.*Esdr* 6/29; W Egipcie napirwey wymyŹlono ŹiÁć y orÁć przez niewiÁŹtę Ceres *BielKron* 8v; [*papieŹ Syrycjusz*] VŹtÁwiŹ teŹ Áby nie krzcŹono ludzi iedno w Źobotę/ Ále to przez inŹze Papięze odmieniono. *BielKron* 158; *LeovPrzep* B2; *RejAp* 7v; *RejPos* 61v (3); A kogoŹ wodÁ przedtym nurzano/ ták przez IanÁ iákŹo y przez vcŹnie Iezulowe? *CzechRozm* 257; *CzechEp* 71; *ActReg* 11; Y ná ten czÁs wypeŹniŹo Źię ono/ co rzeczo no przez IeremialzÁ ProrokÁ *LatHar* 697 (6); *WujNT* 3 *marg*; TurbatorÁ gwaŹtownęgo, y przez Źluge proŹtęgo pozywano. *SarnStat* 495; y o ich [*dŹbr*] oddalenie niema bydŹ Źie przez Źtrony ŹtÁrano *SarnStat* 1109 (9).

αα. *W formule adresu wydawniczego (11) : OpecŻyw 194; Wyrażono w Krakowie przez Ieronima Wijetora. Za panowaniá námilofciwffégo Zygmu^{nta} Krola Polfkiego/ Roku iego Krolowaniá 18. Lata bożégo 1524. ForCnR E3v; HistJóz E4v; Zywothy Philozozophow [!]: to ieft: mędrzczow nauk przyrodzonych. [...] Pralfowano w Krakowie przez Floriana.1535. BielŻyw kt; GlabGad P8v; KlerWes A2v; MurzHist V3v; Wybiyano w Krákwoye przez Lázárzá Andryfá. Látá Bożégo. MDLI. KromRozm II kt; Kfýáfzki o wychowányu dzyeći bárzo dobre [...]. Teraz nowo vczynione/ y s pilnością wyrobione. W Krákwie/ drukowano przez Mattheufzá Syebeneicherá. Roku Pánfkiego. M.D.L.VIII. GliczKsiqż kt; KwiatKsiqż Q4; KwiatOpis kt.*

c. *Przy rzeczowniku, zwykle oznaczającym czynność (181) : (nagł) Posselftwo przes Abrama Staroste Czarnowieczkiego od woyewodi woloskie⁸⁰ [...] (-) LibLeg 10/151 (3); ComCrac 21v; HistAl H2v; Toć fą prawdziwe á nyeomylné znáki przez ducha S. ktory kořcyoł y concilia porządne [...] fpráwuye KromRozm III C5v; ktore [krzywdy] powiedają, że prze to cierpią, iż sprawiedliwości przez sąd WKM sejmowy mieć nie mogą. Diar 106; BibRadz I 8c marg (2); Widząc Achilles fzkodę w ludu przez Hektorá/ potkał fie z nim fám á fám BielKron 58 (2); Democratia, [...] ftan á regiment rzeczy pofpolitey przes pofpolftwo/ gdy pofpolftwo fobie rádne pany [...] obiéra Mqcz 81c; iż to ieft naprzednieyfzy fkarb/ á naprzednieyfze dobro náfze/ fáfka á fpráwá náfzá przez Duchá fwiętego. RejPos 142v; BielSat L4; BudNT 2.Cor 1/20 (2); CzechRozm 99; MWilkHist G; (nagł) O fuccelſſiey Syná Krolewskiego Władifławá/ y o pomowie ná Krolowá o cudzofoftwo przez Witofdá. [...] (-) StryjKron 557 (2); BielSjem 27; ArtKanc A4; PaprUp I4v; ActReg 157; w trzeciey części [fów. Jan] opifuié iefzcze infze y dálſze fpráwy dyabelskie/ przez Antychriftá/ y towarzyfze iego przeciw kořciólowi WujNT 838 (2); A o té wfzytkié wyfłępkí/ y winy [...] ma bydź rozfádek tu w Rádzie/ przez Deputaty SarnStat 17; Y iefliby która ftroná fłufzné znáki [graniczne] y podobieñftwá pokazáfá/ tedy téy dowód przez ftarce máią nákázác. SarnStat 470 (10); A tá [obrona] [...] mogáfby być/ przez porządneho á nie drapieżnego żołnierzá VotSzl C4; PaxLiz A3.*

α. *Przy rzeczowniku odczasownikowym (143) : OpecŻyw 58v (2); PatKaz I 5v; ZapWar 1528 nr 2456 (6); O zburzeniu okrutnym Węgierskiey ziemie, przez Bata Czarza Tatarskiego. MiechGlab 14; RejPs 198v marg; LibLeg 11/10v; niefpuřchaymy fię nazadne zaſlugy albo doſfyc vczynienie przes kogo ynego ponafſſey ſmiercy SeklKat B4; MurzHist O3; MurzNT 33v (2); KromRozm III G4v; Rozfzyrzenie Ewányeliej przez Apoſtoły fwyęte/ y przez wierne káznodzyeie. LubPs E3 marg (3); POzew tedy ieft wezwáne Perfony wedle Práwá/ przes przyfýętego Sługę Mieyfkiego/ przed oblicznoć Sędzięgo. GroicPorz pv; KrowObr 46 (3); Leop Matth 18/7; UstPraw C4 (2); BibRadz I 31 (3); Wiek czwarty ſwiatá poczyna fie od Dawidá do skáżenia Bábiloniey przez Cyrufá z Dáryufem BielKron 68v; Láthá 1089. Przeniesienie S. Sthániſławá z Skáłki kořciólfá S. Micháfá ná zamek Krákwofki do kořciólfá S. Wacláwá/ przez Buřkupá [!] Lámpertá BielKron 349v (15); GrzegRóżn E (2); Mqcz 333c; OrzQuin C3v (2); RejAp 2v marg (3); RejPos A4 (3); RejPosWiecz2 92v; GrzegŚm 18; Nigdy Kořciólf Powfzechny zbáwienia w infzym áni przez inego niefzukał/ iedno w Pánie Chryfufie y przez Chriřtufá. WujJud 72v (3); RejPosRozpr b3v (2); RejPosWstaw [1433]; BudNT 1.Thess 4/2; StryjWjaz kt; Rozmowá Iedenafá o Vfpráwiedliwieniu náfzym z fáfki Bożey bes náfzych vczynkow/ z wiáry przez Iezufá Chriřtufá. CzechRozm 205 (3); Iáko Grekowie [...] zá wzburzenim*

Czerncow proŝtych á vpornych przez Márká Epheskiego/ Synodu S. y iedności kościelney trzymać nie chcieli *SkarJedn* 319 (2); *SkarŻyw* 185 (2); Roku 412. od Chriŝtuŝa/ á od założenia Rzymu przez Romuluŝŝa 1164. Kościelnych rzeczy zázakał ruŝzác Alaryk Krol *StryjKron* 36; O woiovaniu Litewskich y Zmodźkich Ziem przez Xiążętá Rzeskie/ y Krzyżaki/ á o zburzeniu Lifland áż do Rewlá y Derptu/ przez Litwę *StryjKron* 400; W wielkieu też Polŝcze ná ten czás nie mnieyŝe zázburzenie było/ przez Abrahama Zbáŝkiego *StryjKron* 587 (16); A przeŝládownanie ono żydow ktore prze zeń [króla *Antiocha*] było/ figurá było przeŝládownania Chriŝtiany od Antychriŝtá. *CzechEp* 410 (11); Miárkuu kázdy ŝwe zgrzeŝzenie/ przez ADámá zázwiedźzenie/ ktoregoŝ nie mogł wypłácić/ áż Syn Boży muŝiał vmrzeć. *ArtKanc* E4v (2); *ActReg* 104; *Phil* S2; *LatHar* 354 (2); *WujNT* 103 (6); OKoło oględowania przez ŝtárfzého Zydwóŝkiého zázkádów/ ktoré bédá przynaŝzáné do Zydwów/ nie zda ŝie nam to rzecz ŝluzna vczyniona *SarnStat* 261; Conŝtitucia *Anni* 1578. o niekupowaniu winá w Węgrzéch przez poddáné náŝzé ná winá Endemburŝkié [...] ŝciágác ŝie nie ma *SarnStat* 293; A Zeby prętextem vchwały téy Conŝtituciiéy [...] około ŝádownia żoŝniérzów przez Hetmáná [...] okkázia nie vroŝlá do enerwáciiey kárnoŝci żoŝniérzkiey *SarnStat* 436; á ten pozew od oddánia przez dwu ŝzláchćicu y Woźného bédzie w ŝobie zázmykał termin ŝeŝć niedźiel. *SarnStat* 605 (25); *PowodPr* 78; *SkarKaz* 486b *marg* (2); KAZANIE CZWARTE. O trzećiey chorobie Rzeczypoŝpolitey/ ktora ieŝt náruŝzenie religiey Kátholickiey przez zarázę heretycká. *SkarKazSej* 677.

Wyraźenie przyimkowe: »przez ręce [czyje]« = *przez kogo* (1): (*marg*) Dźieŝieć częŝci Hiŝtoryey o męce Páńŝkiey. (-) [...] Poczwarzte bezmiernie boleŝne y okrutne ćierniowey korony/ przez rozlicznych kátow ręce/ ná ŝubtelná głowę Páná náŝzego wćiŝnienie *LatHar* 318.

d. *Przy imieŝlowie przeszłym czynnym* (1) : MAiac przed oczymá męzne y doŝyć dźielné poŝlugi PP. Bekieŝzów ná expedicyách woiennych téy R.P. przez nie pokazálé: [...] *SarnStat* 74.

e. *Przy przymiotniku* (2) :

Wyraźenie przyimkowe: »przez usta [czyje]« (1): Iáwné ieŝt ná wŝyŝtek ŝwiát miŝoŝierdzie twoie/ Iáwna y prawdá/ przez vŝtá moje. *KochPs* 59.

a. *Przy przymiotniku odczasownikowym* (1) : czo ŝyŝá dothicze Inducyy alias przymyerza krolya yego myŝoŝczy Wágyerŝkyego [...] Ivćczy thá konyeczną vpelná, a przeŝz náŝz wnyczem nyeodmyenna Inŝtructia a reŝolucia dawamy, [...] aby [...] *MetrKor* 38/500.

f. *Z elipsą wyrazu nadrzędneho* (21) : Przyŝtáło to bowiem temu/ dla ktorego y przez ktorego wŝyŝtkie rzeczy/ [...] áby wodzá zázwienia ich/ przez męki doŝkonáŝým vczyniŝ. *Leop Hebr* 2/10; *BibRadz* *7; Potym iá [arkę] Sámuel przenioŝł do Máŝphá/ potym do Gálgi przez Saulá/ potym przez Dawidá do Naboth/ potym do Syonu/ náoŝtátek od Sálámoná do koŝciołá ŝwego. *BielKron* 63; *SarnUzn* F8; *BudNT* 1.Cor 11/11; *CzechRozm* 8v.

a. *Wskazuje na autora lub wydawcę tekstu* (14) : *KlerPow kt*; *KłosAlg kt*; Krotka rozprawa miedzy trzemi oŝobámi/ Pánem/ Woytem/ á Plebánem. [...] W Krakowie przez Mácieiá Szarffenberká. *RejRozpr kt*; *QVINCVNX* Tho ieŝt/ Wzor Korony Polŝkiéy/ ná Cynku wyŝtáwióny/ przez Stániŝlává Orzechowŝkiého *OrzQuin kt*; *MWilkHist kt*; *KochJez kt* (2); *WerGoŝc kt* (2); Nowy Teŝtáment Páná náŝzego IESVSA CHRISTVSA. [...] Przez D. IAKVBA WVYKA, Theologá Societatis IESV. *WujNT kt*; *WysKaz kt*; *SarnStat kt*; *GrabPospR kt*; *PowodPr kt*.

6. Wskazuje na pośrednictwo (2973) :

A. Wskazuje na osobę pośrednika; *per Miech, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw; in, per manum, in manu (manibus) Vulg, PolAnt; ab Miech, PolAnt; in manus, propter PolAnt; per media, medio JanStat (2867) :*

a. W przekazywaniu wiadomości i przesyłek (1459) : *ZapWar 1521 nr 2183; lud poľpoliti profil boga wľfechmogącego/ by ijm ráczyl wziawitz ij vkazatz przez aniola/ tzoby ftą dziewitzą mieli czynitz. OpecŻyw 4 (2); A gdy by thim obyczayem wyrozumyal wolya Czelzarľka przeľz bafze thedy powyefz ze [...] MetrKor 38/502 (5); PatKaz II 21; PatKaz III 141 (4); TarDuch A8v (2); GlabGad L7; A gdi fie przez łtrażą dowiedziaľ [Attyla] iz Etius [...] pod gory Korytanľkimi leżaľ czekáiąc go, Obrocil fie zafię do Dalmatyei MiechGlab 56; KlerWes A; A thak przez czyę napomyna Krol ye⁸⁰ M. pana woyewode abi łye zachowaľ wľprawyedlywoľczy [...] przeczywko poddanim K. ye⁸⁰ M. LibLeg 10/122v; a czosye tam s krolową y M. dzieye nam przesen [przez Lisieckiego] dasz znacz LibLeg 11/43v; (nagł) Lysth pana Ilyafcha Voyewodi Woloskiego do Krolya ye⁸⁰ mczi przeľz Banilowľkiego lyata 1546 (-) LibLeg 11/164v; IEho Kro. mcz [...] pozdrowyeny y wľkazanye powolnoľczy Samľzyeczkyey przeľz waľch od pana Voyewodi nowego zyemye Moldawľkyey wdzyecznye przymowacz raczi. LibLeg 11/180v; Prziyafzn pana Voyevodi thego novego kthorą ye⁸⁰ Kro. m. przeľz waľch opowyedziaľ wdzyecznye przymowacz raczi. LibLeg 11/181; Tho yeľth odpowycz od ye⁸⁰ Kro. mczi na poľelľthwo pana Voyewodzyne kthore kv ye⁸⁰ K. m. przeľz waľch wľzkazaľ. LibLeg 11/183 (54); WróbŻoľt nn5; RejRozpr A3v; SekľWyzn 4v; [Bóg] przykazaľ zydom przez Moyżefza/ á by wdzień łyodmi nic nieczinili SekľKat G; RejKup y4 (2); KromRozm I C3 (2); poľlala potym pyenyadze the czorcze wyoľkowey do szyerakowa przeľz woycziecha mlotha LibMal 1551/164; powyada yľch gdi pany łlowyeczka Ianuľcha o gardlo prziprawicz chcziala spoznanya do łlowcza przeľsz Caľperka chlopcza yeľth gi wiwabila LibMal 1551/166 (6); MurzNT 126; ktore [słowo] nam Bog Oćyec nye [...] przez Anyoľá/ áni przez żadne ine łtworzenye: Ale przez Syná łwego yedynego [...] obyáwiľ KromRozm II b2v; Ale ktorą mocą pan Kryľtus [...] czártom/ ktorzy go przez opętáne ludźye wyznawáli/ mowic nye dopuľciľ KromRozm II v4 (23); ktory [Bóg] yako przez kápłany dobre y złe/ woľá łwą nam oznáymye/ [...] ták teź [...] KromRozm III L2 (5); Potym [panowie] po pošy pošlawszy przez pana Kanclerza swe zdania im podali Diar 28; Tedyź artykuľy pospolitych doległoľci koronnych Krolowi i panom [posłowie] podali przez p. Ossolińskiego Diar 63 (18); GliczKsiąź A3; [sędzia] ma Prziyfyęznikow o Sentencyą pytać/ ktorzy mu ią potym zmowiwľzy łye/ máią przez łtárľzego opowiedzieć GroicPorz c3 (6); Abowiem dobre tho ielť nápominiáne/ treľtánié/ y łáiánié/ ktore pochodzi z vľť Boźych/ przez łlugi wierne łlowá iego KrowObr C3v (8); RejWiz 178; Koniec łiftu do Rzymiánow/ ktory piľał Páweľ z Koryntu/ y poľlaľ przez Feben koľcioľá Kenchreyľskiego łluźebnicę. Leop NN6 (10); Moia vprzeyma chuć/ ktorą przeciwo Wáľzey Miłoľci mam/ to czyni: ábych źáloľciwie przyiľł ten łift/ ktoryľ wáľzá M. do mnie przez Studźieńľskiego piľał OrzList d; RejZwierz 132v; BibRadz *6v (16); ále gdy Pan Bog roľkazaľ przez Moizefzá zbudować dom Boży/ nie mogli indzyey czynic poľług łwiętych iedno w nim BielKron 39; przed tym to Legátem Biľkup Argentynľki [...] przez Murmeruľá Franciľkana ofkárzyľ Senat powyádáiąc/ iz łobie inne kápłany wybráli nad*

wolą moię *BielKron* 200v; Cefarz ná tym Seymie przez Granwellaná y Nátáwia/ vpominał kfiążethá Luterfkie/ o Koncilium w Trydenćie *BielKron* 223v; V pogan byli iedni Czárći źli/ drudzy dobrzy. Zli nie mogli dobrze czynić/ ále dobrzy/ tedy z wiela złych rzeczy ludzi wyłtrzegáli/ gdy dávali odpowiedzi przez łwe Kápłany v Delfu *BielKron* 467 (58); Kryłtułá Syná Bożego/ to iest/ Bogá z Bogá vrodzonego/ twárdą mową łzáthan przez Sofiŧy być powieda. *GrzegRóżn* H4 (3); o których rzeczach [...] począłem do ćiebie piłác: á nieprzeto záilte yżebich ćiebie/ ále yżebych przez ćię tychże lat inłze vpominał *KwiatKsiąż* A4v; *Mącz* 250d (2); Pan Bóg vpomina [...] Królá Polfkie⁸⁰/ [...] nie tylko przez nas Káznodzieie/ [...] ále téz y przez połpolitęgo człowieká. *OrzQuin* Y2 (9); *SarnUzn* C8v (7); *LeovPrzep* Iv; Tymći to mieczem grozi Pan káždemu łprzećiwnikowi łwemu przez Páwłá łwiętego: iż będzie porázon duchem vłt łwiętych ięgo. *RejAp* 24; Tu iuz dáley powiáda Pan przez Apołtołá tego/ o sfálzowániu náuki łwey prawdziwey *RejAp* 62v (40); *HistRzym* 43v (3); Iáko tho był kazał Pan powiedzieć onemu Heli Biłkupowi żydowłkiemu przez Sámuelá máłe dzyciętko/ [...] iż ná wieki obiecał rołciągnáć pomłtę nád domem ięgo *RejPos* 24; A łłuchay iáko cie mocno Pan przez Ieremiałzá vpomina/ ábyś łie pilnie łtrzegł á nigdy nie wierzył tákim Prorokom/ ktorzy tobie będą powiedác wymyłły łwe *RejPos* 189v; gdyż nam nikogo inęgo Bog Ociec y Prorocy przez Duchá łwiętego nie opowiedzyeli/ iedno ćiebie łámęgo [*Chrystusa*]. *RejPos* 301v (102); *RejPosWiecz*³ 98 (2); *BiałKat* d2 (4); *GrzegŚm* 48; *KuczbKat* 115 marg (3); *RejZwierc* 8v (4); Szpiegi máią [*Kozacy*] ze włzech łtron y Mártálaury/ gdzie leży wołfko nieprzyiáćielŧkie áłbo ćiągnie/ włzyłthko wiedzą przez nie. *BielSpr* 53; *WujJud* 4 (11); *WujJudConf* 38v (5); *RejPosRozpr* b3v (11); *RejPosWstaw* [41³]v (2); *BudBib* 3.Reg 17/16 (5); *HistHel* Dv; łłowo zełłáł Bog łinom Iłráelłkim/ opowiádaiąc pokoy przez Iezu Chryłtá. *BiałKaz* E4v (2); *BudNT* a4v (6); *StryjWjaz* Cv; W czym nic nie wátpię/ że mię w tym włzyłtkim Pan Bog moy będzie raczył przez ćię wyuczyć y mnie ná łumnnieniu moim włpokoić. *CzechRozm* 10v; Wiem téz y to/ że obietnicę od Bogá przez Moyżęłzá vczynioná żydowie naprzod Iozuemu/ á potym po nim inłzym Prorokom [...] przypiluiá *CzechRozm* 105 (50); *PaprPan* Cc3 (2); *ModrzBaz* 55v (2); O by łie rozmyłłili [*Ruś i Grecy*] á pomnieli ná ten [...] Tełtáment Pátryárchy łwoięgo/ [...] byliby ná dobrej zbáwienney drodze/ á tego co Duch S. przez cztery Pátryárchy/ przez oycá oycow/ przez Biłkupy y przełožone kołćiołá włzyłtkiego połtánowił/ gánićby nie łmieli *SkarJedn* 296 (19); *KochPs* 4; ktoremu [*Józefowi*] Bog po Máryey/ w ćielenie łwoie y przyłćie wzywot pániełłki obiáwił/ y tę táiemnicę przez Anioły z niebá/ iemu podał *SkarŻyw* 241; A po dni czterdziełci wypułcił Noe z korabiá kruká/ áby łię przezeń dowiedziáł co łię ná ziemi dzieie *SkarŻyw* 270; Włkazał do niego [*łw. Anzelma*] Krol Henryk/ áby mu y domowi ięgo [...] przez Biłkupá Rofełłkfiego/ błogolławiełłstwo połłáł. *SkarŻyw* 336; Niedziw iłz [*heretycy*] Ambrożemu łwięte^{mv} niewierzą: gdyż y kołćiołowi/ to iest/ Duchowi łwiętemu/ ktery przezeń mowi/ niewierzą. *SkarŻyw* 568 (23); A włzák I.M. X(*iądz*) K(*anonik*) [...]/ gdym łię mu przez páná Doktorá Grotá y inłze/ ná rozmowę iáwnná á nie pokátná ofiárowáł/ zemná mowić niechćiał. *CzechEp* 326 (43); Szátanći to był počzáł wnołć/ przez fáłłzywe náuczyciele/ ktorzy pod imieniem Piotrowym [...] chćieli Páwłá y náukę ięgo łzczyrá ohydźić. *NiemObr* 42; Duch Boży przez Páwłá ł. piłmo od Bogá náłchnione záleca *NiemObr* 74 (22); *ZapKołćier* 1584/49 (3); Oto Pan Bog [...] ten ich [*Greków*] fáłłz znákomicie odkrył/ przez więrnęgo [...] káznodzieię y Theologá Krolá Ie⁸⁰ M. *ReszPrz* 68; ták téz

przykazał nam [Bóg] [...] przez Synaczká fwego namilźzego [...] y przez Apoštoły święte iego/ ábyfmy fię obźárftwá y opilłtwá wyftrzegáli *WerGośc* 210 (7); *BielSjem* 15; *ArtKanc* A3v; *KochWr* 23; *PapUp* H3 (2); Napisałem był w̄m iakás gromadę czegoś y posłałem przez sługę I.X. Skarszewskiego do rąk syna mego *ActReg* 100; pisałem po X. Brzeznickiego abydo mnie przyiachał, przez ktorego oznaimię w̄m confidenter co wiem. *ActReg* 115 (19); *KochFrag* 27; *LatHar* 109 (6); *KołakSzczęśl* A4v (4); Miáłto Chriřtuřá tedy pofelłstwo ípráwuujemy/ iákoby was Bog przez nas nápominał *WujNT* 2. *Cor* 5/19; Ci [*Filipowanie*] vřlyřzawřzy o więzieniu Páwłowym w Rzymie/ przez Epáphrodytá pořłáli mu iáłmuźnę ná potrzeby. *WujNT* 681 (29); Vřtáwiamy/ áby řaden řędźia przez řadną iná ořobę/ iedno przez řwego pewného řlugę/ álbo Woźného nie czynił áni wypráwował řwych pozwów *SarnStat* 574; przerzeczony N. przerzeczónemu N. dał íftotné wwiáźánié y dźierzenié w rzeczy řáméy przez Woźného řiemkíego w przerzeczóné dobrá N. *SarnStat* 1250 (18); *SiebRozmyřl* F3 (3); Vřkarża řie Pan Bog przez Izáiařá/ iz dla obźyřftwá ktorym řtoły ář zářmrodźiały/ niemože řády řwey dodawać do rzeczy wáźnych y potrzebnych. *PowodPr* 72 (24); wielki miłólnik bráćiey řwey/ iako ie przez Mágdálenę názwáł P. *IEZVS*, wiele dobrego do vczniow řwoich wnoři *SkarKaz* 203a (3); *CiekPotr* 73; *SkarKazSej* 657a (7); Bog mowi przez Aniołá Gábryelá/ AVE MARIA: řátan mowi przez Iudařá Ířzkáryotá/ AVE RABBI. *KlonWor ded* **2v.

Połączenia: »od [= w imieniu] [...] przez« [*szyk* 25:5] (30): Blogofławionas ty ijżes vwierzyła/ bo iuź oto řpelnilo řie ieřt wřlyřtko/ tzo rzeczono ieřt o tobie od pana przez anioła. *OpecŻyw* 184v (2); (*nagł*) *Lysth* od Cesarza řhvreczkiego przez T. Soboczkiego pořłzany XVIII Aprilis (–) *LibLeg* 7/67v (6); *KromRozm I* D; *KromRozm II* i2; *LubPs* R5v *marg*; *KrowObr* 9; *BibRadz Matth* 1/22; Potym byli prořzeni od Celářzá do Wiedniá iecháć Krol Władźiřław s řwoimi dzyećmi y Krol Zygmunt/ przez pořłá Kárdynałá Břkupá Gurbęńřkiego. *BielKron* 414; *RejAp* 176; nielza iedno iz řie teź muřzá nád tobá wypełnić ony řrogie dekrety od niego [*Boga*] przez Moizeřzá ná cię vczynione *RejPos* 106v (3); *RejZwierc* 88; á iz on [*Jezus*] teź przyřzedł czářu od BOgá przez Proroki náznáczónego. *CzechRozm* 145 (5); *StryjKron* 135; gdzie y Stefan y Páweł to vkázuia/ iz przez řęce Aniełřkie/ wřziáł Moizeřz od Bogá ony wyroki/ ábo zakon. *CzechEp* 320 (2); *ActReg* 55; *WujNT Matth* 1/22 (2).

»sam (przez się) ... przez« [*szyk* 7:3] (10): *WróbŻořł* Q3; *KromRozm III* B2; *KrowObr* 5 (2); *BielKron* 212v; Křtory [*Chryřtus*] iuź nie przez Anyołá/ ále řam przez fię/ á przez Ianá řwiętego nam wřkázowáć raczy: Iz [...] *RejAp* 193; *RejPos* 42v (2); iżeby od przerzeczónych řaków álbo Studentów/ křorzy řobie álbo řámi/ álbo przez przyáćiele y przez iné křorékolwiek ořoby przeřyřiaia [*różne rzeczy*] [...] řadnego cłá [...] nie brano *SarnStat* 202.

»z ... przez« (1): gdyź nie wołá ludzká przynieřione ieřt niekiedy prorocřtwo/ ále od duchá ř. popchnieni mowili ludzie Boży řwięći. [...] co teź pewnieyřzego [*može być*] nád to co z duchá ř. przez ř. teź ludzie pochodźi? *CzechEp* 112.

Wyrażenia przyimkowe: »przez swoją głowę« = *ja jako pořrednik* (1): Pan Bog prawdy dał mi tę wymowę/ Zem przez řwoię obiáwiłá głowę Pannę/ ktora w Bethleem porodzi *BielKron* 135.

»przez naczynie« (2): iáko tenże kłámca Dyabeł/ [...] przez natzynie řwoie Papięřá/ Mnichy y mniřřki/ tę błogofławioná Pánnę [...] názywaiá mátká miořierdzia *KrowObr* 155v; *CzechRozm* 2v.

»przez posła(-y) (a. posłańca(-e))« = *per manum cursorum, per manum nunciorum, in manu nunciorum PolAnt; per foecialem, per legatos Modrz; nunciis, per nuncios, per proprium nuncium JanStat (182); BierEz O4; ysz v Ce.m. przes poźzła szwego ych miłofcziam ofznaymycz raczil czafł wefzelya y radofczy szwoiey. LibLeg 7/31v; wthey ze przyafłny przyaczielŃky lysth pyfzalyfzmy do wałł y przes nafzego pofłaszmy przifłaly LibLeg 7/68v; Dziekvye tesz Krol ye⁸⁰ m. polsky pan moy yz go V.C.m. przes posła swego nawiedzycz raczil a yz mv V.C.m. dal znacz o zdrowiv fortunach y zwicziestwie swoym. LibLeg 11/32 (50); ComCrac 11; ConPiotr 34v; Atenowie [...] vmyflili pofłac Alexandrowi koronę złota/ [...] przez pofłi obiecuiac [nuncios promittentes] mu cziñfz y dañ HistAl D6v; KromRozm III B2; DiarDop 99; Potym Przyfyęznicy fpiłany przes Pifárzã wlyztek pofłtępek oney fprawy/ odefłã wczãs do wyłfzłzego Prãwã przes pofłã fwego. GroicPorz bb3v (2); KrowObr 127v (2); Leop Ier 29 arg; Nic w tym nie wãtpimy [...] Miłofciwy Krolu/ ze to co W.K. zacnořc przes pofły y lifłthy fwe wlyztkiey Koronie rozełłac [...] raczył/ [...] wypełnić [...] będziefz raczył. LeszczRzecz A5; BibRadz 1.Reg 11/7 (2); OrzRozm D2v; Do rády [Tarkwiniusz] nie chodzil iedno flãł przes pofły odpowiedi y pytania/ przeto go zwãli pyfznym. BielKron 103v; Iż pofłãł był Krol Kãzimierz do Papieżã Luciulã trzećiego pofły fwe [...] / przes ktore pofły rokzãł profiç oycã Papieżã o iãkie kořci Ńwięthych dla nabożeńftwã wiefłzego nowych Krzeřcian. BielKron 356v; Lãtã 1516. Wařil Moskiewski Kfiãdz/ nie maiaç bãcznořci nã flowã y vpominãnie Cefãrfkie/ ktorym go przes pofły fwoie vpominał/ aby s Krolem Polfkim albo wieczny pokoy wzyãł/ albo [...] cziñil krolowi fzkody w Litwie BielKron 417 (55); Mãcz 225a; SienLek 31v; A gdziefz fie podzieia oni kluczniczy/ ktorzy nie tylko oblicznie/ ale y przes pofły [...] chłubiã fie iż mogã ty drzwi otwierãç y zãmknãç wedle woley fwoiey. RejAp 39 (2); Iãko Slãchçic ieden Floręnczki [...] wywołãnym ze Floręncziey będãcz/ wfkãzãł do Kozmulã Kfiãżęciã Floręnczkiego przes pofłãncã fwego/ [...] iãkoby grożãc tymi flowy. GórnDworz Q5v (2); HistRzym 84v; Abowiem to rozumiey kto czyie pofelłtwo wzgãrdzi/ iuz nie pofłã wzgardza/ ale onego co przezeń pofłãł pofelłtwo ono. RejPos 234v (7); RejZwierc 206; Wiele fie thego przygadzało zã fthãrych ludzi y dziř fie przygadza/ taiefmnie lifly przesyłãç/ kto fkim ma porozumienie nã to przes pofły BielSpr 49 (4); BudBib 4.Reg 19/23 (3); MycPrz II B4; CzechRozm 2v; PaprPan Gg3v; ModrzBaz 104 (3); A Grzegorz Papież wtory vpominaç Pãtryãrchy y Cefãrzã y inne wfchodne Bifkupy nie przełłãł [...] przes pofły fwoie/ aby onych błędw [...] zãniechãli SkarJedn 198 (7); To też niewãtpliwa/ Ze Graekowie Heleny nie tylko przes pofły/ Ale nãwet y przes miecz domagãç fie będã. KochOdpr C; SkarŻyw 131 (4); StryjKron 135 (4); ktorymi [słowami] on [Bóg] do nas w ftãrym y nowym przymierzu przes fwe Pofłãnce mowił. CzechEp 234 (3); ReszPrz 68; ActReg 49 (2); GostGosp 38; [Tarkwiniusz] Thãm przes pofły do Rzymã pofłãne/ prořil/ aby mogł do Miãłtã iãko priuatus wniřç Phil E (7); OrzJan 129; WYDERKOF [...]; gdy kto pewnã pieniędzy liczbę dochodu wroczyłtego kupuie zã pewnã fummę, ktorã nã wroczyłty czãs winien przes wãłnfego pofłã odnořci. SarnStat 1269 (7); CzãhTr F3v.*

»przez pořrzednika« (1): Ten zãř [zakon] dla tego Moyżefzowym [nazywãmy] / iż przes Pořrzednikã Moyżefzã fynom Izraęlowym / od Bogã / przes Anioły / podãny był. CzechRozm 90v.

»przez proroka(-ki)« = *per manum prophetarum (prophetae), per prophetam (prophetas) Vulg, PolAnt; in manum (manibus) puerorum Vulg; in manus prophetarum, in manu (manibus) prophetarum*

PolAnt; *in prophetis Vulg* (262): *OpecŻyw* 147 (2); *PatKaz III* 87v; *KlerWes A*; *WróbŻoIt C4v* (3); *RejPs* 110; *RejJóz E8v*; *RejKup y4* (2); *KromRozm I B2v* (3); Po dányu też zakonu przez Proroki także [Bóg] obyecował nye tylko żydom/ ále wlfem narodom ludzkim Mefyałlá *KromRozm II i3v* (7); *KromRozm III B4v* (3); *DiarDop* 110; *GliczKsiqż B4* (3); gdyfz Pan Bog przes Proroká/ rofkazał nie tylko mowić/ ále wołác y nieprzełtawác/ kthory Prorok Boży mowi. Podnieś głos thwoy iáko trąbę *KrowObr* 134 (16); *RejWiz* 172 (2); y potwierdziłes fłowá twoie kthores mowił przez flugi twoie Proroki/ áby były przeniefione kości krolow náłfych: y kości oycow náłfych z mieyfćá fwego. *Leop Bar 2/24* (5); *RejZwierz* 123v; *BibRadz Neh 9/30* (7); *BielKron* 90 (2); *SarnUzn E*; kthory [Duch Św.] mowił y opowiadał świátu onę fpołączną wolą od thego [...] Boftwá zezwoloną/ przez proroki y ine ínstrumentá fwoie *RejAp* 197 (6); Y obaczył to był Pan z dawná/ iż tá trudność zakonu onego narodowi lydzkiemu [!] nieznośna byłá/ obiecał to przez Proroki ná wielu mieyfćach łáłkáwiefy odmienić. *RejPos* 32v; iż Bog Ociec od wiekow záczył w Boftwie fwoim Syná fwoiego/ częgo potwirdził mocnie/ y przez Proroki *RejPos* 151; A tu fie vcźcie nędzni páłterze/ [...] á ftrzeźcie fie onych frogich dekrethow á onych márných przezwiłk od niego/ gdzie was przez Proroká zowie niememi pfy *RejPos* 168v; Gdyż ná cię [Bóg] mocno wołác raczy przez Ezáiałzá Proroká: Iż iam ielt Pan Bog twoy ktory fcieram s ciebie wfzytki niepráwości *RejPos* [236]v (78); *RejPosWiecz*² 91; *RejPosWiecz*³ 98 (2); *BialKat* c3v; Abowiem kiedyby on Duch przez Proroki mowiący o Kryftuśie/ był Kryftus Syn Boży/ tedyby dwa Kryftufowie Synowie Boży musieli być *GrzegRóżn* 65; *KuczbKat* 1 marg (2); *RejZwierz* 88 (5); *WujJud* 25v; *WujJudConf* 17v; *RejPosRozpr* b3v; *BudBib 2.Par* 29/25 (8); *BudBibKaw A2v*; *HistHel D*; *BudNT Act 2/16* (3); Aleć przedfię BOG to/ co wyrzekł przez fwego Proroká/ czáfu fwego wfzyłtko wypełnił *CzechRozm* 170v (24); *ModrzBaz* 127v; *SkarJedn* 43; *SkarŻyw* 40 (2); á tu też zaráz obáczyć trzebá, iż tenże Bog przez Proroki mowił, ktory świat stworzył, á nie ktory ínfy procz niego. *CzechEp* 274 (19); *NiemObr* 35 (4); Bo iáko im [Adamowi i Ewie] zákazał był Bog Oćiec z drzewá iednego owocu pożywác/ ták też przykazał nam przez Proroki/ [...] ábyfmy fię obzárftwá y opilftwá wyftrzegáli *WerGośc* 210 (3); Mowifz przez Proroki do nas/ iż przez fwoię fwiętą łáłkę łam z námi miełzkałz *ArtKanc H16* (9); *KochWr* 23; *LatHar* 91; *KołakSzczęśł A4v* (3); *WujNT Matth 1/22* (9); *SiebRozmyśl Ev*; vważenia y pámięci godna ielt fentencia/ ktorą P. Bog przez Proroká o wpadku Zydow w niewolá Pogáńfką wydał *PowodPr* 11 (9); *SkarKaz* 387b; *SkarKazSej* 701b.

»przez ręce (rękę)« = *per manum, in manu Vulg, PolAnt; per manus Vulg, JanStat* (54): *LibLeg* 7/11v (2); *KromRozm I D* (2); *KromRozm II c* (2); ále náłmyewáýá fye [heretycy] z tego [...] co v nas przez bífkupy y káplany/ wedle tego yáko nám przodkowye náłfy yákoby przez ręce podáli/ á [...] porzádnye fprawowano bywa. *KromRozm III K8* (2); *LubPs R5v marg*; *Leop Ex 35/29* (5); A což po thym/ gdy my potomftwo ich [...] rzeczy poftánowioney/ nam ná piśmie przez ręce podáney/ [...] záchowáćelmy nie vmieli. *LeszczRzecz A3v*; *BibRadz *2v* (2); *SarnUzn D2v* (2); *BudBib I 214d marg* (2); *BudNT Act 11/30*; *CzechRozm 90*; *CzechEp 320*; Iáko náuka ielt przez ręce podána/ ták y ftrzeże tey náuki/ káplani y Bífkupi/ ieden ná drugiego mieyfće náłtępowáł *ReszPrz* 102; *ActReg* 160; *GostGosp* 58; *WujNT Act 11/30* (2); Z tych tedy miar/ żeście W.M. moi M. Pánowie [...] mnie do wydánia tych dwoygá nowych káráktérów Polfkich [...] podporá byli: flufznie y

przyftoynie téz przez ręce W.M. y pod imieniem W.M. oyczynie téyże podané bydź máią. *JanNKar* Bv; A gdy [żołnierze] máią iźdź do obozu/ pieniądze ná dwie ćwierci látá dáné im będą/ przez ręce Rotmiftrzewkié. *SarnStat* 366; [*list*] z pewną wiadomością nászą dálifmy [...] przez ręce Vczciwego w Pánu Kryftušie Oycá Páná Krefłauáf z Kurozwiąk *SarnStat* 939 (22); tedy tę Propoficią ípifawfzy/ podawam wzyftkim ítanom tey Nawy/ przez ręce y obronę Wáfzey K.M. iáko przedniego Zeglarzá *PowodPr* 2; *SkarKaz* 7b.

»przez świadki« = *per testes JanStat* (4): iź ieden tylko przez przyięgę powodowá o męzobóyftwo ma bydź íkazan y karan: á inni towárzyfze obwiniónego przez dobré y fłufzné świadki o męzobóyftwo y o rány będą powinni íe ípráwić *SarnStat* 603; iź gdy miefzczánin [...] komu czego pożyczá/ [...] przez [= *bez*] Cyrographu álbo líftu/ [...] Miefzczánin ma przez świadki dowiédź/ iź pożyczyl *SarnStat* 692 (4).

»przez tłumacza(-e)« (10): abowiem [*bracia*] nye wyedźyli by Iozef ich mowę rozumyál dlatego iź przez tłumacza mowil *HistJóz* C3; *FalZioł* +2v; *LibLeg* 10/93; [*kniaź moskiewski*] tákiéż wźiawfzy Kubek złoty/ mowil przez Tłumáczá Lácińfkiego do obu náiu z ofobná. *BielKron* 435 (3); tedy (iáko *Herodotus* przez tłumáczá *Cicerona* powieda [*ut Herodotus Cicerone interprete ait*]) zá onych dawnych czáfów/ Krole dobrze obyczáyne obieráno. *ModrzBaz* 18; Bo Krol nowy Ludwik [*Węgierski*] iáko Cudzoziemiec żadnego do íebie Polaká niepuźczał/ á wzyftki rzeczy przez tłumácze odpráwował *StryjKron* 452; *PaprUp* B3v; *KlonFlis* H2.

»przez usta [czyje]« = *kto przekazał; per os Vulg, PolAnt; ex ore Vulg; per ossa Cn* (66): *PowUrb* +2v; *OpecŻyw* 12v; Iezu ienzes przez vftá prorokow przepowiadál/ Izes miał przydz na then fwiat. ímiłuy íe nad nami. *TarDuch* A8v; *FalZioł* IV 53c; Ty Pánye zacny zaftęp poftów twych przypráwifz/ Przez ktorych vftá fłowá twe fwyęte obyáwifz *LubPs* P5; *Leop* 2.*Par* 36/21 (2); *BibRadz* *Luc* 1/66 (2); *BielKron* 108; *OrzQuin* L3v; *GórnDworz* Z; *HistRzym* 127; A tho wzytko co w Bołkim vmyfle íwoim przeyrzáł/ tedy to Duchem íwym s. przez vftá ludzi fwięthych iáwnie á iáínie opowiedác raczył. *RejPos* 11v; A kochay íe w tym co thu Duch s. pociefzyciel twoy powieda tobie przez vftá ítarcá tego Symeoná s. Iź then Pan tobie ma przyść ná powftanie twoie *RejPos* 30 (22); *BiałKat* c; *KuczbKat* 415; Tych íe [słów] my trzymamy/ pámietáiác ná [...] Dekret Páńfki ktory wydał wíze^{mv} íwiátu przez rozmáite vftá Prorockie *WujJudConf* 8v; *BudNT Act* 3/18; wy wiećie/ powiáda [*św. Piotr*]/ brácia/ iź mnie Bog ná to obrał zdawná/ áby przez vftá moje pogánie przyięli Ewánieliá y wierzyli. *SkarJedn* 95; Bo íełiź [*Jezus*] w żywoćie mowil przez vftá mátczyne: á czemuż vftámi íwymi vrodźiwfzy íię nie oznaymil mowá niedoftátku y boleści íwey/ ále plákánim *CzechEp* 194 (5); *NiemObr* 71 (3); *ReszPrz* 7 (4); przyfłuchay íię iedno onym ítráfznym [...] dekretom Bołkim ná pijánice/ przez vftá Prorockie y Apoftólfkie ferowane. *WerGość* 212; *ArtKanc* A17v; *PaprUp* L2v; *LatHar* 45; *KołakSzczęśl* C; że od dawnego czáfu Bog *mię* obrał miedzy námi/ áby przez vftá moje Pogánie fłucháli fłowá Ewángeliey *WujNT Act* 15/7 (7); *PowodPr* 6; *SkarKaz* 243b.

b. W przekazywaniu działań (1408) :

α. O działaniach Boga za pośrednictwem Chrystusa, Ducha Św. i aniołów, wyjątkowo Maryi za pośrednictwem Chrystusa (349) : Pozdrowiona bądź błogosławioná matko Kryftułowá/ [...] którás zaplacila grzéchy fwiata przez twého íyna *OpecŻyw* 185v (3); [*Panna Maryja*] przewyfzyła moczarze

tako rzekące anyoly przezfz ktore pan bog mocz fwoyą vkałzvye *PatKaz II* 54 (5); *PatKaz III* 91v; *TarDuch* C7v; *WróbŻolt* Y4v (7); *RejPs* 88v (4); *SeklWyzn* g4v; *SeklKat* D4; *MurzHist* I2v; *MurzNT Luc* 3/6; A nic inego nye yeft tá to Ewányelia yedno [...] pofelstwo od Bogá/ iż nam przez Syná fwego yedynego [...] wffýtkę myerzyączkę y winę odpulcił *KromRozm II* c3 (3); *KromRozm III* E6v (3); *LubPs* F4v *marg*; I co ieft przec fię Páná Iezu Kryftá/ [...] iedno mowić do tzternaście pomocnikow Wemfzy/ niechay nas Bog przes was zbáwi? *KrowObr* 193 (6); *Leop Act* 17/31 (3); Niech tedy sam pan Bog wfzechmogący przez Duchá fwego s. thę miłość w fercach wfzytkich do tego należących fpráwi *LeszczRzecz* A6v; *BibRadz* *2v (6); bo wfzytko záwłze czynił ieden Bog Oćiec przez Syná fwego w Duchu świętym *GrzegRóżn* B; á kthory [Bóg] też nic nigdy o fobie słowem y vczynkiem nie pokazał/ bo nie miał nikogo przez kogoby to vczynić miał. *GrzegRóżn* C2; Nie ftworzył niebá y ziemie Bog Iftność ábo Troiáki/ ále Bog Oćiec przez Syná fwego w Duchu S. *GrzegRóżn* H4v; Nálz Bog ieden ktory ieft Oćiec/ posłał Syná fwego ná świáth/ y przezeń nas fobie poiednał *GrzegRóżn* L3 (36); *SarnUzn* C5v (7); *RejAp* 156v; *HistRzym* 40; Bądź pochwalon miły Pánie/ [...] [iż] wypełniłeś wfzytkę wolá fwá w ludzioch przez tego to fyná fwoiego *RejPos* 20v; bo to był obiecał nie tylko w Ráiu/ ále y Abráámowi/ y Izáákowi/ y Dawidowi/ y innym Pátryárchom/ iż im miał zefłác to święte á obiecáne plemię/ [...] przez ktore iefzcze w káłkę iego mieli przydz wfzyfcy ci nędzni narodowie ludzcy *RejPos* 102v (25); *RejPosWiecz*² 92v (6); *BiałKat* C (5); *GrzegŚm* 18 (3); Iáko Lotá [...] zoney frogiey okrutności/ [...] miłościwie á káłkáwie przez Anyoły fwoie wywieść raczył. *RejZwierc* 124 (2); *WujJud* 59 (4); *WujJudConf* 47 (5); *RejPosRozpr* b3v; *BudNT* b6v (2); Bo iákom ci to iuz powiedział/ wfzytko przed tym Bog przez Anioły działał: á nie tylko przed Zakonem/ ále też y pod Zakonem. *CzechRozm* 47; iż zakon wyniść miał z Syonu/ á fłowo z Ieruzálem: á wyniść miał przez Dawidowewego [!] potomká *CzechRozm* 93; Iákoż y infze wfzytkie dáry duchowne/ BOg sam przez iednegoż Chriftuśá ná nas wfzytkich wylewa *CzechRozm* 190v; że fie o to Szátan ftára/ iákoby [...] vfpráwiedliwienie náłze z káłki BOżey/ przez Iezuśá Chriftuśá z wiáry/ opływájące/ we złe mniemánie przywiódł. *CzechRozm* 222v (56); *KarnNap* A4v (2); wieczna chwałá y pokłon bądź tobie [...]/ yżeś mię przez fyná fwego z mocy niepobożney ręki wybáwił *SkarŻyw* 70 (7); iż písmá ś. Bożego wyrozumienia/ nie dáią ludzie vczeni: [...] ále tylko Bog sam/ á Chriftus Pan od Bogá dány náuczyciel: y to iefzcze przez ducha ś. *CzechEp* 123; iż Bog porádziwfzy fię fyná/ ábo prze zeń/ ábo z nim człowieká ftworzył *CzechEp* 183; ták/ że pierwśza ośobá [Trójcy Św.] nie ma nic nád wtorá y trzecią/ áni pierwśza przez wtorá czyniá/ ále záraz wfzytkie. *CzechEp* 214; ktory [Syn] ieft fłowem Bogá Oycá: przez ktore wfzytko ieft ftworzono *CzechEp* 276 (49); [Jezus] Bogá nawyżłzego fynem (ktory go przez ducha fwe⁸⁰ ś. w żywoćie pánienkim fplódził) y człowiekiem niebieskim názwány ieft. *NiemObr* 97; Dla tego iż [Bóg] poftánowił dzień/ w ktory ma fądzić świáth/ w fpráwiedliwości przez mężá/ ktorego náznáczył *NiemObr* 108 (16); Coć nam Bog wieczny záślubił/ Duchem fwym tego potwierdził/ toć nam fpełni záilte/ przez Kryftuśá Syna fwego *ArtKanc* O4 (8); O Pánie Boże/ ktoryś przez iedynego Syná twego/ rościágnione fzeroko Dyabelskie okrućieńftwo y moc od ludu twego oddálic [...] raczył/ oddal y od fługi twego [...] wfzelkie zdrády *LatHar* 624 (9); Skąd kácnio ieft poznác frogá nienawiść fzátánfká przeciwno tey Pánnie/ ktora przez náśienie fwe błogofłáwione

łtarła głowę iego. *WujNT* 397 (29); Bog przezeń [przez *Chrystusa*] z światem się poiednał/ y przez krew krzyżá iego wżytko wśpokoił. *SkarKaz* 209a (6).

Połączenia: »od ... przez« [szyk 10:1] (11); *KrowObr* 153v; Ktory [*Chrystus*] dziwnie od Oycá przez Słowo pochodzi *GrzegRóżn* N2 (2); ktorego [życia wiecznego] nasieniem iest słowo y Duch Kryłtułow. Ktorego bierzemy od Bogá przez Kryłtuła *GrzegŚm* 53; iż tego nie rozumiem/ ktorymby się to sposóbem stało: że wśprawiedliwieni iestelmy od BOgá przez Iezuła Chriłtuła. *CzechRozm* 216v (4); A Mefyalz tho co ma od niego [*Boga*]/ iáko od źródła ma. Przez ktorego potym y inży od tegoż Bogá tego czym się dostawiają. *CzechEp* 321 (2); iż nie od Bogá przez Chriłtuła/ [...] ále z náchnienia izátáńského [...] wáży Papieże tych tytułow dostáli. *NiemObr* 60.

»z ... przez« (3): iż [*Jezus*] z Bogá prawdziwego/ przez ducha iego s. iest w żywoicie śprawiony *CzechRozm* 62v (2); Ci [*potomkowie Adama*] się zwáli synmi Bożymi (bo duchowny rodzaj z Bogá przez obiecánego Mefyalzá bráli) *SkarŻyw* 268.

Wyrażenia przyimkowe: »przez naczynie« (2): Drugie absurdum stądby wroflo/ że by było dwa stworzycielow tym obyczáiem/ ieden to naczynie przez ktore stwarzał/ á podleży: á drugi ten sam ktory iest głową stworzenia/ á zacnieyży. *SarnUzn* C6; ktorzy [*arianie*] twierdzili iż Bog oćiec przez syná/ iáko przez dołkonále náczynie wżytko stworzył *CzechEp* 181.

»przez pośrednika« (3): ábowiem gdyż Bog nigdy nic z námi nie czyni/ iedno przez Syná swego Pośrzedniká/ wżytko bowiem przezeń stworzył *GrzegRóżn* C; Ale iegli tego Bogá swego nie dowiodą/ żeby [...] miał Syná/ tedy oni y Pośrzedniká/ przez ktorego się wżytko stało/ po próżnicy [...] chcą wiernym Bożym zálecić *GrzegRóżn* Cv (3).

»przez ręce [czyje] (rękę [czyją])« = przez kogo; *cum manu* *Vulg* (2): Przeto Prorok mówi: Wyłzedłeś/ miły Pánie/ ná zbáwienie ludu twego/ ná zbáwienie z Mefyalzem twoim. A to w ten czas wczynił: kiedy przez ręce Syná swego wykonał zbáwienie ludzkie. *BiałKat* 81; *WujNT Act* 7/35.

β. *O działaniach Boga i szatana za pośrednictwem ludzi, zwykle wybranych, przeznaczonych do tego (wyjątkowo zwierząt)* (378) : Blogoflawiona bądź ty przez którą blogoflawieństwo rodzaju mému iest obietzáno. *OpecŻyw* 184v (7); *PatKaz I* 15; obral duch śwzyaty tą myślą panną zwyczajnoczy [...] yż przelz nyą chczał ukazacz swe myłofyerdzye śwzyatu *PatKaz II* 48v (16); rzekł [*Bóg do szatana*] a wždy ona ze thrze glouą twą przelz ktoráż chczał me wczyelenye przekazycz *PatKaz III* 99v (12); *RejPs* 154; *RejRozpr* K3v; *RejJóz* A3v marg; *SeklKat* P3v (2); Dariuśa y Perfýłskie Pany [...] przez Alexandra wielkiego raczył Pan Bog na głowę porazić *HistAlHung* A3v; [*Antychryst*] zaczął rozmaíte á przeciwné błędy myedzy krzełciyány śiac przez kácerze/ pod poštawą słowá Bożego. *KromRozm I* M4 (3); *MurzHist* D (2); i pan/ iako wielé przez wzgardzóné v świata ludźie/ mjiájąc zácné/ śprawuie *MurzNT* 11; [*Chrystus*] Przez Apoštoły y namyáłtki ich ludźye ku wyerze náwracał *KromRozm III* G2 (15); *DiarDop* 101 (2); *BielKom* G5v; *LubPs* Y (2); O Floryánie Święty/ przesćię Bog konie vzdrawia y dáie wpađłym odpufztzenie grzechow *KrowObr* 172v (3); *Leop Ios* 24/10 (5); Gniewaymy się ná ludźie/ ále bądźmy wrzędu pośluzni/ to wiedząc pewnie/ iż przez złe Biskupy/ Pan Bog śprawuie zbáwienie náłze *OrzList* f2 (3); *BibRadz* *5; Thedy rzekł Gedeon do Bogá/ Ieśliż przez mię wybáwić chceż lud Izráelki iákoś powiedział. Oto ia [...] *BibRadz Iudic* 6/36; Stoyćiez wy tey nocy v brany/ á ia wynidę z służebnicą swoią/ á Pan rátuie Izráelitow przez mię w tych dniach w ktorycheście miałto

podać flubowáli. *BibRadz Iudith* 8/21 (8); Pan Bog íam Kápłaná pierwey poštánowił/ á potym przez Kápłaná/ Krolá ludziom poświęcił *OrzRozm* D3v (3); [czart] pokuśił lie pirwey o nię [Eweł]/ iákoby mógł przez nię zrułzyć á odiąc nieśmiertelność człowieczą *BielKron* 1v; Piśał też Márdocheuś do Zydow do Ieruzálem/ áby ty dni wiecznie były święcone w ktore Páná Bogá vbłagáli/ iż raczył lud niewinny wybáwić od śmierci nieprzyacielńkiey przez krolá Afweruśá y Hešter. *BielKron* 115v (12); *GrzegRóżn* A2v (2); Nie wąpíś w tym nic/ iż Królestwo Polńkie íeśt ludem wybranym: iż ma Królá/ przez któręgo Pan Bóg rozliczne dáry íwé nam w Królestwie Polńkim dáie *OrzQuin* N3 (22); íeśczes lie rozrośł á rośkorzenił [marny człowieku] ku márney pomocy íemu [szatanowi]/ iż on przez cię w tym krolestwie Pánńkim rościąga íkrzidlá íwoie *RejPos* 54v (13); *BiałKat* 63v (4); *BielSat* G; *HistLan* Ev; *KuczbKat* 210; Y iáko gdyż Pan żadney krzywdy nie ćirpi/ dziwnie íe [Żydów] wywiodł z niewoley y z ziemie oney przez Moíżeślá *RejZwierc* [203]v (8); Prawdá/ żeć to Szátan [...] przez was íwe Miniśtry broi; ále z ípráwiedliwego dopuśzczenia á íkarániá Bożęgo *WujJud* 4v (5); *RejPosRozpr* c (4); *RejPosWstaw* [1432]v (2); Y włożę pomíśę moię ná Edomá przez lud moy Izráelńki *BudBib* Ez 25/14 (3); *MycPrz* I A4v; iáko Iehozuáś przez ktorego Bog/ iáko przez wiernieýżęgo/ [...] wiele możnych y zacnych krolow pomordował *CzechRozm* 104; Gdyż też on y obłudnym złym y niezbożnym krolom pánować dopuśzcza/ [...] áby lud zły przez nie pokarał y gniew íwoy pokazał *CzechRozm* 246 (33); *PapřPan* Eev (2); Co íeśliże Bog Nábuchodonozorá śługá íwoim zowie/ zá ktorego ípráwą Zydy poráźił: áza nie będzie [!] zwał Turká śługá íwoim/ przez ktorego Węgry íkarał? *ModřBaz* 127v (3); *SkarJedn* 157 (3); Czemu przez kruká karmił P. Bog śługi íwoie. *SkarŻyw* 52; Potępiony Arryulś/ ktory Bośtwo Syná Bożęgo bluznił: gdy przez Zbor Niceńńki/ [...] ná głowie ítárty/ ogon iáko chytry wáś przez íwe vcźnie/ podność poczał *SkarŻyw* 388; Gdy tedy przez nię [Deborę] wybáwić lud íwoy miał Pan Bog: dał ziówienie y pewná wiadomość Deborze/ o zwycięśtwie. *SkarŻyw* 559 (20); Powieda tedy to o ízátanie/ iż on nie w íwey/ ále w poštáci wężowey/ ośzukał człowieká: [...] choćiaż tám nie goley poštáci/ ále wężá prawdźiwie/ przez ktorego to ízátan czynił być rozumiemy. *CzechEp* 203; Pan Bog íam/ rozwaláiąc budowanie Antychryśtowńkie [...] przez Luterá dách napřzod zřzucáł *CzechEp* 224; Znałem ía niektore [...]/ ktorych Antychriśt Rzymńki/ przez íwoie dawnieýśze dworzány/ tymi íábłufzkámi íwoimi połowíł: y barzo niektore z nich vbogáćił *CzechEp* 350 (18); *NiemObr* 38 (4); *ReszPrz* 94; *BielSen* 14; *ArtKanc* O17; *GrabowSet* C3; *LatHar* 548 (2); Nie wńzędy Pan Bog cudá czyni/ ále obiera ná to pewne mieýścá y perśony/ ná ktorych y przez ktore cudá czyni *WujNT* 208 (17); *PowodPr* 12 marg (4); iż święći v grobow íwoich y indźiey wiele ludziom przyczyná pomagáią/ y wielkie cudá czyni przez nie P. Bog. *SkarKaz* 636a (18); Obá miecze dáne Piotrowi. íednym íam władnie/ to íeśt duchownym/ drugim przez krole y pány *SkarKazSej* 679a (3).

Połączenia: »przez ... na« (2); że co Chriśtus z woley Oycá íwego ná íednego ktore^{go} wyleie/ tedy też to záś przez onęgo y ná ínfze opływa. *CzechRozm* 190v; *NiemObr* 29.

»od ... przez« [szyk 18:2] (20): *KrowObr* 86; tha [ofiara u Żydów] lie też ná dwoie dzyeliłá/ íednę część palono/ druga ízłá ná pożywienie kápłanom/ ná znák/ iż oczyścienie grzechow ízło od Bogá przez kápłany. *BielKron* 38v; (nagł) Iáko Kośćioł Antykryśtow od Bogá przez nacźynia íęgo obala íię/ ábo bywa obálon. (–) *GrzegRóżn* F4; áby ón [biskup] z mieýścá íwego święćił

człowiekowi Swieckiemu [...] światłością nie fwą/ ále Bożą/ iemu od Bogá przez Zwiérzchność Kápłáńfką wżyczóną. *OrzQuin* G3v; Téžci Tureckíe/ to ieft/ Kácérfkíe Páństwo/ ma Królá/ ále nie od BOgá przez Kápłaná *OrzQuin* I2 (8); *CzechRozm* 114; [*heretycy*] żadnego fákramentu ná zbáwienie/ y ku pożytku duŕznemu/ ípráwić żadną miárą/ áni dáć bez mocy od Chryŕtuŕa przez Apoŕtoły podáney/ nie mogą. *SkarJedn* 35 (7); Bo káždy Chrzeŕciáńŕki koronę fwoię [...] od Chryŕtuŕa przez kápłaná ie⁸⁰ bierze. *SkarKazSej* 681a.

»sam (przez się) ... przez« [*szyk* 2:1] (3): obiecowáł Bog [...] páfterza inŕzego [...] poŕtánowić: ktoryby ŕam á nie przez oŕbliwego Wikáryego Papiežá Rzymŕskiego owce iego páłł *CzechEp* 332; *ReszPrz* 45; P. Chriŕtus nie ŕam przez fię ále przez Apoŕtoły y ich namieŕtniki lud fwoy karmi chlebem fłowá fwego *WujNT* 64.

Wyrażenia przyimkowe: »przez instrument(a)« (3): tedy to ták z dawná wiemy/ iż to ták wielmožne [...] Boŕtwo nigdy fámo przez fię z żadnym ftworzeniem nie mowiło/ iedno záwždy przez iáki inŕtument/ áłbo przez Anyołá/ áłbo przez Proroká *RejAp* 4v (2): A ácz przez inŕtumentá on [*Bóg*] ípráwuie ípráwy fwoie/ iáko tu przez Anyołá ípráwowáć raczył/ ále ty inŕtumenthá nic nie mogą áni vmieię bez woley ŕwiętey iego. *RejZwierc* 199v.

»przez naczynie(-a)« (16): *KromRozm III* K7v; *KrowObr* 151 (2); *BibRadz* *5; *GrzegRóżn* F4; *LeovPrzep* a2; Kápłan v Bogá wybránym y wiecznym naczynim ieft/ przez które ípráwiedliwoŕć fwą Bóg [...] ludziom dáie. *OrzQuin* X4 (2); *RejPos* 338 *marg* (2); A iżbyŕcie tež vmieli vchodźić chytrych fámołówek ízátáńfkich: ktorych on bárzo wiele/ [...] ná wŕze ftrony/ przez naczynie y pomocniki fwe nábudował. *CzechRozm* A7 (2); Z Dopuŕzczenia Božego može Czárt [...] trudnoŕci/ y niemocy przez naczynie fwoie Czárownice áłbo czárowniki zádawáć *SkarŻyw* 36 (2); *CzechEp* 232 *marg* (2).

»przez poruczniki« (1): Dałby to był Pan Bog/ ábych y ia naypodleyŕzy fługá iego/ [...] ciebie fławna Polŕko [...] mogł był záfťáć w tym wŕzykowániu [...] / wktorym cię/ on wodz niebieŕki/ przez przednie Poruczniki fwe/ Woyćiechá y Stániŕfáwá SS. zdawná był ípráwił *PowodPr* 4.

»przez poŕláńce« (3): iedná głowá Chryŕtus dwoy ma rzád w koŕciele ŕwoim: ieden táiemny w Duchu/ [...] á drugi iáwny przez ŕwoie poŕláńce *SkarJedn* 58 (2); ktory [*diabeł*] fię ták w tym iednym/ miłym [...] dyŕcypule [*tj. Lutrze*] bárzo był zákochał/ iż go nie tyłko [!] przez poŕláńce fwe Heretyki/ Zydy/ y Turki/ ále y ŕam nákoniec oŕobá fwą Kátechifmu vczył *ReszPrz* 45.

»przez ręce (ręce) [czyje(-q)]« = *przez kogo; in manu, per manum Vulg, PolAnt; cum manu, in manibus, per manus Vulg* (28): *PatKaz II* 49v; Iezu ktorys na tobie mocną opoká koŕcioł twoy przez ręce ŕwiętych twogich zbudował. ími(łuj) ŕie nad nami. *TarDuch* C8v; *RejJóz* O7v; Y záprzedam ŕyny wálfe/ y corki wálfe przez ręce ŕynow Iudŕkich: á zapředádzą ie Sabeyczykom národowi bárzo dálekiemu *Leop Ioel* 3/8 (4); Pan Bog ták mowi/ Vczynię koniec wielkoŕci Egiptŕkiej/ przez ręce Nábuchodonorá Krolá Bábilońŕkiego. *BibRadz Ez* 30/10; Wyŕuŕzę iežiorá á záprzedam ziemię w ręce złoŕnikow/ y ípuŕtoŕzę ziemię ze wŕzytkim co w niey ieft przez ręce poŕtronnych *BibRadz Ez* 30/12 (7); *BielKron* 113v; *BudBib Iudic* 15/18; *CzechRozm* 184 (3); Záwŕfelcie vwodzili pocžty ŕwoie cáło/ Ale nieprzyiácielŕkie nie wŕzły wam nigdy/ Bog ŕie przez ręce wálfe mŕcił nád nimi krzywdy. *PaprPan* V2v; [*ŕw. Bonifacjuŕ*] wyŕłał iednego do Rzymu/ dáięć znáć Papiežowi o tey łáŕce ktorá

przez ręce iego woznámieniu imienia Chryštułowego y zbáwieniu ludzkim P. Bog czynił *SkarŻyw* 517 (2); *WujNT Act* 7/25 (3); *PowodPr* 11; *SkarKazSej* 696a.

»przez [czyje] wargi« = *przez kogo* (1): dayże moc [przeciw Asyryjczykom] w ręce mnie wdowie ktoram vmyśliłá A porás przez me omylne wárgi [ex labiis deceptionis meae]/ ták słuęę iáko y páná *BudBib Iudith* 9/10.

γ. O pośrednictwie Chrystusa, Ducha Św. i świętych między ludźmi a Bogiem (243) : *OpecŻyw* 96; *PatKaz I* 15v; *PatKaz III* 124; *RejRozpr* B3v; *LibMal* 1545/103v; Przes święte do Boga mużyfz. Cy ktorzy do Krola chadzają/ Przes Marzáalka prziftep maią. *SeklKat* A4 (13); *MurzNT* 176 marg; Pyotr śwýęty też piífle do Krzełciánów/ Abyfycy ofyárowáli ofyáry duchowne/ przyyemne Bogu przez Yezulá Kryštułá. *KromRozm II* 13 (3); Boże przes Filipá y Iákubá/ niechayći będą wdzięzne zaflugi. *KrowObr* 162v; Day Boże/ ábyfmy przes Monikę od zwiázek grzechow náłzych byli wybáwieni *KrowObr* 172v; O Márya rátuý nas/ ábyfmy grzełzni przes cię byli z Bogiem poiednáni *KrowObr* 176; Izałz tu nieslyfzyfz/ iáko Duch Śwýęty mowi? Iż Kryštus może zbáwić dołkonále/ ktorzy przezeń idą do Bogá? *KrowObr* 181v (44); áby we wífyfłkich rzeczách byłá czeńć Bogu przez Iezulá Chryštułá *Leop* 1.Petr 4/11 (5); *BibRadz Ioann* 14/6 (3); *BielKron* 73v (3); Boć ieden Bog/ od niego wfzythki rzeczy mamy Ieden Kryštus á przezeń wżego doftáwamy *GrzegRóżn* O2v (11); Bo ácz więc drudzy [...] powiedáią/ iż przez pány do krolá/ á przez święthe do Bogá. *RejPos* 133 (5); *BiałKat* 81; *GrzegŚm* 67; A ták flufznie wfzytká tá czeńć/ ktora fie Śwýęty m wyrządza lámemu Chrištułowi przynależy/ od ktorego y przez ktorego Śwýęci wfzyfłko máią. *WujJudConf* 56 (2); *RejPosWstaw* 21v; Mowi mu Iefus. Ia ieftem drogá/ y prawdá/ y żywot/ nikt nie przyidzie do oycá iedno przez mię. *BudNT Ioann* 14/7 (3); iáko zá ftárego Teftámentu żaden przyść nie mógł do Bogá/ iedno przez Moyżefzá *CzechRozm* 23v; Ale żeby też ci/ ktorzy fie raz z káłki BOżey będąc z śwíátá obránymi/ [...] ftáli śwýęty m Ofiárownictwem/ ku fpráwówániu ofiar duchownych/ á BOgu przez Iezulá Chrištułá przyiemnych *CzechRozm* 249v (30); *KarnNap* D3; A ták to co Bog dał zbieraymy przez vbogie wniebie *SkarŻyw* 101; Chwalmy Páná Bogá ktory ták miłofciwie grzełzące przyimuie/ ktorzy go przez tę niepokaláná Bogárodzicę prołzą. *SkarŻyw* 173 (7); Bo nie ná to fá Chriftyánie wezwáni/ áby drugich prześládowali/ [...] ále/ áby będąc Ofiárownictwem duchownym/ przez Chrištułá Bogu duchowne ofiáry ofiárowáli *CzechEp* 101; A což inłzego y ku ktoremu inłzemu końcowi Chrištus mowił y vczynki czynił/ iefli nie ku temu ábyfmy fię prze zeń [...] z Bogiem oycem poiednáni *CzechEp* 312 (16); *NiemObr* 9 (5); *ReszPrz* 60 (2); A ták w nim lámym wfaymy/ przezeń wfzyfłkiego żádaymy *ArtKanc* F3 (5); Toć to iefł on korab [*Panna Maryja*]/ [...] przez ktory/ nie ósmioro ludzi/ ále wfzyfłek śwíát wftęp łobie vczynił do przywrocenia y záchowánia zdrowia dułznego *LatHar* 477 (12); [*kacierz Szymon uczył*] iż Chrištus nie dofyć iefł ku poiednániu y zbáwieniu/ ále przez ánioly poiednánie y przyfłtep do Bogá mamy. *WujNT* 693; Przes niego [*Jezusa*] tedy wftáwicznie ofiáruyemy Bogu ofiárę chwały/ to iefł/ owoc wft wyznawáiących imieniowi iego. *WujNT Hebr* 13/15 (15); *WysKaz* 48; *SiebRozmyśl* E3; A im fię kto zacnieyfzy korzy y modli: tym więcej czći tego przez ktorego czego profi. *SkarKaz* 636b (10).

Wyrażenia przyimkowe: »przez pośrzednika« (7): Abowiem w Duchu iego ktory nas vczy wołác/ Oycze/ Abbá/ przez Kryštułá iedynego Pośrzedniká ktory drogą iefł/ przyfłtepuiemy do Oycá

GrzegRóżn B; my theż o Bogu mowić/ ábo z nim mowić/ ábo spráwy iego obáczyć/ nigdy nie mozem iedno przez pośrzedniká *GrzegRóżn C*; Artykuł V. O chwale/ cźci/ y Modlitwie/ ktora fie czyni BOgu przez iedynego Pośrzedniká CHRiřtuřá Páná. *WujJud b4v (2)*; *CzechEp 86 (2)*; *SkarKaz 636b*.

»przez przyczynę(-y) [czyjã(-e)]« (29): Day Boże/ [...] ábyřmy przes iey [*Maryi*] przytzyneř/ od przyřlych zřych rzetzy/ y od řmierci wietzney/ y nagřey byli wybáwieni. *KrowObr 162 (8)*; Bog řiřá rzeřzy ináczey iedno przez przyczynę Swiętych niedáie. *WujJud Ll v (3)*; *RejPosWstaw [1434]v (2)*; *SkarŻyw 357 (2)*; *SkarŻywBog 358*; *ReszPrz 60*; Ku tobie fię wřzyřcy wćiekamy/ w tobie řámym řwe řfánie mamy/ racz nam przez twego Syná przyczyny/ odpuřcić iuż wřzyřtki nářze winy. *ArtKanc P4*; RAcz Pánie/ prořimy cię/ odpuřcić grzechy řług twoich: ábyřmy przez przyczynę mátki Syná twego/ Páná nářzego/ byli do zbáwienia przywiedźieni *LatHar 411 (11)*.

»przez ręce [czyje]« = *przez kogo (1)*: ia to cożkolwiek iest prace w tych księgách podiętey/ Pánu á Zbáwićielowi nářzemu [...] przez ręce błogofłáwioney Pániey nářzey/ Pánny y mátki iego MARIEY [...] oddawam y ofiáruię. *WujNT przedm 27*.

đ. *O pochodzeniu Ducha řw.* [w tym: *od Ojca przez Syna (7)*] (10) : Wřzyřcy Grekowie práwowierni nigdy tego przeć nie mogli áni mogá/ iż Duch S. řynowřki iest: A iż od oycá pochodzi y od řyná ábo przez řyná. *SkarJedn 283*; Lecz Zbor wřzyćiek Grecki [...] ná tym řtánář/ iż Duch S. pochodzi od oycá y od řyná/ [...] iedná řftnořciá/ iednym thchnieniem/ przez řyná iáko iednoifotnego y iednoprzyrodzonnego. *SkarJedn 292 (8)*; Abowiem y ducha nie řkąd ináđ być rozumiem/ iedno od oycá przez řyná. *CzechEp 247 (2)*.

ř. *O człowieku (czasem o zřych mocach) działájącym na czyjeř zlecenie, rozkaz, w zastępstwie kogoř lub w czyimř interesie (324)* : *MetrKor 31/622*; yako hoyczecz moy nyegdy Ian Rozdzelyř szya przesz nygdy řlachathnyego Andrzeya Canya sbrzwmynya y zatrzymal Roszdzal swyřtkyego Rvschayanczego y řeschadzego wpokoyan *ZapWar 1513 nr 2063 (9)*; *OpecŻyw 26v*; *ForCnR Cv*; *MiechGlab **v (2)*; *ComCrac 12v (2)*; *ConPiotr 33*; *LibMal 1551/163v*; *KromRozm III L6v*; że jako nam WKM przez ty urzędy z dawna w Rzeczypospolitej postawione rozkazowác a nas rzedzić i sprawowác raczysz przez księżá biskupy IchM, przez IchM pany wojewody, starosty a kanclerze, tak ukazowáliřmy WKM że ty urzędy nie zachowuwájá tej ř. sprawiedliwořci *Diar 69 (4)*; Białá głowá iestli iest powodem/ tymże řpofobem Gwar vczyni/ ále przez opiekuná s Práwá potwierdzonego. *GroicPorz v2v (8)*; A niekthorzy z nich mowili: Ze przez Beeřzebubá [...] wygania dyiabelřtwá. *Leop Luc 11/15 (4)*; Stárořtowie řády Grodzkie w řzeć niedziel máiá řáđzić/ ktore przez Woznego ná tydzień przed tym máiá wywołác *UstPraw A2v (7)*; *BibRadz 1.Reg 22/8 (3)*; Krol iáko nas bronil/ przez Hetmáný/ przez Woiewody/ przez Kářztellany/ przez Stárořty řwe/ tákze też nas řáđzić będzie przez wybráne ludzi *OrzRozm T3*; Ziemiánin vżywa Polřki/ iáko řořnierz Koronny: Hándlownik vżywa iáko řługá/ przez [!] ktorego tego nábywamy czego domá niemamy *OrzRozm V2v*; Zydowie rozniewáli Páná Bogá řwoim niepořłufzeńřtwem/ przeto ie dař w moc nieprzyiacielom ich/ iż ie Labin Kánáneřfki krol [...] przeřłádował przez Hetmáná řwego Zyiřárę. *BielKron 49v*; Grekowie będąc ná then czás przewaźni á meźni kuřili fie o nię [węřnę] do niego [krořa *Kolchidy*]/ y nie mogli ich ináczey dořtác v niego iedno przez tę corę iego Medeą. *BielKron 54v*; poráźili Atheńřcy przez krolá Alcybiadá Lácedemony *BielKron 121*; Ten to Papieź [*Eugeniusz IV*] rozgrzeřzył był Włádziřłáwá

Polkiego y Węgieřskiego krolá przez Kárdynałá Iulianá od przyłięgi przeciw Turkom *BielKron* 188v; [król Kazimierz] fiedmi ławnikow s przyległych miał/ przez łprawcę ktemu náznáczonego/ dopuścił wybierác. *BielKron* 374v (46); Cliens [...] Ten który przes prokuratorá rzecz łwą ná łádzie łprawuye. *Mqcz* 57b (3); *OrzQuin* I4v; *GórnDworz* K7; *RejPos* 133; gdyż tedy dźiateczki wierzą przez ty którzy zá nie łlubią wiárę *BiałKat* 258v (2); *BielSat* L3; *BielSpr* 15; *BiałKaz* L4v (3); *BudNT Matth* 12/24 (4); *CzechRozm* 131 (2); *KarnNap* B3v (2); Abowiem tákowi prołzający/ nie wyda podeyrzenia/ iákoby przedárowác mieli/ y tych przez ktore łobie iednáią/ y tych v ktorých łobie iednáią *ModrzBaz* 44 (3); A oná [cesarzowa] przez Beliláriufa Hetmáná/ potwarzywłzy Silweryufa wygnáła z Rzymu *SkarJedn* 136; Kułił łię potym Cárogrocki Błkup przez Cefarzá Márcyaná v Leoná Papieżá/ áby mu to częgo prágnął pozwolił *SkarJedn* 183 (5); [matka św. Dominika] chcąc łyná widzieć/ gdy iey go widzieć niedopułzczone/ [...] łtárác łię przez inne łtárłze łyny łwoie Lándulfa y Arnoldá poczęła/ áby go dołtáli/ á do niey przywedli. *SkarŻyw* 200; łpodziewał łię óciec S. Piotrá [z *Werony*]: łz to częgo łię w Kátholickiey łzkole nápić mogł: zá łaty zniego przez iákiego chytrego á iádowitego Heretyká wykorzenić miał. *SkarŻyw* 371; [Ariusz] będąc [!] ná wygnániu przez złe ludzie/ v wielkiego Konłtántyná łobie ziednal/ áby od wywołánia wolny był. *SkarŻyw* 388 (11); *ZapKóscier* 1580/9; [Krzyżacy] boiác łię áby włzytká Prułka ziemiá od nich nie odtápiłá/ łtáráli łię o pokoy wieczny przez Rudolphá Legatá Papielkiego *StrykKron* 647 (7); *CzechEp* 173 (4); Mieli też oni Cefářzowie Pogáńłcy łtárołty łwoie/ ktore po rozmáitých páńłtwách rozłyłáiąc/ przez nie łwiat rządzili *NiemObr* 160 (2); *GórnRozm* A2v; [Władysław Herman] przez Hetmana łwego/ Sieciecha kazdemu Nieprzijacielowi bel łrogiem *PaprUp* B2v (3); Mnie się zda [...] ze tym tractatem zPanem Gnieźnińskim przez mię mogłbys w̄m przysc do vspokoienia rzeczy swoich znim *ActReg* 83; ale oto tylko proszę, zebych mogł miec vpewnienie Kr. IM. iz gdy będzie łaski przez Pany Rady szukał V kr. IM. ze iá naidzie. *ActReg* 119; Krolowa IM per tercias personas, kazała mię przestrzedź, ze Pani Sanocka ieszcze przez Szwedzy nie przestała na Pana Starostę Przemysłkie⁶⁰ się starac o ten Vrząd *ActReg* 171 (12); Kto máiętnołci oczymá łwemi nie moze przezyrzcć/ iuz mułi przez łługę *GostGosp* 1 (2); *OrzJan* 98; wnet/ łercem złym/ mu [Chryłtusowi]/ co tám łtali/ Ná trzcinie ocet w gębce przez iednego dáli. *LatHar* 522; *WujNT* 89 (2); Krzełciánin nie ma bydz przypułczon ná łwiádectwo przeciwko Zydowi, ázby tego dowodził przez Zydá y Krzełciániná. *SarnStat* 250; Ian łam wnet przerzeczonéy rány mátce zádánéy/ przez łłuzné łwiátki ktorzy ránę widzieli y oględowáli/ chciał dowiełc *SarnStat* 505; GDy powodowa łtroná łwiádczy co przed Woźnym/ ábo przez Woźnégo/ tedy powodowa łtroná ma miec dwu łzláchćiców przy Woźnym. *SarnStat* 576; Włzákóz z łtrony popiéránia głowy przez opiekuny/ ták obiálńiamy: ze gdyby o głowę imięniem łirót popiérác nie chćieli/ tedy od opiek máią odpádác *SarnStat* 613; ktorzy [biskupi] łz częłtokroć [...] w dálekich łtronách miełzkác mułzą: á przeto przez Prokuratorzy łwé [...] przyłięgę niech vczynią. *SarnStat* 904 (32); *KlonKr* D3; Tákowey władzey vzywáli Apołtolowie/ gdy przez Dyakony łwe/ roznice pierwłzego zboru rozłtrzygáli *PowodPr* 21 (2); *SkarKaz* 349b (4); *CzahTr* F2v; chćiey łie Wálzmołc poczuć/ Z niego [smutku] łie przez Doktorá co nayprędzey wyzuc. *PaxLiz* B3; *SkarKazSej* 679a (2); *KlonWor* 7.

Połączenia: »od ... przez« [szyk 2:1] (3): bo té Tytuły/ *PALatinus, Castellanus, Marffalcus, Cancellarius* [...] od Antykryftá Rzymkiégo/ przez Króla Polkiégo z Rzymu maćie. *OrzQuin* K; muśiałci téż być Ian Lafki/ Arcybiskup Gniéźniéńki/ godzien w Polfzce tego/ áżeby przezeń SIGmunt AVGuft/ nam Polakom Królem vrzędnym od Bogá był. *OrzQuin* X4v (3).

»sam przez się (*a. sam, a. przez się, a. przez samego siebie, a. (sam) osobą swą, a. własną osobą*) ... przez« [szyk 59:5] (64): *MetrKor* 38/286; i cze⁸⁰ kto niemoże łam nadkiem dokazać/ tego przes złé abo głupié przyiacioły iego łnadnie wielékroć dowodzi *MurzHist* N2; Gdyż tu.N. obzáłowány przed Sądem [...] mimo práwo niełtánł/ áni przeł fye/ áni przeł fwego mocnego człowieká [*tj. pełnomocnika*]. *GroicPorz* n2 (5); *KrowObr* 127v (2); mam thę o nim nadzieię/ yż łie więcey nie będzie niłkim gwałtem obchodził/ áni przez fię/ áni przez kogo innego *BielKron* 224 (3); *Mącz* 172d; *RejPos* 251; *CzechRozm* 54v (5); Ktorzi ábo łami przez fię/ ábo przez kogo inłzego [*vel per se vel per alias*] prołzł/ cí ná vrzędy niechay niebęđá przyimowáni *ModrzBaz* 74 (3); *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 15; Kupcy śliá á śliá iáłmużny łpore y zacne/ ktorými nie przez łługi áłbo iákie náiemniki/ ále łami Pánowie/ łamá Sláchtá łzáfuié *ReszList* 167; *GórnRozm* A2; *GostGosp* 58 (2); Ktory łkład wiary [...] włzyscy wierni ná krzćie wyznawáią/ ábo łami przez fię/ ábo przez kogo innego *WujNT* 515 (7); WSzytki Przełozóné/ Pány/ [...] lud y kmiećie w ich wolnościach obiecuiemy [...] záchowywác: y przeciwko wolnościóm ich/ nie będąziemy áni łami/ áni przez kogo innégo kažemy vćifkác. *SarnStat* 53; TEż łkazáłifmy/ áby Sędziowie y Podłędkowie łwémi ołobámi/ á nie przez Komorniki byli powinni ná łądziéłł łiadác. *SarnStat* 556 (29).

Wyrażenia przyimkowe: »przez porucznika(-i)« (3): Item aby kałdy kthofzbykolwyek slufbá przyyál, szám ołzobá szwoyá a nyepreł porucznyka alias podłtawka sluzyl *MetrKor* 38/286; *SarnStat* 426 (2).

»przez połła (*a. połłańca*), legata« = *per nuncium* *JanStat* (32:1); *KrowObr* 127v (2); Látá 1453. Smowiona iéłł Kázimierzowi Krolowi przes połły we Wrocłáwiu ná Ratułzu małżonká Elżbietá corá Albrechtá Krolá Rzymkiégo *BielKron* 391; MAXymilian Cefarz/ będąc łáfkaw ná Zygmunthá Krolá Polkiégo/ łtárał łie o to pilno przez połły/ [...] áby go ziednáł z Mołkiewłkim Kniázem Wáłilem *BielKron* 435v (12); *RejZwierc* 62v (2); że niktory w zmiánkę czynią/ żeby Cefarz miał tráktathy iákieś mieć s Krolém niebołzczykiem przes połły *MycPrz* II C (2); Y zmwolili łię ná potwarzy łprołne y kłamliwe [*przeciwko św. Atanazjuszowi*]/ ktore do Cefarzá [...] przynieśli: [...] y w Máreoćie przez łwego połłáńcá ołtarz zburzył *SkarŻyw* 389; *StryjKron* 330 (2); to mi łie zda z náłzym dobrym: ábyś wáłzá K:M. Książétá Niemieckie przez połły łwé [...] pogodził y poiednáł *OrzJan* 129; Piotr [...] ná powłzechnym Synodzie [...] dekret feruié [...]. Toż czynili záwłze potomkowie iego Rzymłcy Bifkupi/ [...] nie tylko łami przez fię/ ále y w niebytności łwey przez legaty łwoie. *WujNT* 461; łkazuiemy/ áby káždy w Oktawę łwiéłégo Iákubá ku zbiérániu łwéy dzieśięćiny/ áłbo przez fię/ áłbo przez połłá łwégo ku temu godnégo był gotów. *SarnStat* 187; WTóry Rok iáko zawity moze zwłéc y odłozyc tenze pozwány prawđziwą chorobá [...] przez pewnégo połłá łwégo [...] do łádu połłáńégo *SarnStat* 825 (8); *SkarKazSej* 694b.

»przez pośrzodek [czyj]« (1): potym vmyŝły náŝé ku pokoiowi y zgodzie obróćiliŝmy/ chcąc náwálności woienné [...] vřpokoić/ [...] przez pośrzodek [*per mediationem JanStat 863*] [...] Pána Rodolfa Biřkupá Lávánckiego *SarnStat 1086*.

»przez przyczynę [czyj]« (3): Wřzákže pothym ná drugi rok przez przyczynę Woiewody Ryńřkiego ziednařlie z Celárzem *BielKron 228 (3)*.

»przez ręce [czyje]« = *przez kogo; per manus Vulg (3): Leop Act 2/23*; Pořlał poń [*po Semei*] Sálomon [...] y dał go řciąg przez ręce Bánániego. *BielKron 76; WujNT Act 2/23*.

»przez substytuta(-y), namiastka« (2:1): A iřby káždy z Rycérztvá řam przez řię řlůżyř/ nie przez namiářtká [*per substitutum JanStat 334*] *SarnStat 428*; w czym ma byđř řad ón ořtrořny/ áby z pilnořciá řam przez řię nie przez subřtity/ iáko napilniéy té řcrutinia odřráwowař *SarnStat 613 (3)*.

»przez szpiegi« = *per exploratores Modrz (4)*: Wie on [*Turek*] káždy⁸⁹ narodu/ zktorym ma mieć řpřawę/ obyczáie [...]. řtára řię przez řzpiegi/ ábo Chřeřćijány ná to náięte/ áby ie wymáłowáne mieli *ModrzBaz 112v*; Zá tych tedy Pánow Węgiérřkich přeřtrzeřenim/ Stephan Woiewodá poczář pilniery přeřátrowáć przez řpiegi coby Krol [*polski*] chciář poczynáć. *StryjKron 672 (2); CzahTr Ev*.

§. O kimř działájcyym czasem z wřasnej inicjatywy, lecz nieponořzcyym za to ořobiřcie ořpowiedzialnořci prawnej (tu teř o zwieryřtach domowych) (104) : Iakom ya przes máža swego Iacuba Pylychowskyego nyesbyla mykolaya naroznego stharczyna *ZapWar 1520 nr 2254*; Iakom ya przesch czeladz swojá pyaczy zagonow dwoma pluzyczoma (nyewyoral) super bonis Randzyny *ZapWar 1527 nr 2349*; y zadaly my dwye rany krwawe [...] przes vrzadnyka szwego slachethnego (grzegorza) (yvrka) kthory wyyachal sdvm [!] gych *ZapWar 1527 nr 2378*; yakom ya nyenyayachal na dom slachethney zophyey czorky Slachethnego mykolaya nyethyxe w morach przes szyna swego *ZapWar 1527 nr 2394*; anym thych tho rzeczy wnyosřl przes thego to stanysława w dom moy *ZapWar 1527 nr 2395*; Iako mnye robothny Simáň Cmynecz Slachathnego Iakvba Mylenczkiego przes zona swoya Robothliwá Barbare [...] wziář [...] pyenyádze moye ořm kóp *ZapWar 1546 nr 2653*; Iako my othym dobrze wiemy iss vn [...] przes bydlo swoye rogate y gomole y niepopařl iei sboza *ZapWar 1550 nr 2671 (104)*.

B. Wskazuje na pořrednictwo materialne lub nadprzyrodzone, teř wyjątkowo tekstowe; *per HistAl, Vulg; in Vulg (97)* : Y wřyřřtkich ludzi mieřřzkánie/ Przez ięzyk ma řwoie řtanie. *BierEz Dv (3)*; iř řadnego řmaku nie czuie ięzyk iedno przez wilgotę řliny *GlabGad C5; KłosAlg A3v; Wróbřřolt aa4*; bo [*kościoly*] řá przibytkiem ducha řwiętego/ [...] á duch řwięty w nich mieřřka przes řłowo boże. *SeklKat V2v*; inřze rzeczy przez widzenie ogládamy/ drugie przez řluchánie pobacřamy/ drugie po wonnořci prziciágamy/ niektore przez dotykanie czuiermy/ á inřze teř przez vkuřzenie řmakuiermy. *HistAl K4; LubPs G4; KrowObr 23v (2)*; Abowiem [*księgi Paralipomenon*] przeze wřřyřřtki imieniá/ y wřyřřtkie řpóienia řlow/ dotyka řie y onych řiřtoriy ktore řá opuřřczóne w księgach Krolewřkich *Leop B4v*; Są tám [*w Kanonorze*] ludzie wielcy czárownicy/ pomamiř ie czářt/ iř przez obrázy řnimi gada *BielKron 460v (2)*; *GrzegRóżn Mv*; że ono ozdóbné y řubtylne budowánie [*tj. niebo*]/ iest řpřawione wedle myřli Bořey/ przez ktore iáko nařubtelnieryřzy rządzáć/ wřyřřtki rzeczy ná řwiećie záwřze řpřawuie *LeopPrzep a2*; zá kthorym [*siř*] ginieniem człowiek řie mieniř/ řyřly/ muřřkuřly/ człónki řłábieiá/ przez ktore duch nář rořpořřtra řwoię władzá. *GórnDworz H5v; RejPos 206; WujJud 163 (2); WujJudConf*

163v; żebyśmy powciągąc mieli poządliwości náleznych/ ktore przez członki fktek fwoy wypełnią *RejPosWstaw* [110²]v; *CzechRozm* 54v (3); iż też ziołko ktore zimie obumiera/ lecie fię przez nasienie wraca *SkarJedn* 50 (2); *SkarŻyw* 301; *CzechEp* 143 (4); *NiemObr* 69; *LatHar* 199 (2); *WujNT* 92 (5); *PowodPr* 50; Y nie bylibyśmy ludźmi/ by dużá fpraw fwoich przez ciáło nie czyniá. *SkarKaz* 454a (3); Pan Bog/ ábowiem przez nie [gwiazdy] mediánte [= za pośrednictwem] dáie/ *Zywot* tu mielzkáiącym/ tákże vrodzáie. *PaxLiz* Cv; *SkarKazSej* 671b.

Wyrażenie przyimkowe: »przez (po)śrzodek(-ki)« (4): iż to ták wielmożne á wiekuiŧte Boŧtwo [...] záwždy [mówiło] [...] przez iáki poŧrzodek do tego godny *RejAp* 4v; *SkarJedn* 50; Tákowe y wiáry nayprzednieyŧzy fprawcá ieŧt pan Bog íam/ ktoremu fię ták vpodobáło/ áby przez pewne ŧrzodki/ tákowe y wiáry ludźiom vžyczył *NiemObr* 69; [Węgrzy] ítráćili márnne dwu cnotliwych Krolow. Co ácz z fádow wiekuiŧtych co Láćinnicy fáta zowiá przyŧyŧło/ iednák przez te poŧrzodki fáta wykonáli moc fwoię *GórnRozm* A2.

a. W połączeniu z rzeczownikiem, zwykle oznaczającym działanie, wraz z jego przydawką przynależnościową wskazuje na osobę pośrednika (25) : przez ktoregoś [*Chrystusa*] ty [*Boże*] ymię vmyŧlił wiele rzeczy fprawowác. *RejPs* 120v; potrzebá nam rátkunku wálzowego/ gdyž y wam [wiernym] przez vrząd náłz/ zwierzył íe P. Bog ludu fwego *KarnNap* A2; Ieżuŧie íáłkáwy/ Ktory nas [...] cielzyŧz nie przeŧtáiąc; Przez kápłáńki poŧtepek/ niebá fwe otwieráfz [...] Tobie [...] Czeŧć dawa dużá moiá *GrabowSet* P3; *WujNT Act* 7/53 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przez poŧługę (a. poŧługowanie, a. uŧługowanie, a. ŧłuźbę) [czyj(-e)]« = per ministerium *Vulg* (17): *KromRozm III* L (2); Bog okazał drogę íprawiedliwoŧci przez poŧługę íanowę. *BibRadz* II 14c marg; *RejPosWiecz*³ 96; *WujJud* 166; Piotr [...] nie bił też Anániałzá y Záfiry/ ále íe Bog íam zábił/ dla ich obłudy/ chociaž fię to ítáło przez íego vŧługowanie. *CzechEp* 51; *NiemObr* 34; *ArtKanc* K20v; [*Chrystus*] krzći w íudŧkíey žiemi przez poŧługę vczniow fwoich. *WujNT przedm* 34; zebráli fię wŧzyŧcy ítárfzy. ktore [*Paweł*] pozdrowiŧy/ opowiedział im wŧzytko z oíobná co Bog czynił miedzy Pogány przez ŧłuźbę íego. *WujNT Act* 21/19 (9).

»przez poŧrzodek (a. poŧśrednictwo) [czyj(e)]« (2): Przyimie też ŧwięte Apoŧtoły/ Proroki y Męczenniki/ ktorzy zá mię Pána Boga proŧzá/ áby mi przez ich poŧśrednictwo był miłóŧciw Pan Bog náłz miłóŧiernieyŧzy *WujJud* 52v; *ReszHoz* 130.

»przez sprawę [czyj]« (1): co tu ían íwięty píáć raczy/ iż tho obiáwienie miał od Ieżuŧá Kríŧtuŧá przez íprawę Anyelŧká *RejAp* 4v.

b. O sakramentach (18) : *WróbŻoŧt* H4; *KromRozm I* H[3]v; *BiałKat* 263v; Koŧcioł przez ŧwiátoŧci grzechy odpufzcza. *KuczbKat* 85 marg (4); Takiež [wiemy] Ordynowanie álbo Kápłáńŧwo že Sákrámentem íeŧt prawdźiwym poniewáfz przez nie [...] íáłká Boża bywa daná *WujJud* 160v (2); *WujJudConf* 164v; *CzechRozm* 172; maćie to wiedzieć/ iż małżeńŧwo nie íeŧt proŧta ceremonia wymyŧloná od ludzi/ ále íeŧt Sákráment íeden z íiedmi Sákrámentow/ przez ktore Pan Bog wŧzechmogácy/ rozmáicie ludźiom íáłki fwey ku ich zbáwieniu vžycza. *KarnNap* F2; íákoby Chriŧtus pan Polaki [...] prawdźiwá znáíomoŧciá fwoiá/ przez íáłkę chrztu ŧ. oŧwiećić miał. *NiemObr* 146; *ReszList* 148; *WujNT* 392 (2); *SkarKaz* 611b; *SkarKazSej* 687b.

C. Wskazuje na tego (a. to), kogo (a. co) ktoś a. coś reprezentuje: w osobie, postaci czyjej a. czego, tak jakby to był ktoś inny (coś innego) (9) : bo przełz tą panną byua chwalona troycza szwyąta *PatKaz III* 114v; Drugim obyczaiem było obiawiono Dánielowi Prorokowi pod poštawą źwirzęcą [...]. Lwicá známionowálá moc Alfýriyfká przez Affurá/ [...] Párdus Grecká przez Alexándrá *BielKron* 9v; á przetom przyłzedł ku tobie przes tego to ielenia ktoregoś ty włowić chciał/ á iżbych ia też ciebie włowił. *HistRzym* 127; *CzechRozm* 28; y vkázuiąc mu vbogie rzekłá: przez ty/ Bog Chrześciánki te pieniądze wezmie/ day ie w ręce tych. *SkarŻyw* 101; *WujNT Hebr* 7/9; [bałwan] to iest [...] máteria [...] / w łobie lámá nie byłá tym zá co iá miano/ ále miálá znák łtworzenia/ ktore przez nię chwalono. *PowodPr* 28.

Połączenie: »przez ... do« (1): A to mnie dofyć nátym/ drogę do niego [papieża]/ á prze zeń do inłzych pokazác. *CzechEp* 424.

7. Wskazuje na to, co powoduje określony skutek; per *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; in *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*; propter *PolAnt*, *Vulg*, *JanStat*; unde *HistAl*; cum *PolAnt*; de, ex, pro *Vulg*; via *JanStat* (3443) :

a. Wskazuje na bezpośrednią przyczynę: z jakiego powodu (319) : Ia kom ya nyevyrzucyl dwoyga dzechy szdomu wkthorem Mathka ych Myaskala na ymyenyw zalyessyw przesz kore [!] wyrzuczenie dzechy pomarły *ZapWar* 1508 nr 2043 (2); *OpecŻywList* Cv; Gdy kto ma kurcz przez rany tedy go [ostrygę] z miodem pić małz *FalZioł* IV 38a (2); *BielŻyw* 23; *LibLeg* 10/114; *SeklKat* A4; *LubPs* D4v; *GroicPorz* h4v (4); *KrowObr* 164; *RejWiz* 108v; *Leop Sap* 11/6 (4); *OrzList* d3; *UstPraw* G4v (2); *BibRadz* I 1d marg (5); á Lámech miał ze [dw]u żon potomkow 77. włyfycy przez plagę powodzi zginęli. *BielKron* 3v; Tám to był [Cekrops] wielki łłup vczynił ku chwale Słóńcu/ [...] ktory potym vpadł przez trzęsienie zyemie. *BielKron* 26v; ále tá rzeczká po kilku dni wyłchłá przez dawność defzczá. *BielKron* 84; Tegoż roku byłá wielka drogość w Polłzce/ thák iż ieden korzec żytá zá puł kopy był/ przez wielką mokrość *BielKron* 388 (51); *KwiatKsiąż* C2 (2); Defectu medicorum multi perierunt, Przes niedoštátek doctorów wiele ich przifzło o łmierść [!]. *Mącz* 115a (9); *OrzQuin* Ov (2); *SienLek* 256v; Herkules iáko Poetowie piłzá ná gorze Oetá zgorzał/ á przez tákie zgorzenie policzon iest miedzy niełmiertelnymi. *GórnDworz* Mm5v (2); Syn lepák twoy żadney rzeczy z tych niemiał/ bo piękność iego przez cięmnice iest zefłkárádzoná. *HistRzym* 5v (2); A ták wiele tego w písmie znaydziełz/ iż przez pychę á przez złość ludzká á tego fwiátá/ wiele pan Bog łamał dekretow łwych *RejPos* 56v (6); *BialKat* 151 (3); Dobrze też áby pokęfu czego ziedli [rycerze] przed potykániem/ áby nie byli głodem łtrapieni przes dlugie nieiedzenie. *BielSpr* 16v (4); *RejPosWstaw* [110³]; *WierKróc* B3; *BudNT Rom* 8/3 (2); *StryjWjaz* B; *CzechRozm* 173; że wiele ziem/ zbywłzy obywatelow łwych/ przez głod [fame]/ przez mor y wojnę/ łtráciły pirwłze przezwiłko łwe *ModrzBaz* 105v; Czyłte ono łerce S. Papiežá bárzo fię tego włtydzác/ á frodze źáluiąc iłz fię weń táka myłł y namiętność wkrádlá: ná odpędzenie pokufy/ y pomłtę nád członkiem przez ktory wzgorłzenie wziął/ rękę onę od niewiáłty całowaná łobie vciął. *SkarŻyw* 319; *StryjKron* 395 (2); *CzechEp* 183 (3); *KochJez* A4; *KochSz* B4; *WerGość* 215 (3); *GórnRozm* C2 (2); y zem trochę omieszkał przez potrzeby swe domowe iachac, wespoł zdrużiami PP. PosłtydoKrakowa *ActReg* 13 (5); *Calep* 54b (2); kto fwiátłość praw y vłthaw w ciemność przywodzi (á przywiedziona po części bywa przez opácźny wyłład) zá niełpráwiedliwego

mian być ma/ y od zdrady wolen być nie może. *Phil L (3)*; *GrabowSet C (2)*; *LatHar 116 (4)*; ktokolwiek przez kácerftwo ábo odščzepieńftwo/ ábo prze którążkolwiek inną przyczynę/ odcięty ieft od Ciála Chrifułowego/ który ieft kościoł iego; ten żadnych vczynkow płatnych ku zbáwieniu czynić nie może *WujNT 369 (6)*; Iefli Zyd przez przygodę ogniową/ álbo przez złódzieyftwo/ álbo przez gwałt iáki ftráci rzeczy fwe z zakłady záftawionémi/ [...] *SarnStat 252*; Sądy Szadkowkie przez wielkość powiatu/ máią bydz dwie niedzieli dzierzáné. *SarnStat 725*; Wízaków/ ázeby przez vzywánié téy foli Zamorzkiey/ fkarb nálf iákiey fzkody nie miał/ vftáwiamy: żeby [...] *SarnStat 1175*; tedy áni przez rozwód, áni przez bánnicią zóny nie trácą opráwy fwey. *SarnStat 1270 (38)*; *ZapMaz II G 97/90*; *KlonKr 3v*; *PowodPr 4 (3)*; *VotSzl B2*; *CzahTr A4*; Co ieft w tym iże Pánná teraz bárzo zbládlá/ Przez iáki ból ták přetko/ w vrodzie vpádlá. *PaxLiz Bv (4)*.

Wyrażenia przyimkowe: »przez dopuszczenie boskie (a. bogow)« (2): ogniem Illium będzie przez dopuščzenie bogow gorzáło. *BielKron 55v (2)*.

»przez niebytność [czyj]« (2): Zá tego to Ludwiga/ w Polfcze żadnego rządu nie było przez niebythność krolá *BielKron 378 (2)*.

»przez niedbałość (a. niedbalstwo, a. niedbanie)« [w tym: czyj(-e) (21)] (24): *RejKup bb6*; Tedy ten Solon w miefcie ty niedoftátki nápráwił/ thák iż który przez niedbáłość/ ták w miefcie iáko we wsi czynífzu nie miał dáć/ kazano mu z miáftá álbo ze wsi precz *BielKron 121v*; byfmy fie im [potomkom] przez niedbánie nálfze niemymi nie zftáli *BielKron 333 (9)*; *SienLek 195*; O nędzniku radbyś pothym otworzył [drzwi]/ ále nie będzie wczás/ gdy vpłofzyfz przez niedbáłość fwą ták wdzięcznego gofcia [tj. Boga] od fiebie. *RejAp 11v*; *RejPos 54*; *RejZwierc 172*; iż lepiej ieft poćciwie vmrzeć bronięcy gárdlá fwego/ zón/ dzieci/ y wlfytkiey máiętnośći/ niżliby miał domá czekać hániebney á mizerney fmierci/ z boleścią wrzodu/ álbo przez niedbáłość fwoię *BielSpr 76 (5)*; áno to dármo zgániác ná co infzého/ ieno fám ná fie/ żeś niedbálew y przez twé niedbálfstwo/ y nie doźrzenié/ ftálc fye fzkodá *Strum P2v*; *StrykKron 657*; *BielSjem 5 (2)*; A Gdzieby zá niewiádomośćiá Woiewody przez niedbáłość [per negligentiam *JanStat 283*] Podwoiewodzého fzacunk rzeczy przerzeczonych był opuščzón: [...] *SarnStat 235*.

»przez nieopatrzność« (3): Nie dopuščzay áby vftá twoie dáły przyczynę grzechu ciálu twemu/ áni mów przed Anyołem przez nieopátrznóść grzech być *BielKron 80 (2)*; NÁyduią fie tácy/ którzy przez nieopátrznóść [per indiscretionem *JanStat 584*] żywność dlúgiego czáfu zá krótki czás trawią/ á potym biorą fobie przyczynę od fwych wláfnóści tułania *SarnStat 518*.

»przez niepilność [czyj]« (2): *BielKron 169*; A kto ma/ będzie mu przyczyniono: kto záfię nie ma (przez niepilność y nie wdzięczność fwoiey [!]) y to co ma/ będzie od niego oddalono *LatHar 559*.

»przez niewiádomość« (1): prośilem áby mi przepuścił on grzech/ w którym przez niewiádomość wpadł. *SkarŻyw 99*.

»przez przyczynę(-y)« (7): będą fye tym czuyniey wyftrzegáć pijańftwá/ łotroftwá/ przymowek/ rofterkow/ zwad/ y innych wiele przyczyn/ przes kthore do Mężoboyftwá wiele kroć łacwie fye drogá podáie. *GroicPorz n4*; Zem ia to widział/ á iż dla thych wlfytkich przyczyn/ przez kthore [causas quibus] fię tá nierządnicá Izráelfka cudzołóżyłá/ opuściłem iá *BibRadz Ier 3/8 (2)*; *BielKron 374v*; *RejPos 280*; któż mię tu y przez którą przyczynę w te żelázá wádzil? *WerGośc 248*; *ActReg 46*.

»przez walki(-ę)« (11): Sáľki Kúrffierfth gdy thák w fkarby z vbożaľ/ przez thy walki/ obległ Gemunde w źiemí Szwabľkiey *BielKron* 228 (7); Attrita bellis AETHiopia, Przes walki zniřczona/ řpuřtořzona. *Mqcz* 450d; *BielSpr* 57 (2); ták iř [*Ruska Ziemia*] częřćią przez walkę/ częřćią teř przez dobrowolné podání y řpadki po niektóřych lennych Křięřętach/ [...] ząřię ku íednořći y wľalnořći Korony przyřľżá *SarnStat* 1057.

»przez swą winę« (1): Suapte culpa, Przes řwą wľalną winę. *Mqcz* 436a.

Wyrażenie przyimkowe w funkcji przysłówka: »przez to(ż), przez co« = dlatego (61:4): *PowUrb* +4; Oglądáy moy mily řynu/ iřci nikakięy od ciebie odřtěpitz niemogę/ przez to cie prořľę řmiluy řie nademną řmutną matką *Opecřyw* 143; *PatKaz I* 6; *PatKaz II* 72v; Niegdy niemoczni ten obyczáy mieli, lekarzow pořľuchać á im poddani być, przykazania ich nieprzeřtěpując, á przeřto pomoc ich lekarřtwa na łobie znali. *Bielřyw* 139 (2); yeřce profym v.k.m. gdzie zvrzedv yednemv memv okvpyonemv czlowiekv na ymye Syenkowy ktori od nas vczielk řwielkym skarbem nařchim do panřtwa v.k.m. y yeřce y dzis yeřth wpanřthwie v.k.m. przeřtho v k.m. pokornie prořche abi v k m. rořkazal zebi my od thego Syenka wřithko wroczońo bilo *LibLeg* 10/63v (5); *KromRozm I* K4v; Bo íeřt wiele łudźi [...] kiedy przyřtěpują [do spowiedzi]/ czynią to dlá zwyczaji tilko/ íeřli nie dlá częřo gorřľęgo i przeřtořz íem okazowania á barzo częřte⁸⁰ i przed mądręm miřtręm potrzeba *MurzNT* 33v; *GroicPorz* A4v (3); *SeklPieř* 31; Przeřto obatzywřzy Konřtántynus Cefarz takową pychę Papieřá Rzymřkiego/ názwał go íawnie Bogiem ziemřkim. *KrowObr* 8v; Ale ířz íeřtze niemieli řadnego vbioru od łudzi rořnego/ przeřto tżwarthy Innocentius Papieřř/ ty rżetzone Kárdynały tżerwonemi tżapkámí nádárzył *KrowObr* 35v; Ale ířz řie zowie/ y tżyni řľugą Křyřtuřowym/ przeřtho nie ładá go [*Antychryřta*] íáko poznalř *KrowObr* 50v; Íř tylko łámemu Pánu Bogu grzeřzimy/ przeřto teřz łámemu řię řpowiedáć grzechow nářzych mamy *KrowObr* 159 (32); *BibRadz Hebr* 13/2; *KwiatKřięř Q*; *BielSpr* 6v; Gdy mowicie/ kářdy czyniący zľe dobry w oczach Íehowy/ y przez to [*in eis*] řię (íemu) ten podoba/ á (bo)/ gdzieř Bog řádu? *BudBib Mal* 2/17; *WierKřóć* B2v; bo k woli řwey woley/ odřtěpítć muřľřz od pámíęci/ przez co Pánu Bogu napřzod/ á potym y łudźiom wřzytkim/ zořtáć muřľřz obrzydlým. *WerGořć* 236 (2); vďal řię [*syn marnotrawny*] do cudzey křáiny dlá řwey woley/ á wřzeteczeńřtwa řzkáradęgo/ przez co potym przyřzedł do nędze á bárzo vbořtwa wielkiego *WerKaz* 299; *ActReg* 3v; *GostGosp* 112; *OrzJan* 103; A nie zápominayćie przyimowánia gořći: ábowiem przez to [*per hanc*] podobáli řię niektorzy/ áńioły zá gořćie przyimuiąc. *WujNT Hebr* 13/2; *SarnStat* 1076 (2); *PudłDydo* B5v.

~ Ze zdaniem dopełnieniowym (1): íř widzieli Piotrowi zwierrchnořć dáną nád wřzytkimi: przez to ře mu rżeczono; Týř íeřt opoká *WujNT* 76. ~

b. Wskazuje na czynnik sprawczy, coř co daje rezultat po kilkustopniowym niekiedy łáńcuchu przyczynowo-skutkowym: wskutek czego, w wyniku czego, dzieřki czemu; *per Vulg, PolAnt, Mqcz, JanStat*; *in Vulg, PolAnt*; *ab, cum PolAnt*; *a Mqcz*; *ad JanStat* (3120) :

Wyrażenia przyimkowe: »przez to« = a więc, a zatem (wprowadza wniořek lub konkluzję) (135): aboyem bog řtal řyą czľouyeykem [...] tocz dzyw uyąthľzy nyřľy to yřľ řwą myľá matką vyyąľ řpyeruorodnego grzeřu/ przeřto on wřzytko moczen *PatKaz II* 73; *LibLeg* 10/97v; íře Przyřyęźniemy/ ták ten Sąď wielki/ [...] pořzeptem gáią [...]. Przez to teřz wiele křóć Sąďowi

ná powinowátey vtčíwołci łchodzi/ gdy drugi niełtyłzác [...] thego gáienia/ łatwie wyłtápi [!]
łłowem y wczynkiem. *GroicPorz* i2v; Alem przyłtał y przyłtáczył łie do pierwłzeho kołciółá łwiętego
krzełcijánłkiego/ z rołkazánia Boże⁸⁰. A przełto nieiełstem żadny Apoltatá *KrowObr* A3v; Gdzie
ná inłzym mieylcu Piotr łwięty ty łłowá łwoie wyłłáda ielłtze łłerzey mowiac. Iż nie łrebrem áni
złotem ielłefmy odkupieni/ ále nadrołłłzác krwiá Báránká niepomázánego. Przełto łtych łłow Piotra
łwięte[g]o łatwie kołdzy obátzyć może iż [...] *KrowObr* A4v; Abowiem nieiełł moc/ iedno od Páná
Bogá [...]. Przełto kto łię łprzełciwi mocy/ połthánowieniu łię Bożemu łprzełciwi *KrowObr* B3; A też
Erázmus Rotherodamus [...] powieda/ iż ty kxiegi/ nie łá Dyonizyufowe włafne/ ále łá podrzucone. A
przełto iuz łthąd obátzyć mozełł/ iákimi piłárzmi tey pychy Papielzá Rzymłkie⁸⁰ podpierałł *KrowObr*
20v; ábowiem [czystość] ielłth [...] dar Boży/ nie kołdemu z niebá od Bogá dáný. Przełto tełł
łwięty Páweł thák mowi. Kto niema tego dárú/ niechay w małżełłtwie miełłka *KrowObr* 139 (130);
*RejPosWiecz*² 93v; y zadne ani wasni ani nie przyazni mnie nie wznieciaiá [...]. Przeł to y teraznieylza
sprawa tak osoby włł iako y inłszych ielł mi curae *ActReg* 88.

»przez to, przez co« = *wskutek tego; per hoc, per quae, per quod JanStat; in eo, per eae PolAnt; in hoc Vulg* (61:7): Przeł to/ krolełtwo niebiełkie będzie powyłłono/ przeł to/ motz piekielná będzie
rozbita. *OpecŻyw* 6 (3); *BielŻyw* 63; [*Aleksander do cesarza Dariusza:*] Ale iżełł rzekł Perská ziemię
w wielkołci złotá obłituiácá/ zołtrzyłes łmyłly náłze á łpráwiłes nas przeł tho męźnieylze *HistAl*
C6; *KromRozm III* M5v; iż to ielł w połpolitey rzeczy wielka łkázá/ [...] przeł co vbogie łieroty
czelłtho wiele łzkoduia *GroicPorz* ee4 (6); ktho wwiery á okrci łię będzie zbáwion/ kto nie wwiery
będzie potępion. A przełtho Papielł y wy włzyłcy iego łludzy/ dármo w kredzie mowicie wierę
grzechom odpulłtzenie *KrowObr* 54; Ale iż Papielł łwámi rozmaíte inłze Báránki zmyłłá/ kthore zá
pieniádze po łwiełcie roslýłá/ á przełto trudno łie łwámi mamy zgodzić/ dokąd was báłwochwálcámi
być batzymy. *KrowObr* 67; Abowiem Pan Bog [...] dla mnieylłzych grzechow/ wiele krolełtw łrodze
łkarał [...]. Przełto tełł o tym Papielżu/ ktory naprzod to Miłołciwe láto wymyłłił/ piłárze iego włafni/
nic dobrego nie piłzá. *KrowObr* 79v (19); *BibRadz Hebr* 2/8; ále ine drugie rzeczy mułłiáły być [*u*
Żydów za ofiarę]/ to ielł/ oley/ báran/ y máká/ bo przeł to człowiek bywał v nich oczýłcion. *BielKron*
37; Gdy łie náuka Luterowá náwłzytki łtrony rozmagála w Niemcech Duchowiełłtwo tedy boiac łie
áby niewzięli łzkody przeł to ná dochodziech wciekli łie ná łkargę do łtárlłzych ná wrzędzie. *BielKron*
201v (11); *KwiatKsiąż* L4v; *BiałKat* 51; zołtáwił [*Dariusz*] też piłczćki bębnenniće/ áby włzyłcy głofy
łwe rowne podawáli/ tákież piłczćkowie piłczćeli/ bębnenniće bębnáli/ áby przeł to: thák łtyłzác
nieprzyiaciel mniemiał woylko leżec w obronie/ á łam w nocy włtápił z ludem. *BielSpr* 45 (6); *BudBib*
Iob 22/21; *Strum* Rv; Bowim niemogłes łtych łpraw wmięc w łwey młodołci/ Przeł co [*Queis rebus*]
ludzie przychodzą k sławie k znáiomóci *ModrzBaz* 14v; Boby łepiey łwych włafnych rąk prace [...] pożywác:
niż [...] wdowie/ łierocię y inłze domy wyżyrác: A przeł to wiele dobrych y cnotliwych/ ále
nieopátrnych prołtakow potomłtwo ku nędzy przywodzić *CzechEp* 65; iákoby oni [*dziatki*] zá łáłką
Bożą cnotliwie łię w łtanie łwoim łpráwowáli/ przeł coby łię Pánu Bogu naprzod/ potym y ludziom
dobrym mogli podobać. *WerKaz* 301; *ArtKanc* F10v; Bog w nas miełłzka/ á miłołć iego dołkonála
ielł w nas. Przeł to poznawamy iż w nim miełłzkamy/ á on w nas: iż z Duchá łwego dał nam. *WujNT*
1.*Ioann* 4/13 (3); A łtych/ kłórzy ia [*monetę*] będą bić/ wedle ich záłługi winámi będzieniemy kárac: áby

przez to szkody/ y nieznośny poddanych náleznych niedostáték [...] zá šťastliwého pánowánia nálezého był oddalon. *SarnStat* 405; IEfliby Piáraz Ziemski piáć w Aktá ładowné tego co Sędzia z Podfédkiem fkazáli niechciał/ [...] przez co ftronam mogłoby fie iákie vblíženie sftác: tákowy Piáraz przez ład Królewkiému Máieftatowi ofkárzony bédzie karan wzięciem vrzędu. *SarnStat* 747 (7).

~ Szereg: »przez co abo czym« (1): Ktora fundámentu tego omylnego y fałszywego/ ná fundámenćie prawdziwym od Boga záłożonym/ vfutego/ gliná/ ná czymby záwiřlá/ y z kądby mogła być poznána/ á przez co ábo czym odrzucona/ tu iuż nam porządkiem swym vpátrować/ y to krotko rozbierać bédzie potrzebá. *CzechEp* 223. ~

α. W dziedzinie religijnej: zasad wiary i stosunku Boga do człowieka i człowieka do Boga (2368) : *BierRaj* 16 (3); y duřam [...] yze przełz thy modliřtwy [!] bądzyeřch poczyeřchon *PowUrb* +v (3); o głęboká pokorę/ o cirpliwořtz/ ij o ijnřře wřłitky tznoti boga profila/ przez ktore by iego řwięte miłofci luba byla. *OpecŻyw* 2; Wtoré vbaćz iřz [*Pan Jezus*] dáwaiątz drogę zbawieniá grzeřłnym przez kázanie byl wdzięćzen iřz przez trzy dni s nim mieřłkali/ řluchaiątz drógi bożé. *OpecŻyw* 52v (26); *OpecŻywPrzedm* C3v (2); *PatKaz I* 14v; y tak ze to prorocřtvo [o *Maryi*] řzpelnıy řyá gdy ta[k] gwyazda ueřła przełz yey czyřte począczye y narodzenye *PatKaz II* 57v (8); *PatKaz III* 92 (7); *HistJóz* C; iř imię boże miało fie rozřławić po wřzytkim řwiece przeř przyřzcie na řwiat pana Ieřufowe *WróbŻółt* mm3 (13); aby występkı náře [...] były znas zmazany: przez przelanie řwiętey krwi twoiey *RejPs* 29v; GDyřz ty miły panie [...] vbłogořławięř przez řrogořć řmierci řwoiey potępiony narod cřłowieczy *RejPs* 102; abowiem tu by iuřz dopiero zginęło nabyte dobro náře: ktoreř ty nam raczył miłofciwie řprawic przez odkupienie řwoie. *RejPs* 147v (22); *SeklWyzn* a2 (6); Trzecia [część] o duchu řwięty m/ ktory nas/ pořřwiącza/ obżywya/ y o řwiecza pres řlowo Boże. *SeklKat* P2 (15); *RejKup* m7 (5); Abowim pyřłne y prozne řlowá mowyać/ wabyá przez řądliwořć lubořcyámi cyełeřnymi tych ludźi ktory řy máło byli vchronili/ tych ktory w błędzye przebywáya *KromRozm I* D2v (7); *MurzHist* H3; Przes które [*chrzeřcijařstwo*] nierzkáć wřzyřtki ceremonję řydum rořkázané ale tész i wřtawy ładowné: [...] řy wniwęc obróconé *MurzNT* 56 (5); *KromRozm II* c2v (5); A to dzyęki zá dobrodzyeřřtwá/ y vblágánye bogá przez ofyáry/ ná kápláńki vrząd náležá. *KromRozm III* K5 (5); *GliczKřięż* Dv (2); *LubPs* B6v (15); *GroicPorz* g4v; *GroicPorzRej* C4; iř Kryřtus Syn Boży/ przes iednę offiáre ná křyży zá grzechy wřzyřtkiego řwiátá/ dořić vtzynił *KrowObr* 51; Pokornie ćie Boże prořimy/ [...] áby przes dotykanie tego Wořku/ y przes pátrzenie nań/ wierni byli pobudzeni ku chwale. *KrowObr* 67; Ráćz pořwięćić Pánie ty ręce/ przes to pomázanie y náře pożegánie [!] *KrowObr* 124; Day nam Boże/ przes tę Wody y Winá táiemnicę/ řtác fie Bořtwá twego vtzeřniki. *KrowObr* 169v; ktory [*wierni*] przes odpuřty/ Czyřce Mřze/ Kárice [...] ku řáłce Bořey przyřć chćá. *KrowObr* 185v (72); A ták wiárá z řluchania/ á řluchanie przez řlowo Chryřtuřowo. *Leop Rom* 10/17 (12); Nie zářiádáy z meřátká. Ani řię z nią řkłádaj ná bieřiádeř/ áby řię řnadź nie przyćhył k niey vmyřł twoy/ á vpadłbyř przez twá pořądliwořć w zginienie. *BibRadz Eccli* 9/11; ktory [*Bóg*] z wielkiego miłofierdźia řwoiego odrodźił nas ku náđziei řywey/ przez zmartwychwřtanie Ieřuřá Kryřtuřá. *BibRadz 1.Petr* 1/3 (29); *BielKron* 3 (9); *OrzQuin* Gv (3); *SarnUzn* B4v (2); *LeovPrzep* Kv; Potym gdy iuřz byłá przez moc á przez ony rozliczne dekretá [...] złamána prawdá Páńřka/ tu iuřz był znak rozwiázania tego zwođniká řprořnego. *RejAp* 165v (4); bo iáko bárwierz goli włofy/ takieř ćiáło przez řwá wólá goli cnoćy/

ktore ná krzcie człowiek przyiął. *HistRzym* 60v; takież Sárácenowie przez obietnicę Máchometowę iegoż zakon y wiarę dzierzą *HistRzym* 98 (23); A ten náłz dobrotliwy zbáwiciel/ zořtáwił nam táki vpominek/ przez ktory možeme przydz y przychodzimy/ w łáfkę [...] Bogá w Troycy iedyneho *RejPos* 89; Toś iuż przez ten rozum zrozumiał co ieřł Bog [...]. Toś iuż przez ten rozum zrozumiał co ieřł niebo/ co ieřł ziemiá *RejPos* 146; Dayże nam teź tedy náłz miły á wřzechmogący Pánie/ przez to řwoie řwięte á dziwne zácęcicie/ thaką wiarę w řercach náłzych/ áby [...] *RejPos* 273 (74); *RejPosWiecz*² 92v (3); *RejPosWiecz*³ [97] (4); Iż przez prośby/ które náđ wodą gdy ią błogorřáwim czynimy/ Duch řwięthy zřtępuie *BiałKat* 241 (13); Potym co mowią o poćiefze řmętnych/ choruiących/ y vmierájących/ thá ieřł: Prawdźiwe zmartwychwřtanie przez obudzenie vmárłego. *GrzegřSm* 10 (8); że Krzeřł ieřł odrodzenie duchowne/ przez ktore rodźimy řie řynmi Boźymi. *KuczKat* 130 (14); *RejZwierc* 263; á wřzákże wtorego vřpřáwiedliwienia y grzechom odpuřczenia/ przez dobre vczynki dořtác mamy *WujJud* 109; Abowiem iż Káplán we Mřzy [...] pořwiąca Chleb y Wino/ przez ktore pořwiácánie/ řłtawa řie z chlebá y winá Ciáło y Krew Páńřka *WujJud* 180; Ci chwálebni Miřtrowie vczą/ że ciáło Páná Chriřtuřowe przez řię Duchá S. řpływa y zřtępuie ná nas y bywa nam ták vdzielone. *WujJud* 256 (43); nierozumiemy tego áni trzymamy/ žebyřmy przez dobre vczynki zbáwieni być mieli. *WujJudConf* 109v (6); *RejPosRozpr* c (4); *RejPosWstaw* [213] (6); *BudBib Gen* 32/20 (3); *BudNT przedm* b8v (11); przeto Bog pořłáł řyná řwego/ podobnego nam/ áby řie on zá nas z řłáł ofiarą zá grzech/ ábyřmy przez nię od grzechu wolnymi byli. *CzechRozm* 92; á coź mniemařł/ žeby przez wymyřłone od ludźi vczynki záwiedźionych/ řpřawiedliwořci Boźey kto dořtác miał? *CzechRozm* 208 (30); A iż nie tylko twoie zařługi/ ále teź y wřzyřtkich ludzi ná řwiećie/ nie řá godne/ áby kto przez nie chwałę niebieřką miał otrzymác *KarnNap* E2 (7); Potomkom teź przyřtoi/ áby onych ktorzi z tego řwiátá řchodzą/ prowadźili nie okazařcią bogactw ábo pychy/ ále vczynkami z miłorřci pochodzącymi/ przez ktore [quibus] przychodzą ludźie do Kroleřtwá niebieřkiego. *ModrzBaz* [38] (2); *SkarJedn* 111; á iáko dla pokármu y niepořłuřeńřtwá Iádam ieřł z ráiu wyrzucony: ták zářie przez pořł y pořłuřeńřtwo/ wroćić řię kto chce/ do niego moźe. *SkarŻyw* 393 (9); Rácź nam dáć [Panie] řwe poćiefzenie Przez twe řwięte zmartwychwřtanie. *MWilkHist* E3 (3); Páweł zář opifuie Páná Chriřtuřá iáko iednego małźonká: á Zbor iego/ od niego kápielą wody przez řłowo omyty/ iáko małźonkę *CzechEp* 169; iż to řłowo było iákoby zákyřte v Bogá/ wřzákoź było do tego řpofobne/ áby zá czářem w pořłępku odnowienia řtworzenia przez odkupienie było řwiátu obiáwione *CzechEp* 256 (33); Abyřmy więcey nie byli dziećmi/ kołyřzącymi řię/ y chwieiącymi/ káźdym wiátre m náuki przez ludźkie ořzukánie/ przez chyřrořć/ ku podeřciu błędem *NiemObr* 44; ktorzy wyznawamy/ iż pan Iezus przez pořwięczenie Bogiem zořłá. *NiemObr* 102 (17); *ReszList* 181; [niewiasta] bęđdzie zbáwiona przez rodzenie dźiatek/ ieřli bęđdzie trwáła w wierze/ w miłorřci/ řwiátobliwořci *WerKaz* 292 (3); tuć ieřł wřzech grzechow odpuřczenie/ przez KRYřtuřowo zářłuřenie *ArtKanc* K11v (23); *GrabowSet* F3v (4); Gdy řię co [podczas spowiedzi] záťái/ ábo chyřrze zářłoną iáką pokryie/ duřę zábijie. á ieřli řię řzczerze oznaymi/ przez pokutę zniřzczeie. *LatHar* 137; Wlelebny męczenniku Boźy/ Wacławie/ przyczyńřię o grzechow náłzych odpuřczenie/ ábyřmy v Páná Bogá/ przez modlitwy twoie/ byli porátowani *LatHar* 421 (31); *KořakSzcześł* A2; iż ciáło Páńřkie ieřł w Sákrámenćie/ nie przez robotę piekárřką/ ále przez pořwięczenie/ y mocą řłow P. Chriřtuřowych.

WujNT 147; Ale przez ich [ludzi zaślepionych] przestępstwo [illorum delicto]/ sftało fię zbawienie Pogánom *WujNT Rom* 11/11; Lecz ftateczny pokarm iest dołkonálych: tych ktorzy przez zwyczáienie fmyły máią wyćwiczone ku rozeznániu y złego y dobrego. *WujNT Hebr* 5/14; iż człowiek po krzcie w grzech vpadłzy/ nie może być ták odnowion przez pokutę/ iáko ná krzcie bywa odnowiony *WujNT* 762; TAKże y żony niech będą poddáne mężom swoim: áby też iefli ktorzy nie wierzą łowu *Bożemu*, przez łpolne z żonámi mieřzkánie bez łowá pozyłkáni byli *WujNT 1.Petr* 3/1; Acz grzechy bywáią odpulzczáne przez modlitwy/ przez połty/ przez iáłmużny/ [...] wźáakże [...] *WujNT* 817; Kořcioł wiernych rodzi fię y mnoży przez zdrowá náukę. *WujNT Zzzzz3* (156); *WysKaz* 28 (3); *SarnStat* 993; Dayże mi [Panie] zbawienie przez twoie ták wielkie vciérpienie. *SiebRozmysł* C4 (4); iż dla przekłętego łrebrá/ złotá/ [...] przez przysięgi á tym więcey nieřpráwiedliwe/ y Bogá wielka háńbá/ y ludzi wielka ná dułzy zgubá potykála. *PowodPr* 49 (5); Sámeo Bogá mocá ludzie fię odradzáią y zbawienia dořtáią/ przez łowo Boże y wodę. *SkarKaz* 275a; Rozum ludzki rychley do tego przyřtáie: iż Bog zázwdy miał łowo y mądrořć/ á w mądrořci y przez mądrořć wřzytko řtworzył *SkarKaz* 486b (12); *CzahTr* B3v (2); *PaxLiz* Ev; przez nię [mądrořć] rzádzić ludźmi/ y narody połłuzne mieć będą. *SkarKazSej* 657b (3); Świętey řpráwiedliwořci twoiey [Panie] doznawáią Ludźie nędzni/ á źli zás przez nię koniec máią. *SapEpit* A4v (2); On to Iudałz/ ktorzy tym łowem [tj. ave] wydał ná řmierć Iezufa Pána náłzego/ przez ktore fię poczał z ducha řwiętego [...] *KlonWor ded* **2v (5).

Z rzeczownikiem konkretnym użytym przenořnie i metonimicznie (113): gdy przez drzewo řmiertz zwycięzył zbawiciel řwiata tego *OpecŻyw* 161 (2); *TarDuch* D3v; *KrowObr* 116v (3); nágotował [Noe] korab ku záchowániu do^{mv} řwego/ przez ktory (koráb) potępił řwiat *Leop Hebr* 11/7; á dał nam [Chryřtus] pierřcień wiáry řwey/ przez ktory możemy przyřć do wieczney oyczyzny. *HistRzym* 84 (3); *RejPos* 52v; Mieřzkamy tedy [w Chryřtusie] tym obyczáiem/ nie tylko iáko przez zwirzchnie ciało ie^{so}/ [...] ále też y przez wnątrzne ono y prawdziwe *RejPosWiecz*² 94v; Gdyřz błogołáwione iest drzewo przez ktore fię řtawa řpráwiedliwořć. *BudBib Sap* 14/7; Zebyřmy [...] w ciało iego obroceni byli/ to fię řtáie przez pokarm/ ktory nam zořtáwił. *SkarŻyw* 91 (2); *NiemObr* 84; *WujNT* 98 (4). Cf »przez krew«, »przez krzyź«, »przez wodę«.

Wyrażenia przyimkowe: »przez dobrodzieřstwo(-a) [czyje]« (5): Tako panie Iezu krifte mnie raczy wyzwolić przez řwięte dobrodzieřřtwa twoie *TarDuch* D4; *RejPs* 202v; *BibRadz* *3v; Ktora [wiara] nie przez cię/ ále przez dobrodzieřřtwa tego to Duchá řwiętego/ byłaby w tobie řpráwioná á vtwardzoná. *RejPos* 141v; *CzechRozm* 88v.

»przez grzech(-y)« = *per peccatum (peccatis), de peccato Vulg* (59): *PatKaz I* 7 (2); řktorey [Ewy] myála řyą uylacz uyna na wřzytky yey przyřřle potomky a wktorych myeřkacz myal dyabel przeř grzech *PatKaz III* 91v (3); *WróbŻołt* oo6; Prořřim aby duch řwięty wnas mnoził łalkę bożá [...] / Ze by wnas niekrolował řzatan przez grzechi/ a nieobczyązał łamnienia *SeklKat* S2; *RejKup* Sv; ktorzy niemámy nic w łobie dobręgo (Bořmy wřzytko przez grzech vtraćili/) *MurzNT* A4; *KromRozm II* k2v; iż przyrodzenie náłze iest przez grzech řkázone *KrowObr* 116 (3); Przyrodzenie człowiecze/ řřtawá małżeńřtwa/ y blogołáwieńřtwa boże nie řą przez grzech odięte *BibRadz I* 3a marg (2); á prořł ich [papieź Leon IX kardynałów] áby rychło dáli [urząd papieski] komu inemu/ áby przez moy błąd á grzech kořcioł Boży pułto bez řprawce řwego nie řtał. *BielKron* 176v (3); tákiefz ciało

częstokroć oddala łąkę od człowieka przez śmiertelny grzech *HistRzym* 65v; Dwa łotrowie są duża y
ciało/ ktorzy sie stali towarzysze przez grzech/ na krsćie społem flubieni *HistRzym* 120 (14); *RejPos*
138 (2); *BiałKat* 253v; Drzwi krolestwa niebiego [!]/ przez grzech nam zamknięte bywają *WujJud*
86v (5); Abowiem gdyby oni [cierpiący] y wżycy inny ludzie nie wpadli pierwey w niewolę śmierci
y piekła ábo grobu przez grzechy/ tedyby nigdy cielesney niewoley ná nie nie przepuszczal Bog
CzechRozm 119 (2); *SkarŻyw* 173; *MWilKHist* F4 (2); Modlitwa bárzo nabożna s. Anzelmá/ tym
flująca/ ktorzy przez grzech/ niewinność márníe stráćili. *LatHar* 148 (3); *KolakCath* B4v; ktorzy
[odszczępiący] pewnie wierzą iż są w łáscie Bożey/ iż będą zbáwieni/ iż zginąć nie mogą: chocia
często miłość Bożą przez grzech vtracają. *WujNT* 552 (6); *WysKaz* 15 (2); *SiebRozmysl* C4 (2).

»przez imię ([czyje])« = *in nomine Vulg* (16): *WróbŻółt* 19/6; Prorok zołoby oycow wotchłani woła
owybáwienie/ á iáko przez ymię páńskie wiele sie stać miało dobrego *RejPs* 60 (2); *LubPs* cc4v;
Themu wżycy Prorocy fwiadecthwo wydawają/ iż odpusztzenie grzechow/ wezmie przez imię iego
[Jezusa] wżelki ktorykolwiek vwierzy weń. *KrowObr* 44v; Iż imieniá niemáż żadnego ná niebie y
ná ziemi/ przez ktore moglibyśmy być zbáwieni/ iedno lámó imię Páná Iezulá Kryftuła. *KrowObr*
77 (11); póćiesz fercá vtrapionych/ przez imię twoie náświétszé/ przez którós nam obiecał wżytko
otrzymać v Bogá oycá śwego niebiefskiego/ oco iedno będąziem prośić. *SiebRozmysl* E3.

»przez krew [czyją]« = *in sanguine, per sanguinem Vulg, PolAnt* (65): A ty panie Iezu krifthe iakos
wybawił [...] Adama z głębokości pierielney [!]/ przez nadrośszą twoię krew [...], Także mnie flugę
twego.N. [...] wyzwolić racz *TarDuch* D4; *KromRozm III* D6; Przes krew iego [Chrystusa] mamy
odpusztzenie grzechow. *KrowObr* 188 (5); *Leop Eph* 2/13 (3); *BibRadz Hebr* 9/12 (2); *GrzegRóżn*
N4v; *RejAp* 6 (5); Y słyzálem głos wielki á pocieszliwy z niebá wołający/ iż iuż vpadł sprzećiwnik
náłz/ [...] á iż zwycięzon iest przez krew Báránká niewinnego *RejPos* [77]v (5); ktory [Jezus] sam ieden
przez krew swoię nas z Oycem niebiefskim poiednal *KuczbKat* 275; *WujJud* 232v; iż vspráwiedliwienie
nie może być żadnemu przyczytáne/ iedno wierzącemu/ iż iest z łáski Bożey przez krew Chriftułowę
oczyszćiony od wżyftkich swych grzechow. *CzechRozm* 222v (7); *KarnNap* C2v (3); *SkarŻyw* A5
(3); *CzechEp* 236 (5); *NiemObr* 70 (2); ták Zydowie iáko y Pogáni są pod grzechem. 20 Od ktorego
zakon nie wybawia. 24 Ale łáská Boża przez krew Chriftułowę. *WujNT Rom* 3 arg; Máiąc tedy
bráćia wolność weszćia do przybytku Náświétszego przez krew Chriftułowę [...] trzymamy wyznánie
nádzíeie náłzey nie chwíejące się *WujNT Hebr* 10/19 (15); A przeto iż tu są ludzie pod ziemiá/
ktorzy chwalą y błogofláwią y dzięki czynią Báránkowi/ że są zbáwieni przez krew iego. *WysKaz* 36
(2); *SkarKaz* 209a (2); Nie plugawćie ziemié mieszkánia swego/ ktora się niewinną krwią máże. y
nie może inákfszego rozgrzelzenia ábo oczyszćienia bráć/ iedno przez krew tego ktory krew drugiego
roźlał. *SkarKazSej* 704a.

»przez krzest (a. ochrzcenie, a. omycie chrztu)« = *per baptismum Vulg* (64): *WróbŻółt* I6v (2);
POmni na to miły panie iż przes odnowienie náłse przez krzest święty raczyłeś też odmienić w
nas stare a ínadz nieznośne obyczáie náłse *RejPs* 122v (2); Przes chrzest/ pan bog/ ofiarwie nam/
ten znamienity fkarb/ łáskę swoię *SeklWyzn* d3v (4); *SeklKat* Q4 (4); *RejKup* Z; O krzćye vstáwy
Noremberskye vczą/ iż przezeń od wśyftkyey mocy dyabła/ grzechu/ smyerći/ y pyekła bywamy
wyśwobodzeni *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm III* C8; Wyedząc thedy rodzicowye iż przynależy

krolestwo nyebyełkye nyemowyątkom/ wto łie wdawć będa/ aby też przez cech á znak tego/ to yełt/ przez krzełt były wyedyzone ná to zdrowye dułłne. *GliczKsiąż Dv*; *LubPs N5v marg*; [*Chrystus*] vkazał nową drogę ku oczyszczeniu pirwżego grzechu przez wodny krzełt *BielKron 138v*; *RejAp 168 (2)*; *HistRzym 109v (2)*; Tu vważać á ná pámięć łobie przywodzić mamy/ iżechmy przez krzełt łwięty wzięli práwo y błogofławieńłtwo łynow pirworodnych *RejPos 58 (9)*; *RejPosWiecz² 92*; kórego pokármu [*tj. eucharystii*] żadnému łye pożywać nie godzi/ iedno ónemu: kthóry prawdziwie wierzy to/ czego vczymy/ y ielt omyty do żywotá wiecznego przez omyćie Chrztu *BiałKat 273v*; *KuczbKat 140 (3)*; *WujJud 111v (7)*; Abowiem przez Krzełt zołobná káždy bywa w Kościoł Boży włzczępien. *WujJudConf 219v*; *KarnNap A3v*; *SkarŻyw 3 (3)*; *StryjKron 507*; *ArtKanc N4*; *LatHar 677*; Vmárwłzy raz grzechowi przez krzełt [...] mamy nápotym w nowości żywotá połtępować. *WujNT Rom 6 arg (8)*; *WysKaz 26*; Práwem połpolitym [*Bóg*] nikogoż od grzechu w żywocie mátki nie oczysćia: iedno przez obrzezanie w łtárym/ przez chrzełt w nowym zakonie: áż łię dziećię vrodzi. *SkarKaz 578a (2)*; *KlonWor 82*.

»przez krzyż« = *per crucem Vulg, PolAnt (15)*; *OpecŻyw [162] (2)*; A iáko przez krzyż [*Chrystus*] był vnizon ták zás przez z mártwychwłtanie łwe otrzymał opánowanie włzytkiego łtworzenia *LubPs B6v*; Iż Kryłtus ielt pokoy náłz/ kthory zdwoich vtzynił iedno/ y żydy y pogány w iednym cíele Pánu Bogu przes krzyłz. *KrowObr 181*; *Leop Eph 2/16*; *GrzegŚm 63*; Lecż mnie niech niebędzie chłuby/ chyba wkrzyżu páná náłzego Iełufa Chriłta. Przez kthory mi łwiát vkrzyżowan/ á ia łwiatu. *BudNT Gal 6/16 (2)*; *CzechRozm 78v*; *LatHar 13 (2)*; Przez krzyż y vtrapienie przychodzimy do poznánia Bożego y do chwały wieczney. *WujNT Zzzzz3v (4)*.

»przez którą drogę« = *z tego powodu, dzięki temu (1)*; y owłzem dáwa ćie [*sumienie*] w ćiemnicę/ to ielt w trudnoć á w wątpliwóć wielką/ przez którą drogę będziefz mił pánu Bogu *HistRzym 47v*.

»przez łaskę ([czyj]a)« = *per gratiam Vulg, PolAnt; in gratia PolAnt (70)*; *BierRaj 20 (2)*; Dáymi [...] ijębych przez mielłkaiątzą łalkę twoię/ włlytki lubołci pelnil bych tobie *OpecŻyw 90v (3)*; *PatKaz I 18v*; kto yełth blyłly przełz łalką boga tym uyąthłze łalky byerze od boga. *PatKaz II 28 (3)*; *PatKaz III 112 (2)*; thak theż we mnie żądze ciełelłne łą łciłnione y zmartwione przez łaskę twoię. *WróbŻółt oo6v (2)*; *RejPs 99v (2)*; Święty Paweł iałnie okazał y opifał łalkę bożą/ przez kthórfmy zbawieni *SeklWyzn b4*; *RejKup m8*; *KromRozm II m2*; *KrowObr 59v*; *Leop Rom 3/24*; trzymaymy łalkę przez kthórą ták łłużmy Bogu/ abyłmy łię iemu podobáli *BibRadz Hebr 12/28 (3)*; *GórnDworz Bb7v*; Przez wtory obraz możemy rozumieć bogáte łudzie tego łwiátá/ kthory przez łalkę Bożą podwłżeni łą ná bogáctwá *HistRzym 4 (4)*; á kthorychmy byli vmárli w grzechu/ przez wiárę náłze/ á przez łalkę Pána náłzego/ ielłtechmy z nim połpołu ożywieni. *RejPos 112v (3)*; *BiałKat 58v (2)*; *WujJud 94v (4)*; rzecż pewna że vłpráwiedliwieni bywamy od łędzięgo naywłżłzego/ to ielt wolnemi vczynieni od grzechu y od łmierći przez łalkę y załługę Kriłtułá Pána *WujJudConf 94v (2)*; *RejPosWstaw 22*; *KarnNap A4 (2)*; chwalem Iežułá vkrzyżowanego/ przez kthorego łalkę włzyłcy łwięći połłeni y koronowani łą *SkarŻyw [474] (2)*; *CzechEp 195*; *ArtKanc B4v (2)*; *GrabowSet T3v*; O Boże/ kthorys dáry miłóći twoiey/ przez łalkę Duchá łwiętego wlał w łercá wiernych twoich/ dayze łługom y łłuzębnicom twoim N. y N. [...] zdrowie dułłne y ciełelłne *LatHar 631 (6)*; Ale przez łalkę Pána Iežułá Chriłtułá wierzymy iż będziefz zbawieni *WujNT Act 15/11 (11)*; *SiebRozmysł E3v (2)*; Błogofławiony kthory

fumnienia swego pokoy mieć może/ który sam Pan Bog przez łalkę swoię w nas sprawuie *SkarKaz* 209b (3).

»przez mękę(-i) (a. umęczenie, a. męczeństwo)« = *per passionem (passiones)* (54): Przeto prośię mogli bytz/ [...] odkupi ijinłym obyczaiem plemię ludłkie/ niż przez mé cięłłkie vmęčeníj *OpecŻyw* 100 (6); *WróbŻolt* ee4 (3); *RejPs* 33 (2); który [Bóg] na ten świat/ nie dla sprawiedliwych/ ale dla grzesznych lvdzi/ zesłał Syna swego/ aby przez mękę iego byli zbawieni *SeklWyzn* g3v (3); Prośim aby duch święty wnas mnoził łalkę bożą y iest zawzd y [!] miedzinamy nie przez godność nalszę ale przez mękę syna bożego *SeklKat* S2 (3); *RejKup* m6v (3); Bá y czárt by w tym swą cząstkę dobroci myał/ [...] iż tak wyele swiętych męczennikow przez męki swe do krolestw nybyeskyego sye dołtało. *KromRozm I* L2v (2); *LubPs* Lv marg (4); Abowiem wiára nic inszego nieiest/ iedno iest wierzyć w Bogá iż przez Páná Iezu Krystá y przez iego mękę/ śmierć y krew/ mamy dáremne odpusztzenie grzechow. *KrowObr* 142 (2); *Leop Hebr* 2/10; dlategoż thez Páweł świadczy/ iż my przez męki zltawamy się podobnymi Synowi Bożemu. *BibRadz* II 120d marg (2); *HistRzym* 40 (2); iż sie iuz wżitko było wypełniło/ co on przez mękę swą swiętą [...] vczynić á postánowić raczył. *RejPos* [105] (9); Bo y przez męczeństwo álbo wylanie krwie dla P. Chrystulá [...] przywłażczamy sobie załugi ofiary Páná Chrystulowey *WujJud* 232; *SkarŻyw* 534; *CzechEp* 200; *ReszList* 146; *ArtKanc* D8v (4); Ty/ Pánie/ któryś [...] przez okrutną mękę y rozlanie krwie twoiey/ cudownie nam kupił ray Niebieski *LatHar* 584 (2); *WujNT Hebr* 2 arg; *SkarKaz* 348b.

»przez miłosierdzie [czyje]« (10): Panye ktori rofipuyesł radi poganłkye [...]. zloń a rofrzuc przez twoye mylofyerdzye włitka nyenawyfc [...] włitkych nyeprijacyol nalsich *BierRaj* 16; *TarDuch* E4; Bo [...] pódzielz naprzód gotować drogi iego [Pana]. Ku dániu wiadomości zbawieniá ludowi iego/ wprzepużczeniu grzechow ich/ przez wnętrzości miłosiérdziá [*Per viscera misericordiae*] (marg) wnętrzné a ferdeczné miłosierdzie (-) Boga nalszego. *MurzNT Luc* 1/78; *LubPs* M2v; *RejPos* 119; *KuczbKat* 195 marg; tak iż się wolá wšelákim plugáłtwem/ morderłtwem/ [...] vpłtrzyć/ y w tey bárwie rzkomo przez miłosierdzie Boże/ y przez załugi męki iego swiętey/ do niebá się wedrzeć/ niż trybem od Páná Chrystulá pokazánym *ReszList* 153; *ArtKanc* A18v; *WysKaz* 6; *SiebRozmysł* Kv.

»przez miłość« (13): *RejPos* 3v; Abowiem też on [Jezus] zálie zobopolnie nas wżytki ktorzy weń wierzymy/ á práwie y łzczyrze go miłuiemy/ przez onę prawdziwą/ wieczną/ á vstáwiczną miłość/ ku sobie przyimuie *RejPosWiecz*² 93 (7); Kto wierzy Bogu oná żywą wiára/ która nie iest proznuiąca/ ále wespołek z miłościá álbo przez miłość dobre vczynki sprawuie: taki pewnie ma żywot wieczny *WujJud* 204; *RejPosWstaw* [1434]v; *ReszList* 177; iż nie lámá wiára vłpráwiedliwia y zbawia/ ále wiára z nádzieią y z miłościá złączona/ ábo wiára która przez miłość dobrze czyni. *WujNT* 551 (2).

»przez moc (a. możność)« [*w tym: czyjq, czego* (23)] = *in fortitudine aliqua* PolAnt; *in virtute alicui* Vulg (25): Dáy mi przez motz modlitwy twé/ gdyż bych sie modlil tobie/ żebych miał swięté⁸⁰ aniola twégo przy sobie *OpecŻyw* 105v; *PatKaz* II 53v; abowiem przez możność twoię swiętą iestechmy łworzeni *RejPs* 202v; Ktory [Chrystus] przemieni ciáło nalsze nikczemne/ áby się podobnym stáło chwálebnemu ciálu iego/ według mocy przeż [!] którą też może poddáć sobie wżytki rzeczy [*secundum operationem posse eum et subiicere sibi ipsi omnia*]. *BibRadz Philipp* 3/21 (2); *HistRzym* 53v; Abowiem y ná on čás kiedy był Pan w wiodł lud fwoy do oney zyemie obiecány/ dopuścił

im wzyąć miałto zacne Iericho przez dziwną moc swoię *RejPos* 217v (3); *RejPosWiecz*² 94v marg; *BiałKat* 156; *GrzegŚm* 8; *KuczbKat* 355; *WujJudConf* 255v (2); *CzechRozm* 158v; Bo on [Syn Boży] przez moc sławy swoiey/ vczyni to z dobroći fwey/ przywiedzie nas ku sławności/ z łobą aż ná wyłokości. *ArtKanc* F19v; *LatHar* 250; Moc twoiá Boska człeku ná świećie żyć dáie/ Przez nię początek bierze y przez nię vltáie. *KolakCath* B3; á iż fię to w człowiecze Chrześcijánłkim pełni przez łáłkę Chriřtułowá/ co przez moc łtárego zakonu nigdy fię wypełnić nie mogło. *WujNT* 550 (5).

»przez natchnienie [czyje]« (4): myla panna przenablogoflawnyeyłcha byla począta w proroczech przełz natchnyenye ducha łzwyątego *PatKaz II* 54; *RejPos* 307 (2); Wzięłic byli y pierwey Apołtołowie Duchá S. y ná krzćie/ [...] y po zmartwychwłtaniu Pánłkim przez náchnienie Pána Chriřtułowo *WujNT* 402.

»przez skutek [czego]« = *przez co* (1): Gdyż Apołztoł Páweł dáie to znáć/ iżby fię iuz y ná on čás znácznie był [*Antychryřt*] pokazał: bo iuz łzátan łwe naczynie przez skutek błędu łobie też gotował *CzechEp* 354.

»przez sprawę(-y) ([czyj(-e)])« (31): Ziemiá ták iełt napewnem gruncie vmocnioná przez łpráwę iego [*Boga*] iż nigdy niemoże być wzruřsoná bez woley iego *RejPs* 152; *KrowObr* 168v (2); *BielKron* 264v; *RejAp* 48; kthorzy áćzełfycy wzyęłi byli zakon przez łpráwy Anyełłkye/ á włzakož nigdyłfycy go nye łtrzegłi. *RejPos* 22v; thedy pewnie Pan wpułci członki miłofierdzya łwego przez łpráwę Duchá łwego łwiętego/ do vřzu y do ięzyká twe⁸⁰. *RejPos* 205 (14); á bierz łie [...] co napilniey do tego/ ábył co rychley doprowadził tego ták wdzięcznego gołciá/ do przybytku łercá łwoiego [...] przez wiáre łwoię/ á przez tę łpráwę Duchá s. *RejPosWiecz*³ 99v; *BiałKat* 21; Iáko potym on łyn iego łtrácony [*tj. Józef*]/ przez dziwná łpráwę Bożá/ wielkim pánem á pirwłzym po krolu w Egipcie zołtał. *RejZwierc* 125v (6); *WujJudConf* 106; *RejPosWstaw* [1434]v; KRYłte Krolu niebiełki/ ty k nam przychođiřł z łwoiey łáłki/ przez łpráwę Duchá łwiętego/ wchodłiřł w łerce do człowieká grzełznego. *ArtKanc* E6v; *LatHar* 483.

»przez śmierć ([czyj, czego])« = *per mortem PolAnt, Vulg; morte intercedente PolAnt* (51): O krolu niebiełki/ iako łie to boiřłł barzo łmierci/ a włłako dla tego ráćzyłes łie na ten łwiat narodzitł/ aby przez łwą łwiętá łmiertz człowieczy rodzáy odkupił *OpecŻyw* 101 (4); iż pan Iefus [...] przez łmiertz łwą wielmożnie wywiodł z niewoley piekielney otcze łwięte. *WróbŻołt* I7 (3); *KromRozm I* L2v; *KromRozm II* v v; *Diar* 70; *LubPs* Lv marg; Abowiem Pan Kryłtus przez łmierć łwoię łmierć moię porázył *KrowObr* 45v (3); *BibRadz* 4.*Esdr* 3/10 (3); kthore [*przymierze*] nam raczył vczynić Pan náłz/ przez rozłanie krwi łwoiey/ á przez łrogá łmierć łwoię. *RejPos* 151 (7); Gdy thedy mowi Páweł/ żádam odeyć y być s Kryłtułem: rozumie złáćzenie przez łmierć łwą/ potym przez zmartwychwłtanie *GrzegŚm* 37 (4); *CzechRozm* 92 (5); *KarnNap* D4v; *SkarŻyw* 262 (2); poiednáni iełtełfmy Bogu przez łmierć łyná iego *CzechEp* 246 (4); *ReszList* 146; Skoro się národził [*Jezus*]/ w tho fię iełt wnet włóżył/ áby był rzecznikiem/ przez łmierć pořrzednikiem/ miedzy łwoim Oycem/ á nęđznym grzełznikiem. *ArtKanc* A11v (2); *LatHar* 499; Przez iednę łmierć Pána Chriřtułowá iełtełfmy pořwięćeni/ y owłzem y dołkonáłymi vczynieni *WujNT* 773 (7).

»przez wiare (a. stałość (a. posłuszeństwo) wiary)« = *in fide, per fidem Vulg, PolAnt; per fide PolAnt; ex fide Vulg* (366); *BierRaj* 23v; Dowod tego [*wielkiej mocy wiary*] w dziátkach okrczłonych iełt/

które niemaiątz rozumu/ bierą lafkę bożą przez wiarę kmotrowfką oyttzow krzełnych. *OpecŻyw* 43v (3); *PatKaz II* 36v (2); *PatKaz III* 130; Przyftanie [lud] ktobie, a przijdzie ktobie nawrociwfy lie przez wiarę. *WróbŻołt* C4v (3); *RejPs* 195; Bo nas pan bog/ tv na tym fwiecie oczyficia zgrzechow nałzych/ przes wiarę nałzę. *SeklWyzn G* (13); *SeklKat* F4 (3); Gdyż [Chrystus] oczifczył mę [!] łumnienie Przes kołtwna mękę łwoję A przes nędzna wiarę moję *RejKup* dd3 (5); *KromRozm II* n2; *KromRozm III* C8 (2); *Diar* 70 (2); *LubPs* D2 (3); Abowiem wiemy/ iż niebywa wfpławiedliwion tżłowiek z vtzynkow zakonnych/ iedno thylko przes wiarę Iezu Kryftá *KrowObr* 56; Iż ci ludzie/ ktorzy ielstze zá żywotá fwego przyłli do Pána Kryftuá/ y iedli przes wiarę tego Báránká niepokálonego/ iuż więcey niełakną *KrowObr* 191 (33); Boć wždy ieden ielst Bog/ który wfpławiedliwia obrzezánie z wiary/ y nie obrzezánie/ przez wiarę. *Leop Rom* 3/30 (12); WIdzenie (*marg*) To ielst obiáwienie abo prorocstwo kthore bywáło oznáyomwane przez wiarę álbo przez łen. (-) Ezáiáłzá łyná Amołowego/ ktore widział nád Iudą y nád Ieruzálem *BibRadz Is* 1/1 (14); *BielKron* 1v (3); *GrzegRóżn* A4v; *OrzQuin* Iv (2); Moizelz práwi [łw. Paweł] prez [!] wiarę ćirpiał vřágánie w Egipcie dla Kriřtuá. *SarnUzn* D7v; *RejAp* 99v (3); iż ciáło ono thwoie márne/ [...] ielłize lie przez wiarę przyiednoczyłz ku temu Pánu łwemu/ powłtáło znim połpołu z grobu/ iuż ciáłem piękny/ iuż ciáłem wvielbionym *RejPos* 107; ábychmy tu przez łtałość wiary łwoiey to łobie w tym doczełnym żywocie zyednáć mogli/ áby ty dáry á ty obietnice łwięte iego [Chrystusa] były nád námi wypełnione. *RejPos* [137]; A Adam y ini Pátriárchowie ácz byli nie krzczeni/ ále przez wiarę łwoię iż czekáli zbáwicielá/ byli zbáwieni. *RejPos* 153; komu przez wiarę iego będą odpulzczony grzechy iego/ iuż ielst łwięty przed oblicznołciá Pána łwego. *RejPos* [310]v (62); *RejPosWiecz*² 92v (10); *RejPosWiecz*³ [97] (8); *BiałKat* 26 (3); A tento Duchowny człowiek tu łię záczyzna przez wiarę y Duchá łwięthego *Grzegłm* 18 (2); *KuczbKat* 10 (6); *RejZwierc* 124v (6); Nie káždy/ który w Chryřtułie pánie miełzka przez wiarę/ iuż wybrány ielst. *WujJud* 68v *marg* (20); Z łáłki Bożey ielstełcie zbáwieni przez wiarę/ nie z was łámych *WujJudConf* 98 (9); *RejPosWstaw* [41²]v (4); *BiałKaz* F4; Wiárą wiewłzłą offiarę Abel niź Kain przyniołł Bogu/ przez ktorą łwiádectwo wziął/ że ielst łprawiedliwy *BudNT Hebr* 11/9 (5); wiárá ielst dar Boży zbáwienny/ przez ktorą łamę wfpławiedliwieni mamy być *CzechRozm* 263v (17); *SkarŻyw* 517; *CzechEp* 120 (5); Tákowác wiarę włzędzie duch Boży záleca/ przez ktorą wierni będąc w Chriřtuá włzczepieni/ dobrodzieyłtwá iego vżywáią. *NiemObr* 69 (9); *ArtKanc* G17 (3); Prołcie/ [...] ábyłmy włzyłcy tegoż Pána przez wiarę dołkonále ználi *LatHar* 348 (7); iż człowiek łprawiedliwy/ z wiary ktorą ma y przez ktorą vczynki dobre łprawuie/ pewno y łtátecznie czeka tego co mu Bog obiecał *WujNT* 526; Dla tegoż brácia ielstełmy poćielzeni/ z was/ w káżdey doległóci y vtrapieniu náłzym przez wiarę wáłzę *WujNT 1.Thess* 3/7 (72); *WysKaz* 6 (2); O boiáźni mowi Mędrzec/ iż ielst źródłem żywotá: co łię teź y o wierze mowi/ iż przez nię łprawiedliwy żyie. *SkarKaz* 348a (3); *SkarKazSej* 665b.

»przez wodę« = *per aquam Vulg* (12); *RejPs* 118; A iako przes wodę Korab y Noe łamo ołm od potopu zachowan/ tak teź imy przes wodę chrztu [...] yełtełmy od rodżeny *SeklKat* V3v; *KrowObr* 72v (2); *HistRzym* 65v; *RejPos* 153 (2); Moc łłowá przez wodę oczyfciłá nas *BiałKat* 238v; Bo [nałmiewcy] tego chcęcy nie wiedzą/ iż niebiołá zdawná były/ y źiemią z wody y przez wodę łtánęłá łłowem Bożym *WujNT 2.Petr* 3/5 (2); *SkarKaz* 516b.

»przez wolą [czyją]« = *per voluntatem alicui Vulg* (8): iżeś thy ni przez kogo inego nie przyźedł do tego [do zrozumienia słowa bożego]/ iedno przez świętą wolą iego [Boga] á opátrność iego *RejPos* 289; Bo chočia on [Bóg] rzecz do skutku przywodzi: ále nie ináczey/ iedno przez wolą/ pilność y ftáráníe ludzkie. *WujNT* 505; PAweł Apoštoł Ieśufá Chriśtuśá przez wolą Bożą *WujNT* 2.Cor 1/1 (7).

»przez zasługę(-i) (a. zasłużenie) [czyje, czego]« (35): Vproś nám iuż wielebná panno [...] dobre a weśolé łkonaníjé/ a potym żywocie przez twé zářlugi [...] wieczné błogofławienijé. *OpecŻyw* 190 (2); *RejPs* 126; Wierzę teź w tymże kołciele przereczónym być odpufłzczenie grzechow/ przez zařlvę y mękę pana Chriśtuśá. *SeklWyzn* b2 (2); *SeklKat* Pv; Bo pan [= Bóg] zgladza náłce [!] dlugy Przes fyna łwego zařlugi. *RejKup* 12; Ieśli nas Stepan Święty może z Bogiem poiednáć? Ieśli Święty Mikołay przyłętyć może miedzy Anioły/ przes zařlugi łwoie? *KrowObr* 218; *BiałKat* 376 (2); *WujJud* 111 (3); Abowiem z łálki łczerey miłego Bogá á przez zařlvę Kryśtuśowę zbáwieni bywamy. *WujJudConf* 110 (2); *RejPosWstaw* [21³]; *CzechEp* 147 (3); *ReszPrz* 87; *ReszList* 153; A [Jezus] iáko Pośrzednik náłz iedyny/ pokrywáiąc náłze winy/ chce przez iego zasłużenie/ byłmy mieli wřpomozienie. *ArtKanc* 118; BOże/ [...] day nam to/ prośimy cie/ ábyłmy przez zařlugi y prośby iego [św. Mikołaja]/ wźli męki piekła gorącego. *LatHar* 454 (7); Y owłzem y łámá ziemiá ábo kámyczki z oney wyłpy [tj. Malty] przez zařlvę Páwła S. łą pewnym lekárłtwem ná iádowitych gádzin wkáłzenie. *WujNT* 508 (6).

αα. *Wskutek czyjegoś działania [przez kogo]* (343) : Smyłuy fya tez myli panye nad onimy. Ktorzi przelmya w grzech vpady *BierRaj* 19v; Ioachim ij Anna rzekli [do Maryi]: Błogofławiona ty bądż tzorko od pana/ bo przez cie owotzu żywota wieczné⁸⁰ [...] pożywatz będziemy. *OpecŻyw* 184v (4); *PatKaz I* 13v (2); tak przelz maryą dny placzu náłzego obroczyly fya w uyefyele nyebyefkye *PatKaz III* 113v (4); *WróbŻółt* 43/6; *RejPs* 38; *SeklKat* O2; *RejKup* c3 (2); á iź my teź przezeń [przez Jezusa] otrzymáłifmy grzechow odpufłczenye/ cyáłá zmartwych włtánye/ y wyezny żywot. *KromRozm I* K3v; *MurzNT Matth* 18/7; *KromRozm II* f2 (3); *KromRozm III* L3; *BielKom* G6v; Płod dobrych Pan Bog łłczęśćić będye/ álbo będye zbáwyoná mátká przez płod łwoy. *GliczKsiąź* Cv (2); *LubPs* D3 marg (4); Biádá temu/ przes ktorego zgorłzenie przydzie *KrowObr* B4 (16); A co inych hiłtoriy wřpomnieć by fie mogłó/ Iáko fie przez Anyoły wiele ich wřpomogłó. *RejWiz* 156; *Leop Lev* 19/31 (6); Abowiem przez mię przybędzie tobie dni twoich *BibRadz Prov* 9/11 (17); *BielKron* 3v (4); My thez y łpráwiedliwość/ y dobroć/ y nieśmiertelność mamy/ przez Kryśtuśá z łálki *GrzegRóżn* D3v (13); *RejAp* 55 (2); *RejPos* 8 (15); Iáko mnie pośłáł żywy Ociec/ y ia żywę przez Oycá *RejPosWiecz*² 91 (2); *BiałKat* 76 (5); *BielSat* H2; *KwiatOpis* D; Przez Bogá żywiemy y ruchamy łobá *GrzegŚm* 51 (2); *KuczbKat* 110 (2); *RejZwierc* 11; *WujJud* 5 (3); Zakon przez Moizełzá ieśt dan/ á łáłká y prawdá przez I. Chriśtuśá słtáłá fie. *WujJudConf* 79 (2); *RejPosRozpr* b4v; *RejPosWstaw* [412]v; *BudBib* 4.Esdr 11/39; gdyłz ieden ieśt Pan náłz Iezus Chryśtus/ przez ktorego łą wźyłłki rzeczy. *BiałKaz* E3v (4); *BudNT przedm* b8 (6); Iáko przez człówieká śmierć: tákże teź przez człówieká zmartwychwłtáníe. *CzechRozm* 59 (19); *KarnNap* Bv; Lecź Łáćinnicy przez Biłkupá nawyźłzego/ iáko Oycá obudwu [tj. Rzymian i Greków]/ trfác w rołterkách nie chćieli/ Greki przenáydownáli/ ták wielekroć do zgody vpomináli. *SkarJedn* 335 (4); Przez cięm [Boże] ia woylká poráźił niezwyćiężóné *KochPs* 24 (2); Przez Piotrá wźyłcy Apoštołowie wvierzili zmartwywłtáníu Páńłkie^{mv}. *SkarŻyw* 599 marg (14); *MWilkhist* E[3]v (2); prawdá to, iź fie Antychrist z żydow począł: z nich fie vrodził: y z nich y przez nie wrośł.

y z nich pánuie. *CzechEp* 410 (22); *NiemObr* 69 (2); *ReszHoz* 119; NAstał nam iest dzień wesoły/ w nim lię nam z czyfstej Pánni/ národził Syn Boży/ przezeń się wżem wierzącym zbáwienie mnoży. *ArtKanc* B5v (7); *GrabowSet* B; O Pánie BOże/ [...] prosimy cię/ ábychmy przez rodzicielkę iego Pánnę Máryą/ doftąpili wesele żywotá wiekuiętego. *LatHar* 482 (13); *KořakCath* B3v; *KořakSzczęřl* A2 (3); nietylko lámá Pánná Mária pánieńtwa była řlubiła/ ále y Ioseph przez nię/ y dla niey/ pánieńtwa záchował *WujNT* 227; Piotr Pána przez Ianá poznawřzy/ rzućil lię po wodzie do niego. *WujNT Ioann* 21 *arg*; Chriřtus zá nas vmárl. Dáleko tedy więcey teraz wřprawiedliwieni będąc we krwi iego/ záchowani będąmy przezeń od gniewu. *WujNT Rom* 5/9 (52); *SarnStat* 882; Ia weń wierzę iż iest Bogiem práwym y Zbáwicielem řwiátá/ y onym obiecánym Melfyafzem/ y przezeń wiecznego zbáwienia doftáne. *SkarKaz* 422a (5); *SkarKazSej* 660b (2).

Pořczenie: bibl. »przez ... w [kim]« [*řzyk* 4:3] (7): ábowiem nieináczy iedno przezeń [*przez Chryřtusa*] y wnim możemy wnidź do onego wiecznego mieřkánia *BibRadz* II 59d *marg*; Abowiem iáko przez Adámá wřzyfcy vmieráią/ ták y w Kryřtuřie wřzyfcy ożywieni będą. *BibRadz* 1.*Cor* 15/22 (3); *RejPosWstaw* [110³]v (2); W tobie/ y przez cię/ zna rádość co żywie *GrabowSet* N4v; *WujNT* 81.

Wyrażenie przyimkowe: »przez Ducha (řwiętego)« = *per Spiritum Vulg, PolAnt; in Spiritu (Sancto) PolAnt* (48): *LubPs* E3; *KrowObr* 207; y wřtawřzy ieden z nich imieniem Agábus/ oznáymował przez Ducha że miał przyřć wielki głod ná wřřfthek okrąg źemie *Leop Act* 11/28; Abowiem kroleřtwa Boże nie iest pokarm áni pićie/ ále řprawiedliwořć y pokoy/ y wesele przez Duchá s. *BibRadz Rom* 14/17 (5); *GrzegRóżn* Mv (2); [*Pan do řw. Jana*] muřzą lię z nowu przez Duchá řwiętego ponowić y obiáwić wřzytkiemu řwiátu piřmá y řłowá twoie *RejAp* 88 (2); Bo řłuchay Ezáiařzá iáko to przeřzrał przez Duchá s. *RejPos* 118v; Ian s. dzyeciátkiem máłym w żywocie mátki řwey iuź był poznał Pána řwego/ przez tegoź to Duchá s. *RejPos* 142 (17); *RejPosWiecz*² 92 (3); O nieřzczeńni ludzie zli y nie wiećieřz tego/ Co o was Mędrzec mowi przez Duchá Bożego *HistLan* F4; *RejZwierc* 8v; *WujJud* 167v; *WujJudConf* 130 (2); ktory [*Jezus*] řprawiony ábo vrodzony iest z niewiářty/ przez ducha řwiętego z nálienia Abráhámore⁹⁰ *CzechRozm* 46 (4); *NiemObr* 10; *ArtKanc* H18; *WujNT Act* 11/28 (4); y zořtáwił im [*Jezus uczniom*] [...] moc ná náukę y náwrocenie řwiátá/ przez tego Duchá ktorego im obiecał *SkarKaz* 242a.

řř. *W oparciu o coř, zwłaszcza o tekst, nakaz boży (126)* : Diábelciem řtary chyřzetz iest/ bácžatž przez niektoré znamiona iijž on byl prawy bog/ bo widziál iego [*Jezusa*] wielką cirpliwořtz ij pokorę *OpecŽyw* 133; A mandatis tuis intellexi propterea odiui omnem viam iniquitatis. Przez przykazanie twoie miły panie wziąłem zrozumienie/ á dla thegom miał w nienawifci wřzelką drogę złořci. *WróbŽořt* 118/104 (3); *RejPs* 176; *SeklWyzn* C; *SeklKat* V4v; *RejKupSekl* a3; *KromRozm I* K2; Bogá oycá teź prořil [*Jezus*] nye tylko zá ápořtoły/ ále zá wřřfřtkimi/ ktorzy przez ápořtolřkye řlowo weń vwyeržą *KromRozm II* ř2v; *LubPs* T2v; Izářz niebatžyćie/ tey náuki fářřzywey/ przes kthorą Antykryřřt/ wiele ludzi wiedzie ná wietzne potępienie *KrowObr* 80 (2); *Leop Rom* 2/27 (2); Prowadź mię przez prawdę thwoię *BibRadz Ps* 24/5 (3); *BielKron* 140v (4); A ták pámięthác mamy záváždy onę Regułę iáko mamy piřmo przez piřmo wykłádác. *SarnUzn* G4 (4); *RejAp* 116; *RejPos* 70v (2); *RejPosWiecz*² 92v; *WujJud* 88 (2); *WujJudConf* 38v (2); *BudNT przedm* b8 (2); Wřřfřtkie liřty Apořtolřkie/ [...] ná to řá wydáne/ áby przez nie do opiřánego w nich y okázanego/ Iezufa Melfyafzá

[...] ludzie przytáli *CzechRozm* 97 (3); *SkarŻyw* 211 (2); *CzechEp* 135 (5); ktorzy [apostołowie] przez Ewanielią ciefzyli wierzące *NiemObr* 38; *LatHar* 79; Lecz grzech/ wzięwłszy przyczynę przez ono zákazanie [tj. 9 przykazanie] Íprawił we mnie wñzeláką požadliwofc. *WujNT Rom* 7/8; A obác/ íż [św. Paweł] nie każe przez pílmá doświadczać ich [fałszywych proroków] náuki/ ále przez on pierwłszy kÍztałt/ y formę wiary y religiey *WujNT* 575; Pátrzciefz by kto was nie ószukał przez Philozophią/ y prozne omamienie *WujNT Col* 2/8; íż wiele histori y náuk/ v uściech y fercách ludzkich przez tradicią były záchowane *WujNT* 835 (24).

Polączenie: »w [czym] i przez« (1): iedno íż [pisma Nowego Testamentu] z woley miłego Bogá dla tego pozofławione są/ ábyłmy w nich y przez nie wyuczeni byli/ o tym wśzytkim: co Bog przez syná fwego [...] okázac raczył. *NiemObr* 73.

Wyrażenia przyimkowe: »przez objawienie« = *in revelationem, per revelationem Vulg* (14): Iako Zydowie przez obiawienie Anielkie [dictu angeli] z wielką ccią przyięli Alexandra. *HistAl Cv*; [św. Wojciech] świętego Szczepaná náuczył Krześciánkiey wiary/ kthorego thez okrzcił przez Boskie obiawienie *BielKron* 323v; Láthá 1089. Przeniesienie S. Sthániłáwá z Skálki kościołá S. Michála ná zamek Krákowłki do kościołá S. Wacławá/ [...] á tho fie Ítało przez obiawienie iedney niewiáfty Swętołáwy *BielKron* 349v (9); Gdyż fię iey [prawdy] Íam Páweł nie od człowieká/ ále przez obiawienie P. Chrístufowe náuczył. *WujNT Gal* 1 arg (4).

»przez zakon (a. księgi zakonu)« = *per legem, in lege Vulg, PolAnt* (38): ktorzy [Żydzi] za nami krześciany nofzą księgi Ítarego zakonu, przez ktore doświadczamy prawdy názey wiary *WróbŻołt* S6v (2); Przeto też Páweł s. [...] pedágozem/ [...] zakon zowye/ íż przezeń zydowe ku wyerze Kryftufowej przyprowadzeni być myeli. *KromRozm II* i2v (2); *KrowObr* 56v (2); Abowiem przes zakon/ iefth poznánie grzechu. *Leop Rom* 3/20 (3); *BibRadz Rom* 3/21[20] (2); *SarnUzn* E6; Zydowie też wierzą przez zakon Moizełzow zbáwienie odzierżec. *HistRzym* 98; *RejPos* 179; *BudNT Rom* 2/12 (2); Íż iefliby Moyzełzow zakon/ chćiał był miec Bog wiecznym y dośkonáłym: y przezeń ludzi wÍpráwiedliwiác [...]: Czemułz go thez zaraz [...] onym pierwłszym rodzicom náłzym niepodál *CzechRozm* 87 (3); Znáyduię tedy przez zakon [*Invenio igitur legem*]/ gdy ia chcę czynić dobrze/ że mi iefł złość przyległa. *WujNT Rom* 7/21; íż Ípráwiedliwości doftępuią ludzie przez wiárę/ á nie przez zakon Moyzełzow. *WujNT* 649 (19).

β. *O czynniku sprawczym w koncepcji nieteologicznej* (2) : Y dzierzeli ták niektorzy wiedzzy Philozophowie/ że świat przez muzykę Ítánął: á niebieskie biegi [...] wdzięczną hármóniá dáią. Nákoniecz dułzá náłzá/ przez thákowąż hármóniá miáláby być Ítworzona *GórnDworz* Hv.

γ. *W dziedzinie życia świeckiego: indywidualnego lub polityczno-społecznego (też związanego z historią Kościoła)* (532) : Wzgorę fie wśzyfcy rzućili: A przez onę Ípolną zgodę/ Wydáli fie ná świebodę. *BierEz* S4 (2); *OpecŻyw* 183v; *FalZiołUng* V 119; Bo kto dobrze cćcie z Bogiem rozmawia, á przez cćfte czytanie człowiek mądry bywa *BielŻyw* 171 (9); *BielŻywGlab* n1b 13; bo pozwany Íkodi nagradzac muł przez ti deliberacie wzięte. *ComCrac* 18v; *RejJóz* A3v; *RejKup* b2v (3); thákże też krol ma być tákowey Ítałóci/ íż áni przez prozby áni przez przycziny [*nullo praecaminum interventu*] áni przez dáry nie ma odftępowác od drogi Ípráwiedliwości. *HistAl* G3v (12); *Diar* 76; Co fie kolwiek ná świat żywo rodzi/ Wśzytko przez Ímierc gdy cćás przyydzye Íchodzi. *BielKom* D4v; PRzećiw

powodowi ty łą Excepcye/ przez kthorych ządanie/ odporna łroná moze mu nie odpowiadać
GroicPorz t (10); RejWiz 122v; BibRadz Eccle 7/16 (4); OrzRozm Bv (16); ábowiem máiąc káždy
krol tákie ludzi vczone á przykłádne zázwdy przed oczymá łwemi/ łácnó przez ich przykłád/ náukę/
y obyczáie/ tákiez y wyłtrzegánie będzye odwrocon od łkázy łzkodliwej krolełtwu y iego ófobie.
BielKron 9; BENEdyktus ólmy był Papiezem dwie lecie y dwá miełiącá/ [...] ále potym od póspółłtwá
wypędzon dla ie^{go} łákomłtwá/ włzákze potym przez zgodę przywrocon *BielKron 176;* Mizerna á
vtraponá była ná ten czás rzecz póspólita w Niemcech/ przez nádętość á vpor kłiązáttek Niemieckich
BielKron 236v; Láthá 1325. Włádzilław Lokthek bacząc wielkie łzkody od Litewłkich kłiązát w
Polłzce być przez ich kozáctwá/ włzedł łnimi w krewną przyziáźń *BielKron 371 (42); KwiatKsiqz
D2v (6); Homo novus,* Człowiek ktory z niskiego łtanu y rodzáyu yeft/ ále przez łwá włáfná cnotę
yuż łie włtáwił [!] y dołtoynoócy yákiey dołtał. *Mqcz 157b; Adiungere sibi aliquem beneficio,* Przes
okázanie dobrodzieyłtwá powinnym łobie kogo vczynić *Mqcz 177d (9); OrzQuin A4v (7);* co [tj.
choroby zólqđka] łye dzieie naywięcey zniemiernego życia/ w ktore człowiek bywa przez rozmáite
łmáki záziedzion *SienLek 95v; GórnDworz Ee2v; BYL* ieden Rycerz v niekthorego Krolá/ ktory
przez niektery vczynek bárzo był Krolá rozgniewał. *HistRzym 70 (10); BiałKat 128v (2);* Niechce
pan Bog przepuócić/ tákoweý Kráinie/ Gdzie przes łtárlzych niedbáłość/ niewinny lud ginie. *BielSat
N4v; Nie dáy łwowlonie rozumowi buiáć/ Boć iedno przez ten iefłis człowiek poznáć. RejZwierc 214v
(2); SPráwá Pułzkárlká/ ktora tez moze być rzeczona zá iednę dzielność Rycerłká/ gdyz przes nie
czáłow ninieyłzych więczłzú moc y obronę ma kázde woýłko *BielSpr 72v (5); RejPosWstaw [110³];*
Przes Glinłskiego namowy Smolinłko odpádo. *MycPrz I B4 (5); WierKróc A3v (2); StryjWjaz Av;
CzechRozm 169 (2); Nie iefł to [...] vmiárkowánie práwá/ przez ktore łtoią dobrze półtánowione
Rzeczypóspólite [*qua stant bene fundate respublicae*]. *ModrzBaz 88v (3); SkarJedn 177; SkarŻyw 309;*
StryjKron 16 (2); A wiem tez o wielu tyóięcy tych ktorzy/ ácz mieli wielkie dołtátki: iednák nie tylko
ich półtradáli/ ále y gárdło vtráćili/ przez ten piec [tj. *przemoc*] Antychriłtá Rzymłkiego *CzechEp
351; CzechEpPORz *4v; NiemObr 63; ReszHoz 119; Wzięłá [łmierć]* nam meżá tego/ ktory przez łwé
cnoty/ Mógl był iefczę przywrócić ón dawny wiek złoty. *KochTarn 75; ArtKanc R18v; GórnRozm
A2; PaprUp A2 (2); Argentangina – Nakazenie przez podarki *Calep 93a; Usucapio – Przes dlúgie
poziwánie łobie przywłáczcam. *Calep 1145b (4); GórnTroas 4; GrabowSet E4v; ácz [donatyóci]* mieli
prawdziwe Sákrámenty/ y ofiáre Mízey S. ále fię przez odłzczepiełstwo oddzielili byli od koóciólá
S. powłzechnego. *WujNT 253 (3);* zwykli częłtokróć ludzie żyć y miełzkáć w domiech włáfnych
rozdziéłnie ná częóciách dóbr álbo dziedziçtw tych/ które im przynależá/ máiąc rozdziáł zobopolnie
przez náłazek przyziáćiół łwych [*interventu ipsorum amicorum JanStat 561*]. *SarnStat 594;* A włzákóž
vznawánie o woynie/ y o zapilách Przywianków/ międu perłonámi przez rozwód rozdzielonemi/
do królewłkiego Máiełtatu wedle dawnęgo zwyczáiu/ ma byđz odłýłano. *SarnStat 638 (29); KlonKr
D3v; KmitaSpit B; PowodPr 30;* ták oyczyzná náłzá [...] przez łrogie y niezliczone łmierci/ iefł od
łławnych przodkow náłzych nábyta *VotSzl A4v; CzahTr A3 (2); CzahTrPapr ktv; PaxLiz A2v.*****

Z rzeczownikiem konkretnym użytym metonimicznie (3): BibRadz Ier 50/16; Pies ktory łie miece
zeby cie zábil/ to iefł ciáło twe włáfné/ przez ktoreby człowiek był częłtokróć zábil/ by pan Bog
nie bronil. *HistRzym 48; KółakSzczęł B.*

Wyrażenia przyimkowe: »przez moc [czyj]« (4): iż ci [Tatarzy mongolscy] przez moc á przez íprawę fwoię wiele świátá z pochwałą fwoią rozszerzyli/ poíádáiác cudze kroleítwá *BielKron* 296v (2); *PaprPan* [Hh5]v; gdiż tez oni [Litwini] przes mocnafze doítali pod Prufi Zmuckiei Zemie/ ale ani nam kiedi podziekowali za poílugi nafze *PaprUp* F.

»przez niewiádomość« = *per ignorantiam JanStat* (4): Częítokróć Wóytowie/ Sołtyí/ y Młynárze/ práwu pánów fwych przez niewiádomość zwykli vwłaczác *SarnStat* 683 (4).

»przez pomoc [czyj]« (6): A iż fye tym pánow á przełożonych fwytékich wádzá rozíyżáká/ á bífkupi/ ktorzy przez ich pomoc ku bífkupítwom przychódzili/ [...] nyeco im przežírali *KromRozm III* 17v; Miftrz Prufki [...] obegnał miásto Gdańsko [...]. á po kilku dni go wžíął przez pomoc niektórych miełczán ktorzy go w nocy bronámi poóóili [!]. *BielKron* 370 (5).

»przez przyczynę [czyj]« = *z czyjegoś powodu, dzięki komuś* (15): gdiem Thvrkwoy y balízm wyele dal y yefcze dacz mvsche dokvpuyacz thego abich bil hoípodarem zyemy swey sktoreyem bil wignan przesprzicine K ye⁸⁰ M. *LibLeg* 10/152 (2); *RejKup* aa4v; Krol Filip był Alexándrowi bárzo przychylny/ wízákze fie pogniewáli przez przyczynę Attálufá *BielKron* 123; Tegoż czáfu Turcy fie kufili o Melite zamek ná wyípie Morfkiey/ ále próžno/ wízákze Thripolim wžíeli w Afryce/ przez przyczynę Krolá Fráncufkiego *BielKron* 235v; ták theż on [Wasył] Smoleńko ze wízythką dżierzawá wžíął pod Zygmuntem Krolém Polfkim/ przez przyczynę Michaála Glińfkiego Ruíná *BielKron* 429 (12).

»przez rękę [czyj] (ręce [czyje])« = *z czyjegoś powodu* (2): O krułczách tu nic/ ktorych dofyć: bo muíálbym z zálem y o pieniádzách/ z ktorych fkoro w Polízcze/ w Litwie/ y w Prufiech ich nákuia/ przez ręce żydowfkie y cudzoziemcow máchlerftwo wnet zgoríżá przyláda/ przekowáne kotły rádniey/ niż monetę miewamy. *GostGospSieb* +4; *LatHar* 470.

»przez sprawę(-y) ([czyj](-e), czego))« (18): *RejJóz* A3v; Látá 1413. Lithwá drugi raz ku Polízcze przyłączona y zápifána bylá/ przez íprawę Władziílawá Krolá *BielKron* 385 (13); To tym [podziwianiem piéknego ciála] iáko nairofkofzniefzym pokármem náfyći fie duíżá/ przez íprawę dwu ímyłow [tj. wzroku i sluchu] *GórnDworz* Mm2; *RejZwierc* 38; *MycPrz* I B4; *PaprUp* A3.

»przez zdradę ([czyj])« = *per fraudem Modrz* (7): tedy tez ná żołnierftwo Niemieckie przyydzie wielka nędzá/ á to przez zdradę nieprzyjácielífká *LeovPrzep* D4 (2); *HistRzym* 109v; (*nagł*) Kázimirz Krol Polfki. (-) [...] Pokwápił fie do niebá bárzo w młodym lecie/ Przez zdradę bialeyglowy *PaprPan* Ee (2); mieli [dozorcy domów] tez zwirzchność nád ítrażá nocná/ ktora pilnowála/ [...] áby przez zdradę czyię/ ábo z iákiey przygody ogień nie był záłożon *ModrzBaz* 35v; *ActReg* 182.

αα. *Wskutek czyjegoś działania [przez kogo (tez przez zwierzę)]* (117) : Począł [pasterz] tedy owce liczyć/ Nie mógł mu íię poczet tráfić: Y nátychmiał íię domniemał/ Iże przez pía tę ízkodę miał. *BierEz* R4 (2); *ForCnR* C3; *HistJóz* A3v; *FalZiołUng* V 119; yfch kvpczi nafchi kthori do thvrek íkvpyam yda nyemaya bicz nygdzyey hamowany. czemv ízye dofyecz nyedzyeye przelz pana Voyewode. *LibLeg* 11/159v (5); *LibMal* 1545/97v; *RejJóz* O7v; Alexander [...] fie iuz był náuczył zupełnie wízyftkich dobrowolnych nauk przez miftrzá íwego Aríftotelefa y Caftora [*Didicerat ... disciplinas Aristotilis et castorium*]. *HistAl* A8v; *Diar* 65 (2); *LubPs* R2v (2); Przekupnie kthorzyby przeciw Rádzieckiemu íkazaniu álbo poípólitey vchwale wykracáli [!]/ kárác: Abowiem ínadż przes

ty naywięcey drogość bywa *GroicPorz* b3v; *GroicPorzRej* C4; *RejWiz* 124v; ktorzy morderze duż wálznych/ áby przez was zginęli łami/ day to pánie Boże *OrzList* h (2); *RejZwierz* 2; Wiele złego przez thy náłze Prálaty w Polńzce fye łtáło *OrzRozm* I4 (3); Widząc pogánłcy biskupi iż ich kościoły przezeń [tj. przez św. Marka] niłzczáły/ wrzucili mu powroz ná łzyię *BielKron* 143v; iż Prułowie [...] / y rzecz iednáką mieli y obyczáie z Litwą/ iedno przez obcy narod zmienili ięzyk *BielKron* 345v (22); *Mącz* 71d (2); które Seymy/ iuż obracáią fye nam w niewolá/ y w pewny vpadek: przez thé ludzi/ którzy *in hypocrifi loquuntur mendacium*. *OrzQuin* C4v (3); *SarnUzn* B2; *GórnDworz* Z3v; *HistRzym* 44v (3); W koniech też łzkodę wielką przes Furmány mamy *BielSat* C3v (2); *BielSpr* 39 (2); Wiele Piłm Bożych o tym czytamy częłtokroć/ Iak łie przes okrutniki mieniałá włzyłtká złość *MycPrz* I C3 (4); A dalić pan Bóg tákiego dobrého gołpod[arza ted]y go też vmićć łzanowác. Iáki pożytek małz przezeń/ ták mu też pracá iego nagradzáć *Strum* Q4v; *CzechRozm* 168v (3); *KarnNap* A2v; Niechcę áby łię co vwlokło dołtoieńłtwu łtolicy Alexandryiłkiey ktore łobie przez Márká Ewániełłtę vczniá Piotrá S. záłłużyłá. *SkarJedn* 185 (2); *SkarŻyw* 180 (2); *StryjKron* 135 (2); Acháb łpráwiedliwego y pobożnego przez żonę łwá złołliwą zábił Nábotá *CzechEp* 165 (5); *BielSen* 6; *PudłFr* 15; *ArtKanc* K9v; *BielRozm* 20 (2); *GórnRozm* M3v; *PaprUp* G2v (3); *ActReg* 157; Kmieć káždy/ á ofobliwie Dzięśiátnicy/ powinni Páná przełtrzedz/ kędy łzkodę Pan ćierpi przez Vrzędniki áłbo przez kogokolwiek *GostGosp* 38; *Phil* N3; *GórnTroas* 19 (2); Iáko łyn żywie przez oycá/ [...] ták my przez Ciáło Chriłtułowe *WujNT* 331 (3); *JanNKar* Cv; gdyż przez młódziéńce [*adolescentibus JanStat* 1082]/ ze wśi od włáfnych rodziców odchodzáć/ wśi bywáią łpułtołzonę/ dla niedołtátku robotników *SarnStat* 200; Litwá łwiádczy iż przez Polaki do wiáry przyłtápili *SarnStat* 993 *marg* (11); *PowodPr* 20 (2); *VotSzl* D2v; *PaxLiz* B4; *SkarKazSej* 688b.

ββ. *Będqć zmuszonym, skłónionym przez kogoś (31)* : *OpecŻyw* 152v; *Leop* 2.Reg 20 *arg*; Lotárgius poimał oycá Ludwigá y wáldził do więzyenia/ [...] włzákże przez przywod inych pánow pułcił oycá *BielKron* 170v; áż gdy łie [*naród niemiecki*] Krzełciány łtali przez przypędzenie Kárlá wielkiego/ toż łie piłmá vczýć poczęli *BielKron* 281v; v rzeki Trutnowa (przez poráde Zdzietrzychowę) vderzyli ná łie [*Polaków*] Czechowie *BielKron* 325 (21); Thedy Wirgiliułz połtáwił ieden słup połrzod miałtá/ á vczynił czárnokłięłką náuká że on łlup włze grzechy łkryte onego dniá vczynione Cełárzowi powiádał. A ták przez ołkárzenie onego obrázu wiele łch łćinano. *HistRzym* 48v (4); *BudNT* 1.*Cor* 1/1; Helená [...] zdrádziwłzy mężá włáściwego/ Z łecháłá przez namowy gołciá włzetecznego. *KochDz* 104; *SarnStat* 254 (2).

γγ. *Kierujác się jakimś uczuciem, pobudką (20)* : *WróbŻołt* kk7 (2); Panu [tj. mężowi] z [!] płaczem powiedziáła łż [*Józef*] przez łwoię vporná złołcz Targnáł łie na łey pocćiwolcz *RejJóz* A3v; żádzey ciáłá náłzego łie wpełniamy/ włzytko przez ćirpliwołć skromnie znolimy *HistAl* I5v (3); *KrowObr* A4v; *Leop* Deut 18/22; *BibRadz Eccli* 45/21[18] (2); *BielKron* 3; *Comminuere atque violare officium avaritia*, Zgwałćić/ zniłsczyć záchowánie dobre przes łákomłtwo. *Mącz* 223b (2); *HistRzym* 56v (2); *RejPosRozpr* c; *WujNT* 2.*Petr* 2/3; A Woiewodowie/ y piérwłzy Káłztelani/ będqć powinni zápláćić/ łełli przez vpor ná Séymie łie będqć [*temerarie absentaverint JanStat* 116]/ y łłufzną wymówką łie łie wymówią *SarnStat* 29 (3).

δδ. *W oparciu o tekst lub decyzję prawną (79)* : *PatKaz I 4v*; Tedy ma być wezwany wmiętny barwierz albo doctor: iżeby przez radę mądrą przed czałem rodzenia mogła ona pani wziąć zdrowie na fwe niedoftatki członkow przerzeczonych. *FalZioł V 19a*; ábowiem przez náukę przychodzimy napierwey ku vznaniu wślytkiego dobrego. *RejPs 175 (3)*; *LibLeg 11/41v*; A wślakze przez tę wftawę nalfę, niechczemy aby wczem vblizono belo pravom y przivilieyom dvchownem *ComCrac 21v*; *ZapWar 1543 nr 2505*; *Diar 66*; Przeto tu Sędzia bárzo ma być ośtrożny/ áby przez tákie rękoiemśtwá żli ludzie karánia nie vchodzili. *GroicPorz r4 (3)*; *OrzRozm Bv (3)*; Sędziowie Papieſcy nie ſkwapiáiąc fie oznáymowáli fie być prawdziwemi pośly od Papieżá przez edikt *BielKron 374 (7)*; *KwiatKsiąż B3v marg (2)*; Tho miáſto y Zamek [*Parnawa*]/ I(ego) K(rólewskiej) M(iłości) Polſkiemu przez iednoſtáine Krzyzackie podánie práwnie przysłucha. *KwiatOpis B2v*; *CzechRozm 205v (2)*; *CzechEp 321*; *ActReg 19*; *OrzJan 47*; A gdzieby téż nie wyftáwił Zupnik Ruſki którego roku tych iedenaſtu tyſięcy beczek/ tedy ma podpádác *ſub priuatione^m* officij, zá inſtigáciá przez ſkárę Polſów *SarnStat 395*; A od tákowéy ſpráwy nie ma Sąd álbo Gród przymowác ruſzenia álbo áppelláciéy/ iáko od rzeczy przez przywileie y ftátutá koronné oſádzonéy. *SarnStat 402*; ácz ſtárádawná przez przyſięgę tego/ który obwinił/ wſzyſcy winá Mężobóyſtwá byli karáni *SarnStat 603*; y od wſzelkiego práwá dziedzictwá/ [...] przez ſędziégo ſkazánié pozwány ma bydź ſkazan *SarnStat 691*; CZęſtokróć przydawa fie/ iz poddani náſzy bywáią oſzukáni przez zapify dóbr vczynioné ná zdrádzie *SarnStat 760 (34)*; *SkarKazSej 697b*.

Wyrażenia przyimkowe: »przez dekret« = *per decretum a. sententiam JanStat (5)*: ACz Król Iego Miłość náſz Miłóſciwy Pan [...] Sektę Trideiſtów bezbóžnych z Królestwá ſwego przez Dekrét zgłádzic á wywołác raczył *BialKat a2*; A gdzieby fie náłázło przez Dekret náſz/ iz *citatus* niewinnie á potwarznie pozwan był: tedy [...] *SarnStat 712 (4)*.

»przez prawo(-a) (*a. poſrzodek prawa*)« = *via iuris JanStat (7)*: *UstPraw Av*; *BielKron 214v*; ktorá moc/ iz przez náſze práwá [*legibus nostris*] ielt záwikłále daná możnieyſzym/ tedy to ná inſzem mieyſcu ſzerzey okazemy. *ModrzBaz 72v*; Stáré práwá przez poſzlednieyſzé bywáią corrigowáné *SarnStat 55*; roſkazemy Stáróſcie [...] náſzému/ do którégokolwiek Kmieć vciekł: áby Kmieć był wrocon przez poſrzodek práwá [*iure mediante JanStat 1087*] *SarnStat 935 (4)*.

»przez wyrok« (2): Tyberyus zálie tym ſmierciá groził/ ktorzyby Krzeſciány przeſłádownáli álbo ofkaržáli/ przez ſwoy wyrok *BielKron 140v (2)*.

δ. *W dziedzinie zjawisk przyrodniczo-fizycznych (23)* : Też proch ſtego ziela w nos wpuſzczony/ khichanie czyni wolne przez ktore fie głowa czyſci *FalZioł I 96c (6)*; Ale flegmatici z ſolá radzi iedzą iz natura ich wilgotna żáda vkromienia wilgoti ktora bywa przez ſol wyfuſzaiączá. *GlabGad I8 (5)*; *BibRadz Sap 16/22*; *BielKron 250v*; Naprzód obáczyć mamy/ iz ziemiá będąc iákoby brzuchem tego ſwiátá/ w ſię biorąc/ á z ſiebie záſ wydawáiąc/ przez cztery wláſności cztérech rzeczy to w ſobie ſpráwuie *SienLek V3 (3)*; Bo głos rodzi fie przez uech [*lege: dech*] *CzechEp 152*; *PudlFr 50*; *KlonFlis D3*; Iák fie Phoenix przez ogień/ przez popioł odmładza: Tákié człowiek przez ziemię/ przez prochno odradza *KlonWor 82*.

c. *Wskazuje na czynnik, który powinien dać inny skutek: mimo, wbrew (4)* : A iefli nieobrzeżány z przyrodzenia/ chowa zakon/ á zaż cię nie oſádzi ktory przez piſmo y obrzezánie ieſteſ przeſtępcá zakonu? *BibRadz Rom 2/27*; *WujNT Rom 2/27*; Inſzy lud Krzeſcijánſki w Pogánſtwo wpędzono/

Ktory tákże do tego gwałtem przymużono. A ktorzy przez gwał [= *mimo zadanej przemocy*] Bogá odftąpić nie chcieli/ W ciężzke [!] okowy nogi fwe podać mufieli. *CzahTr* E4v.

Połączenie: »nie przez to« = *mimo to nie* (1): Abowiem nie czuię fię ni wczym winnym/ wždy nie przez to ieftem wípráwiedliwion *BibRadz* 1.*Cor* 4/4.

8. *Wskazuje na sposób, zwłaszcza sposób działania: czyniąc coś, postępując jakoś, stosując coś; per HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; in HistAl, Vulg, PolAnt; cum PolAnt (1885) : ZapWar 1503 nr 1913; O Iudáffu [...] czemu przez zamię pokoiu ij miłości/ zadawáfs fynowi bożemu okrutną ranę śmierci OpecŻyw 106; tako téz ij cialo matki mé má bytz vchwáloné/ przez chwalebne wzięcie na niebo. OpecŻyw 181 (13); PatKaz I 1v (2); PatKaz II 43 (2); PatKaz III 96 (3); Iezu ienżes przez profte ich [apostołów] wiary przepowiedanie/ z błędu śmierci Rodzay ludzki wyzwolił. TarDuch B2v (2); WróbŻółt O5v (4); WróbŻółtGlab A5; RejPs 35 (3); Krol ye⁸⁰ M. [...] wżeliaka sprawiedlywoszcz thobye vczynycz roskaze [...] przes potwierdzenie prziffiag LibLeg 11/12; SeklWyzn Dv; HistAl A4 (3); KromRozm I I2v (3); KromRozm II mv; Gdzyeż o tym iżeby w krzeſciyańftwy gromádá [...] przez wkładánye rąk ducha S. [...] dáć moglá? KromRozm III 15 (7); DiarDop 106; GliczKsiąż C4; LubPs B5v (4); Sentencyą Sędziemu przes ſwoie porządne votá [obwinieni] náyduią [...] niemáiąc głowy nákrzytey czapką GroicPorz dv; Czwarte [zawiadomienie o pozwie]/ przes przyklepienie liftownego Mándatu/ ná drzwiách zbiegłego człowieká GroicPorz n3v; Przeto ten poſtępek pozywánia Mężoboyce przes przywołanie iefł wedle Práwá GroicPorz n4; Obyczay zdawánia Imienia ſtoiącego przes włożenie czapki GroicPorz nn3v; Pozew przes imowánie perfony ktorym obyczáiem ma być. GroicPorz nn4v (26); Krolowie przes ftrách vporne/ pod moc ſwoie podbijáią KrowObr 3v; Abowiem tákowi [fałszywi pasterze] [...] przes flodką á pochlebną mowę/ zdradzáią ſercá proftych ludzi. KrowObr 98v (9); Kto bierze chleb człowiekowi kthory go przez pot nábywa: iefł iáko ten kthory zábijá bliźniego [!] ſwego. Leop Eccli 34/26 (5); Bog potwierdza przymierza ſwego y obietnic ſwych Abrámowi przes obrzezánie. BibRadz Gen 17 arg; Abowiem mnimam iż iefł ſpráwiedliwa rzecz [...] pobudzác was [ku wierze] przes nápomínánie. BibRadz 2.Petr 1/13 (18); OrzRozm I2v; [Turcy noszą] ná drzewcách znáki iedwabne rozmáithych fárb/ przes kthore znáczą ſwoie woýfká ofobne wodzowie ich. BielKron 259v; Krol Polſki/ miał wżytki miáftá y zamki wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu cokolwiek przes walkę wzyął BielKron 384v; iż Tátárowie y Słężacy wielkie ſzkody w kroleſtwie czynili przes łupieftwo. BielKron 389v; kthory [zamek Jajce] zálię Matyałz Krol Węgierſki przes oblężenie wzyął. BielKron 393; Wiele ich [...] było y [...] będzie/ ktorzy [...] chćiwi byli wiedzieć nowych rzeczy/ [...] iedni przes czytánie/ drudzy przes pythánie pielgrzymow BielKron 455 (49); GrzegRóżn E2 (4); Gdyż przes philoſofią możemy dobrze porozumieć/ czo iefł wkaźdey rzeczy naipierwſzego KwiatKsiąż H3v; przes ktore [gadanie, tj. dyskusję] co w ktoreykolwiek rzeczy prawdziwego albo fałzywego iefł [...] wynaiduiemy. KwiatKsiąż I (21); Colluco, et Interluco, [...] czinię ſwiatłość w leſie przes obćinánie gáłęzi. Mącz 198c; Sortilegus, Lóſnik/ práktykarz/ wieſzczbiarz kthory o przifzłych rzeczách przes lófy práktykuye. Mącz 403b (25); OrzQuin C3v (6); proſzę Páná Bogá/ o przedłużenie żywotá/ ábym zácęthéy rzeczy dokonác mogł/ ku rozmnożeniu chwały iego/ przes dowcip ludzki SienLek 196 (3); Y dla tego oná [natura] przes to dwoie złączenie/ męſzczyzny z białugłowá/ wypuſzcza dziatki ná ſwiat GórnDworz*

X7v (2); przez łkruchę łerdieczną y przez wftną łpowiedz: mozelz zwyciężyć diabła *HistRzym* 53v; Opuść świat przez dobrowolne vbołstwo *HistRzym* 73 (22); *RejPos* 14 (8); *RejPosWiecz*² 91v (11); iż Duch fwięty/ przez tę łpoleczność/ zápala w nas miłość ku Pánu Bogu. *RejPosWiecz*³ 99 (2); ten [*Chrystus*] od wiernych łwych przez wftawiczné ónéy ofiáry okázowanie chwałę y dziękowánié/ ma odnośić závždy *BiałKat* 348v (6); baczyć mamy w piśmie rozmaíte obyczáie [...] byčia s Kryftufem. Pirwłzy duchowny przez łowo *GrzegŚm* 35 (11); A z tąd też onę przyśięgę/ przez którą obiecuią Zołnierze iż wiernie rzeczy łopolitey służyć chcą [...] łlubem Rycerłkim zową *KuczbKat* 105; Bo iáko sie ludzie [...] do Małżeńłtwá przez łluby przypráwuią/ ták też Duchowni kiedy przez oftrzymanie wlołow Pánu Bogu łosłubieni bywáią *KuczbKat* 240; Przez ktore łłowá y Obrzędy/ sftawa sie [*ksiądz*] tłumáczem y łosřednikiem miedzy Bogiem y ludźmi. *KuczbKat* 245 (16); *RejZwierc* 51 (2); Człowiek mogłby łobie nárzędzić wieczną pámięć [...] bądź to przez náuki Pismá/ bądź przez Rycerłkie rzeczy/ przez Vrzędy Rzemiołá *BielSpr* b4; [*Rzymianie*] Náležli tho przez doświádczenie/ iż młódź tá ktora sie ná wśi rodzi/ godnieyłza iest ku ćwiczeniu rzeczám Rycerłkim *BielSpr* 2 (14); Widziłz że Duch S. przez wlozenie rąk Apołtołłkich w ludzie iuz okrczzone przyśzedł. *WujJud* 159v (30); *WujJudConf* 80v (3); *RejPosRozpr* b3v *marg*; Tęż miłość mieycie/ iednomyłni/ [...] áby nic nie było przez łwar/ ábo przez łrozną chwałę *RejPosWstaw* [21²] (7); *BudBib Num* 30/10 (8); A ták byłby [*król*] práwie a Deo datus/ [...] gdyby przez łporządne łpráwy łołow ze włzech łthanow był obran *MycPrz* II C4 (5); *BiałKaz* K3; A vyrzawłzy Symon iż przez wlozenie rąk Apołtołłkich dáie się duch łwięty/ przyniołł im [*tj. apostołom*] pieniádze mowiáć. Daycie y mie tę władzú *BudNT Act* 8/18 (4); *StryjWjaz* A3v; iż go [*Bóg Jezusa*] przez wćielenie y vrodzenie tu do nas ná świat łołłł *CzechRozm* 32v; ktorzy [*tj. Rzymianie*] wftawicznú łtraż łwú nád żydy [...] trzymáli: iákoby sie im kiedy przez bunt nieiáki [...] z łołłuzeniłwá y łoddániłtwá nie wylomili. *CzechRozm* 254 (22); *PapPan* Ggv; *KarnNap* B4v (3); á niemoże być odekrwie ná niey rozlaney [*ziemia*] oczyścioná/ iedno przez krew tego ktory iá przelał *ModrzBaz* 79; iż iáko do Biłkupłtw [...]/ ták do tych vrzędow wieleby się przez łprzyczynę ćilnęło *ModrzBaz* 93v (10); ktorych się im [*zmarłym*] męk vlżywa/ gdy wierni żywi im łomágiáią/ przez ofiárę Młzey S. przez łmodlitwy/ y iáłmużny *SkarJedn* 272 (4); ták Pan Bog chcąc miáłto łzatanłłkie bálwochwáłłtwo [...] zburzyć/ y zamki te przez kazánie Ewánieliey [...] zwoiowác: łołłł naprzod wfiec męczeniłki *SkarŻyw* 407; káplániłki łtan [...] iedno przez chrzełł łny rodzi [...] *SkarŻyw* 456 (16); *SkarŻywBog* 357; *MWilłHist* F3v (2); *ZapKościel* 1580/5v; [*król Bolesław*] przez dobrowolne łodánie/ dla głodu [...] y miáłto y zamek Kijow wziął *StryjKron* 170; Bo Mázurowie onych czálłow częłte przez łpolne Małżeńłtwá łowinowáctwá z Litwú łotwierdzáli *StryjKron* 365 (12); Lecź Bog nie łopułłzcza/ wyniłzczyć przez walkę heretykow ále Pápieź drugi Bog ziemski wyniłzczyć ie wśiłuie *CzechEp* 39 (11); Co zacź był ten *Damaffus*, y iáko przez łedycyá/ y rozłanie krwi/ ná Biłkupłłtwo włzedł/ łwiádczú [...] Hiłtorye kościelne *NiemObr* 134 (15); Nie przez łochłébłłtwo/ áni złóte dáry/ [...] Ale przez cnotę ná miéśce wáźnieyłzé Godziłz/ Wapowłki *KochFr* 104; *ReszHoz* 116 (2); iż ludzie nie mieli przez łaranie łoczłłłne łarániá wiecznego chćieć vchodźić *ReszList* 149; ktorú [*tj. ofiárę*] teraz wftawicznie/ przez łmodlitwy/ łołty/ iáłmużny Pánu Bogu czyniá *ReszList* 179 (16); iákié ludzkie głupié łpráwy/ Szukác łmierci przez bóy krawáwy *KochPieś* 67; *ArtKanc* E4v (6); *ZawJeft* 13 (4); *ActReg* 26 (2); Abiuratio – Zaprzenie przez łprzi łzięgę. *Calep* 5b; Innubo –

Wtępuię przez małzeństwo w dom, za mąż idę. *Calep* 539a (13); *GrochKal* 21; Potym pánowie chcąc zálię vbogim z rąk ziemię wydrzec [...] przez fałz potáiemnie iednáli ludzie thákie niewolniki fwe *Phil* P4 (2); *KochPij* C2; *GrabowSet* A3; Rozliczny fpořob krotkiego nabożeńřtwa dźiennego/ przez rozmyřlánie y modlitwę. *LatHar* 51; day to czeładce twoiey/ áby to o co cię przez pořt proři/ dobreimi řpráwámi wypeřniáá. *LatHar* 350; Dźiękuię tobie [Boże]/ żeř mię [...] raczył przez kąpiel Chrztu S. od grzechu pierworodnego oczyřcić *LatHar* 566; Wypuřczáią nas przez vrodzenie/ mátki náłze ná ziemię *LatHar* 667 (43); *KořakSzczęřl* C4v; Pogani potrzeb doczeřnych řzukáią [...] przez dowćipy řwoie. *WujNT* 25 *marg*; Nie tylko przez řłowá [...]/ ále teř przez ceremonię/ [...] Pan Bog cudá czyni. *WujNT* 152; áby řię chorzy ludzie pierwey przez řpowiedz y pokutę z Bogiem poiednáli *WujNT* 323; Bo to ich [heretyków] wláłny obyczay/ przez řłodkie namowy [...] zwodzić řercá prořtych á niewinnych ludzi. *WujNT* 645; ktore [tj. zasługi Chrystusa] drugim członkom potrzebnieyřym przez odpuřty bywáią vřyczáne. *WujNT* 697 (94); *WysKaz* 19 (6); A tego [tj. spraw Korony] napřród przez pofelřtwo, y rádámi dobrými dochodzić. *SarnStat* 124; Iednáł gdzieby obwiniony nie zgoá/ ále przez przyřięgę řie odwiódl/ tedy ná Delatorá řadna poená řciágáć řie nie ma. *SarnStat* 152; A iefliby tákowy męřobóycá [...] z króleřtwa vćiekl/ [...] niech bęđie bezecnym przez Wořnych iáwné obwołánie opowiedzión. *SarnStat* 605; y iefliř bęđie wieczny zapis [dóbr]/ ma dowieřdź tego zapifu przez przyřięgę řzeřciá řwiádków řobie řównych *SarnStat* 760; ktorá winę [...] z Mytniká Duchownégo [...] Stárořtá onégo mieyřcá przez práwny pořtępek [...] niech wyćiága. *SarnStat* 943 (50); *SiebRozmyřl* H4v; [Bolesław IV] To cne kroleřtwo wziáwřzy w rządy řwoie, Vmyřlił Polřkę ozdobić przez zbroie. *KlonKr* D (4); *PowodPr* 16; ktory [Bóg] ták ná nie [rodzićów] dopuřcił/ iáko gdy im przez řmierć řyny bierze. *SkarKaz* 44a (6); *VotSzl* B2 (2); *GosłCast* 29; *SkarKazSej* 678a; Iák řkoro dźieñ řwiáto řwe rozvodři po niebie/ Przeřen řiedmkroć wychwála Bože wieczny ciebie. *SapEpit* A4; *KlonWor* 3 (2); Bezbořni ludzie [...] rádzą/ áby głowę moię Lub řkrytá zdráđá/ lub przez iáwná zbroię Stráćili *SzarzRyt* B.

Połączenie: »przez ... bez« (1): Anacrisis – Wibadiwanie na złoczynicy, przez męke albo bez meky. *Calep* 66b.

Wyrażenia przyimkowe: »przez czarnoksięřtwo(-a) (a. czarnoksięřská naukę, a. czary, a. czarowanie)« = *per artem magicam, per magicam incantationem (magicas incantationes)* *HistAl* (17): Anektanáb tedy przez czarnokxięřská náukę przemienił řie w řmoká *HistAl* A5v (5); že nyepłodne nyewyářty [...] wařá řie płodu dořtáwáć [...] przez czáry. *GliczKsiąř* C4; *KrowObr* 37v; *GórnDworz* Bb4v (2); *RejPos* 241v; Lecř ty miey řię ná pieczy gdzie [czart] řzkodę przez czárowánie czyni *SkarŻyw* 36; že řřtukámi czártowřkimi przez czárnoksięřtwo Papieře Rzymřcy řtolice tey dořtawáli. *CzechEp* 423 (2); Czegóm zbyć niemógł/ przez řiołá/ przez czáry/ To řám dźiř wyřnam ná řię z práwéy wiáry: Zem był zábłáđził *KochFrag* 27; *LatHar* 115; *GosłCast* 61; *KlonWor* 3.

»przez dary (a. darowanie), pieniádze« = *przekupřtwem; largitione* *Mącz, Modrz; precio* *Mącz; donatione, per largitionem, muneribus* *Modrz* (19:6); *KrowObr* 38v (2); [Kajřasz] Biřkupřtwo był kupiř/ przez pieniádze *OrzRozm* I2v; Tárquinius vmowił řobie pirwey niektore s Senatu/ iedny przez dáry/ drugie krewnořciá *BielKron* 103v; Iř zacnych rycerřow nikth nieuřrářzy grořbámi/ áni vchodři przez dáry/ albo obietnicá *BielKron* 315v (8); *Captus dulcedine pecuniae, Zwiedziiony* przez pieniádze.

Mqcz 35a; Reus ambitus, Obżalowany przed ładem/ że przez vpominki [...] y dary yąką doftoyność y rząd chciał osiągnąć. *Mqcz* 354d (4); *WujJudConf* 146; Iákimże to tedy právem czynią ci/ ktorzi [...] álbo przez dárovánie/ ábo kupnym obyczáiem doftawłzy imienia źle go vżywáią? *ModrzBaz* 48v (4); *SkarŻyw* 150; *KochFr* 104; Iugurtá będąc więźniem w Rzymie/ [...] przepráwiwłzy łobie winę przez dary/ pułczón był wolno *KochWr* 32; *Phil* F2; *SkarKaz* 458a.

»przez drogę(-i)« = *w jaki sposób* (5): et illic iter quo ostendam illi salutare dei. Wiedzcie iż ofiara chwały tać mie vcźci/ á tać iest droga przez ktorą ia vkażę temu kthory mie czci zbawienie od boga. *WróbŻolt* 49/23; *OrzQuin* H4 (2); *GrabowSet* S3v; iż możemy [...] závłże otrzymáć odpufzczenie grzechow náłznych/ przez drogi y śrzodki nam do tego podáne. *ReszList* 147.

»przez fortel(e)« = *artibus* *Modrz* (5): Wiemy że v was [tj. *konfesjonistów*] ná niektórych mieyfcách Burmiŕtrz z Ráyćami [...] łie łami wdźieráią/ przez dziwne fortele *WujJud* 146; vrzędow kościelnych nikt [...] nie ma [...] przez [...] fortele doftępováć *WujJudConf* 146; *WierKróc* B3; *ModrzBaz* 6v; Ták łię złodźiey włwe kłámłstwo/ iák wczernidło/ kryie/ [...] Radby wyłzedł przez fortel *KlonWor* 3.

»przez gwałt« (10): A mąż łpráviedliwy [...] kthoryby nic nikomu przez gwałt nie wydárł [*aliena non rapuerit*] [...] *BibRadz Ez* 18/7 (2); [król] nie ma wielkiego około łiebie mieć woýłká/ ktorymby [...] przez gwałt lud Królestwá łwoiego od Kościoła Bożego odvodził. *OrzQuin* T2v; Iáka iest zápálczywość trzebienćá ku zgwałceniu pánienki tákowy iest ten kthory przez gwałt odpráwuie łády [*qui facit in vita iudicia*]. *BudBib Eccli* 20/3; *ZawJeft* 13; *ActReg* 17; iedno przez moc y gwałt [*per vim et violentiam* *JanPrzyw* 9] od nas to [tj. *sposób podziału dóbr*] niech nie będzie wyćłkano. *SarnStat* 887 (3); *KlonKr* Bv.

»przez miecz (a. moc miecza), szabłę(-e)« = *walcząc, zabijając, skazując na ścięcie; gladio, in gladio* *PolAnt* (39:5); *LibLeg* 11/88v; *LubPs* Mv; Bo W.K. zacność nie kroluiefz narodowi Polkiemu przez moc mieczá. *LeszczRzecz* A6; A nieprzyacióły łwe gonić będziecie/ y poráźicie przez miecz. *BibRadz Lev* 26/7 (4); [król *Achas*] porázon okrutnie/ poległo mu ludzi przez miecz łto y trzydzyełci tyłiąc. *BielKron* 88v; [*Bolesław Śmiały*] karał thy khorzy [!] łwą wołá od niego ziecháli/ iedny przez miecz drugie ná ćci. *BielKron* 348; [*Giedymin*] vcźynił łzkodę Krzyżákom/ ták w bydle iáko w ludu przez miecz y ogień. *BielKron* 369; ten [*Tachtamis*] Mołkwi wiele łzkod pocźynił przez ogień á Száblę *BielKron* 439v (21); *HistRzym* 53v; *BudBib Bar* 2/22; *CzechRozm* 254v (2); *KochOdpr* C; Nie przez miecz bowiém [*Żydzi*] źemie ták piękney doftáli *KochPs* 65 (2); A Ceffarz Iulius [...] łam łie przez Miecz [...] Borgmiŕtrzem Rzymłkim vcźynił *StryjKron* 66 (3); Przez miecz [...] ludzie łye łćigáią: [...] przez łzáble/ królestw nábywáią *ZawJeft* 26; *JanNKar* D; *PowodPr* 7; *CzahTr* C3 (2).

»przez moc« = *przemocą; zbrojnie* (22): *LibLeg* 10/145v (3); iefli co łnimi [*luteranami*] pocźniećie gwałtownie będą tey nádzieie/ iż im przez moc prawdziwą drogę zágradzacie *BielKron* 199v; [*sultan*] Máchometh [...] żádney nádzieie niemiał doftáć przez moc Kroiey *BielKron* 257 (7); *OrzQuin* T2v; *RejAp* 165v; *GórnDworz* Aa; *MycPrz* II C2; częłtokróć teź przez moc [*viribus*] y obronną rękę wedrzeć łie [*ludzie*] chcá do Duchownego chlebá. *ModrzBaz* 6v; *KochWz* 140; *PaprUp* F4v (2); Niehcemy [...] gránic od dóbr/ włi/ y dziedźictwá náłżego rozdźielenia zábrániáć [...]; iedno przez moc y gwałt [*per vim nec violentiam* *JanStat* 402] od nas to niech nie będzie wyćłkano. *SarnStat* 838 (3); A ktorzy przez moc biorá: ná Rzeczpółpolitá/ Przyczynę kłáda, y ná potrzebę závítá. *KlonWor* **v.

»przez moc« = *mocno* (*tu: głośno*) (1): [*anioł*] wołał prawie przez moc głosem wielkim/ mówiąc: Vpádło vpádło miáfto Bábilon wielkie *RejAp* 147.

»przez obyczaj« [*w tym: jaki* (3), *czego* (2)] = *w jaki sposób* (5): *OpecŻyw* 4; Przez ktoriż tedy obyczaj człowiek ma byc purgowan. 1. Napierwey przez stółcze. *FalZioł* V 103v; *KuczbKat* 420; áby káždému było wolno [...] nie przez obyczaj rufzenia [*per viam motionis JanStat* 644] łędzięgo/ ále profto słowem áppellować *SarnStat* 535 (2).

»przez ogień« = *paląc, podpalając, płonąc* (22): drudzy Grekowie ciągnęli Priamułowi do zyemie czynić szkody przez miecz y ogień *BielKron* 57; [*Neron*] ná ogień pátrzył z wieże swoiey/ [...] mówiąc: Odnowcie fie przez ogień stáre páłace Rzymkie *BielKron* 145; Tego też czáfu wielkie szkody przez ogień czyniono Luterianom/ ták yż wiele miáft y wsi popalono *BielKron* 218v; Litwá do Sirádkiey y Káliskiey źiemie wtárgnęłá/ gdzie wiele szkod poczynili przez miecz á ogień prętko. *BielKron* 369 (20); *KochPs* 119; [*Polacy*] ziemię Mázowiecká [...] okrutnie palili/ y pułtołzyli przez miecz y ogień. *StryjKron* 472.

»przez ogień« [*o sposobie działania Boga*] (27): *TarDuch* D; Káždego robotá iawna będzie/ bo dzień okaże/ gdyż przez ogień [*in igne*] obiáwioná będzie *BibRadz* 1. *Cor* 3/13 (4); Potym Pan Bog przez ogień świát y ludzi odnowi/ ták iż zyemiá będye iáko kryłztał przezroczyfta *BielKron* 136v (2); *RejAp* 134; *WujJud* 203v (2); ktorá [*kaźń*] [...] czyścową od oczyszcienia názywamy: iż pópolicie y częfto w ogniu/ y przez ogień bywa. *LatHar* 285; gdy iedni z nich do niebá profto idą/ á drudzy zbáwieni bywáią przez ogień czyścowy. *WujNT* 873; Y wylał czwarty ániół czálfę śwá ná słońce/ y dano mu iest gorácem trapić ludźie y ogniem (*marg*) przez ogień. (–) *WujNT Apoc* 16/8 (9); *WysKaz* 33 (7).

»przez (po)śr(z)odek(-ki)« [*w tym: czego* (3), *jaki* (1)] = *jak* (10): *FalZioł* IV 48b; *LubPs* Y *marg*; *KwiatKsiąż* Kv; *CzechRozm* 122v; ábowiem chciał pan Bog [...] / żebyłmy [...] przez ieden tylko śrzodek wiáry/ o vznánie się iego stáráli. *NiemObr* 143 (2); *ReszList* 147; iż łá rozmáite pószrodki przez ktore [...] grzechow powźednich pozbywamy. *WysKaz* 27; Iz gdy białagłowá piérwéy vmrze [...] / półag od męźá żywiácego przez pószrodek práwny [*iure mediante JanStat* 570] ma byđź wyciągan *SarnStat* 633 (2).

»przez praktyki« (8): Ták też náłzy wielebni Biłkupi/ gdyż [...] przez dziwne praktyki/ ná Biłkupstwą w chodzą/ widziłz iákiego Duchá máią *OrzRozm* 12v (2); Práktiki/ przes ktore [*Niemiec*] tu do nas chce w niśc [!] *MycPrz* II C; *CzechEp* 351; ále y ná ten czás kiedy się iuż [*papieź*] przez praktyki Włófkie [...] ná naywiétfzáz władzú zdobył/ [...] lédwie piątą częścią chrześciáńftwá włádał. *NiemObr* 59 (2); *PaprUp* C2v; *ActReg* 31.

»przez sposob(y)« = *jak* (5): *GliczKsiąż* D7; przez ktory [*tj. sposób pisania*] [*qua methodi causa*] ku onem rzeczą chciałem przyść/ o ktorychem tu napilniey mówić był vmysłł. *ModrzBaz* 1v; *Phil* D4; wytop zužel zemnie/ Abyc brzydkiego nic nie było we mnie/ Przez iáki spósob/ y iákie chceš drogi *GrabowSet* S3v; Iz ktoby przeciwko Przywileiowi ták pożytecznému/ [...] przez którókolwiek spósoby [*per ... quoscunque alios modos JanStat* 204] [...] opátrzenie iákiékolwiek [...] chciał wziąć/ [...] tákowy [...] *SarnStat* 193.

»przez świadki« (7): iże dowod zapłáty przeciw Cyrográffowi nie przes świadki/ ále przes quit ma być. *GroicPorz* yv (3); Tego to [*papieża Sykstusa*] był oskárzył ieden kápłan Báłfus/ żeby miał być

cudzołożnikiem [...]. On potym vdzyął Synod [...]/ y wywiodł fie przez świadki. *BielKron* 160; GDy vbogi bogátého o gwałt pozywa/ bogáty przez świadki [*per testes JanStat* 598] ma y może fie oczyścić *SarnStat* 626 (3).

»przez to, przez co« = *w ten sposób* (19:3): A iefliby kto chciał co przedać [...]/ tego też niemogł wczynić/ ażby od Páná fwego [...] przynioł [...] groź ná którym był wybit obraz Krolewłki przes co on przedawájący znaczył/ iż to z wołą páná fwego czynił *GroicPorz* 14; iako dla obciążliwołci/ álbo dla vblżenia fwey íprawiedliwołci [*skazany*] [...] áppelluie/ áby ná to przyfyał: Przes tho by fye zábiegáło niepotrzebnemu przewłaczaniu íprawiedliwołci Ludzkiej. *GroicPorz* bb2v (6); Iefli tedy dla niedostatku [...] wypychał twoie dzieci z domu/ vkázuiefz przes to/ iżeś iefł niewierny *KrowObr* 149v (4); [*Turcy*] Starłzych fwoich zwycięłtwá piřzą/ á potym ípiewáią/ pobudzáiąc przes to rycerřtwo ku walce *BielKron* 259v (3); *RejPosWiecz*² 90v; Brutus pilen był Gołębi [*z listami*] [...]/ á przes to rády nábywał/ iáko fie miał íprawowác. *BielSpr* 47v (2); *RejPosWstaw* [1434]; *CzechRozm* 20v *margin*; *KarnNap* B3v; iż nas Troycá s. przednáłá fobie/ przes to/ gdy ono fámo fłowo ciátem wczyniá *CzechEp* 312; *ArtKanc* N9v; Iefli pozwány [...] świadká kótórego [...] nágáni/ chcąc przes to [*per hoc JanStat* 419] rozgrániczenié powodowéy ítronie zátрудnić: tedy [...] *SarnStat* 470.

»przez wiarę« = *wierząc, opierając się na wierze* (22): *KrowObr* 57 (3); *BielKron* 196v; o błogofławionałz to wieczera/ ktorey ktokolwiek fkofłztuie przes mocną wiarę fwoię/ iuř [...] nigdy prágnąc áni łáknąc nie będzie *RejPos* 158v; *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 96; *KuczbKat* 1 (2); *WujJud* 130 (2); Gdy lud ízuka w Ceremoniach tego/ częgo ma w fáym Synu Bożym Kryřtuřie Iezuřie przes wiarę ízukać. *WujJudConf* 207 (2); Iesli dofyc ná ponurzeniu y ná wieczierzaniu duchownym przes wiarę procz widomych Sákrámentow. *CzechRozm* 266v *margin* (4); *KarnNap* B4v; ták ani Chriřtýaninem być może/ [...] Ktoby chriřtuřá Iezuřá pierwey przes wiarę nie obleł *CzechEp* 339 (3); řwiát ten wřzyřtek [...] Pánu Chryřtuřowi [...] przes powřzechną wiarę/ pollubiony/ przes ták wiele wiekow prawdy nie wiedział *ReszPrz* 109.

»przez zdradę(-y)« = *per dolum Mącz; dolis frandibus Modrz; frandantes JanStat* (37); *LubPs* bb4v; [*papieř Grzegorz VII*] izali ten kielká Papięřow przedtym nie otruł/ a niřli łam ná Papięřtwo przes zdradę włzedł? *KrowObr* 38v (4); Przyřly nowiny [...]/ iż Pomorzanie Miedzyrzecř ná gránicy Sáłkiey wzięli przes zdradę *BielKron* 349v (15); *Mącz* 290b; *GórnDworz* Mmv; *MycPrz* I C; *PapřPan* Ee; *ModrzBaz* 6v; Milcz nie nárzekay Szátanie [...]. Twęgo nietknę/ byorę trzodę Swą/ ktorąř vwiodł przes zdradę. *MWilcHist* F; *ZapKóścier* 1580/11; *StryjKron* 215; *KochPieř* 4; *PapřUp* B2v; *ZawJeřt* 13; kthory [*tj. Attylus Regulus*] [...] w Afryce przes zdradę forthelem był poiman *Phil* O3; [*cesarz turecki*] nie vfa zgołá przymięřzu łam fwému/ kótóre złamał/ wzięwřzy przes zdradę ziemię Wołofką. *OrzJan* 7 (2); Bo kthorych [*szatan*] przes iáwne okrućieńřtwo pożyć nie może: tych przes táiemne zdrády haeretyckie [...] zábija. *WujNT* 866; *SarnStat* 259 (2).

a. O obiektach fizycznych (przedmiotach, substancjach, zwierzętach) użytych do wykonania, realizacji czegoś (98) : á od flończa wřzythka wodnoć s kwiecia wynidzie w ípodnią bańkę/ á niebędzie tak wodna y řwiatła iako czo przes ogień działaią *FalZioł* II 1d; [*srebro*] nieiefłth thak czyřty kruřczec iako Złoty/ á dla tego więthřzą pracę maią Gorniczy około wyprawiania kruřczu Srebrnego przes ogień *FalZioł* III 34d (9); *RejPs* 95v; *HistAl* B7v (3); Kiedyby był Pan Bog rořkazał [...] ludzi prořtych

przywodzić/ y vtzyć/ iuż przez ty Ornaty/ iuż przez Kápy/ iuż przez Stuły/ iuż przez Humerały/ [...] tedybyłmy [...] *KrowObr* 109 (11); *BibRadz Lev* 19/22 (2); *Goski ktv* (4); po iego [*Niemrota*] śmierci syn Ninus napirwże bálwochwálftwo wymyślił przez obrázy/ gdy kazał obraz ná iego grobie do łupá zawiéść *BielKron* 8; [pisarze rzymscy] piáli łzyroce o dobyciu miáltá Illium/ przez koniá wielkiego z drzewá vdzyálanego *BielKron* 61; Kleopátrá krolowa Egipfka [...] zadála sobie trucinę przez węże/ ná iego [*Antoniusza*] grobie vmárká. *BielKron* 131v (13); *GrzegRóżn* E3; *Mącz* 203d (3); *RejAp* 69; *GrzepGeom* B; *HistRzym* 3 (4); *RejPos* 153; *BiałKat* 46; któż będzie śmiał tego przeć/ iz Pan Bog przez święte prochy/ przez kości/ y przez inłze świętych ludzi Reliquie/ tyż cudá dziwnym obyczáiem łpráwuie? *KuczbKat* 275; *BielSpr* 44; *WujJud* 50 (3); *BudBib Ex* 29/33; *CzechRozm* 163 (2); *ModrzBaz* 50v (2); Wey/ á widziłz tę chorągiew? Vfárbowaná przez mą krew. *MWilkHist* E4; *StryjKron* 140 (2); *ReszHoz* 116; piál do niego [konsula rzymskiego] liłth Lekarz Krolewłki/ obiecuiąc Páná łwego przez truciznę zgłádzić *Phil* O3; *LatHar* 346 (2); y daná mu ielt moc [...] zábiiác mieczem/ głodem/ y śmierciá/ y przez zwierzętá ziemłkie. *WujNT Apoc* 6/8 (21); ále tylko gdy [wójt i ławnicy] przed oblicznośc náłzę y przez ofobliwá pieczęć náłzę pozwáni będą: tedy [...] *SarnStat* 957 (2).

Połączenie: »przez ... krom« (1): Może to [tj. mierzenie wysokości i odległości] tedy być przez inłtrument/ y krom inłtrumentu. *GrzepGeom* N3.

b. *O stosowaniu jakiejś metody w określonej dziedzinie działania* (43) : Przez ktoriż tedy obyczay człowiek ma byc purgowan. [...] Przez charkanie y plwanie. [...] Przez praczá [...] Przez łaznię y pot. [...] Przez kliłterę. *FalZioł* V 103v (20); w ktorým [miełcie Mesyna] iedwabie łpráwuiá przez czyrwie robaki *BielKron* 276 (2); *Defruto*, *Konfecti* czynie z winych grón przez warzywo *Mącz* 80c (3); *KwiatKsiąż* B3; *Rozdział Czwarty*. Iáko ciáło czyłcić przez odmiękczenie żywotá Purgácyá *SienLek* 37 (4); Nie miánuię inłzych ná ten czás/ ktorzy przez tę Náukę [tj. geometrię] dołzli/ j poználi/ iáko wielka ielt źiemió/ iáko wielki Miełsiąc *GrzepGeom* Bv (3); *BudBib Deut* 4/34; *Oczko* 11v; *Clinicus* – Lekarz przez diete vzdrawiaiáci. *Calep* 207a; *KochFrag* 27; *SiebRozmył* E4.

Połączenia: »czym, (i, abo) przez co« [*szyk* 2:1] (3): Pátrzymyż iuż y trzecię [rzeczy] to ielt czym y przez co tá miełzániná gliniánego fundámentu ma być wyłzufflowána *CzechEp* 235 (2). *Cf* »(czym), przez co i jako«.

»(czym), przez co i jako« (2): *CzechEp* 233 marg; gdzie [tj. w dziele o metodach walki z Turkami] [...] opifano [...] czym/ przez co/ y iáko zwyciężyć łie może. *OrzJan* 3.

Wyrażenie przyimkowe: »przez co« = w jakiś sposób (1): w [...] *Confaederatiey* wWarszawie [...] *Vczynioney* vzano to [...] iz dopokoioiu wiele nalezy, aby te *differentiae* zachamowane [!] były przez co. *ActReg* 20.

c. *O sposobie przekazywania wiadomości i przesyłek* (586) : Iakoshmy thy plothy o kthore nash strona obvynyla przesz pozew shatrzymalyszmy v pokoyv vyshey trzech lath *ZapWar* 1522 nr 2279 (3); *PatKaz III* 106; Iezu kthorys przez przykład niewiełci czału porodzenia bolełc y łmętek maiączej ony ku pokucie napominał. *TarDuch* B8v (2); *WróbŻołt* nn5; *Vstawiwssy* ssya v xyak *Groczkych* [...] Ian ffigura [...] ławnye y *Glossnye* przez wymowienye zessnaly ze ssya yem *dossycz* stale *ZapWar* 1548 nr 2667 (3); *MurzNT* 96; *KromRozm III* K2v; áby Páná Bogá przez opowiedanie práwdziwego łłowá iego chwalili. *LubPs* M4 (7); *Litis Contestatio*, ielt głowney rzeczy gruntowne wtoczenie przed

Sąd od obudwu ftron/ przez żalobę y odpowiedź. *GroicPorz* t2v (3); *BibRadz Lev* 4/2 (5); *OrzRozm* A2; Przykazał thedy Iozue przez wołanie woźnego/ aby sie gotowali po trzech dni przez Iordan ciągnąć *BielKron* 46v; [cesarz] poślął do krolá Bolesława profząc prez [!] vmowę słuźną/ aby kniemu przyjechał do Báberku *BielKron* 352 (6); *KwiatKsiąż* H (2); Perscribere pecuniam, Przes bank komu pieniądze posłać/ to yeft gdy ye włoży w Krákwie á dádzą mu listek od w banku siedzących/ tedy mu ye dádzą w Wenecyey. *Mącz* 375c (3); *RejAp* 39 (2); *HistRzym* 48v (2); bo wierz mi iżci iuż nie máfz żadnego [...] fundámentu pewnieyższego/ iedno ten kthory [...] Bog Ociec/ y sam vfty fwemi/ y przez rozliczne głofy Prorockie/ obwołać [...] raczył. *RejPos* 301v (8); *BiałKat* 126; *KuczbKat* 430 (2); *RejZwierc* 8v (2); *WujJud* 6 (2); *RejPosRozpr* c4 (2); *RejPosWstaw* [143³]; *MycPrz* I B3; Gdyż ich [wiernych] BOg przez Ewánielią fyná fwego Iezulá Chriftułá/ nie wezwał ku nieczyfności: ále ku świętobliwości. *CzechRozm* 220v (7); *CzechEp* 94 (4); *ReszHoz* 136; *ArtKanc* A10; *KochPropKKoch* 3; *OrzJan* 129; racz mi dáć [...] / aby [...] nie schodziło mi ná onych duchownych twoich owocách/ ktore nam przez náukę Apoftoła S. Pawła rozgłoszono *LatHar* 35 (3); *KolakSzczęśl* A4v; Bo wiára práwi [św. Piotr] ielt z słućhania/ á słućhanie przez słowo Boże. *WujNT* 799; Máiąc wam wiele piłać; niechciałem przez papier y inkauf: ábowiem spódziewam się przybyć do was *WujNT* 2.Ioann 12 (12); vftawiamy [...] / aby Stároftowie mieyfc Targów ná wsiách przez iáwné obwołanié zákazáli sprüfung *SarnStat* 289; aby Káfztelani powiáty fwé ná mieyfce przez Wići przez nas náznáczoné [...] wiedli. *SarnStat* 301; przyrzékamy/ y przez przyśięgę náfzę vczynioná tym sie cieśniéy obowięzujemy [...] ten zapis [...] trzymać *SarnStat* 1000; SToiąc oblicznie przed fadem fzláchetny N. dziedzić N. z iednéy ftrony/ y fzláchetny N. z drugiéy ftrony [...] iáwnie y przez wyznánié fwé wyználi: Iż [...] *SarnStat* 1248 (27); *SkarKaz* 347b (3); *CzahTr* D4v.

Połączenie: »przez ... krom« (3): Ty wfzytki rzeczy mowił Iezus przez podobieńfthwá onemu zgromádeniu ludu/ á krom podobieńfthwá nic im nie mowił. *BibRadz Matth* 13/34; Apoftołowie Chriftułowi nie wfzytkiego przez list (ná piśmie) ále y wiele rzeczy krom piśmá podáli. *WujNT* 717 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przez apelacyjá« = *appellatione* *Modrz*; *appellationem*, *per appellationem* *JanStat* (11); *BielKron* 196; aby byli ze wfzelákich ftanow obráni ludzie mądrzi [...] / ktorzyby fądzili sprüfung ze wfzytkich náfzych powiátow/ do nich przez ápellacyjá przychodzące? *ModrzBaz* 91; będzie mu wolno to vznánié vćilku fwégo przez ápelláciá przynieść ná Séym Wálny. *SarnStat* 944 (9).

»przez dekret [= *akt prawny*]« [w tym: *niniejszy dekret* (2)] (3): Sąd przodkiem gáią mocá Bożą/ mocá Krolá Iego Mił(ości) y przes Dekret pokoy y wfzeláká vtciwofc przykázuiá *GroicPorz* i4v; DLa zgładzenia wątpliwości/ która przy Státucie o włápieniu pánién y białyhgłów vczynionym częftokróć sie wczyna: zdáło sie nam y Rádźie náfzéy przez ninieyfy dekret [per *praesens decretum* *JanStat* 593] iego wyrozumienié tak wyiáfnic. *SarnStat* 642 (2).

»przez list(y)« = *per lit(t)eras* *HistAl*, *Mącz*, *Modrz*; *per epistulam* (*epistulas*) *Vulg*, *JanStat*; *lit(t)eris*, *in litteris* *HistAl*; *cum epistola* *PolAnt* (134); *ZapWar* 1537 nr 2494; Z bozey moczi Czessarz Tvreczkii y ynich wielkich panstw [...] Kroliowy polskiemv [...] Przyasn nasche wam oznaymvyemi przes then nasz lyfth *LibLeg* 10/65; awfchakozełmi mi rofkazały przes lyfth fządziakv y sądzy Byalohrodzkkiemv abi ony wtich rzeczach koniecz slvszni vdzialały *LibLeg* 10/68; czo wthey rzeczi fye ftanye ná feymye

tho Krol yego M. panv woyewodzie [...] przes lyfth oznaymycz bedzye raczil *LibLeg* 10/121v; poflalem od dworv naschego sluge naschego na ymie Sinana opowiadayacz przes lyft nasch krziwdj tich poddanich naschich *LibLeg* 11/91 (45); *ComCrac* 11; A ize fndadz obcowanie náfze y mieszkánie żądafz wiedzieć/ tobie przez ten lift opowiadamy. *HistAl* H2v; dla tego was pilniey profiemy/ ábyfcie nam wftythkę wáfzē náukę y mądrofc przez wáfze lifty obiáwili *HistAl* I4v (6); *KromRozm II* g3 (2); *KrowObr* 127v (2); *Leop 2.Par* 21 arg (3); *BibRadz 2.Thess* 3/14; Dzyękował też Dáryus przez lifty Alexándrowi *BielKron* 125 (34); Castigare literis, Przes lift kogo nápomínac y karác. *Mqcz* 40b (9); *RejZwierc* 62v (2); *BudBib Esth* 9/25; *ModrzBaz* 130v; *ModrzBazBud* ¶5; Przeto cię profze/ oznaymi mi przez lift twoy fkim sam w Syryey w wierze fpołeczność miec mam. *SkarJedn* 110 (3); *StryjKron* 492 (2); Temuz Ludwikowi Papieź Lew czwarty [...] posłufzeństwo fwoie y poddánftwo/ przez lift ofiárował *NiemObr* 62; y piśał [*Atanazjusz*] furowy lift/ do onych oycow w Tyrze zgromádzonych/ od ktorých/ gdy fię fprawy wftytkiey/ doftátecznie przez lift dowiedział/ ná potym oftroźnieyfy był *NiemObr* 128 (4); *PaprUp* F2; Pewné/ prawdziwé rzeczy/ odemnie widziáné Przynofzē. Nie przez lifty omylné piśané. *ZawJeft* 12; *ActReg* 51 (3); *GostGosp* 24; *OrzJan* 129; to niechay vważa takowy/ iż iacy ieftefmy mową przez lifty w niebytności/ tácy też obecnie w vczynku. *WujNT 2.Cor* 10/11 (7); *JanNKar* Bv; Do ktorego [*papieża*] poki fię wftykiego swiátá Bifkupi ábo ofobámi ziezdzáli/ ábo z nim fię przez lifty prozumiewáli/ [...] iedność fię zátrzymawála *SkarKaz* 40a.

»przez list(y) [= dokument prawny]« [w tym: *niniejszy list* (38)] = *tenore praesentium mediante JanStat, JanPrzyw; per literas, literis, per praesentes, per praesentes literas, praesentibus, tenore praesentium JanStat; praesentibus literis JanPrzyw* (69); *GroicPorz* m3 (2); ktorých gránic fkaźń y wftytek posłtepek práwá ma Podkomorzy przes lift fwoy powodem odeflác fádowi zyemfkiemu *UstPraw* I (2); *Mqcz* 58c; *ReszList* 178; *GostGosp* 14; fkaźuiemy przez ninieyfy Lift: áby fześć tylko z oboygá ftanu ofób niżej nápiśanych byli ná to vważenie y popráwē Praw náznáczeni *SarnStat* 55; KTórego Dekretu y wftytkiego posłtepku takowych gránic Podkomorzy przes fwoy otworzyfty lift ma dac znać fádowi *SarnStat* 459; opátrzného A. [...] Woźnym czyniémy [...] / w imię Boże przez ninieyfy lift/ dáliemy y pozwoliliemy iemu moc wftyki Woźného vrzędy [...] flufznie exequowác. *SarnStat* 573; tak iż ktorzy máią Práwo/ niech niebēdą pozywáni/ iedno przez lifty náfzē álbo Stárofty náfzého *SarnStat* 574; A iefliby Séym którego roku nie dofzedł: tedy powinni bēdziemy czás y mieyfc złożyć przez lifty náfzē *SarnStat* 742; [*Kościoly*] we wftytkich ich wolnościách/ fwobodách/ Przywileiách/ záchowywamy przez ninieyfy lift *SarnStat* 987; takowy zapis ninieyzym Przywileiem [...] nikczemny czynimy/ y żadnéy mocy nie miec fkaźuiemy przez ninieyfy Lift. *SarnStat* 1054; [*poddanych*] Ziem/ miaft/ y mieyfc od wfelkiéy wierności/ przyśięgi/ obowiátku/ poddánftwá [...] przez ninieyfy lift czynimy wolné *SarnStat* 1091; wftytko práwo/ które nam [*mistrzowi pruskiemu i zakonowi*] [...] przynależáło/ ná [...] Páná Kázimiérzá Króla Polfskiego/ [...] przenofimy przez ninieyfy lift. *SarnStat* 1096; NA rozgrániczenie ziem [...] náznáczymy w tym roku przez lifty Káncelláriiēy náfzēy Komifсарze ofoby pewné *SarnStat* 1184; przyymuiemy/ przyfpofobiamo y przyłączamy Kfięftwá przerzeczoné do ziemie Woiewództwá Krákówfskiego [...] przez ninieyfy lift *SarnStat* 1211 (62).

»przez mowę (a. mowienie)« (4): Wzięlas pozdrowienijé Przez anielfkié mowienijé *OpecŻyw* 190; A ták brácyá łtoycye/ á dżyerzcýe dánya/ ktorychełcýe łye náuczýli bądź przez mowę náłłé álbo kazánye/ bądź też przez łift. *KromRozm II* g3; *BielKron* 452; Przez łłowo [boże] nie rozumie łię mowá tá zwierzchowna do vchá/ iáka iełt tá náłzá: gdy przez nię oznáyumiem wolá y myłłi náłze. *SkarKaz* 484a.

»przez niniejszy (a. niniejsze); przez niniejszy ...« = *per praesens, tenore praesentium, praesentium per tenorem JanStat* (54): ktorá szkrzinká [...] prziiáli y ze wssyczkiem depositem przeth thymy iednaczmý s ktorych oná kwitowali y przes nynieysse quitvyá *ZapWar 1550 nr 2655*; Który dekret náłz włzyłtkim innym źiemiam przez niniejszy oznáyumiemy rádá náłzá vpomináiąc: áby dla otrzymánia y záchowánia łprawiedliwołłi/ álbo té práwá przyięli álbo ná kłztałt tych/ łwé niechay łpifłzá ná pápiérze *SarnStat* 60; włzytko práwo/ które nam Miłtrzowi Zakonowi [...] naleźáło/ ná Páná Káźimiérzá Królá y królełtwo y iego potomki [...] przenałzamy/ przez niniejszy przywiléy *SarnStat* 1089 (11). Cf »przez dekret«, »przez list«, »przez pisanie [=list]«, »przez pošrzodek«.

»przez objawienie(-a) (a. zjawienie(-a)) ([czyje]« = *in revelatione, per revelationem, secundum revelationem Vulg* (17): *PatKaz II* 62v (3); *WróbŻółt* gg2; *KromRozm II* t2v; *KromRozm III* B4v; ktoremu [dziwowi] áni rozum/ áni żadna głowa/ Nie może nigdy łprołtác/ by nie Pánłkie łłowá/ Ktore przez łwe wyroki/ przez zyáwienia znác dał *RejWiz* 155; źeć tá Ewángelia ktora przepowíádana iełt ode mnie/ nie iełtci według człowieká/ bom iey też ia od człowieká nie wźiał/ [...] ále przez obiáwienie Iezulá Chryłtułá. *Leop Gal* 1/12; iż Abráám tę nádzieię miał/ á fnadz przez obiáwienie/ iż ktoryby łyn był iego pirwey vmárł niżli on łam/ miał iłć do pieklá/ á ktorzy po łmierci iego/ ci do łoná Abráámowego *BielKron* 16v (2); Tu łie podziwuy/ iáka to iełt powagá łłow Pánłkich/ ktore pochodzą od łamego Bołthwá/ przez obiáwienia Páná náłzego Iezulá Kriłtułá. *RejAp* 5v (3); *RejPos* 241v; *RejPosRozpr* b3; *WujNT* 1.Cor 14/6 (2).

»przez pióro [czyje]« (3): WY Sędzyowie s Podłędki mieycie to ná pieczy/ Abyłcie nie chybili tu namnieyszey rzeczy/ O co ná was Bog wołá thu przez pióro moje *PaprPan* Cc; Máyác źal przed oczýmá s tey twoiey złey łpráwy/ Tę w tobye przez pyoro me karze Bog łáłkawy. *PaprPan* Cc3v (3).

»przez pisanie [= list]« [w tym: *niniejsze pisanie* (1)] (3): mocy twé [tj. króla] włłytki rzeczy ktoré łie dziály o Iezulie ná rátułłu moijm znaiomé czynię przez niniejsze pífanijé *OpecŻywList* C2; *SkarJedn* 198; Rescriptum – Odpowiedz przezpifłanie. *Calep* 916a.

»przez pisanie [= dokument prawny]« (6): aby znacz belo ktore rzeczy łádovi duchownemv a ktore łwiefłkiemv przyłłufłayá przez to pífanie oznaymiámy *ComCrac* 19v; Proscribo – Przez pyłłanie przedaine bycz ofłnaimuię. *Calep* [863]b; tedy łtroná obráżona drugiéy łtronie bęđcie powinna [...] przez pífanie [scriptis] tákowé krzywdy y nielubołci oznaymić *SarnStat* 1115 (4).

»przez pisma(-o) (a. (na)pisanie)« = *per scripturas Vulg, PolAnt* (36): *Leop Rom* 16/26; [Pawł z *Barnabą, Piotrem, Janem i Jakubem*] chodzili po rozmáitych kráinach/ kaźác y náwracáiąc lud łprołny ná krzełłiáńłką wiáre/ ták przez pífanie iáko przez mowę *BielKron* 143 (2); Ktoryź tedy źywot może być [...] pošytecznieyszy/ iedno [...] yźebyłmy [...] przes pífanie niniejsze rzeczy potomnym ludziom zołtawowali *KwiatKsiąź* H; *RejAp* B2 marg (5); mowileł W.M. wiele zá nią [naukę] iáko przez píłmo poznawamy/ co tho iełt łławá/ y iáko nas czyni náuká nielmiertelnemi *GórńDworz* G8; Słýłzyłz

[...] iáko káždego z nas Duch fwięty przez rozliczne pífmá vpomináć raczy *RejPos* 185; Przeczzę [...] nie poštánowíłz mocney wiáry swoiey o tym Pánu swoim/ iżbyś do niego przyízedł z onym cyrographem onego mocnego pofélłtwá iego/ ktore do ciebie wlkazał przez nápińanie Ianá s. *RejPos* 248v (13); *BiałKat* 8v; *BielSpr* 60v; *WujJudConf* 28; *BiałKaz* E3v; *BudNT Rom* 16/29[26]; *SkarŻyw* 107; *CzechEp* 103; Ten zacny mąż [tj. *Tertulian*] známieniće pímo ś. záleca [...] / przez ktore y prawdziwey wiáry fię vczyć: y w Chrístyánstwie fię prawdziwym pomnázác [...] mamy. *NiemObr* 81; *ReszPrz* 104; *WujNT Rom* 16/26; A potrzebáliby iákíey póspolitey konwikciey: tá íełt przez pímo moje poślednie przeciw nim [tj. *arianom*] vczyniona. *PowodPr* 37; *VotSzl* C; Ale ktożeśkolwiek íełt y íeźli małz w łobie/ Cnoty naymnieyřzą kropię ktora íełtli w tobie. Obiaw mi swoie ímię przez máłe píńanie *CzahTr* K2v.

»przez podobieństwo(-a) [= *przypowieść, porównanie itp.*]« = *in parabolis, per similitudinem* *PolAnt, Vulg; per simile* *Mącz* (25): [Jezus] znaiątz ludkíeé položenije różné [...] / niégdy przez podobieństwa/ ij przykłady/ niégdy tzudy ij tznótami kázál *OpecŻyw* 60v; *PatKaz III* 125; IEдно ten łam ktory [...] przyłóży pilności fıwey ku Prorokom. [...] Táiemnice łkrytych przypowieści zrozumie/ á będzie fię obierał w gadkách przez podobieństvá powiedziánych. *BibRadz Eccli* 39/3; Tedy im on [*Chrystus uczniom*] rzekł/ Wamci dano znác táiemnice kroleřtwá Bożego/ ále ínem tylko przez podobieństvá *BibRadz Luc* 8/10 (6); Per simile declarat quo melius inrelligatur, Przes podobieństwo wywodży/ áby lepiej mogło być wyrozumiano. *Mącz* 343c; *RejPos* 62; Gdy byli żydowie wybráli/ zá króla Abimelecha Syná Ierobóáłowégo [...] wybiwřzy naród Gedeonów [...]: Syn Gedeonów Ioátán vkázował przez śmiełzné/ ácz fáłzywe podobieństwo: że źle vczynili żydowie *BiałKat* 66; Zowie też duchem y Kryřtułá człowieká Páweł Ale przez podobieństwo vkázuiąc to/ iż iáko duch ożywia ciáło/ ták Kryřtus ożywia y ořwieca w nas Zakon Boży *GrzegŚm* 55; *BudNT Mar* 12/1; *CzechEp* 220 (2); To tedy wřzytko co fię dźiś dźiac poczyna/ duch Boży zdawná przez podobieństvá znáczył/ nie íednego człowieká Antychryřtá opińuiąc/ ále łtołicę niezbożności *NiemObr* 164 (2); Przez podobieństwo o dźieřiąci Pánnách/ y o táłentách/ [Jezus] pokázuie co fię ma dźiac ná łądźie z dobrymi y ze złymi *WujNT przedm* 39 (8).

»przez poselstwo(-a)« (6): gdzie wiecz then póřel wasch o włitkim tim dobrze nam dał znacž przez vřłtne swe póřelstwa *LibLeg* 10/67 (2); Iádać tedy do Dámářzku/ ořwiecił go [řw. *Pawła*] Pan Bog rozumem przez dobre póřelstwo/ to íełt Ewányeliá *BielKron* 143; Nuncio regis accersitus, Przes póřelstwo kroliewskie przizwany/ áłbo zá roskazániem kroliewskim przyízedł. *Mącz* 254a (2); *OrzJan* 128.

»przez pořzodek« [w tym: *pořzodek niniejszy* (1)] (2): tákowy líft [...] pochwalamy/ odnawiamy/ mocny czyniemy/ potwiérdzamy przez pořzodek ninieyřzy [tenore praesentium mediante *JanStat* 246]. *SarnStat* 899 (2).

»przez powieść(-ci)« (6): *BielKron* 341; *RejPos* 241v; Bo to wiem że fię wierny tym wiátrom náuk półtronnych nie ma dáć vwodźić: choćiaż przez wywodną ludzká powieść podány. *CzechEp* 69; A Teńáloniczeńczyki [řw. *Łukasz*] vpomina/ áby podánié iego chowáli/ ktorego fię náuczyli/ choć przez powieść/ choć przez líft *NiemObr* 74 (2); A my nie wźiėłifmy duchá (*marg*) z (-) tego řwiátá/

ále duchá ktory ieft z Bogá [...]. Co też opowiedamy nie przez wyuczone powieści ludzkiej mądrości [in doctis ... verbis] *WujNT* 1.Cor 2/13.

»przez przypowieść(-ci)« [w tym: kogo (= o kim) (1), o kim (1)] = in parabolis, in proverbiiis *Vulg* (13); Iezu kthorys przez przypowieść dwu bratu żadnego grzeźnego rozpaczać/ ani żadnego fprawiedliwego duphać v kazał. fmi(łuj) fie nad nami. *TarDuch* B7v; *BielKron* 46 (2); *Attentus ad rem*, *Pilney* [lege: pilny] fwey rzeczy/ nie zálpi gruźki w popiele przes przypowieść. *Mqcz* 444b; *Abowiem* iako otym łama rzecz pokazuie/ y przes przypowieści to powtarzaią. Iże [...] *KwiatKsiqz* L; *SarnUzn* B5; *RejAp* 3; *RejPos* 191v marg; *CzechEp* 69; *Zydom* [...] [Jezus] opowieda ich odrzucenie/ á náwrocenie Pogánów/ przez przypowieść o dwu fyniech/ z ktorych ieden obiecał vczynić/ á drugi vczynił oycowfkie rofkazanie. *WujNT przedm* 38; *Przychodzić* godziná gdy iuz dáley nie przez przypowieści mowić wam będę; ále iáwnie o Oycu oznaymię wam. *WujNT Ioann* 16/25 (4).

»przez sen (sny)« (6): *GlabGad* L4v; *BibRadz* I 353d marg; *BielKron* 25 (3); fćarcom wálzým fny fię fnić będą (marg) To ieft przez fny pokażę im wołá moię. (-). *WujNT Act* 2/17.

»przez widzenie(-a)« = per visionem *PolAnt*, *Vulg*; per speciem *PolAnt* (25); *OpecŻyw* 133; *HistJóz* Ev; *Leop* VV v; *BibRadz* 2.Cor 5/7; gdyby kto był miedzy wámi Prorokiem/ mowíłbych mu przez widzenie *BielKron* 40; *Vkazał* mu [Jeremiaszowi] Pan Bog znáki zborzenia Ieruzálem przez widzenie tákie *BielKron* 94 (4); *RejAp kt* (3); *A Saulus* [...] przez widzenie fwoie widzýł *Anánia*łá przychodzącego do fiebie/ á wkłádáiącego ręce ná głowę iego *RejPos* 283 (3); *Rzekł* lepak Pan przez widzenie wnocy *Páwłowi*/ *Nieboy* fię/ ále mowá [lege: mow á] nie milcz/ *Ponieważ* ia ieftem z tobą. *BudNT Act* 18/9; *CzechRozm* 17v (3); iz to byłá y ieft woła Bożá/ áby ludzie [...] od łámeo Bogá/ dowiádownáli fię woley [...] iego: ktorą onym dawnieyfzym przodkom/ oznáymiáł przez widzenia *Aniełskie*. *NiemObr* 70; *Páweł* w *Koryncie* v *Aquile* robi fwe rzemieńfo. [...] *Wfzákze* przez widzenie wflyfzał od *Pána*/ iz fię tám nawrócić miáło wiele ludzi. *WujNT Act* 18 arg (6).

»przez wyrok(i), dekret(a), skazanie (a. skaźń)« (11:3:2): [powód] będzie żadał naprzod/ áby mu flugá z *Vrzędu* był przydan/ ku przywołániu *Mężoboyce*/ co go doydzie przes *Sádowny* wyrok. *GroicPorz* nv; *Prokurator* [...] przełtrzeże fobie/ [...] áby mógł mieć [...] czás ná *zmowę* [...] s fwym *Princypálem*. Co też przes flkazanie *Sędzięo* otrzyma. *GroicPorz* v v (10); *RejWiz* 155; *UstPraw* G; *BielKron* 225; *RejAp* 102; *WerGośc* 212; *A* gdzieby fie náłázło przez *Dekret* náłz/ iz *citatus* niewinnie á potwornie pozwan był: tedy ón *Aktor* będzie mu powinien [...] fto grzywien winy położyć *SarnStat* 148.

α. O sposobie porozumiewania się nie za pomocą słów (65) :

αα. *Stosując znaki zrozumiałe dla odbiorcy* (54) : ktory [Bóg] [...] wymierzał á okázował miefcá ná kthorych mieliście rozbijác namioty fwoie/ vkázuiąc wam drogę w nocy przez ogień/ á wednie przez słup obłoczyłty. *Leop Deut* 1/33 (3); *Bog* przez gromy y dżdże okázuię wyftępek *Izráelitow*. *BibRadz* 1.Reg 12 arg; *Obiecał* mu [*Dawidowi*] [...] *Ionátá* wyłtrzedz go w tym/ y dał mu znák przez ftrzelanie *BielKron* 66; iákie zálę znáki máią [*Tatarzy*] przez ognie gdy fie w zagony rozeydą [...] wfzyfcy dobrze wiemy *BielKron* 439v (3); *RejAp* 89v; *BielSat* Nv; máią takich znákw [hufce] [...] wiele mieć y wiedzieć o nich/ nie thylko przes trąby ále y przes bębny/ y przes podniesienie chorągwie/ y przes kiwánie czapki *Hetmánfkiey* *BielSpr* 16 (10); *SkarŻyw* 249.

Wyrażenie przyimkowe: »przez znak(i), znamiona« (33:1): *TarDuch* C8v; *BibRadz Luc* 1/58; [*Lapończycy*] z kupcy tylko przez znaki a wskazowanie swe potrzeby oprawiają. *BielKron* 294v; Potym ieden z onych ludzi [...] przyšzedł do nich [do Kolumba i jego ludzi] y wskazywał im przez znaki chcieli więcej ryb iść *BielKron* 442; Potym [*Magellan ze swoimi ludźmi*] do drugich [wysp przyplłynęli] gdzie już byli ludzie na nich/ których przez znaki pytali jako głuży z głuchy *BielKron* 445v (15); *KwiatKsiąż* H4 (2); Insignio, Nacechuyę/ znakomitim czynię przez nieyaki znak. *Mącz* 392d; Po wtore ią [malpę] zafię wyzwie on flachcię/ a ta/ zbraniawšzy sie długo przez znaki/ nakoniec wdy namowić sie dáłá *Górndworz* P6; *RejPos* 296; *BielSpr* 16; *WujJud* 54v; Gdyż to iest własność káždego Sákrámentu/ mieć sobie rzeczy pozwirzchne ziemskie/ y wnétrzne duchowne/ przez one znaki widome wyšwiadczone. *WujJudConf* 164; *RejPosRozpr* b4v; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 17; do których [gospód] aż przez znaki iędzją/ znacząc sie po Beczkach y proporcikach wywieszonych na gorach pialczyłtych *StryjKron* 72; *CzechEp* 125; *ArtKanc* K3v; A gdy wyłzedł [*Zachariasz*] nie mógł do nich mówić: y poznali że widzenie widział w kościele. A on im przez znaki wskazywał [erat innuens illis] *WujNT Luc* 1/22; *SiebRozmyśl* G; Wziął chromego on ifty ciemny na ramioná: Ow drogę wskazywał przez pewne znamioná *KlonWor* 51.

ββ. *Stosując umowne znaki graficzne lub wyrazy magiczne* (11) : Ludzie vczeni w gwiazdárkích náukách/ ziemię dołthátecźnie wypifali y rozmierzylí [...] przez znaki Cirkułow/ Párállelow/ Klimatow/ Kolurow/ y przez inne rozmaitemi przezwifki miánowane *BielKron* 263; chcieli go zawięšić na drzewie/ ále go żadne fthrzymáć nie mogło/ bo był wšzytki drzewá zákłáł przez Schemámforás *BielKron* 464v (5); Litera salutaris, Litera A. przez którą Sędziowie wolno pułzczáli oskárzonego. *Mącz* 195d; Pifzją iedni [zaszyfrowane listy] przez káraktery nieznáiomie/ drudzy przez liczbę/ drudzy tylko przez Vocales, drudzy per Consonantes *BielSpr* 49 (5).

d. *O ukazywaniu się istot nadprzyrodzonych: jako co* (1) : A gdy Pan Bog sítápił przez obłok/ [*Moiżesz*] fklonił sie přethko do zymie/ chwałę y czyniáć počźciwošć *BielKron* 35.

e. *O stosowaniu działań matematycznych* (4) : Przez mnożenie czyń złote na gę a gę na ő. [...] A przez dzielenie zafię kážda mnieyšzą rzecz na wiefłzją *KłosAlg* E (4).

f. *O pisowni i interpunkcji: stosując określone litery i znaki interpunkcyjne* (27) : *BudBib* I 371c marg; Bo v Grekow iáko y v Ebreyczykow ináczey licžby nie znaczą/ iedno przez litery *BudNT* Kk 8 (2); Interpunctum – Rozdziáł przez punkti. *Calep* 554a; K temu λατινος nie przez ει, ále przez lámó ι ma być pifáne *WujNT* 870; iż sie náyduie słów niemáło, gdzie sie / i / by *consonans* okázuie, [...] á przedšię ináczey sie nie pifze iedno przez vokališz prošty. *JanNKar* E4v; gdzie to słowo gruby, przez ypšylon/ tępo idzie: grubi zafię, przez / i / *JanNKar* G (15); kšiadz ták ia chcę pifáć. kto tełf chce přez x. tedy mu to wolno. *JanNKarGórń* H; [*Polacy piszją*] iedwab přez / i / nie přez / g. *JanNKarKoch* E4 (5).

g. *O sposobie objaśniania i rozumienia znaczeń* (26) : *KromRozm II* n2v; *KromRozm III* B6v; *BielKron* 6v (2); co [tj. *petitio principii*] w ten czás bywa/ gdy kto czego przez to dowodzi/ co lámó dowodu potrzebuie *OrzQuin* S4v (2); á my przez tho co widzimy/ dochodzimy tego czego widzieć nie možem *Górndworz* L15 (2); iż niewidomošć rzeczy Boškich/ tákže y wiekuifsta moc y Boštwo iego [...] od ludzi na šwiećie przez widome fтворzenie bywa poznáne *KuczbKat* 1 (4); *WujJud* 131;

BudBib I 296d *marg* (2); *BudNT* Ff8v; *CzechRozm* 69v; którą [sukcesję od apostołów] tu przez ty takie święte/ y dom nasz ftary [tj. Kościół] [...] / my zawżdy vkazać mozem. *SkarŻyw* A4; *CzechEp* 148 (4); Abowiem rzeczy iego [Boga] niewidziálne/ od ftworzenia światá przez te rzeczy vczynione zrozumiane/ bywają poznane *WujNT Rom* 1/20 (4).

h. O sposobie wymowy (2) : A [Włosi] używają ie [tj. zz] w tych słowach, *per mezzo di zephiro*, iakoby przez dz: *ad differentiam zoppo zecca*, co nie mocno wyraża, wlaśnie by przez c. *JanNKar* C4.

i. O uzewnętrznianiu czymś swoich cech, nastrojów, zamiarów itp. (53) : [ta żywica] Mocz swą przez vczynki swoie vkazuje/ Spaia y zrafcza, fciera j źrze/ roftarga j narafcza mięfo w ranach *FalZioł* III 29d (2); Ponieważ też iednak y on Mężoboyca [...] iuz přes zbieżenie swoie niemály dał znak do tego/ że iest onego Mężoboyftwá winien *GroicPorz* n4v; *KrowObr* 40v; ábowiem przez tę vfnosc y wiare w Krystufa/ ktora przez miłosc skutek swoy fprawuie/ y okazuie lię przez vczynki miłosci [...] bywamy vfprowadliwieni *BibRadz* *7 (4); *BielKron* 26; Známioná zaś fá ty/ przez ktore poznac moze páni/ iefli záftapila/ Miefyęcne plawy vftana. *SienLek* 112v (3); *HistRzym* 111v; *RejPosWiecz*² 92v (2); *KuczbKat* 280; *RejZwierc* 2; *WujJud* 69 (4); Tedy przez ty iego [wiernego] vczynności [...] pokazuie się tá prawdziwa wiara iego że wierzy/ w Pána Iezufa Chrystufa *BialKaz* G2v (2); *BudNT* a2v; *CzechRozm* 40 (4); iako to iest niezmierna Boška miłosc y obfita łalka iego/ ktora [...] nam przed tym pokazał przez Krztu świętego przyęcie *KarnNap* A4; *ModrzBaz* 66; Thomałz S. [...] iefczce w dziecinftwie przyślą swoię swiátobliwosc przez znaki łalki Boškicy ná łobie pokazował. *SkarŻyw* 200; A iż potym [Chrystus] znacznie przez cudá/ przez powftanie od vmártych y przez ducha s. [...] okazany iest fynem Bozym. *CzechEp* 314 (6); *NiemObr* 104; *ReszList* 155 (2); *WujNT przedm* 34 *marg* (12); *CiekPotr*)?(2v.

j. Wskazuje na przewidywanego odbiorcę: z przeznaczeniem dla kogoś (2) : Niemasz nic tak nowego przez wim ylko [!] ze widzę iż podobno pokoi bedziem mieli *ActReg* 155; *Guttulus diminutivum*, *Koneweczka* máła s cyplikiem albo nofczkiem yákie prze s [!] dzieci miewaya. *Mqcz* 150c.

9. O podstawie wyciągania wniosków (50) : o poznawaniu rozmaitych niemoczy czlowiecznych/ przez vriny łacno z tey nauki pobaczyfz. *FalZioł* V 2; O znamionach w ludzkich niemoczach: [...] Iako przez oblicze/ Przez gnoy ludzki/ y ine *FalZioł* V 13v (7); *MiechGlab* 53; *HistAl* F5; *KromRozm* I C4v; Ten [król Serwiusz] też czynifz napirwey dawac vftawil z gofpodarzow/ y nalezli przez czynifz byc ná ten czas ludzi w Rzymie 84000. *BielKron* 103 (3); poniewalf cię widzę tak přes oycowfka pilnosc/ yako y přes twoy wlastiwy rofładek ku dobrym naukam [...] fklonnego byc. *KwiatKsiqz* A3v; *SarnUzn* C2v; *GrzepGeom* Ov; Máiá thez swe wrozki Tátárowie rozmáithe přes wiátr/ přes ptaki/ y přes Konie *BielSpr* 68 (7).

Wyrażenie przyimkowe: »przez znak(i), znamiona« (24:2): Othofz małz znamiona, przez ktore poznalf Morowem powietrzem czlowieka zarażonego. *FalZioł* V 67 (5); ku poznányu kołcyoła bożego [...] nye inacey yedno przez nyeyákye znaki przylc musimy. *KromRozm* III B7v (8); Náuczeni w prawie [...] opifáli znaki přes ktore to [tj. cudzołostwo] moze poznac. *GroicPorz* llv (3); *BibRadz* I 54d *marg*; fzukáli zdrayce miedzy łobą/ přes znaki nieiákie/ obaczyli nie ktore byc winne *BielKron* 217v (3); á iż [żołqdek] iest członek wnetrzny/ musi przez znak obaczaná byc chorobá iego. *SienLek*

95v (2); Poydę ielzcze ná fwoy páłac/ áza mię poznáią moi/ á zwłafzczá á za mię ma Celárzowa pozna przez pewne známioná. *HistRzym* 43v; *RejPosWstaw* [143²]v; *BudNT* Ff8v; *CiekPotr* 70.

10. Wskazuje na motyw działania: ze względu na kogoś a. coś, pamiętając, kierując się myślą o kimś a. czymś; *per HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; in Vulg, PolAnt (887)* : Bog niechce [...]/ Izby przezeń człowiek klámał *BierEz* G3; *OpecŻyw* 129; ydą [bałwochwalcy] na Rzym/ na Czełtochowa/ proftinią/ na Ginefno/ na Skałkę/ yeni przez Stanifflawa/ drudzy przez Iaczka/ Domienika/ Woyciecha ecf. atymy drogamy nigdy do nieba nietraphią *SeklKat* E2v; *BibRadz* 1.Cor 15/31; [kapłanka Westy, pomówniona o złamanie czystości, mówi do bogini:] Ieflimci wiernie służyła/ vczyn to przez mię iż wody do kościoła twego w przetaku doniołę *BielKron* 25; *HistRzym* 46v; *WujJudConf* 113; iáko P. Bog połty i inne trudzenia y cnoty pobożności wżelákiey płácić vmie/ takim páńftwem y rofkolzámi ktore tu vkazał vczniom swoim [...]/ ábyfmy fię przez zaplátę wieczną y trwála/ do krotkiey pracy y roboty vpomináli. *SkarKaz* 116b.

a. Wskazuje na kogoś a. coś uznawanego za najwyższą wartość, która ma nadać większą rangę działaniu a. wypowiedzi (878) : *TarDuch* D6 (2); Day áby fludzy Krzyżowi/ Krzyfz chwalili/ ktorzy fie przez Krzys żywotá wietznego nádziewáią. *KrowObr* 172v; o nieprzyiaciele Boży? A więc to takowe modlitwy ktore Collectami zowiecie/ nie przez Piotrá/ nie przez Páwła nie przez Ianá zámykaćie/ ále iáko powiedaľ przez Iezu Kryftuła? *KrowObr* 219 (11); połtowie od Papieżá Iuliuśa wthorego/ do Krolá Zygmuntá przyiecháli/ vpomináiąc go przez wiarę/ áby [...] ciągnął przeciw Turkowi. *BielKron* 407; *GrzegRóżn* D2v; Kto mię pośluzen/ w żadne pohánbienie nigdy nie vpádnie/ á ktorzy przez mię íprawy fwe odpráwuia nie zgrzelzą. *BudBib Eccli* 24/25; *MWilkHist* A2v; *LatHar* 17 (9); *WujNT Act* 3 arg (2); *SiebRozmyśl* M.

Wyrażenia przyimkowe: »przez imię [czyje]« = *per nomen [alicuius]* *Vulg* (33): czo nyeyeľt yzby uyątfzey bylo moczy ymyą maryey nyľz yezufa ale yľz gdy naľz bog przelz to ymyą uyfluchaua to mamy przypyľacz zaľludze maryey gdyľz przelz ymyą yezus naľz nyeuyflucha to przypyľuymy grzechom naľzym *PatKaz III* 127v; *MurzNT* 31; *LubPs* aa4; *GroicPorz* k2; Izażefmy w imię twoie nie prorokowáli? y przez imię twoie cud wielkich nietzynili? *KrowObr* 121 (2); *RejAp* 178; Tenći to ielst on Iezus/ przez kthorego imię być zbáwieni wżyľcy mamy/ á żadne ínfe imię nie ielst nálezyone [...]/ przez ktorebychmy grzelzni mieli być zbáwieni *RejPos* 275 (5); *BiałKat* 236; *WujJud* b3v (2); Wżyľcy Prorocy temu to Kriřtowi fwiádectwo wydáią/ iż odpulzczenie grzechow wziąć miał káźdi przez imię iego *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechEp* 24 (4); *NiemObr* 79 (2); tám [w niebie] mię maćie Przyczyńcę wiecznego/ bo przez Imię moie/ będą próśby waľze wysłucháne. *ArtKanc* P7 (2); *LatHar* [+11]; widzieliľmy niektorego w imię twoie (*marg*) imieniem twoim [...] ábo przez imię twe. (-) czárty wyrzucáiącego *WujNT Mar* 9/38 (6); *SiebRozmyśl* M.

»przez Jezu(sa) Krystusa (a. Pana i Zbawiciela) *itp.*« = *per Dominum nostrum Iesum Christum* *PolAnt, Vulg; per (Dominum) Iesum Christum Vulg; in Christo Iesu PolAnt; in Domino Iesu Christo Vulg* (25); *BibRadz Phil* 3/14 (2); *GrzegRóżn* D3; *OrzQuin* Y; A theraz daymy cześć Pánu Bogu náľzemu przez Iezu Kriřtá Syná iego miľego *SarnUzn* D7; Niechay będzie Pánu náľzemu cześć á chwałá/ ktory nam daľ zwycięľtwo ná tym fwiecie przez Kriřtuła Páná. *RejPos* 61; *WujJud* 94v; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudNT* 1.Cor 15/57; *CzechRozm* 222; Przez tego Páná y Zbáwiciela twego

małz nadzieię fwoię w łamym P. Bogu pokładác *KarnNap* F; *SkarŻyw* [407]; *CzechEp* 6 (2); wiećie bráćia/ iákie rofkazánia dálichmy wam/ przez páná Iezu Chriřtá *NiemObr* 77; *ArtKanc* 111 (2); BEđac tedy z wiáry wřprawiedliwieni/ pokoy v Bogá mieymy przez Páná náłzego Ieřufá Chriřtufá *WujNT Rom* 5/1 (7); *SkarKaz* 205b.

»przez zasługe(-i) [czyjã(-e)]« (3): Y my nie ináczey czyniemy/ y czynił Kořćioł záfwe: łámego Páná Bogá wzywamy/ przez zařługi iedyneho Syná Bożego *WujJud* 55 (2); *LatHar* 17.

α. *W formule kończącej teksty religijne i jej omówieniach* (220) : Co nam rácz dác [...] náłz wřzechmogácy miły Pánie/ przez to řwięte á dla nas vmęczzone błogofławione ciało twoie [...] ná wieki wiekow/ Amen. *RejPos* 90v (2); Day teřz y práwe oczyřćienie duřzom náłzym [...] przez drogá krew y onę řmierć twoię/ [...] Amen. *SkarŻyw* 115 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przez imię [czyjã]« (1): (*nagł*) Káždemu krzeřcyanřkiemu Rycerzowi [...] przez řwięte imię iego pozdrowienie/ [...] Amen. (-) *RejPos* A4.

»przez Jezu(sa) (Chryřt(us)a) (Pana (a. Boga) naszego) *itp.*« = *per Iesum Christum (Dominum nostrum) Vulg* (206): *PowUrb* +v (2); daj mnie řłudze twemu.N. tyłki koniecz żywota [...] iżebych mogł moje grzechy opłakać/ Łafkę [...] ořięgnáć. przez pana náłze⁸⁰ Ie(zusa) kry(stusa). Amen. *TarDuch* E4 (2); *Leop Rom* 16/27; *SarnUzn* C3v (2); *GrzegřSm* 67; przeto teřz Kořćioł wřzytkie řwoie Modlitwy y próřby tym řpofobem záfiera: Przez Páná náłzego Iezuřá Chriřtnřá [!] *WujJud* 55 (2); Ieřli kto pořługuie [*Bogu*] [...] / áby we wřzem był řławion Bog przez Ieřufá Chriřtá/ ktoremu ieř řławá [...] ná wieki wiekow/ Amen *BudNT* 1.*Petr* 4/11 (5); A żywác w tákiey náđźiei [żywota wiecznego] żebyř mogł wřtáwicźnie [...] wychwałác [...] řwięte imię iego/ przez iego [...] řyná/ Iezuřá Chriřtufá [...] AMEN. *CzechRozm* 224 (3); [řwięci męczennicy] iednáko walczác/ iedno zwyćięřtwo [...] odnieřli. przez Iezuřá Chryřtufá Páná náłzego/ [...] Amen. *SkarŻyw* 209; ořtátek řwiętych kořći [*Kazimierza Wielkiego*]/ ná Krákwofki zamek przenieřione řá/ [...] Gdzie cudy řłynie ná czeřć Bogu iednemu/ przez Iezuřá Chryřtufá: [...] Amen. *SkarŻyw* 403 (14); *CzechEp* 138 (2); *WerKaz* 306; Bądź chwałá pánie tobie/ zá te dáry twoie/ [...] Przez KŘyřtá Páná náłzego który z tobá żywie/ w iednořći Duřhá řwiętego [...]. Amen. *ArtKanc* T12 (2); Wřzechmogácy wieczny Boże/ ráczźe nam y wiáry [...] przycźnić: á iźbyřmy tego/ coř obiecał/ dořtápił [...]. Przez Chryřtufá Páná náłzego. Amen. *LatHar* 88; rácz dác [*Boże*] [...] pokoy cźářom náłzym: áby [...] mogliřmy być [...] od wřzelkich rozruchow beřpiecznemi. Przez tegoř Páná náłzego Iezuřá Chryřtufá. Amen. *LatHar* 102; [*Boże*] ráczźe to dác/ [...] áby [...] łámiřmy teř řercem w niebieřkich przybytkách mieřzkáli. Przez tegoř IEzuřá CHryřtufá Páná náłzego. Amen. *LatHar* 363; Pánie/ próřimy cię/ [...] ábyřmy przez przycźynę mátki Syná twego/ [...] byli do zbáwienia przywiedźieni/ [...] Przez tegoř. etc. *LatHar* 411; O Pánie Boże/ [...] day to/ áby my [...] przez przycźynę błogofławionej łádwigi/ do wiekuiřtych przybytkow [...] byliřmy doprowáđzeni. Przez Chryřtá Páná náłzego. Amen. *LatHar* 423; O Boże/ [...] próřimy cię/ ábyřmy iego [*Pawła apostoła*] v ciebie porátowánie vczuli [...]. Przez Chryřtufá. etc. *LatHar* 432; O Pánie Boże/ [...] rácz nam to dác miłořćiwie/ ábyřmy ich [řw. męczenników] przykłádem byli (ku wřzelkieu Chrzeřćijánřkieu poboźnořći) zápaleni [...]. Przez Chryřtá. etc. *LatHar* 438; Niechayźe nam Pánie/ próřimy cię/ ziedna modlitwá řwá/ grzechow odpuřzczenie/ wielebna pánná (álbo męczenniczká) N. [...]. Przez Chryřtufá/ etc. *LatHar* 456; BOże/ [...] próřimy cię/ [...] ábyřmy mogli [...] ciebie

wiekuiftą miłością przyftoynie miłowác. Przez CHryftuía Páná náfzego. Amen. *LatHar* 616 (159); Sámemu Bogu zbáwicielowi náfzemu przez Iefuía Chriftuía Páná náfzego chwałá [...] teraz/ y ná wftykie wieki wiekow. Amen. *WujNT Iudae* 25 (3); *SkarKaz* 316b (4); Ożywiay dobrotliwy Pánie/ pobożność Kátholická: áby [...] ludu fię twego wiernego przyczyniáło [...]. Przez tegoż Páná náfzego Iezuía Chryftuía [...]. Amen. *SkarKazSej* 688b (3).

»przez mękę [czyjå]« (2): *SkarKaz* 8b; Niech modlitwá twoiá/ którąs Oycá zá námi prosił [...] fwoy fkutek weźmie [...]. Przez mękę y śmierć drogą twoię [...]. Amen. *SkarKazSej* 677b.

»przez zasługę(-i) [czyjå(-e)]« (7): *TarDuch* D6 (2); Ktorego [królestwa bożego] nas wftykich rácz domieścić Pánie Boże [...] przez załugę męki namilfzego fyná twego. Páná Iezuía Kriftuía zbáwicielá náfzego *RejPosWiecz*² 96; *LatHar* 242 (2); obroć dziś fwoie bofkie obliczé do mnie/ [...] y przez załugę naświétfzény dziewice pánny Máryiéy [...] y wftykich świętych. AMEN. *SiebRozmysł* Fv (2).

β. *W prósbach i życzeniach* (461): *BierRaj* 17v (4); *PowUrb* +3; Przez twé práce ij klopoty/ racz téz mily Iezu przyiázt moje roboty. *OpecŻyw* 30v (2); *PatKaz II* 86v; Teraz/ y ninie y w przyfzłym czafie/ obroń mie panie przez fthąpienie twoie do Piekła *TarDuch* D5; Day pokoy panie wdnióch náfzych/ [...] A z iednay fię z námi/ Przez pana náfzego Iezu kryfta. *TarDuch* E2v (24); *RejPs* 69; Przes Pánnę Matkę/ niechay wam da Pan Bog/ pokoy y zbáwienie. *KrowObr* 160; I przes Dámáfá Papiezá/ nam [Boże] grzeflnym bądź miłościw/ ábyfmy iego ćciá/ twoię chwałę przepowiedáli *KrowObr* 171v (12); [cesarz] rzekł iey [cesarzowej]: Páni ma miła przez wierność którąs mi powinna/ powiedz mi znalazli te⁶⁰ człowieká *HistRzym* 44v; *RejPos* 75; *WujJud* a2; *BudBibKaw* A3; *WisznTr* 28; Dayże nam to włzechmogący Pánie/ przez chwalebne twoie z martwych wftanie/ byfmy ták żyli/ potym z tobą w twym Krolefstwie byli. Amen. *ArtKanc* F10v (14); PRoífę záś [...]/ ábyś raczył mnie [...] odpuścić/ czymemkolwiek [...] wyftąpił. A to rácz vczynić przez mękę gorzką/ y niewinną śmierć twoię. *LatHar* 70; rácz nas Pánie IEzu Chryfte wyfłuchác: á przez iego [św. Wojciecha] modlitwy/ rácz nam nędznym pomocy dodác/ Alleluia. *LatHar* 415; Wyfłuchay mię Pánie/ przez te wftykie rzeczy: y przez wfelkie dobrodzieyftwá twoie/ ták infzym/ iáko y mnie vczyniona *LatHar* 586 (45); Przez té zwiáfki o mój namilfzy zbáwicielu którémis był zwiáfany dla zbáwienia mégo/ zwiáfze mię węzłem nierozdzielny miłości z íobą *SiebRozmysł* B3 (11); *VotSzl* A2v (4); záfklinam cie iuz przez twoię práwicę/ Przez oczu moich łzami ípłokáné żrzenice. Niemiec fię ná íwá duífę *GosłCast* 48 (4).

W tekście litanii (14): Przez táiemnicę świętego Wcielenia twego wybaw nas Pánie. Przez przyfzcie twoie wybaw nas Pán(ie). Przez Národzenie twoie wybaw nas <Panie>. Przez Chrzeft/ y święty poft twoy wyb(aw nas Panie). Przez Krzyż y mękę twoię wybaw nas <Panie>. *LatHar* 176 (14).

Wyrażenia przyimkowe: »przez imię [czyjå]« (1): [Chryste] poćielz íercá vtrapionych/ przez imię twoie naświétfzé *SiebRozmysł* E3.

»przez Jezusa Chrysta« (1): Páná Bogá tedy proífę/ [...] áby nas żywotem wiecznym przez IESVSA Chriftá [per Iesum Christum] dárował. *ModrzBaz* 137.

»przez mękę« (10): *RejPos* 202v; *SkarŻyw* 119; *MWilkHist* I; rácz mię ćielżyć w fráfunkách tych/ Pánie [...]/ przez gorzką mękę/ y śmierć twoię *LatHar* 616 (4); *SiebRozmysł* E2v (2); Przez [...] mękę/ y śmierć twoię Pánie: Day mieyfce odpoczynienia *SkarKaz* 383b.

»przez zasługi(-ę) [czyje(-q)]« (47): *PatKaz I* 18; Boże przez załługę Błogośláwioney Cezáryey nas záthrácone ratz nápráwić. *KrowObr* 171v; Day Boże ábyľmy przez załługę Brygidy Páńny wľpomozeni/ y od wľzego grzechu byli otzyľtzeni. *KrowObr* 172; dla załlug Apoloniey day Pánie/ áby nas Zęby nieboláły/ ábyľmy łobie przez nie záľľuzyli być wybáwieni/ od ćieleľnych y duľnych niebeľpietnośći. *KrowObr* 172; Day Boże/ áby przez załługę Brygitty wybráney/ y przez załługę Práxedy tobie offiárá náľzá byľá wdziętzna *KrowObr* 173v; O Błogośláwiony Rochu/ iáko wielkie łá załlugi twoie/ przez ktore my wierzymy/ iż od powietrza wybáwieni będziemy *KrowObr* 174v (38); *RejPos* 142v (3); O Pánie [...] Pioľneczki ty y chwały káźdego wiernego: Skoro wľłyźeć raczyľz, [...] weyźrzy nań przez załługę y śmierć Syná twego. *ArtKanc* L3; *LatHar* 415 (2); *SiebRozmyśl* Fv.

W zwrocie utartym: »prosić przez« (104): *BierRaj* 17v (3); *OpecŻyw* 163v; *SeklPieś* 15; Obsecro, Przes co świętego proľzę/ dla Bogá proľzę/ to yeľt bárzo niewymownie proľzę. *Mącz* 363d; *RejPos* 261v; *KuczKat* 405; Prośmyľz tedy Pána/ áby przez iedność Duchá łwego łwiętego [...] wľzytki ine do tegoż prawdziwego Pána Kryťuľowego [...] Kocľoľá zgromáďzić raczyľ *RejPosWstaw* [143⁴]v; *BudNT 2.Thess* 2/1; *SkarŻyw* 337; *ArtKanc* E20; [córka do Jęftego] Zmiľuy łye Oycze miľy/ przez rękę twá práwá/ Ciebie proľzę/ bym twarz twá vznáľá łáľkáwá: Przez tę rękę która ćię w bitwie obroniľá *ZawJęft* 41 (3); *Calep* 716b; *OrzJan* 17 (2); O Naľłodzy Pánie Iezu Chryťe/ proľzę ćię przez onę miľość/ [...] ráczże fię zmiľowáć nad wľzyťkimi nędznymi *LatHar* 28; Prolzę ćię naľáfkáwzy BOże/ [...] przez tego ktory fię sťáľ odpulźczeniem grzechow náľzych/ rácz mi dáć łkruchę ferdeczną *LatHar* 141; Proľzę ćię P. Iezu Chryťe/ przez wľpominiánie tey bárzo ćięľzkiey boleśći twoiey/ [...] ábyś mi raczyľ dáć boiaźń y miľość święťá máieľtatu twego *LatHar* 292; Proľzę ćię tedy odkupiciľu moy/ przez ćiebieź łáwego/ rátyuze mię *LatHar* 589 (32); A Prośimy was bráćia przez przyľźie Pána náľzego Ieľu Chriťá/ [...] ábyśćie fię nie łátwie dáli vnośić od rozumu wáľzego *WujNT 2.Thess* 2/1 (4); Proľzę ćię/ [...] móy namilźy Pánie Iezu Kryťe/ przez tę twoię niewinność wielką y pokorę/ wczynze mię teź czyťá á niewinną *SiebRozmyśl* C2 (11); Przez meźną twá práwicę/ [...] Przez łpólne zwiáźki łzľubu [...] Pomśći fię/ proľzę/ pomśći pánie *GosłCast* 64 (2).

~ *Wyrażenia przyimkowe*: »przez imię« [w tym: boże (1), Ojca (1), Pana naszego Jezu Chrysta (1), czego (2)] (8): Przeto [...] W(aszá) K(rolewską) M(iľość) Pána łwego przez imię Boże proľzę y nápominaľ/ ábyś tymi łłowy moiemi [...] gárdzić nie raczyľ *BibRadz* *2v (2); Lecź trzebáby pilnie prośić Biľkupow/ [...] przez imię Rzeczyłpólitey/ [...] áby oni [...] záľożyli ten fundáment łpólitego łkárbu *ModrzBaz* 139v; Lecź proľzę was bráćia/ przez imię Pána náľzego [*per nomen Domini nostri*] Ieľu Chriťá/ ábyśćie toź mowili wľzyścy *WujNT 1.Cor* 1/10; *SiebRozmyśl* A2v (3); Proľzę was bráćia przez imię Pána náľzego *IEZV* Chryťá/ ábyśćie wľzyľcy iedno mowili/ á nie byľo miedzy wámi odľzczepieńłtwá *SkarKazSej* 671.

»przez mękę (a. umęczenie) [czyjq(-e)]« (9): O panno Mariá matko łyna boźęgo/ proľimy cie przez vmęčeníjé iego/ rácz náľ vdzielitź łmutku twęgo *OpecŻyw* 142; *BielKom* D4; *BialKat* 231; *ReszPrz* 8; Przez twá mękę niewinną/ Kryťe Synu Boży/ ćiebie prośiem łokornie/ nas grzeľzne wľpomozy *ArtKanc* D11v; Proľzę ćię przez tę náľroźľzá mękę twoię/ [...] o namilźy Pánie Iezu/ rácz łerce moie zránić *LatHar* 301 (3); *SiebRozmyśl* C3.

»przez miłosierdzie« [w tym: czyje (4), boże (2), boskie (1)] (7): *BierRaj* 16; Oycze moy niebiefki/ profle cie przez milofierdzie twe wielkie/ neodwratzay twe⁶⁰ wezrzenia odemnie *OpecŻyw* 100v; *Leop* A*3v (2); Powftan pánie/ á wyzwól fmutné więźnie fwoie/ Prošim cie przez wrodzone miłosierdzie twoie. *KochPs* 66; *LatHar* 295; PRofle was tedy brácia przez miłosierdzie Boże [per *misericordiam Dei*]/ ábyście wydawali ciála wálze ofiárą *WujNT Rom* 12/1.

»przez Pana (naszego) (Jezu(sa) Chrystusa (a. Krysta)) *itp.*« = *in Domino (Iesu) PolAnt, Vulg; per Dominum nostrum Iesum Christum Vulg* (12): *TarDuch* Dv; y vprzeymie profle przez Páná/ ábyście więcey nie poftępowáli/ iáko ini pogáni poftępujá *BibRadz Eph* 4/17 (2); *KuczbKat* 405; *WujJud* 228v; *CzechRozm* A7v; Przetoz cie PAnie prošimy/ przez Kryftuła Syná twego/ [...] potwirdz nas dzisia Duchem swiętym *ArtKanc* H16; *LatHar* 141 (2); Profle was tedy brácia/ przez Páná náznego Iefu Chriftá/ [...] ábyście mię wfpomagáli w modlitwach wáfzych zá mną *WujNT Rom* 15/30 (3).

»przez zasługę(-i) [czyja(-e)]« (3): *BierRaj* 16; *BialKat* 231; prošimy cie [Panie]/ [...] przez iego [šw. Atanazjusza] zaftugi/ odpušć grzechow nálnych długi. *LatHar* 449. ~

W zwrocie utartym: »poprzyšięgá [= *zaklinać, błagać*] przez« [*szuk zmienny*] (19): Poprzyšięgam was corki Ieruzálem przez Sárny y Ielenie połne [per *capreas cervosque camporum*]/ ábyście nie budzili [...] namillfey moiey *Leop Cant* 2/7; *BibRadz Cant* 2/7 (2); *BudBib Cant* 3/5 (2); przez ftráfzliwy fádny dzień was poprzyšięgam/ [...] ábyście gi [grzech opilstwa] [...] z wáfzych biešiad wyrzucili. *WerGošć* 269; *OrzJan* 17.

~ *Wyrażenia przyimkowe*: »przez imię boże« (1): Gdyž go tak Kaijfałs przez ijmię bože poprzyšięgál/ [...] pán Iezus wielmi fkromnie mu odpowiedziál rzekátz. [...] *OpecŻyw* 114.

»przez Pana Boga żywego, (Pana) Boga, Jezusa« = *per Deum PolAnt, Vulg; per Dominum Deum PolAnt; per Deum vivum, per Dominum, per Iesu Vulg* (5:4:1:1): *OpecŻyw* 114; A poprzyšięgę cie przez páná Bogá [iurare faciam te per Dominum Deum] Niebá y źemie/ ábyš nie brał żony fynowi memu *BibRadz Gen* 24/3 (2); *GrzegRóżn* L3; *RejPosWstaw* [21³]; *BudNT Mar* 5/7; *LatHar* 695; Poprzyšięgam cie przez Bogá żywego/ ábyš nam powiedziál iefliš ty iefł Chriftus fyn Boży. *WujNT Matth* 26/63; Poprzyšięgam was przez Páná/ áby ten lift przeczytan był wfytkiey swiętey bráciey. *WujNT 1.Thess* 5/27 (4). ~

αα. *W formule kończácej prošbę* (16) :

Wyrażenia przyimkowe: »przez imię [czyje (= boże)]« (1): [Bože] Pokoy Izráelá dayže tež widzieć/ áby twoiá chwałá mogła mieyfce mieć [...]/ przez twe swięte Imię ná nas weyźrzawfzy. Amen. *ArtKanc* N13v.

»przez Jezu(sa) Kryst(us)a Pana naszego (a. Syna Twego) *itp.*« (14): day [...] aby [...] wfythki nam przeciwiájące fie thwoiem wfpomożeniem zwiciężylichmy/ przez Kryftuła pana náznego Amen. *TarDuch* D2; *SeklKat* D2 (2); *RejPos* 131 (2); *WujJud* 19; Przez tego Páná y Zbáwicielá twego małz [...] ciełzyć lam šiebie [...] dofyc vczynieniem iego/ [...] Cžego niechci dožyczý Pan Bog wfczchmogácy z miłosierdzia fwe⁶⁰/ przez Iezu Chriftá Páná náznego/ Amen. *KarnNap* Fv (4); prošim Páná Bogá áby nam z iego [šw. Romualdusa] wielkich przykłádow/ zbáwienne dał budowánie: przez Iezuła Chryftuła fyná iego *SkarŻyw* 575 (2); *CzechEp* 83; Rácžze nas Oycze wyflucháć/ iák cie prošimy wfytko dáć/ dla miłosierdzia twoiego/ przez Kryftá Páná náznego *ArtKanc* M2.

»przez zasługę [czego]« (1): Czego [królestwa niebieskiego] nas rácz domieścić nálz wŕzechmogący Panie przez załugę tey okrutney męki fyná thwego *RejPos* 107v.

γ. W przysiędze; przysięgać przez (85) : *WróbŻołt* ee5; przylięgam thobie przez łaskę oycowską y przez żywot mátki mey [...] / iże mnie vyrzyłz w oyczyźnie thwey boiuiącego *HistAl* B2 (6); Przylięgam przez pięciory kfyęgi Moyzełzowe / [...] iże ia tey máięthnołci niemam *GroicPorz* aav; *KrowObr* 32v (2); *Leop Soph* 1/5; *BibRadz Gen* 22/16 (2); On Rabi przyliągł przez moc Bożą nie wynidź z one⁸⁰ Ráiu. *BielKron* 466v; Hercle, mehercule adverbium est iurandi quasi dicas per Herculem, Przylięgam przez Herkulefa. *Mqcz* 155a; *RejAp* 84 (2); *GrzegŚm* 24; Ieft też y to Przysięgá / kiedy ku potwierdzeniu Wiary przez ftworzone rzeczy przysięgamy *KuczbKat* 285 (8); thákże oni popifáni Rycerze / przylięgáli przez Bogá y Cefárki Maiełtat *BielSpr* 11v; Przeto kto przez Ewángelią przysięga / przez łámego Bogá przysięga *WujJud* 62 (8); *WujJudConf* 61v (3); *BudBib 2.Par* 36/13; *ModrzBaz* 87; *KochPs* 151; *OrzJan* 103 (2); [Abraham] gdy nie miał przez kogo wietłzwego przysiędz / przysięgł przez łámego siebie *WujNT Hebr* 6/13 (7).

Wyrażenia przyimkowe: »przez imię (a. imiona)« [w tym: czyje (= boże) (14)] = *per nomen* [alicuius] *Vulg*, *Modrz*; *in nomine* [alicui], *per nomen Domini* *PolAnt* (16): Przylięgam pánu Bogu [...]. Przylięgam przez wŕzytki Imioná iego święte / ktore nápiłáł Moyzełz *GroicPorz* aav; Niebędziefz krzywoprzylięgał przez Imię Páńłkie. *GroicPorz* pp3v; przez imię cudzych Bogow nieprzylięgaycie *KrowObr* 41v (5); *Leop Deut* 6/13; Nie przylięgaycie fáłzwywie przez imię moie / á nie lżyćie imieniá Bogá wálzego *BibRadz Lev* 19/12 (3); *GrzegŚm* 24; *KuczbKat* 285; *WujJud* 62; Abowiem iáko w Zakonie Páńłkim zábroniono przez imioná bogow obcych przysięgáć / ták my Krześciánie niemamy przez żadne ftworzenie [...] przysięg czynić. *WujJudConf* 61v; Páná Bogá twego będziełz fię bać / [...] á przez imię iego będziełz przysięgał. *ModrzBaz* 87.

»przez (Pana) Boga, Pana, Ojca i Syna i Ducha Świątego; przez bogi« = *per Deum* *Vulg*, *PolAnt*; *in Deo*, *per Dominum* *PolAnt*; *per deos* *HistAl* (9:1:1;5): Przylięgamy [...] przez pana boga sztworzyczela nyeba y zyemye yłz pokoy y przyaczyelłzthwo bądyemy chovac. *LibLeg* 3/33v; *BielŻyw* 154 (2); Przylięgam przez namocnieyłze bogi moie [...] / iże im [zabójcom Dariusza] godną á flufzną zapłáthę dam. *HistAl* G4v (4); Thobie Pánu Ianowi Papieżowi Ia Krol Otto obiecuię y przylięgam / przez Oyca y Syná / y Duchá Świątego / [...] Iłz [...] *KrowObr* 32v (2); *Leop 2.Par* 36/13; *BibRadz Gen* 21/23 (3); teraz mi przylięgaycie przez Bogá / iz iáką ia wam teraz łáfkę czynię / táką wy mnie też vczynicie z domem oycá mego. *BielKron* 46v; *RejAp* 86 (2).

»przez zdrowie [czyje]« (3): *OpecŻyw* 131; przylięgam przez zdrowie oicá mego / iefli ná cię namniey plunę vmrzełz *HistAl* B2; Cefarzu izalis [...] nie przylięgał / y przez zdrowie mátki twoiey / izelłmy nie mieli nic przeciwnego ćirpieć. *HistAl* G5.

δ. W poświadczeniu prawdy (14) : *Leop 2.Tim* 4/1; Miłościwy pánie przez ty przylięgi ktorełłmy tobie czynili / wyznawamy wŕzytcy ćiebie być Cefárzem *HistRzym* 44v; Heliałzu Zydzie / ia ćiebie nápominał przez te trzy litery / y przez ten zakon / ktory dał pan Bog [...]; iz te księgi álbo ten Rodal [= zwoje zawierajęce Pięćioksiąg] iefł prawdziwy y ípráwiedliwy *SarnStat* 264.

Wyrażenia przyimkowe: »przez głowę Mahometową« (2): [Wartoman rzekł do sułtana:] iefli fie twemu łtolcu podobam/ przez głowę Máchometową będę ná twoim dworze zá iednego łłużebniká. *BielKron* 458v (2).

»przez Pana Boga, Ojca, Syna i Ducha Świętego« (1:1): *KuczKat* 285; obiecuję tobie błogosławiony Pietrze/ [...] przez Oycá Syna y Duchá S. [...]: iłz iá záchować mam wśelką wierność [...] wiary świętey *SkarŻyw* 520.

»przez imię Jezusa Chrystusa« (1): niechżeć wam wżem iáwno będzie/ [...] żeć przez imię Iefuśá Chriřtuśá [in nomine Domini nostri Iesu Christi] Názareńkiego [...] ten łtoi tu zdrowy przed wámi. *WujNT Act* 4/10.

»przez zdrowie« [w tym: czyje (5), czego (1)] (6): Iżelcye wy wzdy łpyegowye/ [...] przez zdrowye Faraonowe nye wynidzýcye łtąd *HistJóz* C2v (2); iabym miał wniść do domu mego/ ábych iadł/ y pił/ y łpał z żoną śwá? przez zdrowie twe/ y przez zdrowie duńfe twey nie vczynię tego. *Leop 2.Reg* 11/11; *BielKron* 17 (2).

ε. W podziękowaniu; dziękować przez (5) :

Wyrażenie przyimkowe: »przez Jezu(sa) Chryst(us)a (a. Pana naszego) itp.« (5): Dziękujęm tobie Boze [...] przes Chriřtuśá fy na twego iedine⁸⁰ pana náffe⁸⁰/ zes nas [...] od grzechu y wśelkých łkod raczył zachowac *SeklKat* C3v (2); *LatHar* 94; dziękuję Bogu moiemu przez Iefuśá Chriřtuśá [per Iesum Christum]/ [...] iż wiárá wáłzá bywa opowiedána po wśytkim świecie. *WujNT Rom* 1/8 (2).

ζ. W okrzyku emocjonalnym (1) : At per Deos immortales quid est, [...] Ale y przes żywego Bogá co yełt/ álbo/ dla Bogá co ma być. *Mqcz* 18d.

η. W toaście (3) :

Wyrażenie przyimkowe: »przez [czyje] zdrowie« (3): A ták vpíy fię iuż choćia raz przez moje zdrowie *WerGość* 256 (2); *KSiądz Myłzkowłki*/ [...] kiedy fie tráfiło komu przez zdrowie czyiekolwiek v iego łtołu pić/ prośił áby to śiedzác odpráwowano *KochAp* 8.

11. Wskazuje na mnożnik lub dzielnik (34) : Mnoż iednę liczbę przez drugá/ położywśy iednę na liniach á drugá napifawśy. A ono co przydzie z mnożenia dziel przez iednę z nich. *KłosAlg* D4; Iełtli czo ołtatnie złotich mnief niż dzielnik tedy ie obroć na grońfe przez to ile niefie złoty *KłosAlg* E4v; Gdy licznik y mianowacz przydą w 5. tedy zawśze oboie przez 5. dziel: iako tu 245/485 dziel przez 5. przydą 49/97. *KłosAlg* F2; Gdy frakta żadnym obyczaiem nie może rowno zeydz przez ktorákolwiek liczbę/ tedi iá tak zołtaw za łamaną liczbę *KłosAlg* F2 (32); iełt plác [równej szerokości i długości] [...]. Pytanie iełt/ wielé ten wśzytek plác vczyni? Wiedz łszerzá ná dłużá/ [...] multiplikuiąc liczbę dłużey przez liczbę łszerzey. *GrzepGeom* K2 (2).

12. [Wskazuje na sposób podziału: po jednym, może: jeden tu, drugi tu: iżem około tego miał rozmyślic się, jeśli wsiami dzielic [majątek] abo kmieć przez kmiecia *ListyPol* III 1551/135, III 1551/129.]

13. Wskazuje na to, co jest uwzględniane: pod względem (1) : Auctio – Włozenie na przeday gdi przeczenę jeden drugiego przewifzá. *Calep* 114b.

14. Wskazuje na to, czemu przypisuje się odpowiednie znaczenie (wyraz, symbol, czynność symboliczna, znak rozpoznawczy); per *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *JanStat*; in *Vulg* (519) : *PatKaz II* 56;

PatKaz III 131v (4); *WróbŻołt* ee5v; *SeklWyzn* Cv; *SeklKat* S3v (2); zaprawdę by [*Aleksander*] poznał iáko wielka chwałá y moc náłzá ieft/ dawamy tobie znác przez thy ziárná mákowe *HistAl* C7v (2); *KromRozm III* B8; *Leop* P4 (3); *KochZuz* A4v; A przez zacność tego Ieruzálem ziemŕkiego [*prorok*] dawa znác o zacności onego Ieruzálem niebieŕkiego *BibRadz I* 478c *marg* (7); Przez tę dwánaŕcie Sępow Romuluŕowych Wárro piŕze wieŕdzbę/ iz ítać miał Rzym w pokoiu do 1200 lat *BielKron* 99 (5); bo przez tákowá cudność [= *urodę*] [...] iuz duŕzá dáie znác/ iz opánowálá ciáło *GórnDworz* L17 (3); á powinno [*ciáło*] iá [*duszę*] z przykazánia Boŕzego zá máŕz wydác/ przes miłóŕierne vcŕzynki. *HistRzym* [39]v (8); *BialKat* 233v; iz przez to cudzołóŕtwá zákazánie/ wŕzyŕtká nieczyŕŕość y niewŕtydliwoŕc ieft zákazaná/ ktoráby ciáło pomázáne być mogłó *KuczbKat* 320 (5); *WujJud* 130v; *BudNT przedm* cv; *CzechRozm* 17; iz przez nie [*nogi*] prorok/ Krole ábo moc Krolewŕká [...] opifował. *CzechEp* 371 (8); tákŕze y przez wtórá beŕtyá/ [*ŕw. Jan*] nie iednego człowieká/ ále ítoliceŕ nierzádniceŕ okázuie. *NiemObr* 163 (5); Abowiem táká moc y zwierzchnóŕc [*ŕw. Piotra*] piŕmo ŕ. ná wielu mieyŕcách wyrażá przez klucze *WujNT* 69; W tym [...] rozdziale Ian S. opifuie przez tráby ŕzeŕŕi ániółow/ ŕzeŕŕioro przesłádowanie haeretykow *WujNT* 857 (9); *SarnStat* 262; *PowodPr* 50.

Zwoty: »rozumieć (się) przez« [*szyk zmienny*] (376); *OpecŻyw* 7; *PatKaz III* 101v (3); coŕ ŕye rozumie przez ten ŕen ktorýŕ widzyál *HistJóz* Av; PRzez brodę nicz inŕzego nie ma być rozumiano iedno włóŕi ktore roŕtá okołó vŕt ku dołowi, ktore połatinie zowá barba *GlabGad* O4v; a iz wyliczá [*psalmista*] czo ŕie rozumie przez ony vcŕzynki a ktore tho íá vcŕzynki. *WróbŻołt* aa4v; przez zwierz lepak rozumiej Antichriŕta. *WróbŻołt* cc2 (13); Przes oyca/ matkę nieiedno rodzice náŕŕe mamy rozumieć/ ale tez wŕzelkie przełózone náŕŕe *SeklKat* H (4); *HistAl* A5 (2); *KromRozm I* C4 (2); *MurzNT* 38v (3); iz wáŕz (przez ktorego czárt ŕye rozumye) chytrzeyŕŕy był nád wŕŕyŕtkye ŕzwyerŕetá ŕyemŕkye *KromRozm II* p (5); Przez ítoliceŕ yednę/ ktora koŕcyół yednoći [...] [*ŕw. Cyprian*] nikogo inego nye rozumye/ yedno Rzymŕkiego biŕkupá *KromRozm III* O2 (11); *LubPs* N; Tám [*w dziejach doktorów Koŕcioła*] náydzieŕz iáŕnie/ iz przes opokę nie Piotrá/ áni Papieŕzá rozumieią/ iedno tylko íámeŕgo Páná Iezu Krytá. *KrowObr* 14v (2); *Leop Iudic* 14/15 (2); Przez wody [*psalmista*] rozumie wŕzytki wielkie vtrápienia y íprzeŕwiennŕtwá. *BibRadz I* 308d *marg*; Przez pochodniá [*Salomon*] rozumie weŕele y ízczęŕŕcie/ á przez ciemnoŕci ímuthek y záłóŕci. *BibRadz I* 341a *marg*; kthora [*ludzka mądroŕc*] íie w piŕmiech częŕŕthokroć przez krew rozumie. *BibRadz II* 141a *marg* (48); *BielKron* 45v (4); *GrzegRóżn* B4 (2); Epimythium, vel Epimythion, Wykład fabuł áłbo Bayek/ co ŕie przes którá rozumie. *Mącz* 106d; Nequeo satis investigare quid sibi iste locus velit, Nie mogę práwie doyŕc co ŕie rozumie przes to mieysce/ co chce ten autor iz ták mówi. *Mącz* 490b (11); *SarnUzn* D4 (2); *LeopPrzep* G2v (10); íłyŕzyŕz iz iednoŕtáynym wołánim chwałá Páná tego/ co ŕie nam rozumie przez thy Arphy *RejAp* 54v (19); Trzey ŕynowie/ íá ludzie ná íwiecie/ á przez pierwego rozumieią ŕie bogacŕze á mocarze tego íwiátá *HistRzym* 64v; przez thy dwá lekárze moŕzem rozumieć nowy y ítáry zakon *HistRzym* 96 (30); *RejPos* 6v (5); Przez bogi/ wybráné Boŕŕe ŕwięte rozumiey/ ktorzy w obcowánie Boŕŕe weŕzli *BialKat* 141; *Grzegŕm* 26 (5); iz w tym Artykule przez to imię Duch ŕwięty/ trzećią w Troycy perŕonę mamy rozumieć. *KuczbKat* 65 (9); *BielSpr* 49v; *WujJud* 44v (4); *WujJudConf* 235v; *RejPosWstaw* [110²]v; przez zalewkę rozumiey wino ktorým offiáry polewano gdy ie palono. *BudBib I* 369a *marg* (6); powiedz mi kogo oni [*katolicy*] przez to dziećie/ y ktorá pániá przez tę

Almę [...] rozumieją. *CzechRozm* 134v (33); Bo przez zasługi one rzeczy máią być rozumiane/ ktoremi czyiá cnotá/ ábo męftwo bywa obiáśnione w czynieniu dobrze *ModrzBaz* 71v (2); Przez ludzi fpiące rozumiey náuczyciele zborowe: przez flugi gofpodárskie/ nie inšzego kogo łobie ftánów procz Aniołów *CzechEp* 39; iż tu ná tym mieyfcu Moizelz przez Bogá rozumie łamego oycá *CzechEp* 276; iż áczkolwiek przez náśienie niewieście zołobná Chriftułá rozumieć mamy. Włzákze [...] *CzechEp* 295; rozumiey przez niebo wyfokość y zácność Boská/ iáko przez ziemię podłóć narodu ludzkie⁸⁰. *CzechEp* 310 (51); [papieźnicy] mułzą przez powłzechny Kościół włzytkę gromádę ludzi/ ktorzy fię z nimi/ ná iedno nabożeńftwo zgadzáią/ rozumieć. *NiemObr* 174 (8); *ReszPrz* 12; *PaprUp* Lv; *LatHar* 126; Przez te klucze/ rozumie fię nawyżłza zwierzchność y przełóżeńftwo dáne Piotrowi nád włzytkim kościołem *WujNT* 68; Przez te członki napotrzebnieyłze człowiekowi/ rozumieją fię nam nabliżłze y namilłze rzeczy: iáko żoná/ dzieci/ krewni/ przyáciele/ máiętności. *WujNT* 76; Przez Ewángelią nie rozumiey tylko pílmá czterzech Ewángeliłtów: ále włzytkie pílmá Apołtołłkie *WujNT* 155; Przez łmoká rozumiey łzátána: przez bełtyą Antychriłtá *WujNT* 875 (51); Przez namnieyłzy hálerzyk [...] Doktorowie święci malułskie y lekkie grzechy rozumieją *WysKaz* 18; przez Lwa leśnego/ flufznie rozumieć możemy moc Turecká [...]. Przez wilká záśię wieczornego/ y leopardá nocnego/ Ordy Tátárłkie głódné *PowodPr* 8 (10); *SkarKaz* 85a (4).

»znaczyć (a. znamionować) (się) (a.znaczony, a oznaczon) przez« [szyk zmienny] (71): *PatKaz* III 101 (2); *BielŻyw* 152; Przez macugę ktora iełt skrzywiona od głowy znamionuiemy/ iże włzyłcy krolowie y kfiążetá fwieckie przed náłzą oblicznoáci będá fie klániáć. *HistAl* C6; tak i tu [w ewangelii św. Mateusza] [...] możem rozumieć/ że przez mądrość pán Chriftus łám fiebie znaczy *MurzNT* 51; Abowiem ácz przykazał był Bog żydom wypełnyáć ony zwirzchowne obrzędý/ [...] ále y ná on czás wyęcey po nich chýcał myeć ono/ co łye przez nye známyenowáło *KromRozm* II lv (3); *KromRozm* III C7v (6); *GroicPorz* dv; iż dla thego w takowym [kosztownym i ozdóbnym] odzieniu chodziemy/ ábyłmy przez to odzienie mękę Páná Kryłtułowę znátzyli [...] *KrowObr* 106v; przez ktore [swoich ucznióów] znaczy [Izajasz] Miniftry włzytki/ á nákoniec włzytek kościoł. *BibRadz* II 120d marg (5); Delphin et Delphinus, Morska śwynia Delphin niewymowney přetkoáci [...] á przeto gdy go máluyá pretkoáci przez to známionuyá. *Mącz* 81a (2); Bo to iełt *mystica phrafis linguae sacrae*, [...] gdzie iná rzecz brzmiá flowá/ á ina fie rzecz przez nie znáczy *SarnUzn* C7v (2); Tákze też przez otworzenie fiedmi pieczęći [...] znáczy nam [Duch Św.] rozliczne plagi á pomłty *RejAp* BB2v; Abowiem przez białóć koniá tego známionuie fie pofelłtwo wełela/ nádzieie dobrey *RejAp* 56v (10); *RejPos* 6v; Pánny zákrywály sie dla włtydu: przez co sie też znáczyłó/ iż Mężom łwym pofłufzne y poddáne być miály. *KuczbKat* 250 (5); *WujJud* 79v; *CzechRozm* 27v; *SkarJedn* 52 (2); A w Obiáwieniu też częłto [Antychryłt] znáczon bywa przez bełtyą *CzechEp* 415 (3); *NiemObr* 83; *ReszPrz* 23 (6); Toć był prawdziwy Duchowny *Iubilaeus* przez on pięćdziełtýny rok znáczony *ReszList* 146; *WerGośc* 259; Od Niebá áłz do ziemię złoty łznur pleńiony/ Ná ktorým [...] ludzki záwiefzony. Wiek [...] ftárłzy Mędrcy málowáli: Przez co ludziom ná ziemi to známionowáli/ Iłz świat ná páłcu Bożym záwiłł *KołakCath* C4v; w ktorým [Kościelie bożym] łá ták zli/ iáko y dobrzy: tu przez pńzenicę y plewy oznáczeni *WujNT* 13 (10); *WysKaz* 36; *SarnStat* 222; Dżienny grołz włzytkim iednáki ktory gofpodarz rozdáie/ przez ktory fię znáczy żywot wieczny *SkarKaz* 549b.

15. Wskazuje na zasadę podziału: według; per Vulg, JanStat (8) : Trzeći los padł ná łyny Zábulonowe przez rodziny ich *Leop Ios* 19/10.

a. O podziale tekstu (7) : Iako powietrze iełt okrałzone Ptaki [...]. Tako też woda iełt okrałzona Ribami [...]. A tho wypifzemy porząd przez Capitula *FalZioł* IV 29c; Krodky wykłath znauką Przykazania Bożego przes pytanie y odpowiadanie *SeklKat* D2v; Reiełtr przez Obiecadło *SarnStat* 814; Iákoż to y przed tákowéy Vítawy dekrétem tá to ifta Conſtitucia [...] była dżierzáná/ [...] pod tákową formą przez pewné rozdzíelena dána *SarnStat* 952 (5).

16. Wskazuje na ilość przekroczoną: ponad, więcej niż [w tym: cum nm (46)] (50) : *MiechGlab* 31; *LibLeg* 9/52v (2); *MetrKor* 61/224; *LibMal* 1547/132v; *KromRozm I* F2 (2); Yełt też w Indyi [...] przez łfelcdzyefyąť krolełtw/ [...] ktore około wyáry knám/ á nye ku Grekom łye przyznawáya. *KromRozm III* L6 (2); *KrowObr* 233v; *BibRadz 2.Mach* 12/10; *OrzRozm N2v*; Tegoż czáfu z okazałym woyłkiem przyciągnął Bátyány/ ktorego było przez trzy thyłiące włzytkiego *BielKron* 307 (3); Ale dżiećieću ktore nie iełt przez rok łtáre/ dáć mu mozgu lišiego wvárzywłzy/ á niebédzie go [*epilepsja*] gábác. *SienLek* 60; był tháki Dawid Iorys: który łam łiebie Synem Bożym czynił/ [...] miał náłłádówc [!] przez dwádziełciá tyłięcy. *BialKat* 298; *BudBib 2.Mach* 12/10; *Strum* Q2v; Den meiften theil. Po wíełtfzey częłłci. et Przez połowicę. Magna parte. *Calag* 121a; *SkarŻyw* 187 (4); [*Tatarzy*] przez łto tyłięcy Wíeźniow Chrzełłciańłkich [...] w nędzná niewolá do Hordy bez odporu wywiedłi *StryjKron* 697 (3); *CzechEp* 240; *ReszPrz* 70; Iełt [w Rzymie] tákże Plebániy álbo Fárłkich kołłciołow 120. iełt Kłáłztorow przez 80 *ReszHoz* 115; Iełt [w Rzymie] przez 20. Bractw/ ktore tylko pánnom połagi dawáia *ReszHoz* 128 (6); *ReszList* 160 (2); *WerGołłc* 225; Przyłtápiło powietrze/ [...] Przez łto tyłięc z obu łtron [wojska] táłm łudzi pomárló. *BielSen* 8; *Paprup* K3; aprzezłkılkadziesiať zamkw W(ielkie) X(ięłtwo) Litewskie [...] wpofefyei swey miałó. *ActReg* 41 (2); *Phil* S; *OrzJan* 65; [*ListyPol I* 1543/306; *HistTroj* G6v; *ZbyłDroga* Fv].

Poláczenia: »nade ... i przez« (1): [łw. *Ambrozjusz*] Oycá przeto nazwał Bogiem/ iź on tego nikomu nie powinien co iełt. Y powiedział go być náde włzytko y przez włzytki. *CzechEp* 240.

»więcej niż przez« (3): á ony co ie był Tymotheułz ná bálzcie pozoftháwił/ pozábiiáli wíęcey niż przez dżiełieć tyłięcy mężow [*plures decem mille viris*]. *BibRadz 2.Mach* 12/19; *BudBib 2.Mach* 12/19; Wíęcey niż przez pięťnałcie rázow co ich [*pan Jazłowiecki pogan*] gromił *Paprupan* Ffv.

Wyrażenie przyimkowe: »przez miarę« = bardzo, zbytnio (2): A iełli záł w pół niebá Chyronowé rámię/ Nie przez miarę mgłá wielka záłłóni *KochPhaen* 16; Zemną łobie rzecz náyduiełz/ Drugiey nogę przyłtępuiełz: [...] Nie łpráwuyże łye przez miarę *KochPieł* 62.

17. W jednostkach frazeologicznych (647) :

W zwrotach utartych: »przez nogę przerwucić (a. przerwucić), przekinać, nacylić, przerwuciony, przewiniony« = oszukać, zwiełłć; zálatwić odmownie; sprowadzić na kogoł nieszczęłcie [szyk zmienny] (4:2:1:1:1): A dziwni to ná łwiece łá obá miłtrzowie Bo kogo Chcá z naywíełłfzych przygod ná łwobodę Wydrá/ á kogo też chcá przekinať przez nogę. *RejWiz* 26v; *OrzRozm* T4v; Pellicator, Wyłudzác/ przerwucinołzka też zowá/ to yełt ten który wmié łudzie przes nogę przerwucić. to yełt Zdrádzác. *Mącz* 182b; Accipere repulsam et ferre repulsam, Nie chceć być przyeť ná vrząd/ Być przerwucón przes nogę w przypowiełci. *Mącz* 287c (3); połpolicie łie trefia/ że dwá/ żywác bárzo

długi czas w ferdeczney [...] miłości s łobą/ nákoniecz ieden drugiego zá ledá przyczyną przez nogę przerzuci. *GórnDworz* Mv; Ná koniec do tey rády [*Fiedur*] fie przychylił/ Aby go [*wojsko*] był gdzye przez nogę náchylił. *KochSz* B2; *ReszPrz* 72; gdy kto prawdziwými Słowy chce ípráwiedliwość tu ozdobić íwými. Wnet go ów wykrętniczek przekinie przez nogę *GosłCast* 71. *Cf też wyrażenie przyimkowe* »przez nogę«.

»przez pioro gonić« [znaczenie niejasne] (1): Ale mieśfek bárzo ínieci [*tj. śniedzieje*] Ten [*tj. mieszek*] przed fie przez pioro goni *RejRozpr* I3.

»przez wota puścić« = *zarządzić głosowanie* (1): A gdyby fie téz tráfiła różność wót/ máią raz/ dwa/ y trzy znowu przez wotá puścić *SarnStat* 868.

Wyrażenia przyimkowe: »przez gwałt« = *mocno, gwałtownie* (1): przez gwałt mię to [*tj. żądza*] pali. *GosłCast* 30.

»przez miecz« = *będąc zmuszonym przemocą* (1): Skoczy drugi/ choć nierad/ kiedy páni każe: Druga zaś przez miecz musí/ kiedy pan rośkaże. *GosłCast* 45.

»przez nogę« = *podstępnie, oszukując* (5): *RejRozpr* Dv; Niewadzicz téż i przełz nogę Kiedi wręcz íprośtacz niemogę *RejRozm* 399; Abowiem tám [*w grodzie*] łákomśtwo w ílney wadze záwždy/ A więcey go niż páná bywa pilen káždy. Bo wierz mi że tám trzebá czásem y przez nogę/ Gdyby náłze ízło gorą *RejWiz* 75; [*te rody*] Nie paráią fie niczym/ iedno zacną sławą [...]. Zá tákich ludzi były/ látá złote ony/ Ale dziś z nim przez nogę/ by y brát rodzony. *RejZwierc* 83v.

~ *W funkcji przymiotnika*: *oszukańczy, nierzetelny* (1): Iz íeśliże ia zle co mówię/ day o thym/ nie gwałtowne/ nie przez nogę/ ále prawdziwe á nieomyłne íwiádectwo íwoie *RejPos* 336. *Cf też* »przez nogę przerzucić«. ~

»przez nos« [o sposobie mówienia] = *per nares, de nare* Cn (1): więc go [*dworzanin pana*] nie nálláduie w cnotach/ [...] ále telko w mowieniu przez nos. *GórnDworz* E6v.

»przez [ile] raz(y)« = *ile razy* (2): Téż wroble prośo śtłuczone na proch/ á pothym z winem pite albo z wodą przez trzy razi [...] leczy ią [*febrę*] mocznie *FalZioł* V 90; *PaprUp* 12v.

»przez ręce« = *niedbale* (1): *Perfunctorius, Defunctorius: hoc est, languidus, remissus, leviter et oscitater, non toto conatu factus* – Przez ręcze vczinioni, leniwo. *Calep* 780b.

»przez swe własne ręce« = *własnoręcznie, osobiście* (1): yz gdi then tho *Castellan Sandomirsky* pital/ prethwicza íeśli [...] bi íye ku thim ślowam znal [...] íeślize bi syą thez ku thei *Cedulye* znal, którą íam Kroiłowiei íey.m. dal przez swe włafne ręcze dal, on sye zeznal, yz [...] *MetrKor* 61/223v.

»przez siły swe« = *samodzielnie* (1): Nie przeto zakon íełt podány/ áby z niego człówiek przez siły íwe miał być vśpráwiedliwiony: ále żeby przezeń był przywiedzion do *Christufá*/ przez ktoregoby wiárę był vśpráwiedliwiony. *WujNT* 559.

»przez własną wolą« = *dobrowolnie* (1): Tym rzecze Bog; Idźcie w ogień wieczny/ ktorzy íego miłóíerdzie przez włafną wolą íwą wżgardzili. *WujNT* 108.

»przeze wszystko« = *w całości, w jednym kawałku* (1): O íuknią téż íego którą była nieífyta/ ale z wierzchu tkaná/ przezewílytko/ ófobno íjgrali *OpecŻyw* 142.

Wyrażenia przyimkowe o różnych znaczeniach:

»przez połowicę (a. **poł**, a. **poły**)« (5) :

a. *Przez coś, środkiem czegoś (1)* : Y poyzrzałem/ y włyfzalem Anyoła lecącego przez połowicę niebá *RejAp* 75.

b. *Częścią stanowiącą połowę czegoś (1)* : Bootes [*konstelacja*] przez pół prawie pod ziemie wftępuie *KochPhaen* 20.

c. *Obejmując połowę ciała (1)* : Hemiplexia, Powietrzym zaráżenie przez połowicę/ gdy człowiek w połowicy wżłiftiego ciála nie ma włodzei. *Mącz* 154c.

d. *O kwadrze księżycy, gdy widać go jako półkole (1)* : Bowiem naprzod [*księżyc*] fie vkazuje sklęczony iako obłák/ potym pół ialny/ zatym przez połowicę ofwieczony *KłosAlg* A3.

e. *Więcej niż przeciętnie, w znacznym stopniu (1)* : do Dworzániná fie ia fwego wrocę/ kthory/ chcę aby był przez poły wczony/ ácz nic [= *przynajmniej*] *in literis* kthore *humaniores* zowá *GórnDworz* G5v.

»**przez (po)śrzodek (a. weśrzodek)**« = *przez* (znaczenia zwykle odpowiadają znaczeniu „przez”
I. *zwykle 1.A. + rzeczownik przydawki*); *per medium (media)* *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*; *in medio* *PolAnt*; *inter medios* *Vulg* (54) :

a. *O ruchu w przestrzeni ujmowanej dwuwymiarowo (cf AA.a.β.) (8)* : Iezu ktoris [...] przez poŕzodek miałtha fiebie wiedz dopuścił. {miłuy} fie na{d nami}. *TarDuch* C3; *Per media castra vadentes*, *Przes pośrzodek obozu ydáci.* *Mącz* 472c; Y *Vyrzałem inżzego Anyoła lecącego przez poŕzodek niebá RejAp* 119v [*idem RejAp* (3) *WujNT*], (5); *WujNT Ap* 14/6.

b. *Między czymś (cf a.α.ββ.) (2)* : A szła przez poŕzodek vlíce/ á po obie ftronie rzeki fthały drzewá *żywotá RejAp* 187v (2).

c. *Przechodząc w drodze dokądś (o trasie pośredniej) (cf a.β.ββ.) (4)* :

Połączenia: »przez poŕ(z)odek ... do« [*szyk 1:1*] (2): zebrałwzy mocy wżytki *Cefarz* fwoie ze wżech ftron/ fzedł przez poŕzodek *Włoch* z woŕfkiem do *Fránciey BielKron* 215v; [*Jezus*] przyfzedł przez *Sydon* przyfzedł do morzá przez poŕzodek gránic *Dekápolfkich.* *WujNT Mar* 7/31.

»ku ... przez poŕzodek« [*szyk 2:1*] (3): przfzedł ku morzu *Gálileyfkiemu/* przez poŕzodek gránic *Dekapolis.* *BibRadz Mar* 7/31; *RejPos* 203v (2).

d. *Wśród (brak odpowiedniego znaczenia w AA.a.β.) (2)* : A wiedz iż przez posrzodek sídł małz iść *BudBib Eccli* 9/18; nie wyftępuy że ni w czym/ ábyć zaráżem *żdrowia* [!] nie odiał. A wiedz iż przez poŕzodek sídł małz idź/ á chodźć po fzczyćiech *mieyfckich.* *BibRadz Eccli* 9/18[13].

e. *Na drugi brzeg (cf a.γ.αα.) (7)* : Rozdzyelił morze ták iż nogi nye zmoczyli/ Po fuły przez poŕzodek włyfycy przechodzili. *LubPs* R8 (3); Szli tedy fynowie *Ifráelŕcy* przez ŕzodek fuchego morza/ bo była wodá iákoby mur/ ná práwicy y ná lewicey ich. *Leop Ex* 14/22 (2); *BibRadz Ex* 14/22.

Połączenie: »przez poŕ(z)odek ... do« (1): y przefzli przez poŕrodek morzá do puŕtynie *BudBib Num* 33/8.

f. *Na drugą stronę między tłumem (cf a.δ.) (11)* : *OpecŻyw* 51v; *TarDuch* B5; *Anektanáb* tedy przez *czarnokxięská náukę* przemienił fie w *fmoká/* á przez poŕrodek *fiedzacych* idąc okrutnie *kfzykał* *HistAl* A5v; *Leop Luc* 4/30; *BibRadz Ios* 1/11; *Perrumpere per mediam hostium aciem*, *Przedrzeć* álbo przebić fie przez poŕzodek woyská *nieprzyiacielskiego.* *Mącz* 361b; *iefli* *nieprzyiaciela* *baczyłz*

mocne⁸⁰ z więczłzym ludem/ małz fie mu rozłtąpić á wypuścić go przez poyrzodek *BielSpr* 24; *BudNT Luc* 4/30; *StryjKron* 390; lecz Iefus fchronił fię/ y wyłzedł z kościoła (*marg*) przechodząc przez pośrzodek ich, y także przelzedł. (–) *WujNT Ioann* 8/59 (2).

Połączenie: »przez śrzodek ... do [kogo]« (1): ná ołtátek Zmodz vczyniła fobie drogę żelázem przez frzodek woýłká Niemieckiego do Litwy *StryjKron* 390.

g. *W śródku, część środkową (brak odpowiedniego znaczenia w AA.b.)* (2) : Interlino, id est, in medio sive per medium maculo, Przes prřrzodek [!] pomázuyę. *Mącz* 172c (2).

h. *Kolejno od jednego do drugiego (cf b.α.)* (1) : przypálz kázdy mąż miecz do biodr fwych/ á podźcie przez pośrzodek namiotow/ á kázdy zábiy przyiacielá fwoiego y brátá. *BielKron* 35.

i. *O lokalizacji liniowej: o trasie rzeki lub morza (cf BB.a.β.)* (9) : Zamek Alfonfús dał zmurowác w mieście nád rzeká kthora przez pośrodek miáftá bieży. *BielKron* 448 (2); Mare mediterraneum et mare nostrum, Morze które przez pořrzodek fwiátá ciecze/ Afrikę y niektórą część Afiey od Europy dzieli. *Mącz* 209c (5); *Calep* 552a (2); Przeciw temu wřzytkiemu/ niechby łtánał źwierzyniec láfu práwie cudnego: [...] w nim rzeká przez pośrzodek *GostGospPon* 170.

j. *O lokalizacji liniowej między czym, mając coś po obu stronach: pomiędzy (cf a.α. i β., brak odpowiedniego znaczenia)* (3) : á ty gory były [...] thák przykre iż żaden nie mógł do ich wirzchu włtąpić/ á wřzákże náleżli dwie drodze álbo ścięzki przez pořrodek gor rozdzielne [*per medios montes divisos*] *HistAl* K8; *LubPs* X5v; fiedzi ná czworę/ á kázde fnich fwym murem obtoczone/ rzeká przez poyrzodek ich idźie *BielKron* 432v.

k. *O lokalizacji w ujęciu dwuwymiarowym: w środku, wewnątrz (cf b., brak przykładów)* (2) : Podgarlek yey flufzny [...] gdzie [!] fzedł nyeyaky dolek przelz pořzodek *PatKaz III* 121v; Od zachodu máią być dzyefięć łłupow/ [...] á gdzie fie wchodzić będye od wschodu łłóńcá trzy łłupy [...]. Przez weřzodek będą czterzy łłupy *BielKron* 33v.

l. *W poprzek, tu: w pasie, w biodrach (cf b.γ.)* (1) : [niewolnik] nágo mułi chodzić zákrywřzy fie przez pośrzodek bez botow y czápki *BielKron* 261.

ł. *O otworze, organie, którym coś przemieszcza się wewnątrz organizmu (cf EE.b.ε.α.αα.)* (1) : Czemu w łzyi fá kołci y karki. (–) [...] aby przez ich pořrzodek złtępował thuk ku ochładzaniu wřzytkiego ciała. *GlabGad* Dv.

m. *O kolejno zmieniających się osobach mających wpływ na coś (cf 4.C.)* (1) : który to rząd/ od iednego z náтуры fwéy poczyna fye/ y od iednego przez pośrzodek aż do kóńcá idźie. *OrzQuin* O3.

»przez sen, widzenie« = *per somnum* *Mącz*, *Cn*; *per somnium* *HistAl*; *in somnio* *PolAnt*; *in quiete, secundum quietem* *Mącz* (125:1) (126) :

a. *W marzeniu sennym; to, co się komuś śniło* (92) : *HistJóz* Av; [topaz] Thedy oddala od człowieka czo fie mu w noczy przez fen leda czo vkazuie *FalZioł* IV 59d (2); *BielŻyw* 36; *MiechGlab* 57; Bo któż to włáfnie może zrozumieć na fwiecie Czo fie więcz dzywnnie komu przez fen wełbie płecie *RejJóz* K (4); *RejKup* Bv; miał odpowiedz krol Filip od bogá fwe⁸⁰ przez fen/ iżeby ten po łmierci iego krolowác miał/ kthoby ná tym okrutnym koniu [tj. *Bucefale*] iezdził. *HistAl* A8v (6); *LubPs* hh6v; *RejFig* Bb8; Ale Bog przyłzedł przez fen w noczy do Abimelechá/ y rzekł mu/ To wiedz iż vmrzełz dla niewiáfty ktorąś wzięł *BibRadz Gen* 20/3 (4); Názáiutrz Andromachá żoná Hektorowá była vpominána przez

sen/ áby thego dnia Hektor bitwy nie zwodził *BielKron* 58; Iakob drábinę przez fen widzyał do niebá od zymie *BielKron* 77 (18); Mirabiles imagines obrepunt in animos dormientium, Dźiwne fántáfiye ná oczy lázã łpiącym przes fen/ Márzi fie dźiwnie/ bywa też mówiono. *Mącz* 352c (2); *OrzQuin* F3v; *GórnDworz* R4; *HistRzym* 78v; A gdy iuż vmárł Herod/ tedy fie zálię Anyoł vkazał Iozephowi w Egipcie przez fen/ mowiąc: [...] *RejPos* 25v (5); *RejPosWstaw* [110²]; *WierKróc* A2v; *CzechRozm* 161v; A czárći iuż nie przez fen ále iáwnie mu [św. *Benedyktowi*] fię vkázowáli *SkarŻyw* 251; á ieśli [św. *Maria z Egniej*] zálnęła/ przez fen z Chryłtušem rozmawiała *SkarŻyw* 581 (31); Tu [zjawa *matki*] zniknęła: Iam fye téz ocknął. Aczćiem práwie Niepewien/ ieflim przez fen łłuchał/ czy ná iáwie. *KochTr* 25; *CzechEp* 161; VCiekałem przez fen w nocy/ Máiac łkryzdlá ku pomocy: Lecz mię miłość poimála/ Choć ná nogách ołów miála. *KochFr* 8 (4); *ZawJeft* 6; Oto Hieremiałz Prorok [...] Iudzie Máchábeufzowi/ ná woynę fię gotuiącemu/ [...] łercá dodaie/ mieczem go złotym przez fen dáruię *LatHar* 326 (2).

b. *Kiedy ktoś śpi i jest przedmiotem czyjegoś działania z zewnątrz lub coś przeżywa [tu: przez widzenie] (12)* : [mówi *żona Piłata*:] Prośię cie niechátz fie nitz niełtaie temu człowiekowi łprawiedliwemu/ bomci wielé téy nocy cirpiała przez widzenijé dlá niego *OpecŻyw* 133; O łękaniu przez fen na dziecię. Łękanie na dziecię przez fen przychodzi: z wielkiego obzarłtwa iedzenia. *FalZioł* V 43 (4); *GlabGad* L7; bądź iemu gotowa/ bowiem go [*boga*] w nocy oglądálz á przez fen od niego poczniefz. *HistAl* A3v; Szumi mu [*marynarzowi*] wiátr y przez fen á morze fie chwieie *RejWiz* 12; Iedno ludzye kiedy łpyą kęs pokoju máia/ Y tho ie pchły z muchámi y przez fen káfáia. *RejWiz* 94v (4); *RejPos* 309; *ZawJeft* 26.

c. *Śpiąc i robiąc coś mimo woli, zwykle: nie panując nad swymi odruchami (13)* : Theż gdy [*magnes*] będzie włożony pod głowy bialey głowie kthora z mężem leży [...] natychmiáłt męża będzie przez fen chciała obłápić *FalZioł* IV 56a; Gdy ktori męłzczyzna Nafienienie [!] przez fen wypułzcza. *FalZioł* *2 (4); To iuż dułzá z rozumem wnet o tym hárcuie/ [...] Wnet ieden przez fen woła/ drugi chodzić będzie *RejWiz* 120; *RejFig* Bb4v; *RejZwierz* 125v; *BibRadz Lev* 15/16; *BielKron* 37v; Ducere ronchos, Chrápác/ rżężec przes fen. *Mącz* 358c (2); *GrzegRóżn* C3; á stąd [...] łzczkawká/ gorzenie częłte/ przez fen zdrygánie *SienLek* 16.

d. »(jak(o) a. by) przez sen« = *nieprawdopodobnie, nierealnie; w urojeniu (9)* : *RejPs* 134v; Iż tho wefele przez fen nád námi fie działo *LubPs* cc5v (2); Boć w rolkołzách máło znác powážney łtałości/ Włzytko coś iáko przez fen á włzytko we mdłości. *RejWiz* 35; A ták czyniác/ łá [*heretycy*] vczonymi/ łzaleny łá/ przes fen bogátymi. *OrzList* f; *RejPos* 49; O Vniey [z *Litwq*] iuż dawno by przez fen mowimy/ Iáko fie z niey wyplátác áni łámi wiemy. *RejZwierc* 247; *SkarŻyw* 333; Będąc wzgardzoným/ będąc precz wygnáným: Sftáleś fye iákby przez fen záwołáným. *ZawJeft* 25; [*ArtTanat* F7v].

»(sam) przez się, przez mię (a. nas), przezeń; przez samego siebie« = *nic nieznaczący dodatek do zaimka „ sam” (czasem przy jego elipsie) (418:2:1;10) (431)* :

a. *O Bogu i Jego atrybutach: przez nikogo niestworzony, będący absolutem; z własnej wszechmocy (60)* : *KromRozm III* H7; Gdyż [*sądy boże*] łá zówždy prawdziwe bez włsey odmyenności/ A łámy przez fię trwáją w łwey łpráwyedliwóści *LubPs* E3; [*natury Boga*] Ani vmyłł rozmyłli/ áni gębá

powie/ Iedno iż iest łam przez fię/ á nikt go nie rodzi *RejWiz* 114; *GrzegRóżn* N2v; Ponieważ *IEHOVAH* tho łowo thoż znaczy że Bog y łam iest przez fię/ y innym eńcency/ to iest żeby byli vdziela. *SarnUzn* B8v (2); Ano ten Pan Kriřtus/ chociař łam przez fię náde wřzytki iest nałpráwiedliwřzy/ [...] *RejPosWiecz*² 92; iż on Iehowá będąc Bogiem łam przez fię będącym/ y łam żywot w łobie máiącym/ ták zacnie człowieká [...] v łebie vważył *CzechRozm* 52; Abowiem Ian [...] nierozumie áni mowi tego o Iezufie Chriřtuřie/ [...] żeby ábo był łam Bogiem przez fię/ [...] ábo żeby z tym to Bogiem iedynym on teř był Bogiem *CzechRozm* 146v (7); Rzecz przez fię będącá, nie ma z inąd nic łwego, Christus ma wřzytko odBogá: Nie iest tedy rzeczá przez fię będącá. *CzechEp* 146 *marg*; Dla czego y Origenes Bogá oycá zowie 'αυτόθεον to iest przez fię Bogiem *CzechEp* 240 (35); gdyř to być Bogiem przez fię: á być BOgiem z Bogá/ rořne rzeczy łá. *NiemObr* 133 (2); Áci goniwiátrowie [*tj. nowochrzczeńcy*] tegoř Duchá ř. przá/ bydř nietylko Bogiem/ ále áni perłoná ábo rzeczá przez řię będącá: ále tylko dárem Bořym *PowodPr* 34; (Boře niełkończony/ W łobie chwalebnie/ y w łobie řzczeńliwie Sam przez řie żyiác) řadař iákmiarz chciwie Być miłowany *SzarzRyt* Av.

Połączenia: »(nie) sam przez się i (ani) sam od siebie« [*szyk 2:1*] (3): bo przez fię pięknořci mieć by nie mogły/ iáko thá niebiełka pięknořć/ przez fię łamá/ y od łebie pięknořć ma nieprzyrownaná *GórnDworz* Mm5v; Abowiem [...] z vř łámego Iezulá Chriřtuřá to twierdzimy/ iż on nie iest łam przez řie/ áni łam od łebie tym Pánem/ ále od Bogá *CzechRozm* 123v; *CzechEp* 286.

»(sam) z siebie i (abo) (sam) przez się« [*szyk 3:1*] (4): Bołtwo y człowieczeńřtwo mimo człowieká łá/ y mimo Bogá/ bo łamy z łebie ábo przez fię nie łá ále w inřzym łá závářthe *GrzegRóżn* L; oprócz ktorego [*tj. Boga Ojca*] nie máłř řadnego inřzego Bogá tákiego/ prawdźiwego/ łámego przez fię y z řiebie będącego *CzechEp* 271 (2); *NiemObr* 104.

»sam w sobie przez się« (1): [*Pismo Święte*] Bogiem go łámego prawdźiwym/ żywotem/ y wiecznym názywáiąc/ iáko tego ktory to łam w łobie przez fię ma. *CzechRozm* 64v.

b. O ludziach (teř o działájącym Bogu i Chryřtusie) i wyjątkowo o zwierzęciu: on a nie kto inny, włařnie on; per semetipsum (a. nosmetipsos) *HistAl*, *Vulg*, *JanStat*; per se *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; per seipsum *PolAnt*, *JanStat*; per sese *Mącz*; in semetipso *Vulg* [tylko tu »przez samego siebie« i »przez mię (a. nas)«] (371) : *RejWiz* 188; á gdy inřzym co mayá czynić opiřuyę/ tedy ty co łam przez fię rad czyniř w łobie rozeznoway. *KwiatKřięř* A4v; Qui cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, etc. Aczkolwiek łam przez fię dořić sławny był/ ále więć przez cię tákowego řyna/ dáłekoby był w więřřzá sławę á řzczeńřie przirředł. *Mącz* 71d; Morticinus, Sam przez řie zdechły/ martwy *Mącz* 232c (6); *OrzQuin* P4v; Odpowiedzyał im Pan Iezus: [...] Abowiem ia łam przez fię nie řzukam chwały moiey/ iest ten ktho iey řzuka y kto ładzi. *RejPos* 84 (3); gdyř nie Iezus łam przez fię przyczyná iest thego/ że zakon nie idzie/ ále ich [řydów] włáłne złořci *CzechRozm* 84 (5); *CzechEp* 199 (2); Nořcięř moie łekkie brzemię/ wdźięcznie to vczynię przez mię *ArtKanc* P4v; *OrzJan* 70; haeretycy łámi przez fię bywáią ořádzeni y potępieni/ [...] iż łámi [...] fię wyláczáią z řpołecznořci Kátholikow *WujNT* 748 (3).

α. Bez pomocy, wřpółdziału, włásnymi siłami: samodzielnie; z natury swej (63) : y[u]řń nyepres myá alye przez łáfká panřká mam nadřyeyá yz mogá bic řbawyon. *BierRaj* 23v; *RejPs* 116 (4);

HistAl Ev; *KromRozm II* g4v (2); ále [potrzeba] tylko ná tho ony [dziatki] wyesc/ áby pirwey czytać y pińać przez fię łamy mogły. *GliczKsiqz* I8 (4); *LubPs* aa5v; Nie znaczy fię thu áby Abráhám łobie łam przez fię miał zászłużyć tho błogolláwieńtuo gdyż mu było ták dárem obiecáne *BibRadz Gen* 22/16; *KwiatKsiqz* L3v; *Mqcz* 93a; Iełli fię też záfię trefi pánu być ták mądrym/ y dobrym przez fię/ iż mu namniey czudzey rády/ áni vpominánia nie thrzeba/ [...] *GórnDworz* Kk3v (3); *KSyązki* ty Czytelniku miły/ ták łą nápińáné/ áby ié káždy łam przez łye mógl wyrozumić *GrzepGeom* B4 (2); *HistRzym* 60v; A ták gdyż to pewnie wiemy/ iż łami przez fię łobie nic pomoc nie możemy/ vcieczmyłz fię do niego [*Boga*] *RejPos* 51 (9); *BiałKat* 76; Bo [*bydlę*] łamo przez się robić niemoże/ ále człowieká robiącego wípomaga. *KuczbKat* 300 (3); áby [*książę*] pomniał ná to/ iż nie łam przez fię powłtał/ nie łam fię przez fię ná łwiát vrodził/ ielt creáturá Boża *RejZwierc* 47v (2); *WujJud* b2 (2); *Iam Pan* [...]: łamem rościągnał niebiołá/ y rołpołtárłem łam przez fię ziemię. *CzechRozm* 9 (6); *SkarŻyw* 411; *StryjKron* 95; O okrutnym y tyráńłkim łercu nic nie rzekę/ ktore tu iáko we źwierćiedle káždy łácnio przez fię obaczý. *CzechEp* 164 (3); Wielka chłubá záprawdę/ komu to Bóg dáie/ Ze czego z przodków niéma/ łam przez fię dołtáie *KochFrag* 42; *OrzJan* 34; *LatHar* 643; *WujNT* 752 *marg*; A Iełliby Który Szłáchćic łam przez się/ ábo z pomocnikámi łwémi [...] Szłáchćicá któręgo gwáłtem náđłzedłzy zábił [...] *SarnStat* 1169; *SkarKaz* 347a; gdyż siłá tych rzeczy [*tj. żołnierzy i pieniędzy*] náłz Gdańłk mogłby nam przez fię dodać *VotSzl* D2v.

Połączenie: »sam przez się ... bez, oprócz, okrom [czego]« [*szyk* 3:3] (3:2:1): że ty oprócz łobney łálki Páńłkiey nie możelz nigdy łam przez fię przyść ku they wiadomości á ktemu poznánio tego to krolełtwá Páńłkiego. *RejPos* 313v (3); żebyś W.K.M. y okrom tego pińánia náłzego/ te błędy łam przez się łátwie rozeznáć mógl. *WujJud* a7; Iełli Bog łam bes rády y pomocy czyiey mógl nápcózátku/ łam przez fię [...] włzyłtko z niłzcęgo łtworzić/ [...] *CzechRozm* 122 (2).

β. Bez zastępcy, pośrednictwa: osobiście (139): pisarze ábi sami przes sie i przisiegle pothpiski rzeczi sprawowáli *ZapWar* 1545 nr 2646; *SeklKat* P3v; *HistAl* H8; *Kryłtus* ij [*Kościół*] záložyl y zbudowál: Ale záczął á záložyl tylko łam przez łye/ á przez ápołtoły po łwym w nyebowłtámpyenyu dokonál *KromRozm III* G4 (2); przeto [*niewiasty*] ná łobie żadnego przełóżeńłtwá mieć nie mogá/ áni żędáć/ áni łye zá kim przyczyniáć/ áni przes łye łpáwowáć *GroicPorz* b3 (2); Do Zydow pińzác ták mowi: Iż przes łámęgo łiebie otzyśił grzechy náłze *KrowObr* 76v (4); *UstPraw* C3; *BibRadz Hebr* 1/3; prośił Zorobabel Kámbifelá wielekroć y przez fię y przez przyczynę inych/ áby dopuśił kościolá budowác *BielKron* 115v (3); *Frons occipitio* prior, [...] dáleko łepiey yełł łam przes fię łwey rzeczi doyżrzec niłzi fię ná kogo łpulfzczác. *Mqcz* 258b (3); *RejAp* 4; *GórnDworz* Dd2; *RejPos* 133 (2); Poniewálz włzyłtkie dobre vczyńki w Kośćiele zwyczáyne/ álbo od Bogá łámęgo przez się/ álbo od tegoż Bogá przez Kościół łwoy połtánowione łą *WujJud* 107; *Pan BOg* łam przez fię pánowác będzie *CzechRozm* 149 (11); [*Chrystus*] przyśiágl nam przez łámęgo siebie/ że chce przełłępnóści náłzych przeyżrzec *KarnNap* C3; Iesli się ie [*urzędy*] godzi mieć temu/ ktory łam przez się vrzędóm dołyc czynić niemoże? *ModrzBaz* 39 (2); Niechże włzechmogący Bog/ ktory przez mię do włzu wálznych mowi/ łam przez fię włercu was ná to námowi *SkarŻyw* 589; *CzechEp* 193 (4); *GórnRozm* G3v; *PaprUp* Lv; A nowem Panembendác niemozemy sami przez się wšyłtkich potrzeb RP: obaczyc

ActReg 137; *LatHar* 329; *WujNT* 372 (2); Ize sam przez się Stároftá ma fądy odpráwować Grodzkié. *SarnStat* 487 (14); *SkarKaz* 118a.

Połączenia: »sam przez się bez [kogo]« (2): A iefli [heretycy] mówią/ że ie sam P. Bog przez fię fámego bez ludzi poftał: niechże iego pieczęć y lift [...] przynofzą. *SkarKaz* 418a (2).

»(a(1)bo, ani, bądź, i, jako, lubo, nie tylko, tak) (sam) przez się (a. nas) ale (i) (a(1)bo, bądź, jako, lub, tudzież) (przez a. per) [kogo] (inszego)« [szyk 53:3] (56): Pan Iefus przyfzedłzy na ten fwiat mówił y sam przez fię, y przez fwe apoftoły. *WróbŻolt* Q3; *LibLeg* 11/138; *ZapWar* 1550 nr 2671; *KromRozm III* B2 (3); GDyż tu.N. obżałowány przed Sądem [...] nieftánął/ áni przes fye/ áni przes fwego mocnego człowieká. *GroicPorz* n2; tedy pozwány przes fye álbo Prokuratorá fwego [...] ma fłuchác głowney żałoby *GroicPorz* f2v (7); A rády którą on mnie/ álbo sam przes fię/ álbo przes lift/ álbo przes poftá obiáwi/ ku iego ífkodzie żadnemu nieobiáwię. *KrowObr* 127v (4); mam thę o nim nadzieię/ yż fię więcey nie będzie niłkim gwałtem obchodził/ áni przez fię/ áni przez kogo innego *BielKron* 224 (3); *RejPos* 42v (2); iáko przez Páwłá y Ianá świętego nam to oznaymić raczył/ y tudzież sam przez fye *BialKat* 161; *WujJud* 144v; *CzechRozm* 247; Ktorzi ábo fámami przes fię/ ábo przes kogo inżzego [vel per se vel per alios] proftą/ cí ná vrzędy niechay niebędą przyimowani *ModrzBaz* 74 (2); choć Pan Chrifthus ieft głową tak żony iáko y mężá/ który żonę y sam przez fię/ y przez mężá rżadzi. *WujNT* 669 (5); áby káždy w Oktawę świętego Iákubá ku zbiéraniu fwéy dziefięciny/ álbo przes [vel per se vel per JanStat 229] poftá fwégo ku temu godného był gotów. *SarnStat* 187; ále oné [winy sądownie skazane] przez Nas [per Nos JanPrzyw 18] álbo Stárofty ábo Vrzędniki náfzē będziemy wyćięgác *SarnStat* 894; czego [tj. stosowania jednakowych miar] Woiewodá téyże źiemie doyżrzeć [...] powinien będzie sam przez fię/ ábo Podwoiewodze fwé *SarnStat* 1197 (24).

»(nie) sam przez się (a. samego siebie) ale (a. jedno, (a) nie) przez [kogo, co]« [szyk 9:3] (12): Per amicos interpretes agere aliquid, Przes przyjaciele á poftý nie sam przes fię co ípráwować. *Mącz* 172d; *RejAp* 4v (2); *RejPos* 205v; Wízákże iefli kogo [...] Pan Bog sam przes fię/ á nie przes ludzie poftýła: tedy to cudy potwierdza *SkarŻyw* 213; *CzechEp* 315 (2); nie sam przes fię/ ále przes Apoftoły fwe Chrifthus ludzie karmi *WujNT* 154 (3); A iżby káždy z Rycérztwá sam przes fię fłużył/ nie przes namiáftká [solus per seipsum ... non per substitutum JanStat 335] *SarnStat* 428 (2).

Szeregi: »przez się osobą swą« (1): tak czy ktorzy przes fię ofobamý fwemy yako czy ktorzy przes kogo inśwego woyno [!] fluffidz bendą, mayą fię wyprawidz wedlug maiętnoŕczy fwych. *ConPiotr* 33.

»sam przez się bez pośr(z)ednictwa« (4): Iefli Bog sam przezfię bes posrzednictwá zbáwia. *CzechRozm* 122 (4).

γ. Bez rozkazu: dobrowolnie, własnowolnie (16) : *RejPs* 86; z kąd widzę/ że wybieráią tu fobie niektorzy fámami przes fye Bifkupy y Miniŕtry *OrzList* hv; Pedarius, Pan rádny który tilko przizwála ku temu co wysłzly pánowie rądzą/ á sam przes fię żadney rády nie dáye. *Mącz* 294a (2); *OrzQuin* G; *GórnDworz* li6; áby [pan] pomniał ná to/ iż [...] ná thym mieyfcu ná kthorym ieft nie sam przes fię fiadł/ przes Páná poftádzon. *RejZwierc* 47v; Y nie działál ich [Mojżesz cudów] teź/ on sam przes fię/ kiedyby mu fię fpodobáło/ [...] ále/ iáko mu kiedy ktore czynić Bog rofkazał *CzechRozm* 104 (3); przetoż krzeft niepotrzebny tylko dorofłym przez fię grzeftzącym *PowodPr* 35.

Połączenia: »sam przez się okrom [kogo]« (1): TEż zákázuiemy: áby Myńcarze [...] nie śmieli Zydów z fałszywými pieniędzmi/ [...] łami przez się okrom Połlá nálezgo [...] zátřzymawác *SarnStat* 258.

»nie od siebie ani przez się samego« (1): Iż ten [tj. *Chrystus*] [...] iuż będzie musiał być mnieyŝy od onego ná niebie: [...] y od niego czyniac to/ co czynił: á nie od siebie/ áni przez się łamego. *CzechEp* 265.

Szeregi: »sam przez się za swym chceniem« (2): iż od tych czálów Podkomorzowie [...] Roków gránicznych łami przez się zá łwym chceniem [*per semetipsos pro suo velle JanStat* 421] [...] nie máią przekłádác *SarnStat* 463 (2).

»dobrowolnie sam przez się« (1): A kto to gniazdo [tj. *szlachectwo*] ták zacne dobrowolnie łam przez się łzkárádi ieft podobien ku owemu łmierdzácemu dudkowi *RejZwierc* 52.

đ. *O podmiotach nieożywionych; per se Mącz, Modrz; per ipsum Vulg* [tu: »przezeń«] (129) :

αα. *Właśnie to i nic innego* (14) : A też sílá rzeczy ieft záprawdę ná łwiecie/ ktore [...] dáleko więczy pożytku [...] przynieść mogą/ niż tho tákíe wymyflone (iż thák rzekę) dworzánłtwo/ przez się łámo. *GórnDworz* Ee2v; *RejPos* 217v; czegoby [*słowa betula*] iście nie trzebá było przydávác/ gdyby *Almá*/ łowko to łámo przez się dziewicę nienáruŝzoną znáczyło. *CzechRozm* 130 (7); *ModrzBaz* 136; *NiemObr* 106; Dobry tedy przez się łam rozum ieft/ y dobré łá náuki *GórnTroas* 4; *OrzJan* 82; *WysKaz* 47.

ββ. *Jako taki, z natury, istoty swej, mając sobie właściwe cechy* (71) : *MetrKor* 57/17 (2); ktore [*członki*] ácz łámy w łobye nye łá żywe [...] y ácz łámy przez łye nic nye mogą czynić/ ále wđy inym żywym członkom [...] pomoc nieyáka z nich bywa. *KromRozm III* D5; *BielKron* 225v; *Mącz* 353c; *RejAp* AA2v; ábowiem thá [*boska*] piękność [...] włzytkim ná łwiecie pięknym rzeczám/ łwey piękności wżycza: bo przez się piękności mieć by nie mogły *GórnDworz* Mm5v (2); To iuż nic nie krzyw then co łzczepił drzewo ono/ y drzewo łámo przez się máło winno: iedno iż niełłáchetny robak/ ktory podgryza á płuie drzeweczko ono. *RejPos* 204v; *BiałKat* 383v; A iefli też [*św. Paweł*] gánił co/ tedy pewnie nie łámeý włáfney rzeczy przez się/ ále nie dobre y nie włáfne iey wżywánie. *CzechRozm* 71 (3); *ModrzBaz* 42 (2); te Księgi nálezgo *Andrzejá Friczá*/ niepotrzebuią zálecánia/ gdyż się łame przez się káždemu zálečić łnádnie mogą *ModrzBazBud* ¶5; *CzechEp* 94; Mieć ábo nie mieć złotá/ nic przez się ku cnoćie *SzarzRyt* C3.

W połączeniu z przymiotnikiem (53): *MetrKor* 5/115v (6); *KrowObr* 43v (3); *BibRadz Rom* 14/14 (2); co dobrého á cnotliwego przes się/ temu nie trzebá zápráwek przypráwiác *Mącz* 154a (3); *OrzQuin* B; ábowiem wiele ieft rzeczy/ ktore chocia łá przez się dobre/ iednák kiedy ie kto nie ná czás czini/ zánic nie łtoią *GórnDworz* H3v (7); *RejZwierc* 21v (2); *WujJud* 233; *RejPosWstaw* 41v; *BudBib Eccli* 19/21; tedy się to z tąd iáłnie pokázuie/ iż *Ewánielia* łámá przez się ieft doŝyć dołtátieczna *CzechRozm* 189 (2); *Dźis y Winem y iedzeniem/ ciáłá* łáme przez się pałáiące [*sponte sua ferventia*] rołtykáią *ModrzBaz* 54v (4); *Oczko* 18 (2); *StryjKron* 462; *CzechEp* 312; *CzechEpPorz* **2v; *ReszPrz* 24; *ActReg* 18; Substantivus, hoc est, quod per se stare potest – Przez się łtali. *Calep* 1022a (2); A ten záłię zdradza/ ktory wykrętow onego práwá/ choć łámo przez się iáłnie ieft/ wżywa *Phil* L (2); Moc bowiem turecka/ łámá przez się ieft táká/ iż liczbą nie trzebá iey lekce łobie powázác *OrzJan* 34 (3); *KołakCathOkuń* A2; iż nie máłz nic przez się (*marg*) przezen. (–) nieczyłtego: iedno

temu który mniema co być nieczyłtym/ to temu nieczyłtym ielt. *WujNT Rom* 14/14 (3); *WysKaz* 34; A pieniądz ielt *materia* przez łie *infrugifera*, ále dla *authoritatem* vrzędu, który znak łwóy álbo pieczęć nań przykłáda *SarnStat* 1269.

Szereg: »sam przez się z przyrodzenia« (1): iáko polá/ ktore choćia bywáią łáme przez się zprzyrodzenia płodne/ ále ábo owocu żadnego nieprzynofzá/ ábo niepotrzebne źielká rodzá/ ielłi ich oracz łpráwą dobrą niewypráwi *ModrzBaz* 8v.

γγ. *Samoistnie, o własnych siłach, bez wpływu z zewnątrz* (24) : ieltłi ono Łożyłko nie może być rychłó przerwano łamo przez łie, baba natichmiałt paznogty łwemi ma ono znienagła drapiąc *FalZioł* V 20c (2); Automata, Co łie łámo przes łię rułza/ yako łą zegary et alia instrumenta Mathematica. *Mącz* 22a (6); miec ty kámięń łto tyłięcy rázow wzgorę/ przedłię on nigdy łie nie zwyczái łam przez łię wzgorę łecieć *GórnDworz* Ff2; iáko goła tablicá/ zgothowána ku piłániu/ ále łámá przez łię żadnego piłánia vczynić áni okázác nie może *RejPos* A6; *GrzegŚm* 51; Ná Krzcie łie omywamy/ po Krzcie łie zmacniamy: odrodzenie zbáwia łámo przez łie *KuczbKat* 150 (3); *SkarŻyw* 532; Protropon – Mułzt łam przez łie łaczaczy łie, niz grona práfsuią. *Calep* [867]a (2); *JanNKar* B; *SarnStat* 1204; gdy iuż w náłzey Polłzcze iáko nowe łtroie/ ták nowe wiáry łáme przez łię gálną. *PowodPr* 46; *VotSzl* D4.

Szeregi: »sam z siebie, (i) przez się« (2): *Mącz* 419d; Iż ielłi łłowo [...] / przez ktore *X*(iádz) *K*(anonik) rozumie Bogá Bożego łyná/ ten łwiát łámo z łiebie y przez łię czyniło: á przed łię [...] *CzechEp* 198.

»siłami łwemi, sam przez się« (1): *ZAwżdy* krewkość człowieńłwa [!] náłzego ielt thák przychylna łwiátu/ [...] tułzac łobie [...] iż thu łobie siłami łwemi łámi przez łię wiele pomoc możemy. *RejPos* 312.

δδ. *Bez dodatków, domieszek, tylko to* (19) : Też łok tego ziela [*tj. alki ogrodnej*] pithy łam przes łie albo z wodką mleczową, tho picie vzdrawia rołpadłiny w nerkach *FalZioł* I 6d; pamiętáimy/ że gdy łię trafi [*jota*] włłowie napiláná/ niemábyć łama przes łię wymáwiána ale zdruzą bliłką literą *MurzOrt* Bv (2); Sámac ielt iáłność przez łię/ nie trzebá iey tego/ Aby łkád przypadáło do niey co inłzego. *RejWiz* 154 (4); Bo tho łámo łłowo łtan przez łię nic pewnego Nie znáczy/ áż rzecz pewną przyłaczyłz do niego. *GrzegRóżn* N3v; *Mącz* 288a; *KuczbKat* 170; *RejZwierc* 148; Abychmy ku zelzeniu niełpráwiedłiwołci Nieprzydáli: Oboie to przez łię nieznołne/ Coż połpołu zložone? *KochOdpr* B4v; bo ácz wodá łámá przez łye łeczy/ [...] włzákóz ielłi ielłcze inłzé Lékárłtwá przyłtápią/ prędzey y znácnięy to łpráwić może *Oczko* 28v (2).

Połączenie: »sam przez się, bez, oprócz [czego]« (3:1): Wyárá łámá przez łye bez włłech vczynkow [...] zbawya nas *KromRozm* I [H3]; Nigdy to łtać nie może/ áby łłowká niektore łámy przez łie/ oprócz vważenia cáley rzeczy [...] miály być wykłádáne *CzechRozm* 263v; *GosłCast* 38; *WujNT* 333.

εε. *Maiąc prawo wyłączności* (1) : Monopolium, Włáłna kupia álbo też przedawánię łámo przes łię. *Mącz* 230c.

******* *Prawdopodobnie: W błędnych przekładach z łaciny* (17) : Deus in łancto via tua quis deus magnus [...] Miły panie boże droga twoia ielt przez łwięłthego twego *WróbŻołt* 76/14; Połpołu przyłłli łotrowie iego/ y vczynili łobie drogę przez mię/ y oblegli wkoło przybytek moy. *Leop* *Iob* 19/12; PAweł Apołtoł nie od łudzi/ áni przez człowieká/ ále przez Iezufá/ Chryłtułá/ y Bogá oycá *Leop* *Gal*

1/1; PRzetoż tym więcey á hoyniey trzebá nam záchowywác the rzeczy [...]: by tho lepak przez nas nieprzefflo [*ne forte pereffluamus*]. *Leop Hebr* 2/1 (7); Nullam imaginem Reip. et vestigium nullam relinquent, Wywodzą przez poŝpolity łtan. *Mącz* 165c; Ia przez nienarod [*non in gentem*] ku zazdrości was przywiodę/ przez narod nierozumny zágniwam was. *WujNT Rom* 10/19; Noe [...] przygotował korab ku záchowániu domu łwego/ przez ktory potępił świat *WujNT Hebr* 11/7 (7); *SarnStat* 533.

*** *W tłumaczeniu wyrwanych z kontekstu wyrazów i wyrażeń (12)* : Iniectu pulveris, Przes wrzucánie piasku. *Mącz* 162c; Suamet industria, Przes łwóy włafny dofcip. *Mącz* 424c; Supino, vel potius Supinor, Przes łię pátrzę. *Mącz* 434c; Noctis interventum, Przes zápádniecie noci. *Mącz* 483a (6); Iaculatorius, Quod fit per iacum – Przes zart. *Calep* 561b; Per causam, sive per speciem, Per simulatam causam – Przes zmiłlenie. *Calep* 775b; Sorti – Przes pułzczenie łiołzu. *Calep* 994a (6).

*** *Bez wystarczającego kontekstu (3)* : Trans Przes/ zá. *Mącz* 462c (2); Per – Przez. *Calep* 773b.

*** *Dubium (1)* : dawłzy mu łift łwóy ręczny/ y przy tym łiście przez [*prawdopodobnie wyraz zbędny*] wypis wrzędowy od łádu Ziemiłkiego/ álbo Grodzkiłgo. *SarnStat* 875.

II. *Cum G; sine Miech, HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, JanStat, JanPrzyw, absque HistAl, PolAnt, JanStat, JanPrzyw; citra, extra, praeter JanStat (793)* :

1. *Wskazuje na brak, nieobecność, niewystępowanie: bez [w zdaniu zaprzeczonym oznacza potwierdzenie istnienia, zwykle warunek konieczny, nieuniknione następstwo]; sine Vulg, JanStat; absque, praeter JanStat (772)* :

a. *O braku działań, stanów, wydarzeń: nie czyniąc czegoś lub nie będąc obiektem, nie doświadczając (417)* : *PatKaz I* 2 (2); panna [...] przełz czyłżkófzczy nołyla zwełelym porodzyła łyna łwego *PatKaz III* 91v (7); y rzekł krol Eipłki do łozefa [...] przez twego rołkazania nye rułzy żadny ręki albo nogi we włlytkyem Eipcye *HistJóz* B2v; *TarDuch* B5 (2); dym iey [*terpentyny*] około stholcza kadzony/ bronu niemoczy ktorą zowá Tenałmon/ to iefth wydymanie na łtholcze przez wczynku *FalZioł* III 29c (6); *BielŻyw* 119; *WróbŻołt* S5v; *RejPs* 39v; A Rułłnyczá v Moyfełchka Zida ołtawill przełz załthawy bo mu nycz na nye dacz nyechczial *LibMal* 1548/139 (2); *LibLeg* 11/152v; *RejKup* p4; *HistAl* C7; *MurzNT* A4v; *LubPs* O2 marg (2); *KrowObr* 51v; *RejWiz* 107v (2); Chcé thedy áby łie mężowie modłili ná káżdym miełcu/ podnołłac czyłste ręce przez gniewu y przez łwaru. *Leop* 1.Tim 2/8; *RejZwierz* 110; MAchomet po zełóciu bráćiey/ krołestwo przez krwie rołłania ołhrzymał *BielKron* 241; Ren [...] pada ná niłká žiemieł/ by dziáło idzie borzáce/ kto nie widał przez łtráchu ná tho pátrzyć nie moze *BielKron* 283 (8); *KwiatKsiąż* O2v; Ażaż kiedy [...] zácmienie ták Słóncá/ iako y Miełiáćá [...] było/ przez iákiey wielkiey nędze ludzkiey ná łwiecie? *LeopPrzep* a3v; Włzytki gromy/ włzytki pioruny/ włzytki náwáłnołci/ nic nie vmieię przez mocy iego [*Boga*] *RejPos* 130v; Abowiem przez tego [*Ducha Świętego*] łpráwy żadneybychmy rádołóci áni pociechy dołtepić nie mogli. *RejPos* 142v (16); *BiałKat* 76 (3); *KuczbKat* 290; *WujJud* 222v (2); Przeto iefli żonę do połługi przywiołżł/ niechay iá łóžko rozgrániczy: gdyż do nocnych potrzeb/ ná ten czás przez włómku zdrowia/ łłużyćby nie mogłá *Oczko* 28v (5); *SkarŻyw* 472; *CzechEp* 130; Tak łzę [*lege: także*] tełż [*młynarz Jurk*] przełz macze [*tj. nie pobierając opłaty za przemiał zwanej macą*] do dworu Młecz powynyen bęndzye *ZapKóścier* 1582/40v (2); *PudłFr* 72; *ArtKanc* E3 (2); Kiłzki [...] y kiełbáły vmieć náđżiewác: to włzyłtko ma byđż ná wymyłł: á ochędołżnie/ przez kołztu. *GostGosp* 130 (3); *GostGospSieb* +2;

WujNT 21 (2); ich [duchownych i świeckich] dzierżaw/ czynszów/ albo dochodów ku nim należących przez łufznego vznania prawá nie mamy bráć. *SarnStat* 181; OBieciemy/ iż żadnych vftaw nowych niehcemy czynić/ áni rofkázemy poddánym náłzym ná Woynę fie rułzyć przez Séymu pópolitégo *SarnStat* 298; ále ftárfzé Státuty około dochodzenia zbiegłych kmieci przez áreftowánia w mocy záchowamy *SarnStat* 664; óftátek groble y z moftem niech zoftánie przez závárcia ták we dnie iáko w nocy zá gościniec pópolity *SarnStat* 1070; obiecuiemy [...] przez zdrády y chytróci [...] tákowá zgodę we wzyftkich ich ártykułách y punktćiech chowác. *SarnStat* 1080 (50); *SzarzRyt* D4v.

W połączeniu z zaimkiem upowszechniającym [w tym: wszel(a)kiego (a. wszego, a. wszytkiego) (57), żadnego (22), jakiego (3)] (83): *MetrKor* 34/134 (2); *OpecŻyw* 15; *PatKaz II* 72v (2); Theż gdy by łobie kto namazał ręcze łokiem Nołtrzegowym/ może nofić rołpalone żelazo przez żadnego obrażenia w rękach. *FalZioł I* 83a; Náfienie Pigwiane iefth odmiękczáiace przez zadnego zacifkania. *FalZioł III* 13c (5); *LibLeg* 10/62v (3); *RejJóz* G6v; *ZapWar 1550 nr 2665*; *MurzHist* D3v (3); *LubPs* I3; *GroicPorz* dv (2); *BielKron* 263v; *GórnDworz* Bb4; *Oczko* 30v; *ZapKóscier 1582/41* (4); *ArtKanc* N15; *GostGosp* 142; áby w Bydgołczy ízláchcie było wolné przedawánié y zwożenié zboża przez przekázy iákiéy miefczan onych *SarnStat* 294; GDy kto niełufznie nágáni skázánié Podkomorzégo/ ma dáć mu zá winę íześć grzywien [...] przez wšelkiego íporu *SarnStat* 468; Piáraz, którą winą káran bydz ma, iefli przez przyczyny iákiéy nie będzie przy łądzie. *SarnStat* 563; á inłzé dobrá ná blizłze krewné y powinowáté przez żadnéy trudności máią ípáć/ iáko to ípráwiedliwość okázuié. *SarnStat* 653; áby poddáni y obyvátele królestwá náłzého [...] przez wšelkiéy wátpliwóci praw y Przywileiów [...] mogli vzywác *SarnStat* 888; A ten który przykazánié náłze przeftąpił/ przez żadnéy zwłóki ná piérfwym roku winá [...] niech będzie káran. *SarnStat* 918 (55).

Połączenia: »bez ... przez« (1): Powiedz ty mnie beż ítrachu a przeż włzého íromu Czo fie to tu nowego a ínadz złého ítało *RejJóz* G6v.

»nie (...) przez« = z [szyk 4:1] (5): Tego my vzywamy ná co Anyołowie pátrząc drżá/ y przez boiáźni ná to nie pátrzą *BiałKat* 331; Tho tedy piérfwe ípráwiedliwienie/ [...] z ízczerey łáki fwoiey [Bóg nam daje]/ áczkolwiek nie przez vsiłowánia/ przygotowánia/ y woley dobrej náłzey. *WujJud* 111v; *SarnStat* 705 (3).

»przez ... okrom« (1): który [mistrz krzyżacki] [...] nie niebędzie [!] mógl bydz przez łufznego wyłtepku y okrom wiadomości Naiáfnieyłzého Páná Króla z vrzędú zložon. *SarnStat* 1099.

»przez ... z« [szyk 1:1] (2): poniewáz [cieplice] íá ták ludzióm pomocné/ iż choróby od Bárwiéřzóv y Doktorów porzucóné [...] przez vprzykrzenia/ y z wdźięcznościá iákáś/ vléczywác zwykły. *Oczko* A4; *SarnStat* 1165.

Zwroty: »nie by(wa)ć przez [czego]« = *zawsze być, mieć miejsce; doświadczać czegoś* [szyk zmienny] (10): *OpecŻyw* 64; [wielki pan] Nigdy nie jest przez myślenia Nie chce sie mu i jedz[en]ia. *BierRozm* 14; *LibLeg* 7/98 (2); á ryczeli [kanibale] iáko Lew/ ták iż tám żadny z nas nie był przez ítráchu. *BielKron* 442; *SienLek* 19; *RejPos* 181; Tákże żemie drżenié/ że przez iákiéy znácznéy á wielkiéy odmiány nie bywa *Oczko* 30v (2); *SarnStat* 225.

»moc być przez [czego]« = *nie musieć* (1): Przypáruemy íię wzyłcy ná Syná Bożego/ iáko íię on tu zniżył/ mogác być przez tego *ArtKanc* B3v.

»przez [czego] nie moc być, trwać, żyć; przez [czego] nie moc« = *coś musi być, na pewno jest a. będzie; czegoś potrzeba (komuś), coś jest niezbędne* [szyk zmienny] (8:2:1;1): Chceźli [...] Sławę zachować poczęną: Przez ktorey ty niemożesz żyć *BierEz* B4v; gdyż przez dychania wiathru [człowiek] nie może y iedney godziny trwać. *GlabGad* F4v; *LibLeg* 11/139; Nie podobna rzecz iest aby ten wielki okrąg światá mogł być przez rufzania [*passit absque mobilitate consistera*] *HistAl* K3v; Ná tym [słowie bożym] kołcyoł záfádzon [...] przez tego ítać y trwać nyemoże. *KromRozm II* a4v; Przes tego [kropienia] żadny zwas niemoże *KrowObr* 70; *BielKron* 164 (2); *LeovPrzep* a3; *BielSpr* b3 (2); *KarnNap* Ev.

Wyrażenia przyimkowe: »przez boleści (a. bólu)« (7): *OpecŻyw* [79]v (2); y też [rumianek] thym paniam ktore mają porodzić czini łączne á przez boleści rodzenie. *FalZioł* I 26a (2); *LibMal* 1544/84v (2); *GostGospSieb* +2.

»przez dozwozenia (a. zwolenia, a. przyzwolenia), konsensu [czyjego]« = *absque a. sine consensu, absque a. sine licentia* *JanStat* (24:2): áby żaden [...] nie śmiał przez náłżego zwolenia [...] vtarczek przeciw olobam poltronnym y tutecznym zrużać. *SarnStat* 118; Biskupi nie máią [...] vprażać Doftoienítwá Kárdynálłkiiego [...] przez dozwozenia náłżego *SarnStat* 171; áby [...] zaden Zupnik [...] nie śmiał przez dozwozenia Króla Ie^{so} M. którego z Pánów do Zup pułcząc *SarnStat* 372; FEudá ziem Rufkich [...] nie máią bydź iuż więcéy *in controuerfiam quamuis* przywodzone: choćby kto tákiemi dobry przez confenfu náłżego dífponował *SarnStat* 1046; z którym to nieprzyiaćielem żadnego ítanowienia y przymierza nie będę czynił/ przez zwolenia iego Máieftatu *SarnStat* 1125 (26).

»przez karania (a. karności), kaźni« = *impune, impunita, impunitum* *JanStat* (7:5): Ten kto roście przez kárności/ Nie pozbędzie nigdy złości *BierEz* L4; krew kthora w Polłczce przez kaźni obficie przelewaná bywa/ woła o pomítę do Bogá. *LeszczRzecz* A4; *KuczbKat* 280; A iże żadné práwá przez dífcipliny álbo kárności nie fá mocné: tedy [...] *SarnStat* 305; á tak złodzieyftwá niekiedy zoftáią przez karánia *SarnStat* 700 (8); ktore [*przestępstwa*] teraz żadnego *forum* nie máią/ y przez wodze y karánia zoftáiąc/ fzerzą fię *SkarKazSej* 700b.

»przez kłopotu« (1): *sine quavis molestia* alias *przełzclopothu* *ZapMaz II* Ł 7/82v.

»przez końca« (6): *tho* raczy dacz: wyeczny boze oczcze: przełz pana náłchego yefu crifta [...] kthori ítobá zywy y kroluye [...] nynye y wyecznye przełz koncza. Amen. *PowUrb* +2; podz wkrolewftwo oczcza mego wktorym bądzełch ízemną nynye y nawyeky przełz koncza. *PowUrb* +3v (4); przeto o láfkaua pany [...] yezufa blogoślauyonego [...] wnyebye nam ku pozyuanyu przełz koncza vycz *PatKaz I* 18; *PatKaz III* 107v.

»przez lutości« (2): Musić kost wielki uczynić, Kto chce kogo przewyciężyć [...] Wymyśli nowe podatki, Szosy i ine popłatki, Wyciągając przez lutości *BierRozm* 11; Iákie zásię w towárzech nieznośne drogości/ Rzemieśnik/ Szynkarz/ Kupiec/ łupią przez lutości. *BielRozm* 11.

»przez łaski« (9): *OpecŻyw* 46; *PatKaz II* 20; *PatKaz III* 147v; A ták y wy prozno fie ítaracie [...] / ábowiem to wáfle ítaranie przez łáfki bożey prozne *RejPs* 194v; *MurzHist* I4v; *RejPos* [137]v (2); Przez łáfki Bożey Zakon/ to iest chowanie Przykazánia BOżego/ nas vpráwiedliwić niemoże *WujJud* 76; iefli kto przed námi [...] kogo ráni/ przez łáfki [*sine gratia* *JanStat* 30] niech będzie karan *SarnStat* 22.

»przez miłosierdzia« (4): *BierRaj* 18v; Iezu ktorys fie od żydow podeptać y przez miłosierdzia obraczać okrutnie dopuścił. Imi(łuy) fie nad nami. *TarDuch* C3; *RejKup* n5; *MurzHist* B3v.

»przez myta« = *za bezcen* (1): Vendidisti populum tuum sine praecio [...]. Dałeś przedać lud twoy przez myta/ á niedano zań zamiany wielkiey. *WróbŻołt* 43/13.

»przez nadzieje« [*w tym: czego* (5)] = *absque a. sine spe JanStat* (6): cožkolwiek wczynisz álbo ípráwifz przez wiáry á dobrej nádzieie/ wšytko ieft pod grzechem zámkniono. *RejPos* 130; [*poborca*] w téyże Wši iedného Wołu względem nie zápłacenia [*podatków*]/ przez nádzieie wrócenia wzięć będzie miał zupełną moc. *SarnStat* 892 (5).

»przez nagany« = *nienagannie* (1): áby [*ławnicy*] [...] łámi przez wšzelkiey nágány żyli/ dárow [...] nie bráli *GroicPorz* dv.

»przez obrony« = *bez możliwości przeciwdziałania* (1): Bárzoć to ná nas íście írodzy hárcownicy/ [...] á dziwnie z káždy ítrony/ trapią nas przez obrony. *ArtKanc* S8.

»przez odpoczynienia« (1): Iáko Numná był ípokoiem/ ták ten (*marg*) Tullus Hoftylius. (–) záfię z niepokoiem/ bo przez odpoczynienia walczył *BielKron* 101.

»przez odpuszczenia« = *nieodwołalnie; irremissibiliter, absque remissione JanStat* (3): A ielliby kto [...] do mieyfcá łádowného nie [...] z óboblivého dozwołenia [...] Sędziého [...] przyśdź miał: tedy przez wšzelkiého odpuszczenia winą [...] niech będzie karán. *SarnStat* 784 (3).

»przez (o)mieszkania« = *natychmiast* (4): A tich złoczinczow kthorzi thego íłzye dopvfczayą [...] przefz omyefkanya nyech bi bily íkarany. *LibLeg* 11/141v (4).

»przez pochlebstwa« (2): *Oczko* A2v; PRzez pochlebftwá powiádam to wšzędy o tobie/ Ześ mię íście zniewolił niepomáłu łobie Cnotą *PudłFr* 52.

»przez (po)chyby« = *na pewno, niewątpliwie* (6): tego wina fie day napić temu ktory by miał íledzionę zatwardziałą albo zamuloną, przez pochiby vleczá *FalZioł* I 53b (2); Bo to ieft prawda przes chyby. By teź lezał za martwego Kto ie [*prošby św. Brydy*] mowy czału íwego. Będzie wiele rzéczy wydział *RejKup* 15; *SarnUzn* D4; *WerKaz* 291; iużci widzę czyście/ Náźác to tu rodziná przez pochyby íście. *ZbylPrzyg* A2v.

»przez pomocy« (7): *MurzHist* Nv; czyni to duch święty wczłowieku/ cze^{go} by ná łobie przes ie^{go} pomocy/ przewieś niemogł żáden *MurzNT* 176 *marg*; Ale ielli dziecię martwe/ tedy bywa przez pomocy rodzenie tym trudnieyfe *SienLek* 114; *RejPos* 142v; *RejPosRozpr* b3v; *ActReg* 40; która rzéká [...] przez infzé mieyfcá łwoie łźcie y płynienié obróci/ przez pomocy ludzkiey [*sine ministeris hominis JanStat* 419] włáfną mocą/ tedy [...] *SarnStat* 466.

»przez potrzeby« (1): Lífty Práwu przeciwné niech będą rozumiané té: [...] które wychodzą przez potrzeby [*absque necessitate JanStat* 289] Rzeczypołpolitéy. *SarnStat* 774.

»przez prace(j) [= *trudu*« (4): *BielKron* 104; [*chory może*] ínac y pfy po polu piefzo/ álbo ná koniu/ gonić: bylé tho przez prace wielkiéy *Oczko* 28; w tym ípánium łámo to [*schorzenie żołądka*] zginie przez pracéy. *Oczko* 31v (3).

»przez prawa« = *bezprawnie* (2): á gdy [*bracia zakonni*] náydą że przez práwá od potężnieyfezgo ádwerfarzá [*więzień*] trapión ieft/ wnet go wyzwolá *ReszHoz* 122; ták teź [*urzędnik*] ma doyźrzeć/ áby przez práwá żáden Kmiec ieden nád drugiego roley y łák więcey nie trzymał. *GostGosp* 10.

»przez przekazy (a. przekażowania)« = *absque a. sine impedimento JanStat (9)*: gdy dla winy pánłkiéy ciąža z nich [*kmieci*] będzie wzięta: tedy przez wízelkiéy przekazy mogą od niego wíciéc. *SarnStat 657*; [*te zamki*] przez wízelákiégo przerzeczonégo [...] Królá [...] przekażowania [...] będziemy dżierzyć *SarnStat 1092 (9)*.

»przez przestanku (a. przestania)« (11): *PatKaz III 149v*; *BielRozm 13*; *MurzHist D3v*; [*św. Anianus*] plunął ná nieprzyaciéle/ wnet defzcz przez przesthánia szedł aż muíeli odśthąpić. *BielKron 298 (2)*; *Admirationem non intermittere, Przes przestanku fie dżiwowác. Mqcz 226b (2)*; *GórnDworz Q2v*; Bo kto te czáły [*wyznaczone na modlitwy*] kázde⁸⁰ dnia záchowa/ o tym rzec możemy/ że fie przez przestanku modli. *WujJud 187*; *Oczko [40]v*; Przetoż tedy Páná śwego/ wielbiemy przez przestánia *ArtKanc D19v*.

»przez przeszkodzenia« (1): [*dni wolne od sądów*] bywáią wítawione czáfu żniwá/ áby kázdy przez żadnego przefzkodzenia/ vrodzay [...] s polá śpráwił *GroicPorz o3v*.

»przez przyczyny« (8): *FalZioł IV 39c*; *LibLeg 7/98*; Sidłá ich co mi śtáwyą nych [*Anioł Pański*] wílytki popłuye/ Gdyż przez wíley mey przyczyny ná to fie wdáli *LubPs I3*; Kiedy chory [...] w ciéń fye obraca/ [...] przez znákomitey przyczyny: złe známioná. *SienLek 22v (2)*; *RejPos 101v*; GDyż wízelki gwałt nie przez przyczyny [*non immerito JanStat 588*] rozmáitémi wítáwami práwnémi bywa zákázowan/ y hámowan *SarnStat 1235 (2)*.

»przez przygany« (2): á Sędzia od którégó było áppellowano/ ma przez wízelkiéy przygány [*sine quaris reprehensione JanStat 644*] zořtác. *SarnStat 535 (2)*.

»przez przyrownania« (2): o yakyéř bylo uyelkye ufele fzwyątey anny yř myála poczáz plod, a przefz przyrownanya uyąřze ufele yey bylo gdy yřthnye poczála wzyuoczye śwym tą myłá panná *PatKaz II 65 (2)*.

»przez przyzwolenia« (4): dla niego [*papieża Benedykta*] kazał Ceřarz áby przez przyzwolenia Ceřárskiego Papieżá wybierano *BielKron 167 (2)*; *SkarJedn 182*; obiecuiemy [...] nigdy przez rády y przyzwolenia ořobnégo [*abque consilio, suasu et consensu JanPrzyw 8*] [...] Monety [...] nie kázác áni dopuřcić bić *SarnStat 886*.

»przez sprzeciwienia« (1): iż przez wízelkiégo śprzećiwienia [*sine omni contradictione JanStat 911*] Zamki y miářtá Kořciolá przerzeczonégo ludźiem królewřkim máią bydź otwárté *SarnStat 1127*.

»przez szkody« = *absque alicui damno, sine incommodo JanStat (7)*: *FalZioł I 118c (2)*; śpráwnemu Wodzowi wořřká/ należy wiedźcić [...] mieyřcá wřzyřtki ty przes ktore wořřko má wieřć [...]/ iákoby lud řwoy przes nie przewiodł przes řzkody. *BielSpr 7v*; áby ták przerzeczoný naiemnik [...] láfu przerzeczoné řwinie álbo wieprze przez řzkody [...] móřł gnác. *SarnStat 671 (4)*.

»przez trudnořci (a. zatrudnienia)« = *bez utrudnienia; sine difficultate a. impedimento, absque impedimento JanStat (10)*: *ZapKořcier 1582/41*; Vrżędnicy Káncelláriiéy nářzy będą powinni wřzyřtkim [...] przez wízelkiéy trudnořci [...] liřty z ksiąg nářzych [...] wydác. *SarnStat 321*; áby wřzyřtkim [...] Kupcom [...] bylo wolno przedáwác tákowé rzeczy álbo kupié przez żadnégo zátрудnienia y przymuřzenia z niémi řtáwác álbo nieřtáwác *SarnStat 1071*; Ale Węgierřkim y Ślářkim obywátelom będzie wolno [...] przez wízelkiéy trudnořci do domów řwych fie wrácác *SarnStat 1238 (9)*.

»przez trudności« = *latwo* (2): [Jezus] wyśledł [...] z Marie rozdzki panienkié czyŝtoŝci/ przez wlfytkié trudnoŝcij. *OpecŻyw* 15; *GórnDworz* Bb4.

»przez uwiarowania« = *którego nie można uniknąć* (1): Smierć ielt wieczne łpanie [...], przygoda przez vwiarowania *BielŻyw* 137.

»przez wątpienia« = *na pewno* (5): vczynić fte⁸⁰ Elektwarz y z ielć [...], gdy kto ma z panią leżeć/ thedy mu fy na pocźnie przez wątpienia. *FalZioł* IV 9a (3); *Oczko* 31; Przez wątpienia ftáteczna wyżrzyłz to wnet páni/ Ze cię w tákowym [tj. *skromnym*] ftroiu żaden nie pogáni. *ZbylPrzyg* Bv.

»przez wiadomości (a. wiedzenia)« = *praeter scitum, sine scitu* *JanStat* (9): *LibLeg* 7/68; Gará gdy po koronę fzedł ná Wylzegrad/ nie nálażł iey w łkrzyni/ bo iá była przez iego wiedzenia krolowa vkrádlá *BielKron* 388v; Sokrates piŝze: iż włchodne Biŝkupy Iulius Rzymŝki [...] zgromił/ iż ŝmieli przez iego wiadomości Synod czynić *SkarJedn* 128; DOkládamy tu/ iż [...] Pánowie/ y Szláchtá [...] króla y páná niemáią łobie obieráć/ przez wiadomości y rády náłżey *SarnStat* 14 (6).

»przez wieŝci« = *niespodziewanie* (6): [Litwa] przyŝli przez wieŝci do Sędomierŝkiejey żiemie/ wielką łzkodę poczynili *BielKron* 365; Woyłko ich [Tatarów] włzło z wielką korzyŝciá [...] / bo przez wieŝci przyŝli ná gęłty lud y dobytek. *BielKron* 416 (5); Bo iáko przed Tátary Ruŝin záwždy cżuie/ Gdy przez wieŝci przypádnie y iego plundruie. *KmitaSpit* A3.

»przez winy« = *absque commeritis a. culpa* *JanStat* (3): Zwłáŝczá kiedy chłop opiły/ [...] Przepádlży łzuka przyczyny/ Vtłucze cie przez twey winy *BielKom* G2; przez którą [grę w koŝci] cżęłtokroć dobrzy oycowie dla wyłtępków fynowŝkich z dóbr łwych bywáią wypędzeni przez ich winy *SarnStat* 706 (2).

»przez winy« = *nie ponosząc kary; sine poena* *JanStat* (4): A tóż ma byđż záchowano/ iefli [powód] po wkroczeniu w práwo pozew łtráci: ábowiem bęđżie mógl przypozwać [...] przez winy. *SarnStat* 567; ten pan onégo láfu/ tego/ który rábie [...] ná wołách y w koniach/ [...] ma cżiążáć przez winy. *SarnStat* 668 (4).

»przez winy« = *bęđąc niewinnym, nie popełniwszy nic złego* (1): iż gdy kto [...] ku okazániu łwéy niewinnoŝci przez nas [...] nie bęđżie dopułzczon/ A iefli komu łie przyda ze złoŝci łwéy y przez winy [absque culpa *JanStat* 628] vciéc/ [...] tedy [...] *SarnStat* 156.

»przez wolej (woli)« (12): *ZapWar* 1514 nr 2149 (3); *BierEz* E4v; abi zadni niełmial any owiecz przeganiacz [...] przes woley wálchey przyacziela mego. *LibLeg* 10/68v (2); *LubPs* R4; Ale przez iego [Boga] woley nie mogá nic włzyłcy/ Iáko ini bez páná łwieczcy niewolnicy. *RejWiz* 114v; *HistRzym* 5; włóły głowy twoiey máią być policzone [...] / áby żaden nie zgináł przez łwíętey woley iego. *RejPos* [236]v (2); Pánowie y Szláchtá [...] gdy [...] krol [...] przez płodu [...] zéyđżie/ [...] [księcia Litwy na króla] przez náłżey woli wybiéráć nie bęđą. *SarnStat* 999.

»przez wolej« = *wbrew woli; invito, absque voluntate, praeter voluntatem* *JanStat* (4): A iefliby Striy bęđąc opiekunem chytrze iéy [swey wychowanicy] omiełzkawał cżás [zamążpójŝcia]/ tedy przez iego woléy móże zá mąż iŝđż. *SarnStat* 641; zákázuiey: áby [...] ná máiętnoŝci cudzey przez woléy onégo páná żaden nie ŝmiał polowáć. *SarnStat* 673 (4).

»przez zwłoki (a. odwłoki)« = *natychmiast; dilatione cessante, sine dilatione* *JanStat* (4): Glińłki Michał [...] proŝił krolá áby przez odwłoki miedzy im á pány Lithewłkimi wyrok vczynił *BielKron*

405v; wedle tegóż Státutu [...] koždy [...] obywatél [...] zbiegłego Kmieciá będzie powinien wroćić: [...] y wedle tegóż czyniąc íspráwiedliwość temu/ który sie Kmieciá vpomina przez wśzelkiéy zwłóki. *SarnStat* 935 (3).

b. O braku cech (90) : Widziś teraz głowę moię rozkoślną bytz/ przez rany ij boleści *OpecŻyw* [79]; *PatKaz III* 100v; *FalZioł I* 73c; Cznota przez mądrości pułta ieft. *BielŻyw* 53 (2); *WróbŻołt V8* (2); Alternatą zdrowie íemną [tj. niemocą] chodzie/ Zadny przez nas nigdy sie nie rodzi. *BielKom* C7v; człowyeck przez náuki ímyerć yeft/ á żywot yego yákoby grob yáki. *GliczKsiąż* H3v; *BielKron* 295v; *SarnUzn* H2; *RejAp* 187; *RejPos* 329v; Chrytuśowé człowieczeństwo nigdy nie ieft przez Bóśtwá *BiałKat* 328v; *KuczbKat* 100; Zacność precz/ á vrodá przez niéy iuz niepláci. *KochDz* 105.

Zwroty: »nie moc być przez [czego]« = *być niezbędnym, nie móc się obyć bez czego* (2): Pirwíze dwie [siły w człowieku] pokarm mnozi y pośila, á przez nich żywienie być nie może. *GlabGad* Lv; *KłosAlg* A3.

»nie moc być przez [czego]« = *pomimo czego być jakimś* (1): Máryus áczkolwiek był wiele dobrego wczynił Rzeczypospolitey poślugámi íwemi [...] / wśákże nie mógł być przez tego/ áby chćiwości pánowánie z zazdrościá nie miał. *BielKron* 130.

Wyrażenia przyimkowe: »przeze czci« = *skazany na infamię; honore privatus, infamis* *JanStat* (14): A ci/ którzy wczyniwłzy zły wczynek/ wćieká z Królestwá/ niech będą wywołáni/ y bezecni bydź opowiedzeni: iákóž ie przezeczći bydź obiásniamy. *SarnStat* 29; ále zá iego zły wczynek [...] ma bydź prze ze czći: y nie ma więcéy Práwá ízlácheckiego wzywáć *SarnStat* 572; Tákże iefli mężobóycá nieośiádły [...] przez pozew náłz [...] pozwány niepoślufznie przed námi nie ítánie/ ma bydź iáwnym wywołániém przeze czći obwołan *SarnStat* 606 (14).

»przez grzechu, makuły (grzechu)« (50:2): *OpecŻyw* 77v; bo to yeftł rzecz barzo pannye przyyemna kto yey przełz pyeruorodnego grzechu począczyu vyerzy *PatKaz I* 13 (10); y tak íyá ítalo yey przenayczyftłże począczye wzyuoczye ízwýátey anny [...] przełz grzechu *PatKaz II* 69v (31); [dziecię] rychlo znyeporuśfłoney panny przełz makuły narodzy íyá *PatKaz III* 104 (6); sine iniquitate cucurri et direxi. [...] ty znałz íżem przez grzechu przyśzedł/ y ínzem nawraczał. *WróbŻołt* 58/5; *RejPos* 16v; *BiałKat* 226; *BiałKaz* B3v; íż co ieft rzeczą Pánu Bogu brzydka oprócz małżeńśtwá/ to bywa przez grzechu y wćciwá w małżeńśtwie. *KarnNap* F3v; *PudłFr* 44.

»przez makuły [= wady (tu: fizycznej)]« (1): aby dzyefiátego dnia tego miefiáćá/ wzyáł káždy gośpodarz domu íwego báráná álbo kozła [...]. A niechay będye báránek íamiec/ coby mu rok był przez mákuły/ to ieft/ áby był zdrowy *BielKron* 30.

»przez przygany« (2): Znáć ífz ten człowiek [tj. św. Józef] był przez przygány/ á iáko pímo mowi/ dołkonáły przed Bogiem/ ktorým rowny nálezion nie był. *SkarŻyw* 241; *SarnStat* 951.

»przez winy« (1): Aboście nieczytali w zákonie/ że w íoboty/ kapłáni wkościele íobbotę pokálaia a przes winy (*marg*) niewinni (–) íá [inculpati (*marg*) sine crimine (–) sunt] *MurzNT Matth* 12/5.

c. O braku kontaktów społecznych: nieobecności, braku towarzystwa, nieposiadaniu członków rodziny (też: z powodu nieobecności) [w tym wyjątkowo o zwierzęciu 1 r.] (65) : *OpecŻyw* 20; boć íye nyemogę wroćyc do oycy przez dzyećięćyá [tj. *Beniamina*] bych niepatrzáł na nędzę oycy moiego ktora go ma ogárnáć. *HistJóz* D4 (4); *LibLeg* 6/118v; *LibMal* 1544/85v; *RejKup* n5v; *HistAl* N4; *MurzNT* 91;

Stárzeye fie drugi przez żony włafney/ á przedię miłofnicę będye myał. *GliczKsiąż* P; *RejWiz* 15; Widziałem wżytek lud Izraélki rofprofzony po gorách iáko owce przez páftherzá [*quibus non erat pastor*] *BibRadz* 3.Reg 22/17 (3); Potym byli [Żydzi] przez krolá lat dwádzyeciá y trzy. *BielKron* 88; Gdy go [*papieża Sykstusa*] ná śmierć wiedzyono/ wołał za nim Wáwrzyniec płáčząc/ gdzye idzyefz oycze przez fyná *BielKron* 153 (9); *RejPos* 345v (2); *BielSpr* 48; *WujJudConf* 126; *SkarŻyw* 500; Ktore [*Chryste*] odkażefz precz od siebie/ biádá im będye przez ciebie *ArtKanc* C18v; *GostGosp* 58; *ZapKościar* 1588/78v; Iż przyrodzenie y kondycia ludzka bárzoby rádá przez zwiérzchného páná nád łobá byłá [*dominatis sibi iugo libenter coruisset*] *JanStat* 1018] *SarnStat* 953 (4); Częłto ty rzewno płáčefz ná fwym łóžu leżąc/ Niebożátko młódziuchne przez niego [*zmarłego męża*] fię trwożąc. *ZbylPrzyg* B3.

Połączenia: »bez ... przez« (1): PAnie Macieiu Czeczuga/ [...] Iełtli fie ty bez nas [*kolędników*] obeydz możefz/ my przez ciebie niemożemy *LudWieś* A2v.

»sam przez [*kogo, czego (żywotne)*]« (2): Owce łamy przez iagniáth wyganiać na pole *FalZioł* IV 1d; A którzy z ízláchty [...] łámi przez Káłztelaná [*absque Castellano*] *JanStat* 714] íwého ciągnąc ízkody iákie czynili/ tedy we dwoie tym/ którym ízkodá iefł wczynioná/ płáćić máią *SarnStat* 302.

»z ... przez« (1): yefliby [*ojciec*] ínadź chcyał áby fyn yego czem godnem ołtał/ ták z żoná może ołtác yáko y przez żony *GliczKsiąż* P4.

W zwrocie utartym: »przez [*kogo*] nie moc (a. mieć) (żyw) być, otrzymać się« (5:1): ty mily boże [...] racz mi iego [*Chrystusa*] milołtż przywrocitz/ botz prez niego niemoğę żywa bytz. *OpecŻyw* 33 (2); abowiem then kamień od męża nołzony/ czyni go fwey żenie lubieźnie⁹⁰ [...] / tak íze przez niego być nie może. *FalZioł* IV 56a; Tyć [*niewiasty*] ludziom ízáty ípráwuia/ [...] áni mogą być ludzie przez niewiałt. *BibRadz* 3.Esdr 4/17; *BielKron* 415v; Ego illa non caream, si sit opus, vel totum triduum, [...] Yabych fie przes niey nie miał otrzymác/ yefli potrzebá będye/ by też y przes cále trzy dni. *Mącz* 38c.

Szereg: »tak przy bytności [*czyjej*] jako i przez« (1): W dworze [...] wżeteczńice niemáią bywác/ ták przy bytności Pánfkiey/ iáko y przez Páná *GostGosp* 58.

Wyrażenia przyimkowe: »przez męża« = *będyć niezamężną* (1): A żonom ktore przez mężow dzieći miály [*Bolesław Śmiały*] kazał nofy y pierfi obrzynác *BielKron* 348.

»przez potomstwa (a. potomka), płodu« [*w tym: przez płodu i potomstwa* (1)] = *bezpomennie; absque liberis* *PolAnt*; *absque a. sine prole, sine liberis et successoribus* *JanStat* (9:3): *BibRadz* Gen 15/2; Ale íż Abráám iefzczę do tego czáłu był przez potomká/ przeto mu Pan bog obiecał fyná *BielKron* 11v; A thu ná tym Iulianie przełtał dom fláchetny Konłántyná wielkiego/ gdy przez płodu vmárl. *BielKron* 157 (3); DOKładamy tu/ íż Pręłáci/ Pánowie/ y Szłáchtá królełtwá Polfkiego/ gdy król przez płodu y potomłtwá práwdźiwého zéydzie/ królá y páná niemáią łobie obierác/ przez wiadomóści y rády náłzýy *SarnStat* 14; íż gdy którzy kmiećie [...] przez potomłtwá z tego świaátá zchodzą/ ich wżyftki dobrá [...] pánowie ich zwykli brác. *SarnStat* 652 (7).

W składni rzqdu (6) :

Zwroty: »nie moc się obyć (a. obejść) przez [kogo]« [szyk zmienny] (2): *LudWieś* A2v; Desyderium coniunctissimi viri atque amantissimi ferre nullo modo possem, Zadnym bych fie obyczáyem nie mógl obyć przes człowieká mnie wielmi miłego łaskáwego y vprzeymego. *Mącz* 121d.

»przez [kogo] tążyc, [kogo] teszno [jest]« (1:1): [borsuk] Chowany barzo bywa krotochwilny y przez ludzi barzo tążi. *FalZioł* IV 9d; Každý tu miał pomocznika [tj. prokuratora] Aby tu wípomogł nedznika [...] A zadnego niewidzemy A barzo nas przeznich tełfno *RejKup* z7v.

»zostać przez [kogo]« (2): Abowiem fynowie Izraélfcy przez wiele dni zołthána przez Krolá y przez Kfiążęciá [absque rege, absque principe] *BibRadz* Os 3/4.

d. *O braku współdziałania, udziału, też zgody na coś (38)* : a to yaua matka náza, [...] telko zoczca adama pózła przelz matky *PatKaz* II 72 (5); *PatKaz* III 89 (2); *BierRozm* 24; A włfakoz vrząd ze przez łtron ma [...] inquiliciá to iest badanie [...] na ono ymienie tam ziachawłfy vczynicz *ComCrac* 19; *SeklKat* E2v; że nie iest inšzy nad Iefuła łamego/ przes ktoregoby kto mógl zbawienia dołtać *MurzHist* S2 (2); *MurzNT* Ioann 15/5; *DiarDop* 107; *GliczKsiąż* G5v; *LubPs* Mv marg; *BibRadz* Rom 3/22; ELeuterus Papież [...] vftáwił [...] przez łtrony áby żadne łkazanie nie było/ tákież bez dowodu dołtátecznego *BielKron* 150v; *RejPos* 10; *BiałKat* 83v; *MWilkHist* E4v; Zadna w ten czás potrzebá [tj. bitwa] przezemnie nie byłá/ Przedsię záwłze ma głowá cáło vchodziłá. *WyprPl* A3v; Iefli Król Polłki przez potomłtwá zéydzie, Polacy przez Litwy krolá niech nie obiéráią. *SarnStat* 14; Król vftaw przeciwko práwu nie ma czynić przez póspolitégo człowieká. *SarnStat* 49; KOmornik Woiewodżin przedtym ná ładziéch łiadał/ á przez niego wáżné nie były. *SarnStat* 236; zákázuiemy [...] Sędzióm y Podłedkóm: áby nápotym przez pewnégo powodá [...] niemogli łkazowác *SarnStat* 566 (13).

Połączenia: »bez ... przez« (1): wierzyli [przodkowie] w Troycę ł. bez Grzegorzá: mieli Sákrámentá przez Lutherá *ReszPrz* 97.

»sam przez [kogo]« (1): chcefzli téż mieć wodná wágę želázná ná łzrobách/ którą bédzielz mógl łam wáżyć/ przez pómocniká Bédzielz mógl pátrzyć przez nią do Pápiéru ná předkié odwáżenié. *Strum* C2v.

e. *O braku obiektów fizycznych: przedmiotów, substancji (też: z powodu ich braku): nie mając czegoś (95)* : PVrpuri łá małżowie [...] / miełzkaią pięć dziełiáth dni przez wody w łwogim glanie *FalZioł* IV 38c (5); tilko łam pokarm iest takowy przez ktore⁸⁰ włzitka fiła w ciele mgleie y ciało vmiera *GlabGad* F4v (2); *MiechGlab* 18; *LibLeg* 6/118v (2); *HistAl* G6; Bo znydzyelz táką wodę/ co kurá opárzy/ Y inych drugich rzeczy przez ognia wvárzy. *RejWiz* 149v; *OrzList* g; *BibRadz* I 88c (5); gdyzeby przez piłánych lekarłtw kto leczył á w thym chory vmárł/ gárdło miał dáć lekarz. *BielKron* 9v; nie łłufzno łługi od páná przez podárzenia y pociefzenia pulzczác. *BielKron* 147v; Są [u Turków] drudzy [...] co fie zá proroki máią/ [...] chodzą przez botow/ przez łzath/ tylko w kószuli głowę záwiwłzy *BielKron* 260v; [Arabowie] lud dziki miełzka w namiećiech przez domow. *BielKron* 263v (16); Inopia argentaria Nędzá przes piéniędzy. *Mącz* 15c; *SarnUzn* Cv; *SienLek* 30v; *HistLan* E3v; *RejZwierc* 256; *Strum* E2v (2); *Oczko* 12; Ztą zbroią [...] ná káżdą godzinę/ y ná káżdym mieyfcu chodzić mafz: nic przez niey nie czyní *SkarŻyw* 399 (2); HEy Kolędá Pánowie: Widzę/ do káléty Zaden łye nie pomyka: wierę przez monéty Mnie ztąd/ iáko baczę/ wywędrowác przydzie *PudłFr* 7 (2); *GostGosp* 100; *ZapKóścier* 1588/77; *GrabowSet* D3; *WujNT* 853; pánowie mieyfc znáki niech

klądą/ dla oznaczenia liczby [żebraków] [...]. A którzy będą znaleźieni przez znaków/ flakzujemy
ie imać ná fluzby *SarnStat* 518; á który przez píčzół [drzewo] [...] podetnie/ temu któremu szkodę
uczyni pułgrzywny [...] zápłacić ma. *SarnStat* 669 (7).

Połączenie: »ze ... przez« (1): ty wżytki rzeczy na miarki proch łtharłszy/ zmieszay że czterzema
łothy czukru: á możelz y przez czukru *FalZioł* V 72v.

Zwroty: »nie być przez [czego]« = *zawsze mieć, być w pobliżu* (1): ábowiem pili z flakły duchowney/
ktora zá nimi flzá. A tha flakála była Kryřtus. (*marg*) [...] To fię rozumie o řtrumieniu który wypłynął
z flakły/ á nigdy lud nie był przez niego. [...] (-) *BibRadz* 1.*Cor* 10/4.

»moc być przez [czego]« = *móc się obejść, nie potrzebować koniecznie* (1): Siarki (choćia tá máło
pomága może być proch przes niey) włóżyć do tego iednę część iáko y węgla *BielSpr* 73.

»przez [czego] nie moc być, żyć (*a. być żyw*); [*co*] jako być może (*a. jakoby być mogło*) przez
[czego]« (5:2;3): Ten łam [řledz] wodą żyw/ á przez wody żyć na mnief nie może *FalZioł* IV 30b (2);
iż dwie rzeczy łą w ktorich zależy zachowanie żywota. Pokarm á wiatr, przez [ni]ch żaden łowiek
niemoże być žiw. *GlabGad* F4 (2); *Flamma fumo est proxima*, Ogień przez dymu być nie może.
Mącz 129c; [*siarka*] do wżyřtkich inřzych kruřzców thák řye przymieřzáłá/ że przez niéy iż żaden
być niemoże *Oczko* 6; A ogień iáko być może [...] przez ónéy máteryéy/ którýby řye iąc miał?
Oczko 6 (5).

»moc się przez [czego] obyć« (1): łą inřzé Inřtrumená do Wagi/ [...] po których nam nic/ możemy
řye do odważenia Wody y Ziemié przez nich obyć. *Strum* C4v.

Wyrażenie przyimkowe: »przez namniejszej makuły« (1): Powietrze ono iáłne práwie przezročyřte/
Przez namnieyřzey mákuły/ iáko Kryřtał czyřte. *RejWiz* 179v.

a. O częściach całości (23): *TarDuch* B7; SVm ktori iest wielki, [...] łkora na nim czarna przez łufki
FalZioł IV 43c (3); Dla łacnieyřzego zchylania bowiem przez nich [stawów] nie byłoby ruchanie y teź
obraczanie dořtateczne ani robota. *GlabGad* D8v (2); *LibMal* 1543/75v; *HistAl* F6v (2); *MurzOrt* B3;
Obwiniony o cudzołóstwo/ gdy iest przes przyrodných narzędów ktemu/ zeznánie iego nic nieważy.
GroicPorz y2; *BibRadz* 2.*Mach* 14/46; *Acephalos, id est, sine capite*. Przes głowy *Mącz* 2b; *SienLek*
8v (2); Zbroiá v nich [Woločów] rzadka/ [...] drzewcá przes proporcow *BielSpr* 69; *BudBib* 2.*Mach*
14/46; *PaprPan* Z2v; *Oczko* 13; Sukienká [dla kobiety] prořtým kroiem záwřze nacudnieyřza/ Przes
řekawow křtałćiczek: to ták řubtelnieyřza *ZbylPrzyg* B4.

Połączenie: »z ... przez« (2): Wokálıřzami zowá ototy/ a e i o v y/ choc řpunctem choc przes punctu
piřané *MurzOrt* Bv (2).

W zwrocie utartym: »moc przez [czego] być« (1): Lekářřtwám iey [żonie] mnogie dawał: Ale żadne
pomoc niechce/ Iedno práwi máłpie řerce. On [małpieź] mu rzekł [...]. A czemu řie nie wroćimy/ A
řerce rychley weźmiemy: Boć ia mogę przez niego być/ Twoię nim żonę wleczyć. *BierEz* Q2.

f. W czasie, gdy czegoś nie ma (1): Spráwy vrzędowé, *ratione coercionis*, ná wřzelki čás przez
roków máią bydz łádzoné [...]/ nie czekáiąc Roków Grodzkich *SarnStat* 533.

g. W wyrażeniach przyimkowych (66):

»przez czasu« = *przedwcześnie* (3): á bowiem [z*iele opich*] mdli żyły/ ktoremi bywa płod vmoczniony wmacziczy/ á tak dzieciątko rado odchodzi, przez czáfu *FalZioł* I 8c (2); Mufi drugi przez czáfu fieć [= *umrzeć*]. Bo niepomoże piguła Kiedy wbok kole rywuła *RejRozpr* G4.

»przez dusze« = *nieżywy* (1): Vpadł człowiek ná kámień rozbił łobie głowę/ [...] Trzęfie go przewracáiąc/ á on iuz przez dułze *RejWiz* 126.

»przez dzięki« = *przemocą, nie pytając o zgodę; wbrew własnej woli; cum mala gratia, fastidiose, graviter impudenter (impudentissime), maligne Mącz* (58): *MurzHist* O3v; *BielKom* D2v; Iákie tám [w *piekle*] [...] dziwne męki/ A iáko w gárdło łmołę leią y przedzdyęki. *RejWiz* 21v (2); krol Maurytáńki/ chciał iá [*Dydonę*] mieć zá małżonkę nád iey wołą przedzdyęki *BielKron* 75v; [*papież Paschalis*] odwołał wżytki łwe ordynácyie/ ktore przedzdyęki Cefárzowi k woli mufiał czynić *BielKron* 177v; Apoštołowie [...] nikogo przedzdyęki nie przypádzáli ná łwoie kazánie chodźić/ tylko kto chce zdobrey woley. *BielKron* 195; bo fie oni [*Turcy z chrześcijanami*] o wiárę nie gadáią iedno ręką czynią álbo przedzdyęki obrzeżá *BielKron* 261v; [*książę Witold*] Zmodzká ziemię przedzdyęki mieczem przypędził ku Prułom nád wołą ich *BielKron* 383 (23); *GrzegRóżn* N2; Ingerere cibum vel potionem aegroto, Przez dzięki komu w gardło wlać. *Mącz* 145b; Impudenter rogare, et impudentissime postulare, Przesdzyęki fie nápierác. *Mącz* 329d (13); *SarnUzn* F5; Są też y ci/ ktorzy kiedy rozdawáią/ tedy z iákás nie ochotą/ łkad znác/ iż to co czynią/ czynią przedzdyęki/ á nád przyrodzenie. *GórnDworz* Ii5 (2); *RejZwierc* 234a; *WujJud* 65v; (*nagł*) O miłosci. (–) [...] Mnie orlicá ferce źrze/ które ná łwé męki Odrafta/ y żywi źwierz łakomy przez dzięki. *KochFr* 94; *KlonŻal* D3v; *KochEpitCat* 110; *KochMuza* 26; *WerGośc* 241; *KochPam* 85; Każełz mi pić przedzdyęki twé przemierzłé piwo *KochPieś* 20; *GórnTroas* 41; *LatHar* [249]; *RybGęśli* C3v; *GosłCast* 48; Złodźieyftwo ieft/ Ruchomey rzeczy dotykánie [...] Táiemne y zdrádlive/ kiedy kto przez dzięki Bierze ku wżywániu cudze do łwey ręki *KlonWor* 3; [*SprChęd* 113; *SolikZiem* E4; *Volck* Vvvb; [*straż Troi*] żadnemu [*Grekowi*] nie dopuściłá wyftępowác. Grekowie przedfię przedzdyęki á gwałtem párli fie. *HistTroj* E2v].

»przez mała« = *nieomal, prawie* (2): Tárquinius Prifcus w Rzymie [!] pánował/ przed národzeniem Kryftułowym przez máłá w łżeści łet lat *BielKron* 265v; A ieśliże w tym łtanie [*tj. żalu po stracie męża*] długo fię zábáwifz/ Przez máłá fię choroby wielkiey nie nábáwifz. *ZbylPrzyg* B3v.

»przez liczby« = *niezliczone* (1): Opułzczám przez lidzby świádectwá świętych męczennikow/ Bifkupow Rzymłkich/ [...] ktorzy ná tey łtolicy siedząc tego vczyli/ [...] iż [...] *SkarJedn* 112.

»przez miary« = *nieumiarkowanie* (1): bom tho [*opilstwo*] łwym okiem widzyał będąc tám [*na Mazowszu*]/ gdy przez miáry pił Kłiádz Iánufz *BielKron* 419v.

2. Wskazuje na ilość odliczoną: minus, odjąwszy, nie wliczając (16) :

a. O ilości (1) : Thenshe yan ffigura zessnal [...] ysh [...] pan philip [...] zastawil lanczwch zlothy wkthorym [...] ognyw kopa przes dw *ZapWar* 1548 nr 2667.

b. O odległości (1) : Ieśli *Diameter* będzie ná siedmi łokci/ tedy *Circumferentia* będzie mieć tylé troie: to ieft/ ieden y dwádźieściá łokci/ y nád to iefzcie siódmą część/ to ieft/ łokieć ieden przez káfká bárzo máłęgo á nieznácznégo *GrzepGeom* H4.

c. O cenie (13) : tedy tákie [...] wiáná/ mogá bydź [...] wykupioné od [...] dziedzicow [...]/ zápláciwfy tylko summę pienedzy łwych prawdźiwęgo połágu przez przywiánká *SarnStat* 1177.

W połączeniu z liczebnikiem (12): *ZapWar 1523 nr 2296*; Item zeznała yfch gdi Mathifz fkrzynye wkomorze [...] othworzil, przifchla nyerichlo y wzyala polkopy przeŝz groŝfa. *LibMal 1546/117 (3)*; zyefznawam yfzem przyał do ŝyeybye wyny Pánfky 50m przeŝze dwu ot Andrafza nyefzolowŝkyego *ZapKoŝcier 1584/48v*; a rinty [*pan Kliński*] ma dawacz na Kofzde bofzye czalo po 12 g przeŝz ŝyelağa *ZapKoŝcier 1585/56*; ze ten vczcziwy hanufz kupiel dom [...] zasto grziwięń Liczby prufzky przeŝz trzech grzywięń *ZapKoŝcier 1587/72v (8)*.

d. O czasie (1) : po mieŝiacách po pięc kroc ŝiedmi/ (to ieŝt/ po trzech lat przez iednego mieŝiacá) [*dziecko*] pierŝi máthczynych pożywác przeŝtaie *LeovPrzep H4v*.

3. Wskazuje na obiekt nieuwzględniony: oprócz, poza; *praeter Murm*; *sine HistAl (5)* : *Viscus [...]*, quicquid est intra cutem seu pellem *praeter ossa*, was zwifchen der haut ader fel ift Wifyfko co ieŝt miedzi fkoram przez koŝcy *Murm 56*; *Truncus media pars corporis á collo usque ad inguina*, [...] der leib zwifchen hals vnd hufften/ an die arm Wifytco cyáło od fchiye áż do nog przez rąk. *Murm 56*; Nieodŝtępuyże tedy dáleko moy pánie odemnie/ ábowiem przygoda zawżdy przedemną chodzi/ á niewidzę ktoby inny przez ciebie mogł wżdy ratowác mię. *RejPs 31v*; *HistAl H4v*; *kthory [wierny]* może ono mowić z Prorokiem: Y coż mi ná niebie álbo ná ŝiemi przez ciebie podobác ŝię może? *KuczKat 5*.

Synonimy: **I.1.A.AA.a.α.** po; **BB.b.α.** za; **2.A.g.** na, o; **5.** bez, od; **16.** nad; **II.1., 3.** bez, chyba, krom, kromia, okrom, okromia; **1.** oprócz, procz; **3.** poza.

Cf **PRZE**

KW, LWil